

*Exemplis Sacr. literarum passim
illustrata.*

Nonnullis locis correcta, compluribus
locupletata.

Home ^{extant} Theophilus Lytle Rot
Neo Brader

Apud hæredes Andreæ Wecheli.

M. D. LXX XII.

Sum *Rosa rugosa* & *R. pratincola* *gust.*
emulo n. fira signatario p. venia
4. acatnily A^o 87. 18. party.
S. D. G.

ΕΙΣ ΠΕΤΡΟΝ ΤΟΝ ΟΖΟΝ
Ιωάννης τῷ Αλιέος πτεράσπον.

Π Ε΄τος ἔης, ὃ π πολλὰ διωχθεὶς, καρτερὸς ἔτης·
Ο΄τος ἔης, σοφίης αἵδια καλὰ φέρων·
Οὐ μῶνον αἵδια καλ', ἀπὰρ αὖ γλυκερὸς ἔπ καρπύς·
Καρπὸς σακχάριος, ἐμέλις γλυκίς.

CLARISS. VIRI IOAN.

STVRMII DE PETRO

RAMO JUDICIUM.

*Epistola ad
Henr. Scho-*

rum.

DE P. Ramo si petis, ut petis, quid sentiam: Virum bonum illum esse judico: & hominem bene literatū, & judicio expolito præditum: qui hac vita, ut vocant, Scholastica, & illius stipendio contentus, ampliores opes aut honores nō requirit. Nam quod alios offendit, me non lædit: quoties liberiūs judicat de Aristotelicis præceptis, alium in iis ordinem & viam requirens: quædam etiam desiderās quæ deesse videntur. Fecit idem Aristoteles iis qui ante ipsum scripserunt: Dialecticis, Rhetoricis, Philosophicis scriptoribus. Et scholæ ipsæ in Academiis, quas defendunt reprehensores Rami: & ordinem immutarunt Aristotelicum, & multa præterierunt, multaq; de suo addiderunt: & Rudolphus Agricola istud jus sibi etiam arrogavit: & non idem quod Aristoteles, sentit & tradit de locis inveniendi. Ipsi etiam Mathematici, quorum certę sunt semitæ: tamen non iisdem insunt omnes, quibus Euclides & Prolemæus, vestigiis. Ego æquitatem & humanitatem in nostris judiciis quæ de aliis facimus, desidero. Si idem semper sentiendum & loquendum sit; nihil novi invenire liceat,

4
IOAN. PISCATORIS
AD OPT. INDOLIS MAGNÆ
QVE SPEI ADOLESCENTEM

PAUL. OLEVIANUM GASPA-
ris F. præfatio.

LERIQUE adhuc philosophia
studiosi (charissime Paule) præ-
clara quadam opinione ac præ-
judicio, sicut de reliquis Aristoteli-
telis libris, ita inprimis de Or-
gano ejus Logico imbuti: agrefe-
runt, Petrum Ramum suis animadversionibus
jampridem illud reprehendere ausum, à pluri-
mis quibus refertum est erroribus & nugis & tri-
cis ipsum repurgasse. Contra non desunt etiam
qui nimio novæ P. Rami Dialecticæ amore ab-
repti, plus quam par est, illi tribuant, nimiumq;
securè in ipsa acquiescant. Utrique reprehensio-
ne digni sunt. nam philosophia studiosum neque
ita ignavum esse oportet, ut ad judicandum alio-
rum inventa sui vires ingenii non adhibeat: ne-
que ita servili ingenio esse convenit, ut in ullius
magistri, sive veteris sive novi, verba juret: quin
potius libertatem judicandi, cum singulari veri-
tatis studio conjunctam, retinere atque usurpare
omnes debent. Ac ut de me ipso non nihil dicam:
non quidem ulla jactantia, sed simpliciter verita-
tis attestande gratia: equidem à puero in præce-
ptis Aristotelicis Sturmianarum partitionum
enutri-

enutritus, ipsum postea Aristotelis Organum, primum in patria, tum á M. Melchiore Specero Theologo, tum á Leonhardo Hertelio, utroque sané docto viro: deinde veró Tubinga á clariss. philosopho Jacobo Schegkio per quinquennium, maxima sui parte explicari audiui: privatim quoq, tum illa quæ audiveram, tum reliqua quorum explicationem ex ullo praeceptore audire non contigerat (ea autem sunt Topica) adhibitis Schegkii commentariis, partim in lucem editis, in sextum scilicet & septimū librum, partim privatim ex dictantis ore conscriptis, in quinq, priores, meditatsum: atque ita totam meam adolescentiam florentissimam nimirum atatis partem & ad discendum accommodatissimam, post studium sacrarum literarum in Logicis Aristotelis potissimū consumpsi. Et sané neque temporis in istud studium impensi, neque laboris adhibiti me unquam pœnituit. Veruntamen per id tempus in tanta veritatis luce versatus nō sum, quā- tam postea ex lectione ac meditatione Dialectices P. Rami, per gratiam Dei sum adeptus. quorsum enim attinet, vel odii declinandi, vel modestia nescio cujus prepostera affectanda studio, ingrato silentio tegere atq, suppressere beneficium Dei? Primum igitur quum mihi Tubinga Argentinam reverso, amicus quidam Dialecticam P. Rami legendam dedisset: perlegi illam unā cū Audomari Talai praelectionibus: & quanquam non omnino sine sinistro praesudicio, quo Tubinga

imbutus fueram, ac proinde adhibita singulari
 cautione, ista perlegissem: tamen ex illa lectione
 jam tum clarior veritatis lux affulgere mihi
 cœpit. Contemsi tamen illam, aut certè non satis
 colui: abreptus illo præiudicio: itaque semel legisse
 contentus, plus temporis in disputationibus illis
 cognoscendis tunc non posui. Postea verò quum
 Heidelbergæ in Padagogio oratio quadam Cice-
 ronis explicanda mihi esset: egoque in illa expli-
 catione usitatum scholarum morem quem à præ-
 ceptoribus meis didiceram, sequi cœpissem: ibi
 tunc pater tuus, quum ut meus magistratus, do-
 centem me audivisset: postea domi suæ meam do-
 cendirationem improbare, meq; ad analysin Ra-
 meæ cohortari. Ejus igitur hortatu impulsus, ego
 Dialecticam Ramirelegere, diligentiusq; quam
 antea meditari: deniq; in resolvenda tum illa ora-
 tione, tum etiam Ciceronis Officijs, ad usum ad-
 hibere cœpi: ac tum primùm nativos & maturos
 studii mei Logici fructus percipere mihi visus
 sum. Quumq; Dialectica Philippi, quā discipulis
 meis explicabam, indies minùs mihi satisfaceret:
 pleraq; præsertim in libro ultimo qui de Locis ar-
 gumentorum est, emendare melioraque efficere
 studui. Quum verò de istiusmodi emendationis
 partim tadio, partim invidia apud patrem tuum
 quereretur: is hac molestia & me & discipulos me-
 os sublevaturus, adhibita mea opera Dialecti-
 cam Rami, ubi opus videretur, reformare, melio-
 remque aut certè utiliore nostrisq; scholis ac-

commodatiorem efficere conatus est. Quāquam non nisi priorem artis partem qua de Inventione seu locis argumentorum est, reformandam suscepimus: quod capotissimum in Philippo emendationem desiderare, cetera verò partim tolerabilia, partim etiam laudabilia utiliq; viderentur. Et sanè ille noster labor non parum postea me adjuvit, quum Sigena juniores Comites Nasso-vii, ceterique illis adjuncti, in Dialecticis instituendi mihi essent. Verum enim vero posteaquam illis in Geldriam cum patre profectis, scholaeq; ad quam Sigena instituendam vocatus fueram, cōsilio in aliud tempus rejecto, huc Neostadium me contulissem: existimavi me openapreium facturum, si qua jam antè per biennium & eo amplius, in tota Rami Dialectica mihi minùs satisfacere animadverteram, literis mādarem: illasq; meas animadversiones, non quidem in nonum annum, ut ille poëtis imperat: sed tamen ad aliquod tempus quod editioni tempestivum videretur, pressas: aliquando in lucem emitterem, & cum philosophia studiosis communicarem. Hasce igitur animadversiones, jam ante annum à me conscriptas, divulgare visum est hoc tempore, meis quidem rationibus non satis (ut arbitror) tempestivo: sed non privatorum commodorum, verum commodi publici rationem habendam duxi. Spero enim, hac qualiacunque studiosis philosophia qui candorem ad legendum attulerint, non nihil profutura. Ad te autem mi Paule, nominatim

mittere volui: ut aliquas patri tuo gratias, tum pro alijs ipsius in me beneficijs, tum pro communicata in hoc studij genere opera atque etiam ope (non pauca enim exempla ex ipsius volumine quodam Dialectico excerpimus) referrem: tibiq; tanquam legitimo heredi, hanc patrimonii tui particulam, à patre tuo acceptam, restituerem. Etsi enim fortasse meis animadversionibus non admodum eges: quum domesticum præceptorem habeas patrem, in hujus artis usu jam diu multumque versatum, & singulari ad pueros instituendos dexteritate præditum: tamen quum ut in proverbio est, oculi plus videant quàm oculus: velim, te meum oculum ad oculum patris tui: hoc est, mea mentis judicium ad judicium illius adjungere: maxime quum illa minimum discrepare, plurimumq; inter se congruere atq; consentire putem. Deum patrem luminum oro, ut mentem tuam non solum hac lucerationis, verum in primis luce illa divina sui spiritus quotidie magis magisq; illustret: ut aliquando lucem veritatis tum philosophica, tum Christiana, iis qui in ignorantia errorumq; tenebris cõstituti fuerint, præferre, eosque ut utile Dei organon illustrare atq; erudire possis. Amen. Ex Neapoli Casimiriana, 4. Februar.

M. D. LXXX.

IN

IN P. RAMI DIALE-
CTICES LIBRVM PRIMVM,
QVI EST DE INVEN-

tione,

ANIMADVERSIONES IOAN.
Piscatoris Argentinensis.

CAP. I. *Quid Dialectica.*

DIALECTICA, "est ars" bene
differendi: eodemq; sensu Lo-
gica dicta est.

Dialectica] Vocabula hæc, διαλε-
κτική & λογική, sua natura adiectiva
sunt: sed usurpantur substantivè: eo
quod brevitatis studio substantivum omittitur: quod
est δύναμις, vel ἐπιστήμη, vel τέχνη: ut plenè dicatur δύνα-
μις διαλεκτική, id est, differendi facultas: vel ἐπιστήμη δια-
λεκτική, differendi scientia: vel τέχνη διαλεκτική, differen-
di ars. Similiter δύναμις λογική, rationis facultas, &c.
Nam etsi inter tria illa vocabula quorum aliquod sup-
plendum esse iudicamus, nonnihil discriminis sit: nul-
lum tamen eorum est, quod non sit ad naturam Diale-
cticæ declarandam accommodatum. Etenim δύναμις,
id est facultas, meritò vocatur Dialectica: quoniam
ipsius vi Dialecticus bene differit de quæstione quali-
bet. sicut vi Rhetoricæ orator bene dicit de qualibet
caussa. Vnde & Aristoteles has duas artes, Dialecticam
inquam & Rhetoricam, δυνάμεις, id est facultates, esse
ait; lib. 1. Rhet. cap. 4. ἐπιστήμη, id est scientia, Dia-
lectica vocari etiam potest, quatenus intelligitur Diale-
cticæ vocabulo ipsa de bene differendo præceptio atq;
institutio, seu bene differendi doctrina: idque tum ra-
tione subiecti, tum ratione principiorum. Ratione sub-

sub. fac:
sub. intelli:
genda

δυνάμεις

ἐπιστήμη

Aristotel.

jecti: quia sicut reliquæ scientiæ seu disciplinæ, ut Mathematica, Physica, Ethica, circa certum genus rei extra intellectum posita contemplatione sua versantur: sic Dialectica seu bene-differendi doctrina occupatur in considerandis instrumentis docendi. quo respectu Aristoteles Dialecticam τρόπον ἐπισήμης, id est modum scientiæ, appellasse videtur: Metaphys. α' ἐλάττωσι, circa finem: ubi ait, ἄτοπον ἅμα ζητεῖν ἐπισήμην καὶ τρόπον ἐπισήμης: hoc est, Absurdum est simul quærere scientiam & modum scientiæ. Primo autem artis Rhetoricæ, cap. 4. vocat ἀναλυτικὴν ἐπισήμην, analyticam scientiam: ubi ait, ἡ ῥητορικὴ σύνκειται μὲν ἐκ τῆς ἀναλυτικῆς ἐπισήμης, καὶ τῆς περὶ τὰ ἥδη παλαικῆς. hoc est, Rhetorica constat ἐ scientia analytica, & politica ea quæ circa mores versatur. Quam enim hic scientiam, analyticæ scientiæ nomine intelligit: nisi eam ipsam quæ considerat περὶ τῶν ὑπέχτων πείσων, de artificiosis probationibus: quam considerationem in Rhetorica arte tradenda ab aliis suæ ætatis dicendi magistris neglectam fuisse, capite primo reprehendit. At hæc, inquam, scientia nihil aliud quàm Logica seu Dialectica est. Id quod ipse Aristoteles capite primo apertè proficitur: ubi ita scribit: ἐπεὶ ὁ φανερόν ἐστι, ὅτι ἡ μὲν ἐν τεχνος μέθοδος, περὶ πείσους ὅστιν ἡ πείσις, ἀποδείξις τις (τότε γὰρ πιστεύομεν μάλιστα, ὅταν ἀποδείχθαι ὑπολάβωμεν) ἐστὶ ἀποδείξις ῥητορικῆς, ἐνθύμημα. ὅ ἐστι τὸ, ὡς εἰπεῖ ἀπλῶς, κυριώτατον τῶν πείσων· τὸ ἐνθύμημα, συλλογισμὸς τις· περὶ ὃ συλλογισμὸς οὐκ οὐκ, ἀπλῶς, τῆς δialektikῆς ὅστιν ἰδεῖν ἢ αὐτῆς ὁλης, ἢ μέρους τιός· δῆλον, ὅτι ὁ μάλιστα τὸ τοιοῦτον φανερόν διαρεῖν, ὅκ πῶν καὶ πῶς γίνεται ὁ συλλογισμὸς, ὅς καὶ ἐνθυμηματικὸς αὐτὸς εἴη μάλιστα· περὶ λαβὼν, περὶ πᾶσα τὰ ὅτι τὰ ἐνθυμήματα, ὅ πῶς ἕχεται ἀφορεῖς πρὸς τὴν λογικὴν συλλογισμὸν. πῶς, τε γὰρ ἀληθὲς, ὅ πῶς οὐκ ἀληθὲς, τῆς αὐτῆς ὅτι δυνάμει ἰδεῖν. hoc est, Quum verò ma-

nife.

nifestum sit, artificiosam *de dicendo* institutionem, circa probationes versari: probatio autem sit demonstratio quædam (tunc enim credimus maximè, quum rem demonstratam esse putamus) demonstratio autè rhetorica, enthymema sit: & hoc, ut simpliciter dicam, inter probationes principatum obtineat: enthymema verò, sit syllogismus quidā: de syllogismo verò pariter omni, Dialecticæ sit considerare: aut ipsius totius, aut partis alicujus: liquet, qui hoc maximè potest contemplari, è quibus & quomodo fiat syllogismus, hunc etiam enthymematum faciendorum facultate maximè instructum esse; si præterea assumat, circa quales res versentur enthymemata, & quibus rationibus differat à syllogismis logicis. nam & ipsum verum, & id quod simile vero est, considerare, ejusdem facultatis est. Ecce, considerationem τῷ πείσῳ, id est probationum, quam paulo antè tribuerat Rhetoricæ, hic Dialecticæ vendicat. quare quum postea dicat, Rhetoricam ex analytica scientia constare: equidem non video, quid nam aliud eo nomine quàm ipsam Dialecticam intelligi velit. Sed in eodem quarto capite Dialecticam rursus scientiam nominat, nempe ἐπιστήμην τῷ λόγῳ, id est scientiam rationū: ubi ita ait: ὅσα δ' αὖτις ἢ πῶς διαλεκτικὴν, ἢ ταύτῃ, μὴ κατὰ τὰ αὐτῶν δυνάμεις, ἀλλ' ὅπσιμάς, περιέχονται καὶ ἀσκευάζειν: λήσεται πῶς φύσιν αὐτῶν ἀφανίθης, πῶς μεταβαίνειν ὅπσισκευάζων εἰς ὅπσιμάς ὑποκειμένων ἑνῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μόνον λόγον. hoc est, Quoad aliquis vel Dialecticam, vel hanc (*id est Rhetoricam*) non tanquam facultates, sed scientias, conabitur instituere: is non animadvertit, se naturam earum obscurare, eò quod sua institutione transcendat in scientias subjectarum quarundam rerum, non autem solū rationum. Quibus verbis et si Aristoteles *scientie nomen* abrogare Dialecticæ videatur; tamen ei propriè acceptum relinquit: nec nisi per synecdochen generis usurpatū adimit. Quippe scientiam in scientiam rerum & rationum

distinguit: & Dialecticam atque Rhetoricam scientias rationum esse cōcedit: non autem vult, eas tractari tanquam scientias rerum: quas quidem primò synecdochicè scientias appellans, facultatibus opposuit. Sic igitur apparet, vel Aristotele authore, Dialecticā ratione subiecti, nomen scientiæ mereri. Ratione verò principiorum Dialectica etiam ἐπισήμυς nomen meretur: quia bene differendi doctrina suis nititur principiis & tanquam fundamētis, in quibus ἐπιστάσι, id est insistit, nec ulterius progreditur. Hæc enim huius verbi origo videtur esse, ut acutè D. Scheccius observavit ac tradidit. Cuius quidem etymi veritatem confirmare videtur Germanorum verbum *Verstehen*, id est intelligere: quod similiter à stando, id est *stehen*, originem traxit. Porro τέχνη, id est ars, jure appellatur Dialectica: quoniam Dialecticus illius *ὡς τεχνίτης*, id est parit artificiosum quoddam opus, videlicet rectam legitimamque institutionem seu doctrinam. Et quanquam Aristoteles lib. 6. Ethic. ἐπισήμην & τέχνην, id est scientiam & artem, diversos mentis habitus facit: tamen idem alibi popularem loquendi rationem secutus, discrimen illud negligit: ut in Topicis Musicam & Grammaticam, quas τέχνας id est artes esse constat, tamen ἐπισήμους, id est scientias, vocat. 2. Top. 2. item 4. Top. ult. Item Metaphys. α μέζονι, cap. 1. ait, τὴν τέχνην, τῆς ἐμπειρίας οἰόμεθα μᾶλλον ἐπισήμῳ εἶναι. id est, Artem existimamus experiētia magis scientiam esse. Sic est apud Ciceronem lib. 4. Academ. quæst. Artem sine scientia esse non posse. An pateretur hoc Zeufis, aut Polycletus, nihil se scire, quum in his esset tanta solertia? Sic Medicina, & scientia est sanitatis ac morbi, & ars sanitatem restituendi atque conservandi, morbum verò depellendi atque præcavendi. Huc facit distinctio illa quorundam, qui Dialecticam distinxerunt in docentem & vtemtem. DOCENTEM videtur vocare eam quæ de bene differendo docet ac præcipit: UT ENT TEM verò qua Dialecticus in differendo utitur. Harum illi, nomen *scientia*: huic verò, nomen *artis* convenit. Porro

Dialectica
iure & ars.

Cicero.

Diffra Sou?
distinxisse do-
centis & vtem-
tem G. C.
scientia &
artis.

Porro etſi Ariſtoteles vocabulo διαλεκτικῆς interdum
 tanquam ſpeciali utitur, ad ſignificandum artē de quo-
 libet propoſito problemate in utramque partem diſpu-
 tandi probabiliter: quam artē ſeſc in Topicis tradere
 proſtitetur: tamen quum iſta diviſio artis diſſerendi in
διαλεκτικῶν & ἀποδελτικῶν, tanquam in ſpecies contra-
 rias, legitima non ſit: ut paulo poſt oſtendemus: quum-
 que ipſemet Ariſtoteles conſiderationem ſyllogiſmi,
 Dialecticæ tribuat: cujus tamen conſideratio ad neutrā
 illarum quæ ponuntur ſpecierum pertinet: author no-
 ſter merito Dialectices vocabulo neque ſpeciem artis
 intelligit, cui ſpeciei alia aliqua ſpecies contrariē ſit op-
 poſita: neque etiam genus quod in ſpecies poſſit dividi:
 (niſi in ſpecialiſſimas, quas vulgus vocat individua, ut
 Ariſtoteles ἄτομα) ſed intelligit genus quoddam infi-
 mum, quod vulgō vocant ſpeciem ſpecialiſſimam, item
 individuam: ut Porphyrius εἰδὸς εἰδικώτατον & Ariſtote-
 les εἰδὸς ἄτομον: ejusque non ſpecies, ſed partes tradit.
 Verba Ariſtotelis é primo capite libri primi Rhet. paulo
 anté recitavimus. Cæterum διαλεκτικὴ dicta eſt παρὰ
τὸ διαλέγεσθαι, id eſt á colloquendo. quam eſſe nativam
 huius verbi ſignificationem, arguunt nomina inde du-
 cta, διάλογος colloquium, & διάλεκτος ſermonis pro-
 prietas. Sic autem appellata hæc ars videtur, quód Phi-
 loſophi in colloctionibus & congreſſibus ſuis ſtudioſe
 ea uterentur. Quanquam διαλέγεσθαι non tam collo-
 qui, quám interloqui ſignificat: unde in dialogis inter-
 loquutores nominantur, qui Græcis dicuntur οἱ διαλε-
γόμενοι. Hanc enim ſermonis interruptionem ſeu in-
 terfectionem quæ in colloquiis ſit, notat præpoſitio δια,
 quod ipſum etiam notari videtur phraſi illa apud Te-
 rentium, Sermones cædere. In colloquiis enim alter al-
 terius ſermonem interrumpit & quaſi cædit ac ſecat:
 ſicut cōtrā in oratione perpetua quum unus tantum lo-
 quitur, omnia inter ſe coherent. Reſpondet Germano-
 rum verbum unterreden: dicunt enim, ſich mit einan-
der unſerreden: ut διαδελικῆ Germanicé ſonet unſer-

I. Rhet. I.

Dialectica
unde οἱ δια-
λεγόμενοι

διαλέγεσθαι

Terentii

*λογικὴν ἄν-
τα διὰ τὴν αἰ-*

redkunst: sicut recte Philippus tradidit. *λογικὴν* verò di-
cta est *παρὰ τὸν λόγον*, id est, à ratione. Est enim ars ra-
tiocinandi, id est argumentandi, & omnino ratione
utendi. Sunt qui *λογικὴν* interpretentur artem oratio-
nis: nam *λόγος* orationem quoq; significat. Illi nomen
hoc Dialecticæ attributum existimât per synecdochen
generis: idque *κατ' ἐξοχὴν*, propter excellentiam. Cùm
enim etiam Grāmatica & Rhetorica *λογικαὶ* sint: qua-
rum altera circa orationis puritatem, altera circa orna-
tum versatur: tamen inprimis esse *λογικὴν* Dialecticam:
ut quæ versetur circa orationis veritatem. Hæc senten-
tia cum vulgari illa consentit, quæ Grammaticam, Rhe-
toricam & Dialecticam artes dicendi nominant. Sed
dicendi ars, sola Rhetorica est: Grammatica verò lo-
quendi & scribendi: Dialectica ratiocinandi, seu ratione
utendi. Interea tamen notandum est, *Aristotelem* vo-
cabulo *Logices* aliquando specialius uti: videlicet ad si-
gnificandum artem quam fingit peculiarem, argumen-
tandi ex probabilibus atque communibus: quam alias,
idque sæpius, Dialecticam vocat: eique Analyticam seu
Apodicticam opponit. ut i. *Analyt. post. cap. 18.* *λογικῶς*
μὲν ἐν ἐκτέτῳ ἀντιπρὶς τῷ περὶ τῆς λεχθέντος ἀναλυ-
τικῶς δὲ, διὰ τῶν συντεμνόμενων. Et in fine ca. *ὅτι δὲ ἐπίσταν-*
ται, δὲ δόξαται: λογικῶς μὲν πρότερον, ἀναλυτικῶς δὲ νῦν.
ubi vox *λογικῶς*, ponitur pro *διαλεκτικῶς*: & *ἀναλυτι-*
κῶς, pro *ἀποδεδικτικῶς*.

Est ars] Dialecticam esse artem, probant vulgò ex
artis definitione quam tradit Lucianus his verbis, *τέχνη*
ἐστὶ σύστημα ἑγκαταλήψεων ἐγχειρημασμένων πρὸς τι τέλος
εὐχρηστον τῷ οὐ βίῳ. id est, Ars est veluti corpus doctrinae,
constans præceptionibus exerceri solitis ad utilem
aliquem in vita finem. Hic ars definitur quatenus lite-
ris mandata est. *Aristoteles* verò artem definit, quate-
nus artificem perficit. *τέχνη* (inquit) *ἐστὶν ἐκείνη ποικιλική με-*
τὰ λόγους ἀληθῆς, id est, ars est habitus facienti cum ra-
tione vera. Ubi etsi artis vocabulum ad opificum artes
quæ mechanicæ appellantur, restringi videatur: illæ
enim

*diffinitio est
non logica*

*Aristot. de no-
minibus logicis*

6. Est.

*Aristoteles
autem definit*

ita.

enim sunt πο.ητικά; tamen sciendum, πρακτικάs etiam esse artes: cujusmodi sunt omnes artes quæ liberales dicuntur, quod libero homine dignæ sint, & à liberis ferè exerceri soleant. Cæterum ποιητικὸς & πρακτικὸς, id est effectio & actio, ita differunt: quod illa opus aliquod post se relinquit, hæc nullum. Exempli gratia, ποιητικὸς furoris relinquit post se calceum: πρακτικὸς Musici, nullum relinquit opus. Quum enim desiit cantus, nihil inde remanet quod oculis subjici atq; ostendi possit.

γτμ.

BENE.

Disserere.

collatione
disserere;
re.

disputare.

Bene disserendi] Adverbium *Bene* redundare videtur: ut quod contineatur artis vocabulo. Ars enim omnis, bene seu rectè faciendi agendive habitus est: ut modò ex Aristotele tradidimus. Disserendi autem verbum hoc loco (sicut & apud Ciceronem passim) per metaphoram usurpatum, idem valet quod Docere. Sumta metaphora ab olitoribus, ut Varro admonet. Quemadmodum enim olitor diversa semina in diversas areas ferit, atque ita disserit, id est hac illac ferit: ita qui docet, diversas quæstiones diversis locis proponit & explicat, unamquamque scilicet suo loco. Unde intelligitur, disserendi verbo non omnem Dialectices vim comprehendere: sed unam tantum ejus particulam, videlicet methodum, notari. Methodi enim est, singula suis locis dicere: non autem diversa unum in locum confundere: ut nec olitor diversa semina in unam aream confundit: sed singula suis in areis ferit. Et quamquam hæc propria est hujus verbi significatio: tamen ejus usum vix apud ullum authorem reperiatis. Metaphoricè autem illius significationis usus tum apud alios authores, tum imprimis apud Ciceronem frequentissimus est. Quod ipsum etiam evenit verbo Disputandi: quo tanquàm synonymo creberrimè Cicero utitur. Disputare enim (si Varro credimus) propriè significat, diligenter vites putare. quare Disputare pro Docere, metaphora à vitatore est. Quemadmodum enim vitator vites putat, id est, superflua sarmenta ferro amputat: ita qui docet, is superflua, id est aliena & quæ ad rem non pertinent,

amputare atq; omittere debet: quæ una ex methodi legibus est. Unde perspicitur, nec disputandi verbum totam Dialectices vim complecti. Quæ quum ita sint, melior Philippi definitio videtur: quatenus Dialecticam artem docendi esse tradidit. nam adverbia quæ addit, Rectè, ordine & perspicuè ~~superflua videntur~~: quum ipso artis contineantur vocabulo: quemadmodum & paulo antè de adverbio Bene in definitione Rami, admonuimus. Diligenter tamen hîc cavendum, ne docendi verbum quod hîc proprium est, arctius restringamus quàm natura ejus postulat: hoc est, ne concionatores tantum in templis, & professores atque præceptores in scholis docere putemus. Non ita est: sed docet, quicumque alterum in cognitionem rei incognitæ ducit: siue is naturam rei declaret, siue demonstret sententiæ veritatem. hæc enim duo sunt docendi genera. Itaque docendi verbum etiam ad forum & curiam, deniq; ad quemcunq; sermonem pertinet. Quo loco & illud notandum est, Dialecticam non solum esse artem docendi, sed discendi etiã, id est intelligendi & judicandi, quid & quo modo dicat is qui docet. Itaque hac arte utimur in ἀναλύσει ~~authorum~~: quando illorum scripta velut reteximus, ut & quid & quo modo dixerint, accuratius exactiusque intelligamus. Similiter si per teipsum sine doctore rem quampiam discere, id est cognoscere atq; intelligere velis: hac arte tibi opus est. Quare hæc ars non solum tam latè patet, quàm latè patet hominū sermo: sed etiam quàm latè patet usus humana rationis. Vnde non solum διαλεκτικὴ appellata est, à sermone: verum etiam λογικὴ, à ratione. Sermonis, docere est: rationis, discere. Quare Dialectica & docendi & discendi ars est.

CAP. 2. DE PARTIBUS DIALECTICÆ, *deq; argumenti generibus.*

Dialecticæ partes duæ sunt, “Inverio &” *judicium.*

⁷ INRAMIDIAL
dicium. Inventio, est pars Dialecticæ de inve-
niendis argumentis. Argumentum, " est quod
ad aliquid arguendū affectum est: quales sunt
singulæ rationes, solæ & " per se consideratæ.
Argumentum, est " artificiale aut inartificiale:
Artificiale, quod ex sese arguit: est autem, pri-
imum vel à primo ortum. Contingit
proponere
explicare

Primum, quod est suæ originis: estque sim-
plex aut comparatum. Simplex, quod simpli-
citer & " absolutè consideratur: Estq; consen-
taneum aut dissensaneum. Consentaneum,
est " quod consentit cum re quam arguit: estq;
consentaneum absolutè aut modo quodam:
absolutè, ut causa & effectum.

Partes duæ] Partitio hæc Stoicorum fuit, authore
Cicerone in Topicis. Estque vera & legitima hujus ar-
tis partitio: quippe sumpta ex causis subjectum artis cō-
stituentibus, materia scilicet & forma. Etenim subje-
ctum Dialecticæ docentis seu præcipientis, est explica-
tio quæstionis: sicut subjectum Dialecticæ utentis ipsa
quæstio est. At materia explicationis, argumenta sunt:
nam ex his explicatio constat. Forma, est argumeto-
rum cum quæstione explicanda dispositio: quæ facit ut
explicatio quæstionis judicari atque intelligi possit, ac
proinde nomen explicationis mereatur. Simili ratione
dividitur Grammatica in Etymologiam & Syntaxim.
nam sermo (quod Grammaticæ subjectum est) constat
ex vocibus tanquam materia, & vocum constructione
tanquam forma. De vocibus Etymologia, de vocum
conjunctione Syntaxis præcipit. Sed hanc partitionem
nonnulli hodie reprehendunt: existimantes, judicium
non esse peculiarem Dialectices partem, sed commune
totius artis adjunctum, per totam artem fusum: quippe
quod & in inventione iudicio opus sit, nimirum in de-
b

Partitio fuit
per causas
ta & causas.

lectu argumentorum. Verum illi (quod pace eorum dixerim) non attendunt, quid Stoici vocabulo Judicii intellexisse videantur: nempe argumentorum inventorum dispositionem seu collocationem ad bene judicandum.

Itaq; judicium pro dispositione dixerunt per metonymiam effecti. Judicium enim, id est intelligentia explanationis, ex argumentorum dispositione nascitur. Hoc sensu Stoicos judicij vocabulum in hac partitione usurpasse, ipsa aristotelis arguit: qua inventioni judicium opponunt. Quod si illos offendit judicii vocabulum, utantur vocabulo dispositionis: dummodo veram hanc artis partitionem retineant. Nec vero dispositio logica & judicium res adeo diversae sunt, ut non possint jure eodem nomine appellari: quasi scilicet perinde hoc esset (sicut nuper quidam confidenter scripsit) atq; hominem & bovem eodem nomine nominare. Etenim judicium, dispositionis logicae effectum est: ac proinde per metonymiam nomen illi suum convenienter potest attribuire. at homo & bos non consentanea, sed dissentanea sunt; ac proinde neutrum alteri suum nomen per metonymiam communicare potest. Sed afferunt iidem loco hujus partitionis, divisionem quandam hujus artis in duas species, Topicam scilicet & Apodicticam. Et hanc divisionem videntur sumere ex divisione enuntiationis quae extat apud Aristot. in principio Analyticorum: ubi προτασιν dividit in διαλεκτικὴν & ἀποδαικτικὴν. Topicam igitur faciunt artem argumentandi ex contingentibus seu probabilibus: Apodicticam vero, ex necessariis. Verum haec divisio vitiosa videtur: quum sit una eademq; ars argumentandi & ex contingentibus & ex necessariis, quin etiam eadem sunt utrobique argumentorum genera, seu iidem (ut vulgo appellant) loci. quippe sunt causae tum contingentes, tum necessariae: similiter effecta, subjecta, adjuncta. Nec vero si Aristoteles propositi-

nem in dialecticam seu topicam & apodicticam divisit, continuo duae species Dialectices, id est artis disserendi, hinc existunt. Duplex quidem hinc oritur syllogismus,

Topicus

Topicus & Apodicticus: sed ratione tantum materiæ duplex, non autem ratione formæ. Eadem enim utriusque syllogismi formulæ sunt, tribus figuris ab Aristotele comprehensæ. Declaremus rem simili. Aurifaber poculum nunc ex auro facit, nunc ex argento. num igitur quia materia poculi duplex est, ars etiam faciendi poculum erit duplex? Imò pari modo tractat aurifaber & aurum & argentum: fundendo scilicet, cudendo, scabendo, limando, poliendo. Sic futor calceum nunc facit ex corio taurino, nunc ex vitulino, aliàs ex hircino: ut caprino: num igitur pro varietate corii, ars faciendi calceum erit multiplex? Imò pariter tractat futor quodvis corium: scindendo scilicet, suendo, modulis extendendo. Sic etiã disputator argumenta seu probabilia seu necessaria pari ratione invenit ac disponit, ut quæstionem sibi propositam explicet. Retineamus igitur veterem illam Stoicorum partitionem in εὐρετικήν & κριτικήν: quam & Cicero & post illum Philippus retinuit.

Inventio] invenire, propriè est in rem quam quæseris, venire: id quod corporis est, rerumque corporearum: corporis enim motu, oculorumque aspectu, & quarimus & invenimus. Est igitur hîc metaphora à corpore ad animum: nam inventio hîc est argumentorum, id est, earum rerum quæ ad docendum requiruntur, excogitatio. quanquã hîc inventionis nomine non ipsa illa excogitatio, sed ejus ars, per metonymiam effecti intelligitur. Traduntur enim hoc primo libro, argumentorum genera: quæ qui memoria tenet, quæstioneq; proposita mentem ad singula refert, cogitando quanam in singulis illis generibus species ad quæstionem propositam pertinentes contineantur: is artem inveniendi quæ hîc traditur, tenet & exercet: ut qui cogitat, quæ sint rei propositæ causæ, quæ effecta, quæ subjecta, quæ adjuncta, &c.

Judicium] Judicii nomine intelligitur hîc argumentorum inventorum dispositio seu collocatio ad bene judicandum: per metonymiam effecti.

arguere.

arguere.

*Quæstio dicitur
plur.*

*Genera explicatio
tionis duo.*

Est quod] Satis commoda videretur hæc argumen-
ti ex conjugato definitio: nisi author arguendi verbo
novè uteretur. Arguere enim auctori significat non so-
lùm veritatem alicujus affirmationis aut negationis
probare seu demonstrare: qui vulgaris hujus verbi usus
est: verùm etiam rei cujuspiam naturam declarare seu
explicare absque ullo syllogismo. Et si autem eadem
omnino rationes sunt, quarum usus est & ad demon-
strandum & ad declarandum: tamen quum argumen-
tum propriè dicatur, quatenus adhibetur ad demon-
strandum: sciendum est catachresin esse, quum natura
rei argumento quopiam declarari dicitur. Quod ut
melius intelligatur: sciendum est, argumenti usum es-
se duplicem, prout est duplex quæstio. Quæstio enim
aut simplex est, aut conjuncta. Simplex, qua quæritur
de re simplici seu unica: ut ejus natura declaretur. Et ad
hanc nec Ita, nec Non, responderi potest. ut, Quid est
peccatum? Quotuplex est peccatum? Quæ est causa
peccati? qui effectus? &c. Cōjuncta quæstio est, qua quæ-
ritur de rerum duarum inter se conjunctione, id est, af-
firmatione vel negatione: ut illius cōjunctionis veritas
demonstretur. Et ad hanc responderi potest Ita vel Non.
ut, Estne diabolus causa peccati? Ita. Estne Deus causa
peccati? Non. Quum igitur duo sint quæstionis genera:
duo etiam sint necesse est genera explicationis. Ea sunt,
declaratio & demonstratio. Declaratio, est explicatio
quæstionis simplicis: demonstratio, est explicatio quæ-
stionis conjunctæ. Jam rationes quæ tum ad declaran-
dum, tum ad demonstrandum, id est, omnino ad expli-
candum docendùmve adhibentur, eadem sunt reipsa:
sed ratione usus differunt. Quatenus enim adhibentur
ad demonstrandum, nominantur argumenta, quomo-
do & Cicero argumentum definiit, rationem quæ rei
dubiæ faciat fidem. unde etiam argumentum Aristote-
li $\pi\iota\sigma\tau\iota\varsigma$, id est, fides, per metonymiā effecti dicitur. Qua-
tenus verò adhibentur argumenta ad declarandum,
id est, explicandum quæstionem simplicem: jam non
amplius

amplius argumenta (*nisi ~~metaphysicis~~*) nominari possunt: quum non arguant, id est, sententię dubię veritatē non demonstrent. Esse autē hanc genuinam argumenti significationem: verbum Argumentari & nomen Argumentatio inde ducta, satis arguunt. Argumentari enim, est argumento demonstrare: & argumentatio, per argumentum demonstratio. Quod de duplici argumenti usu admonuimus, exemplo planum faciemus. Primū argumenti genus quod ab authore nostro traditur, causa est. Jam causę usus est tum in declaranda quæstione simplici, tum in demonstranda conjuncta. Declarationis exemplum extat Jacob. 1. 13. Nemo quum tentatur, dicat se à Deo tentari: nam Deus tentari malis non potest, nec quenquam tentat. Sed unusquisque tentatur, dum à propria cupiditate abstrahitur & inescatur: deinde cupiditas posteaquam concepit, parit peccatum. His verbis Jacobus causam peccati indicat: & hic quæstio simplex est, unde nascatur peccatum? Respondet Apostolus: Non à Deo: sed à cupiditate hominis. Demonstrationis exemplum est in illo Christi, quum ad Phariseos ait, Quomodo potestis bona loqui, quū mali sitis? His verbis argumentatur Dominus à causa: & argumento causę demonstrat, Phariseos bona loqui nō posse, sed tantū mala. Malitia enim cordis, malorum sermonum causa & quasi fons est: sicut idem ait, Ex abundantia cordis os loquitur. Hic est quæstio conjuncta, An Pharisei possint bona loqui? Responsio, Non: argumentum à causa. Duplex hic argumenti usus bene notandus & diligenter distinguendus est: magnam enim lucem doctrinæ Inventionis affert: ubi singuli argumentorum loci exemplis utriusque usus, declarationis inquam & demonstrationis, illustrandi sunt. Videtur hoc à paucis animadverti: quæ quidem ignorantia ex inopia vocabulorum nascitur. Quod si vocabula novare ac fingere auderemus: clarē rem proponeremus ad hunc modum. Dialectica est ars docendi. Id quod ad docendum proponitur, vocatur quæstio. Id quod ad docendū

?
argumen-
tari.

"*Exm declar.*
" *homi. Jac.*
" *h. 1. 13.*

adhibetur, generali nomine vocari possit documentum. Jam documētum est duplex: sicut & quæstio. Quæstio. n. aut simplex, aut conjuncta: sic documentum, aut declaramentum aut argumentum. Declaramentum, est documentum quod adhibetur ad explicandum quæstionē simplicem: Argumentum, est documentum quod adhibetur ad explicandum quæstionem conjunctam. Sed quoniam documenti vocabulum hīc novatum est: declaramenti, omnino novum: (analogum tamen deliramenti) proximum est, si a vocabulis istis abhorremus, ut argumenti duplicem esse usum dicamus: quemadmodum explicatum est.

Per se considerata] Hoc minús rectē dictum videtur. Argumenta enim per se & absolute considerari nō possunt: quum argumentum non possit esse aut intelligi sine eo quod arguitur, id est, argumento demonstratur vel etiam declaratur: ut causa nō potest intelligi sine effectu, subjectum sine adjuncto, &c.

Artificiale aut inartific.] Sumpta est hæc divisio ex Rhetoricis Aristotelis: sed vitiosa videtur propter posterioris membri falsitatem. Testimonium enim, quod inartificialis argumenti nomine intelligitur, non minús artificiale est, quàm cæterorum argumentorum quodlibet. Neque enim majoris artis est, cogitare quæ nam sit causa rei, aut effectus, aut subjectum, aut adjunctū, aut alia quæcunque ratio: quàm cogitare, quodnam testimonium extet ad sententiam propositam confirmandam. Et in arte inventionis tam de testimonio, quàm de cæteris argumentis præcipitur. Commodioribus vocabulis Cicero usus videtur, quum in Partitionibus oratoris argumentum divisit in insitum & assumptum. Insitū argumentum, est quod in ipsa quæstione quasi insitum est atque inhaeret. itaque etiam quum investigatur, ex quæstione eruendum est: quod fit, dum cogitatur, quænam sit partis in quæstione conjuncta antecedentis vel consequentis causa, qui effectus, &c. Assumptum argu-

*Cicero in Partitionibus
insitum argu-*

mentum, est quod extrinsecus ad quæstionis conjunctæ alteram responſionem, nempe affirmationem aut negationem probandam seu confirmandam assumitur: cujus generis unicum est, testimonium.

Absolutè consideratur] Nullum argumentum absolute cõsiderari posse, paulò antè admonuimus. Sed simplex argumentum absolute cõsiderari hîc dicitur respectu comparati: quia simplex argumentum comparatur tantum cum eo de quo est quæstio: comparatum autem etiam cum re alia extra quæstionem posita.

Quod consentit cum re quam arguit] Ita scilicet, ut altero affirmato, etiam alterum affirmandum sit itemque altero negato, alterum quoque negandum: sive necessario, sive probabiliter. Hæc enim consequutio per istam consensionem intelligenda est.

CAP. 3. DE EFFICIENTE, PRO- creante & conservante.

Causa, est^r cujus vi res est. Itaq; primus hic locus inventionis, fonte est omnis scientiæ: sciri que demum creditur, cujus causa teneatur: ut merito dicatur a Poëta:

Felix qui potuit rerum cognoscere causas.

Causa, est^r efficiens & materia, aut forma & finis. Efficiens, est causa^a a qua res est: cujus etsi vera genera nulla nobis appareant, ubertas tamen permagna modis quibusdam distinguitur: Primò quòd^r procreet aut tueatur. Ovid. l. de Remedio:

"Ergo ubi visus eris nostra medicabilis arte,

Fac monitis fugias otia prima meis:

Hæc ut ames, faciunt: hæc qua fecere, tuentur:

Hæc sunt jucundi causa cibusque mali.

Causa efficiens.

Otia sitollas, periére Cupidinis arcus:

Contemtaq; jacent, & sine luce, faces.

Sic pater & mater procreant: nutrix tuetur.

4. Aeneid.

*Non tibi diva parens generis, nec Dardanus
author,*

*Perfide: sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanaq; admôrunt ubera tigris.*

Sic Romulus conditor Romanæ urbis: Re-
ges deinde reliqui, Consules, Imperatores, tu-
tores & conservatores fuère.

*Dispositio
causarum.*

[Cujus vires est] Videtur dicendum, Fit vel est. Sunt enim causæ (ut Aristoteles tradidit) aliæ tñs & & &, id est essentia: ut materia & forma: aliæ tñs & &, id est generationis: ut efficiens & finis. Finis enim efficientem ad generandum movet atque impellit: Efficiens formam ex materia educit, aut in materiam introducit. Opus effectum, ex materia & forma constat. Itaque materia & forma non solum causæ & &, verum etiā & & sunt: Et respectu & & potius partes, quàm causæ sunt. Integra enim rei essentia ex materia & forma tâquam partibus constat. Efficiens et materia, aut, &c. Author singulari studio διχοτομίας consecretatus est, pulcherrimâ certé & fortassis unicam legitimam dividendi ratione: verum hîc, ut & aliis nonnullis locis, vocabulorum inopia laborat. Efficientem tamen & materiam tanquâ sub uno genere anonymo comprehensas causas cōjuxit, itemque formam & finem. Mihi hæc quatuor causarum genera aliter digerenda videntur, nempe ad hunc modum: Causa est aut externa, aut interna. Externa, quæ extra effectum manet: ut efficiens & finis. Interna, quæ effectum ingreditur: ut materia & forma. Aquæ res est Pro Est, malim dicere Fit, propter rationem paulo antè expositam.

*Dispositio Causarum
in Externam
aut Internam.*

Procrees

Procreet aut tneatur] Divisio hæc augenda videtur ad hunc modum. Efficiens, est aut generans aut corrumpens. Generans, est quæ facit ut res sit. Et est vel procreas vel conservans. Procreans, est quæ facit ut res quæ antea non erat, postea sit. Sic Deus creavit mundum: Noë extruxit arcam. Conservans, est quæ facit ut res quæ jam est, porro sit. Sic Deus mundum conservat: sic conservavit Noachum in diluvio. Corrumpens, est quæ facit ut res quæ antea erat, postea non sit. Estque vel abolens, vel labefactans. Abolēs, est quæ facit ut res quæ jã est, postea omnino non sit. ut Deus diluvio delevit omnia animalia terrestria quæ erant extra arcam. Labefactans, est quæ facit ut res quæ jam est, postea aliquo modo nō sit, id est, facit ut aliquam perfectionis partem amittat. ut diabolus per peccatum labefactavit naturam hominis: per peccatū enim homo amisit imaginē Dei ad quā erat cōditus. Sic morb⁹ labefactat vitā animalis: sic mutilatio aut trūcatio mēbri, labefactat corp⁹ animalis: sic omissio fractionis panis, labefactat ritū cœne Domini.

Ergo ubi] Hoc exemplū, demonstratōnis est. Quærit amator, Estne mihi vitādum otiiū, si velim evitare amorē? Respondet poëta, Ita. Affirmationem demonstrat argumēto causæ: Quia otium amoris causa sit, tum procreas tum conservans. Qui autem vult vitare effectum, is causam vitet necesse est.

Nō tibi dīva] Hoc exemplum, declarationis est. Quæstio, Quibus parentibus natus sit Æneas? Respondet Dido: Non Venere matre, nec Anchise patre: sed patre Caucaſo monte, matre verō Hyrcana tigride. Porro hoc exēplum, sicut & sequens, utpote ejusdem generis, præcedenti præponi debuit. nam declaratio demonstratione naturā prior est: quippe quum enūciatum prius sit syllogismo.

CAP. 4. DE EFFICIENTE SOLA

Et cum aliis.

Secundō causla efficiens "sola efficit, aut

*prima divisio
efficientis
subdivisio
prima.*

*111. 1. 1. 1.
111. 1. 1. 1.
111. 1. 1. 1.*

*Secunda divisio
efficientis in soli
variā et
solam*

aliis: Earumque omnium sæpe alia principa-
lis, alia adjuvans & ministra. 9. *Æneid.* Nisus a-
 vocat ab Euryalo in se, factæ cædis & culpam
 & pœnam: quia solus author fuerit:

Me me: adsum, qui feci: in me convertite ferrum
O Rutuli: mea fraus omnis: nihil iste nec ausus
Nec potuit.—

Solitaria caussa cum plerisque & principali-
 bus & sociis, pro Marcello variè adhibetur. Nā
 ” bellicas laudes (ait Orator) solēt quidam exte-
 ” nuare verbis, easque detrahère ducibus & cō-
 ” municare cum multis, ne propriæ sint impera-
 ” torū: & certè in armis, militum virtus, locorū
 ” opportunitas, sociorum auxilia, classes, cōmea-
 ” tus, multum juvāt: maximam verò partē quasi
 ” suo jure fortuna sibi vendicat, & quicquid est
 ” prosperè gestum, id penè omne ducit suum. At
 ” verò hujus gloriæ, Cæsar, quā es paulò antè ad-
 ” eptus, socium habes neminem: totū hoc, quan-
 ” tumcūque est (quod certè maximum est) totū
 ” (inquam) est tuum. Nihil tibi ex ista laude cen-
 ” turio, nihil præfectus, nihil cohors, nihil turma
 ” decerpit: quin etiam illa ipsa rerum humanarū
 ” domina fortuna in istius se societatem gloriæ
 ” non offert: tibi cedit, tuam esse totam ac pro-
 ” priam fatetur. Instrumenta etiam in caussis ad-
 ” juvantibus connumerantur: quo argumento
 ” impius Epicuræus disputat, mundum nunquā
 ” esse factum. I. de Nat. ” Quibus enim (ait) oculis
 ” animi intueri potuit vester Plato fabricam illā
 ” tanti

tanti operis, qua construi a Deo atque edificari «
mundum facit? Quæ molitio? quæ ferramēta? «
qui vectes? quæ machinæ? qui ministri tanti o- «
peris fuerunt? «

Sola efficit, aut cum aliis] Divisio hæc sic proponē-
da videtur. Efficiens est aut solitaria aut socia. Solitaria,
quæ sola rem efficit: ut, Deus solus mundum condidit,
Christus solus nos redemit. Socia efficiens est, quæ non
sola, sed unā cum aliis rem efficit. Socia est aut principa-
lis aut instrumentalis. Principalis, quæ instrumenta-
lem in efficiendo regit & gubernat. ut, faber est causa
principalis quæ efficit gladiū: Spiritus sanctus est causa
principalis quæ efficit in homine fidem in Christum.
Instrumentalis, est qua principalis utitur ad rem effici-
endam. Et est vel otiosa seu quiesca, vel adjuvans seu mi-
nistra. Otiosa est, quæ in efficiendo seipsam non mo-
vet, sed tantū movetur a principali. Sic serra secat
lignum, malleus cudit ferrum: & omnino omnia arti-
ficum aliaque instrumenta inanimata suum quæque
opus efficiunt ita, ut sese ipsa non moveant: sed ab arti-
ficibus, aliisve moveantur. Adjuvans seu ministra est,
quæ ita a principali movetur, ut interim etiā ipsā sei-
psam moveat. Hujus generis sunt instrumenta anima-
ta: ut animalia bruta quorum usus est ad opus facien-
dum, itemque homines. Sic bos arat, equus trahit aut
vehit: sic Deus ministerio hominum utitur ad fidem in
electis gignendam. Hinc Paulus I. Corinth. 3. 5. Quis i-
gitur (inquit) Paulus est? quis Apollos? nisi ministri per
quos credidistis: & ut cuique Dominus dedit. Et ibidem
versu 9. Etenim Dei sumus *συνεργοι*, id est, cooperarii
seu administri. Cæterum instrumenta etiā alio modo
distingui possint. Aut enim ejusmodi sunt, ut sine iis effi-
ciens principale, effectū producere nō possit: ut sine mal-
leo gladium efficere non potest faber: aut talia sunt, ut
efficiens principale sine ipsis rem efficere posset, si vel-
let. Sic Deus sine verbi & sacramentorum ministerio

Subordinatio.

Altera subordinatio.

Alia instrumenta.

fidem nobis donare & augere posset: sed non vult. *Ea-
rumq; omnium*] Sermo nō videtur hic esse cōmodus. nā
quum pronome plurali numero positū, ad utrumq; dis-
tributionis propositę membrū referri videatur, falsum
est si referatur ad membrū prius. nā quæ causā sola effi-
cit, ea nec principalis, nec instrumētalis dici potest: quū
principalis causā sic nominetur respectu causā instru-
mentalī tanquam sociæ, & contrā. Quod si cui fortē vi-
debitur pronomen *earum* referendum esse ad præce-
dens nomen *aliis*, ita ut causā solitaria excludatur: ne
sic quidem commodē hoc dictum fuerit. Etenim fieri
potest ut nō solū illarum *aliarum* causarū alia prin-
cipalis, alia adjuvans & ministra sit: sed etiam ea ipsa quæ
cum *aliis* rem efficit, in altero istorū generū continea-
tur. Itaque tunc violaretur τὸ καθόλου πρῶτον. Videtur er-
go sic potius dicendum: Ac sociarum quædam causarū
sæpe alia principalis, alia adjuvans et ministra est.

Quibus enim (ait) oculis] Procedit proposita argumē-
tatio à negatione causę ad negationē effecti, hoc mo-
do: Deo nulla fuerūt instrumēta ad mundū condendū:
Ergo mūdus à Deo nō est cōditus. Quæ cōclusio falsa ex
falsitate propositionis omīssę nascitur, nēpe, Cuicumq;
instrumenta defunt, is rem efficere non potest. Deus
enim efficere sine ullis instrumentis potest, quæcunque
vult. Quo loco nonnihil de argumentandi regulis quas
author noster olim axiomata appellabat, dicendum vi-
detur. Philippus regulas consequentiarū vocat: Aristo-
teles τόπος, id est, locos. Ejusmodi regulę seu axiomata à
nostro authore in aliquibus tantū argumentorum
generib⁹ seu locis aliquādo fuerūt tradita: verū ad do-
ctrinæ atque institutionis constantiam pertinet, ut aut
in singulis tradantur, aut in nullis prorsus. Neque enim
major ratio est, cur in his tradenda sint, quā in illis:
quum omnia æquę argumenta sint. Etsi autem axioma-
ta quædam seu regulę argumentandi ad consequentiā
enthymematum confirmandam percommoda videā-
tur: tamen compendiosior ac certior consequentiæ cō-
firmandę

firmãdæ ratio est, si propositio in enthymemate omiſſa ſuppleatur, atque ita ſyllogiſmus integretur. Syllogiſmi enim verè ac inſallibiles ſunt conſequentiarum regulæ. Rem exemplo illuſtremus. Enthymema ſit, Quicumque in Chriſtum crediderit, ſalvus erit: quare & ego ſalvus ero. Petis rationem conſequentiæ? Dico hanc eſſe, Quia ego in Chriſtum credo. Vides, conſequentiæ rationem in ſyllogiſmo eſſe poſitam: adde enim hanc ſententiam enthymemati, & habebis ſyllogiſmũ integrum, ad hũc modum: Quicumque in Chriſtum credit, ſalvus erit: Atqui ego in Chriſtum credo: Quare ego ſalvus ero. Atq; hæc una eſt conſequentiæ confirmandæ ratio: altera eſt per axioma: ut hĩc per locum generis hunc, Quæcunq; de genere affirmantur, eadem neceſſe eſt affirmari de qualibet ejus generis ſpecie. Hoc axioma ad enthymema propoſitum ſic accommo: Fidelis, eſt genus ſingularum fidelium. Ergo quæcunq; de fideli affirmantur, nempe ſimpliciter, id eſt generaliter: ea etiam de ſingulis fidelibus affirmari neceſſe eſt: ut de me, te, &c. De fideli autem affirmatur æterna ſalus: Ergo etiam de me, te & ſingulis fidelibus. Vides, hanc poſterioſem conſequentiæ confirmandæ rationem per ambages cõducere, quõ prior uno veluti paſſu ducebat.

CAP. 5. DE EFFICIENTE PER
ſe & per accidens.

Tertiõ, cauſſa efficiens, per ſe efficit, aut per accidens: Per ſe, quæ ſua facultate efficit: ut quæ natura vel conſilio faciunt. Ventorum naturalis efficientia eſt. i. Æneid.

Incubũere mari, totumq; á ſedibus imis

Uná Eurusque Notusque ruunt, creberque procellis

Africus: & vaſtos tollunt ad littora fluctus.

*Tertia efficiens
cauſa quæ
per ſe efficit
per accidens*

Consilii exemplum est illa Ciceronis de se
 „ confessio. Suscepto bello, Cæsar, gesto etiam
 „ magna ex parte, nulla vi coactus, iudicio meo,
 „ ac voluntate ad ea arma profectus sum, quæ e-
 „ rant summa contra te.

Subdistinguo

causa efficiens
causa per accidens
causa
 „ Per accidens efficitur causa, quæ externa fa-
 „ cultate efficitur: ut in his quæ fiunt necessitate vel
 „ fortuna: necessitate, cum efficiens vi cogitur
 „ ad effectum: qualis est Pompejanorum excu-
 „ satio. At in quidem (ait Orator) si proprium
 „ & verum non est nostri mali quæratur, fatalis
 „ quædam calamitas incidisse videtur, & impro-
 „ vidas hominum mentes occupavisse: ut nemo
 „ mirari debeat, humana consilia, divina neces-
 „ sitate esse superata.

„ Fortuna est causa per accidens, quando
 „ præter efficientis scopum aliquid accidit. Sic
 „ casu fortuito (ait Tullius, de Nat. Deorum)
 „ Pheræo Jasoni profuit hostis, qui gladio vomi-
 „ cam ejus aperuit: quam sanare medici non po-
 „ terant. In hoc genere causarum imprudentia
 „ connumerari solet. Ovid. 2. Trist.

Exemplum
 Cur aliquid vidi: cur non lumina feci?

Cur imprudenti cognita culpa mihi est?

Inscius Actæon vidit sine veste Dianam:

Præda suis canibus nec minus ille fuit.

Scilicet in superis etiam fortuna luenda est:

Nec veniam, læsa numine, casus habet.

Hinc sumitur deprecatio: qualis est pro Li-
 gario:

gario: Ignosce pater: erravit: lapsus est: non pu-
 ravit: si unquam posthac. Et pauló póst. Erra-
 vi: temeré feci: pœnitet: ad clementiam tuam
 confugio: delicti veniam peto: ut ignoscas oro.
 Fortunæ autem nomen ignoratio caussarum
 confinxit: cûm enim aliquid præter consilium
 spemq; contigerit, fortuna vulgo dicitur: nec
 insânâ juvenalis,

*Nullum numen abest, si sit prudentia: sed te
 Nos facimus, Fortuna, deam, calog, locamus.*

Natura vel consilio] Horum alterum vulgo appel-
 latur agens naturale: alterum agens voluntarium. *Na-
 turale agens actionem suspendere, id est in aliud tē-
 pus differre, nō potest, sed præsentē objecto agit neces-
 sarió: ut ignis admotam stipulam non potest nō accen-
 dere & comburere: corpus grave injectum aquæ, mer-
 gitur necessarió. Voluntarium veró agens, actio-
 nem potest suspendere. Huiusmodi agentia sunt, Deus
 & creaturæ rationis participes, ut angeli & homines.
 Quanquam si Dei providētiā respicias, ne hæ quidem
 creaturæ actionem suspendere possunt. Porro ad na-
 turalia agentia referendæ etiam videntur animantes
 rationis expertes. Esi enim illæ agunt cum appetitio-
 ne, quæ voluntatis similitudinem habet (undē & velle
 dicuntur vulgô) tamen actiones suas suspendere non
 possunt: sed in res objectas feruntur, aut eas fugiunt
 subito, sine deliberatione & consilio. Sic bos esuriens,
 prosequitur conspectum pabulum: sitiens, prosequitur
 aquam: nec potest non prosequi, quantum quidem
 ipso est. Sic formicæ colligunt cibum: æstate depon-
 dunt: apes colligunt flores & mel faciunt solo naturæ
 instinctu, nec sua natura agere aliter possunt.*

Necessitate] Id est, vi seu violentia, impulsu scilicet
 vel tractu violento cogentis aut detinentis. Dicuntur

autem vi cogi, quæ agunt contra appetitionem suam.
 Sic fur tractus, in carcerem it: sic bos tractus, ad macellum it. Vulgo huc referunt, quum quis peccat, aut iacturam rerum suarum facit, metu gravioris mali: ut si quis metu mortis abneget Christum: si mercator metu naufragii abjiciat merces in mare: si viator metu mortis promittat latroni certam pecuniæ summam. Sed istiusmodi actiones etsi non proficiscuntur ex voluntate plena: tamen quum proficiscantur ex volūtate (quippe tunc inter duo mala id quod minus videtur, eligitur) id eo potius quæ ita agunt, voluntate agere dicenda sunt, & ad voluntaria agentia referenda. Nam etsi homines illa & illis similia agunt inviti: (mallent enim non agere) tamen non agunt coacti: Voluntas enim cogi non potest: sed corpus hominis contra hominis voluntatem ad huc vel illum motum cogi potest.

Divina necessitate] At hæc necessitas, non est necessitas violēta & coactionis: ac proinde hoc exemplū non est huic loco accommodatum. Etsi enim divinæ providentiæ respectu omnia & in rebus naturalibus & in rebus humanis fiunt necessarió, ita scilicet ut necesse sit eas ita fieri ut fiunt, nec fieri aliter possint: tamen divina providentia homines ad agendum ea quæ agunt, non cogit, sed tantum mentes eorum in agendo flectit, regit & gubernat, ut id agant quod ipse Deus agi vult: sive id agant libenter, sive inviti.

Fortuna] Fortunam finxerunt Ethnici deam gubernatricem seu moderatricem rerum humanarum, quæ bona & mala in singulos homines distribuat. Cumque viderent, sæpe malis esse bene, & bonis malè: plurimis eam convitiis prosciderunt, appellâtes cæcam, brutam, iniquam, &c. quæ totidem in Deum verum blasphemie fuerunt. Cum enim omnia regantur voluntate ac providentia Dei: diabolus convitiâ illa sub nomine Fortunæ in Deum verum expuit. Itaque à Fortunæ vocabulo, tanquam Ethnicorum proprio, Christianos homines abstinere decet: quæque illi fortuito casu evenisse dixerunt,

nunt, per providentiam Dei facta esse dicere. Germanica phrasis qua dicimus, aliquid factum esse *ong-far-si* vim vocabuli spectes, nihil impietatis continet. Idem enim valet ac si dicas, Sine periclitatione id est, ita ut non feceris periculum ejus rei efficiendæ quæ tibi evenit. Nec verò Fortunæ vocabulum causam per accidens notat, sed effectum: idq; usurpatum *μετ' αὐτοῦ* nam propriè acceptum significat causam per se, videlicet ipsum Deum universi authorem ac moderatorem: cujus majestatem ista appellatione homines *ἀπὸ τοῦ* impiè profanârunt. Effectus autem seu eventus seu casus fortuitus appellatur, qui præter efficientis scopum accidit. Itaque definitio ab authore proposita, non causam, sed effectum per accidens, definit.

Fortuito hoc est, à fortuna dea illa rerum humanarum domina gubernato contra agentis consilium. At quum Fortuna nihil sit: nullus etiam esse potest casus fortuitus, qui quidem verè ac meritò sic appellatur. Casus quidem varios accidere in rebus humanis, certum est: & Scriptura etiam appellatione casus utitur: verum quicquid accidit, sive bonum sive malum, id omne divino consilio divinaque providentia, ac proinde & sapientissimè & justissimè accidit.

CAP. 6. DE MATERIA.

"Materia, est causa" ex qua res est. Hoc argumento ficto, apud Ovid. 2. Metam. Solis domus auro, pyropo, ebore, argento componitur.

*"Regia Solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro, flammæq; imitante pyropo:
Cujus ebur nitidum fastigia summa tegebat:*

Argenti bifores radiabant limine valvæ.

- » Cæsar i. bel. civil. Imperat militibus Cæsar;
 » ut naves faciant, cujus generis eum superiori-
 » bus annis usus Britannia docuerat: carinæ pri-
 » mum ac statumina ex levi materia fiebant: re-
 » liquum corpus navium viminibus cōtextum,
 » coriis integebatur.

Materia] Materiam Latini propriè appellant ligna
 è quibus ædificantur naves, ædes, &c. quomodo & va
 significat Græcè sylvam. Itaque hîc per synecdochen
 speciei accipitur, pro quolibet ex quo aliud fit, nō solum
 corporeo & sensili, sed etiam incorporeo atque intelle-
 ctuali. Sic syllogismi materia enunciationes sunt, sive ne-
 cessariæ, sive probabiles. Ex qua] Materiā vulgo tripli-
 cem faciunt, Ex qua, In qua, & Circa quam. Materia ex
qua, dicitur ea quæ hîc definitur. Materia in qua, nihil
 aliud est quàm subjectum: nam in subjecto adjuncta
 inhaerent atque insunt: ut in mente scientia aut ignorā-
 tia: in voluntate virtus aut vitium: in corpore animalis,
 sanitas aut morbus, robur aut imbecillitas, pulchritu-
 do aut deformitas. Materia circa quam, nihil aliud est
 quàm quod aliàs vocatur objectum: Objectum enim
dicitur res circa quam mens vel sensus versatur atque
 occupatur cognoscendo seu percipiendo: nempe circa
 notiones mens: circa qualitates passibiles, sensus: ut cir-
 ca colores visus, circa sonos auditus, &c. Sed præstat sin-
 gula hæc suis distinctè appellare vocabulis: primum sci-
 licet materiam, alterum subjectum, tertium objectum.
Regia Salu] Utrumque exemplum quod hîc proponi-
 tur, ad usum declarationis pertinet. Cujus generis sunt
 & hæc in sacris literis. Genes. i. describitur materia ex
 qua Deus creavit mundum, videlicet abyssus aquarum,
 quam Ovidius chaos vocat. Genes. 2. indicatur materia
 ex qua Deus fecit primum hominem, videlicet pulvis
 terræ: item materia ex qua ædificavit illi uxorem, vide-
 licet

*Materia tri-
plex.*

*Abis. I. u. m. g.
et.*

licet una de costis illius. Gen. 6. indicatur materia ex qua Noë fabricavit arcam, videlicet ligna Gopher: quæ cedri species putatur, cariem non sentiens. Sic in historia sacra describitur materia ex qua Moses tabernaculum, item materia ex qua Salomon templum ædificavit. Atque hæc ad usum declarationis pertinent: jam demonstrationis seu argumentationis exempla sunt ista: Genes. 18. ex argumento à materia materiam humiliandi sui sumit Abraham, ubi Deū sic affatur, En obsecro induxi animum ut loquerer cum domino meo, qui pulvis sum & cinis. quasi dicat, Consto ex pulvere & cinere, vili scilicet materia: Ergo vilis & abjectus sum, ac proinde indignus qui loquar cum Deo. Hujus generis est & illud Job. 4. Nunquid homo, Dei comparatione justificabitur? aut factore suo purior erit vir? Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles: & in angelis suis reperit pravitatem. Quanto magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, consumuntur velut à tinea? &c. Argumentum est à materia, illustratum comparatione minoris; corpus enim hominis, similitudine domus luteæ notat: quæ nimirum vilis & contempta est. quasi dicat, Homo constat ex luto: ergo est creatura vilis & abjecta: & per consequens non potest consistere coram majestate divina: sed ab ea necessariò cōsumetur: idque eò magis quòd etiam angeli coram majestate divina consistere nequeunt: quorum tamen natura est nobilior.

CAP. 7. DE FORMA.

Causæ primum genus ejusmodi est, in effi-
ciēte & materia: secundum sequitur, in forma
& fine. Forma, est causa, per quam res est id
quod est: ideoque hinc à cæteris rebus, distin-
guitur: & forma simul cum re ipsa ingenera-
tur. Anima rationalis, est forma hominis: quia

per eam homo est homo, & distinguitur a cæ-
teris omnibus naturis. Geometricarum figu-
rarum, in triangulis, quæ. angulis sua forma
est: Physicarum rerum, cæli, terræ, arborum,
piscium sua forma est. unde præcipua rerum ut
naturâ est, sic erit explicatio, si possit inveniri:
ut in artificiosis rebus facilius occurret. Cæsar

» 7. Muri aut omnes Gallici hac ferè forma sunt:
» trabes directæ perpetuæ in longitudinem, pa-
» rib⁹ intervallis distantes inter se binos pedes, in
» solo collocantur: hæ revinciuntur introrsus &
» multo aggere vestiuntur. ea autè, quæ diximus,
» intervalla gradibus in fronte saxis effarciuntur.
» His collocatis & coagmetatis alius insuper or-
» do adjicitur, ut idem illud intervallum servetur,
» neque inter se contingant trabes; sed paribus
» intermissis spatiis, singule singulis saxis interje-
» ctis arcte contineantur: sic deinceps omne o-
» pus contextitur, dum iusta muri altitudo exple-
» atur: hoc cum in speciem varietatemque opus
» deforme non est, alternis trabibus ac saxis, quæ
» rectis lineis suos ordines servant: tum ad utili-
» tatem & defensionem urbium, summam ha-
» ber opportunitatem: quod & ab incendio la-
» pis, & ab ariete materia defendit: quæ perpe-
» tuis trabibus pedes quadragenos plerunque
» introrsus revincta neque perumpi, neque dis-
trahi potest. Sic forma Virgiliani portus ex-
plicatur Æneid. 1.

Est in secessu longo locus: insula portum

Efficit

Efficit objectu laterum, quibus omnis ab alto
 Frangitur, inque sinus scindit sese unda reductos.
 Hinc atque hinc vasta rupes geminâ minantur
 In cælum scopuli, quorum sub vertice latè
 Equora tuta silent: tum sylvis scena coruscis
 Desuper, horretiâ, atrû nemus imminet umbra:
 Fronte sub adversa scopulis pendentibus antrum.
 Intus aqua dulces, vivoq; sedilia saxo,
 Nympharû domus: hic fessas non vincula naves
 Ulla tenent: unco non alligat ancora morfu.

Forma] Forma propriè corporis est: & aliàs figura, i-
 tem species nominatur. Græcè μορφή & εἶδος: Ger-
 manicè die gestalt. Quia autem formæ corporum, ma-
 ximè artificialium, eis suum esse dant: ita ut ejusdem ma-
 teriæ corpora formis inter se essentialiter distinguan-
 tur: factû hinc est ut Dialectici per synecdochè speciei,
 formam appellarint omne id quod rei cuiusdam suum
 esse dat, quoque res à cæteris rebus essentialiter distin-
 guitur. Traditur aut vulgò duplex forma: alia substantia-
 lis, accidentalis alia: utraq; tamè essentialis, id est, essen-
 tialiter rem à rebus cognatis, adeoque cæteris rebus o-
 mnibus distinguēs. Substantialis forma dicitur, per quâ
 unaquæque substantia naturalis est id quod est: ut ani-
 ma rationalis est forma hominis: nam per hanc homo
 est homo. Accidentalis forma nihil aliud esse intelligitur
 quàm ipsa figura corporis: sive à natura ei insit, ut figu-
 ra corporis humani, arboris: sive ab arte sit educta, ut fi-
 gura gladii, domus, navis, &c. Corpus hominis & corpus
 quadrupedis, ratione materiæ cognata sunt: utrumq; n.
 ex carne, ossibus, nervis, &c. constat: sed forma seu figura
 multum inter se differunt: & ex figura sua unumquodq;
 agnoscitur. Sic gladius & olla etiamsi fortasse materia
 non differant: ut si utrumque ex ferro sit: forma ta-
 men seu figura differunt plurimum: & à figura ha-

forma quâ
 dicitur.

bet ferrum, quod vel gladius vel olla vel etiam aliud instrumentum est & nominatur. Cæterum quod ad substantiales rerum naturalium formas attinet: per difficultis homini, vel potius impossibilis earum est cognitio: si unicam ipsius hominis formam exceperis. Communi quidem ratione & definitione intelligimus, esse rerum formas: at quid singularis & unaquæque forma sit, ut leonis, equi, arboris, ab hominibus ignoratur. Omnino enim fatendum nobis est: substantias non sua specie cognosci à nobis: sed per earum accidentia. id quod totidē verbis fatetur philosophus acutissimus Julius Cæsar Scaliger de Subtilitate ad Cardan. exercit. 307. sectione 21. Et pulchrè admodum, Sicut vulpes, ait, elusa à ciconia, lambimus vitreum vas: pultem haud attingimus. Per quam res est Vulgo idem dicitur his verbis, Quæ dat esse rei.

De Finis & Fine CAP. 8. DE FINE.

*Finis est caussa, cuius gratiâ res est. Physicis rebus finis homo propositus est: homini Deus. Omnium artium est aliquod summum bonum & finis extremus: ut Grammaticæ, bene loqui: Rhetoricæ, bene dicere: Logicæ, bene differere. Juno I. Æneid. connubii finem assumit, cum Æolo Deïopejam pollicetur, solatii scilicet prolisque gratiâ:

*Sunt mihi bis septē præstanti corpore Nympha,
Quarum (qua forma pulcherrima) Deïopejam
Connubio jungam stabili, propriamque dicabo;
Omnes ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat, & pulchrâ faciat te prole parentem.*

In defensione Ligarii, Cicero Tuberonem
accu-

accusatorem urget, cum armorum contra Cæsarem susceptorum finem premit. Et certé (ait) contra ipsum Cæsare est congressus armatus. Quid enim Tubero tuus ille districtus in acie Pharsalica gladius agebat? cuius lat^o ille mucro petebat? quis sensus erat armorum tuorum? quæ tua mens? oculi? manus? ardor animi? quid cupiebas? quid optabas?

Finis] Finis nominatur hoc causæ genus per synecdochen generis: intelligitur enim propriè finis actionis, id est, ea res in qua actio finitur ac definit: seu quam adeptum agens, agere definit, id est, agendi finem facit. Nonnulli vocant *scopum*, metaphora sumpta à jaculantibus. Quemadmodum enim illi scopum intuentur, & ad illum sagittas dirigunt: ita qui consilio & ratione agunt, certum quasi scopum propositum sibi habent quò in agendo respiciunt, & ad quem actiones suas referunt. Porro divisio finis esto hæc: Finis vel summus vel subordinatus est. Summus finis est, quæ efficiens propter ipsum, met desiderat: ut finis hominis voluptarii est, frui voluptatibus: finis avari est, possidere magnas divitias: finis hominis pii est, glorificare Deum. Finis summus est aut universalis aut specialis. Universalis est ad quæ omnes omnino totius universi res tendunt: is est gloria Dei, iuxta dictum Salomonis Proverb. 16, 4. Omnia condidit Dominus propter suam gloriam: etiam impium ad diem malum. Ad hunc finem hortatur & Paulus 1. Corinth. 10. Omnia ad gloriam Dei facite. Specialis finis summus est, ad quem unaquæque res in suo genere tendit: ut ædificantis finis est domus, belli finis victoria. Hæc in suo genere summa sunt (ait Rodolphus) neque enim ædificat amplius ille, neque hic bellum gerit: ubi domum fuerint atque victoriam consequuti. Sic sacre eucharistiæ finis specialis summus est, annüciatio mortis Christi, seu publica & solemnis glorificatio Chri

sti redemptoris. Jam subordinatus finis est, quē efficiē
 non propter ipsummet, sed propter summum finem
 expetit. Sic discimus literas ut cōsequamur doctrinam:
 sed doctrinam expetimus propter aliud: alii quidē pro-
 ter nominis sui gloriam ac laudem, alii propter divitias,
 alii ut sua doctrina gloriam Dei illustrent & ecclesię
 Christi profint. Axioma finis, id est regula ā fine argu-
 mentandi, traditur ab Aristotele lib. 3. Topic. cap. 1. his
 verbis: τὸ τέλος τῶν πρὸς τὸ τέλος αἰρεσιλογισμῶν ἀναγκάζει, id
 est, Finis videtur magis expetendus esse quā ea q̄ ad fi-
 nem tendunt ac destinata sunt. Sic Marc. 2. 27. ait Chri-
 stus: Sabbathum propter hominem factum est, non ho-
 mo propter sabbathum: ut ostendat, hominem esse me-
 liorem sabbatho: ac proinde discipulos rectē fecisse,
 quod majorem habuerint rationem vitę suę, quā
 sabbathi. Sy'logismus: Finis est melior destinatis: Ho-
 mo est finis sabbathi: nam propter hominem sabbathū
 factum & homini destinatum est. Ergo homo melior
 est sabbatho: & per consequens, major habenda est ho-
 minis ratio q̄ sabbathi. Aliud axioma: Qui vult finem,
vult etiam destinata. Jam assumo: Atqui Christus vult
 nos celebrare sacram cœnam in memoriā mortis suę.
 Concludo: Ergo vult nos in sacra cœna celebranda frā-
 gere panem. fractionem enim panis ipsemet destinavit
 ad mortem suam repręsentandam.

CAP. 9. DE EFFECTIS.

"Effectū est quod" ē caussis existit. sive igi-
 tur gignatur; sive corrūpatur; sive modo quo-
 libet moveatur quidlibet: hic motus & res
 motu facta effectum dicitur. Hujus loci sunt
 laudes & vituperationes; quarum pleni sunt
 libri sacri & profani. Æneid. 6. facta variorum
 populorum comparantur ad nominis Roma-
 ni laudem:

Excudem

*Excudent alii spirantia mollius aera:
Credo equidem ducēt vivos de marmore vultus,
Orabunt caussas melius, cœliq; meatus
Describent radio, & surgentia sidera dicent.
Tu regere imperio populos Romane memento:
Hæ tibi erunt artes, paci q; imponere morem:
Parcere subjectis, & debellare superbos.*

Huc dicta scriptaque referenda sunt. Pericles & Hortensius bene dicēdi laude celebrātur: eodemque argumento Demosthenes & Cicero, etiam bene scribendi. Ad hunc locum referuntur consilia & deliberationes, etiam si omnino ad exitum perductæ non fuerint. Parmenio & Philotas morte mulctati sunt, quia conjurationis in Alexandrum essent suspecti: ut Curtius & Arrianus meminerunt. De Lentulo & Cethego aliisque Catilinæ popularibus, Romani Senatus judicio supplicium sumtum est. Sunt etiam effecta virtutum & vitiorum. Horatius hoc modo ebrietatis effecta describit:

*Quid non ebrietas designat? operta recludit,
Spes jubet esse ratas, in prælia trudit inermem,
Solicitis animis onus eximit, ac docet artes.
Fœtundicalices quem non fecere disertum?
Contracta quem non in paupertate solutum?*

Effectum Effectum hîc per synecdochē speciei intelligitur quodlibet causatū: sic. n. propriè appellatur ab Aristotele αἰτιατόν. Porro ut causa, sic & causatū quadruplex est: Effectū scilicet propriè dictum, Materiātū, Formatum & Destinatum. Præcipuus tamen usus est effecti.

Et propriè dicti. Exempla é sacris literis. Rom. i. ait Paulus, invisibilia Dei, videlicet æternam ejus tum potentiã tum divinitatem cognosci atque intelligi posse ex rebus ab ipso creatis. Matth. 7. ait Christus: Cavete vobis à pseudoprophetis: qui veniunt ad vos cum vestimentis ovium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces. A fructibus eorum agnoscetis eos. Num colligunt ex spinis uvam, aut ex tribulis ficus? Ita omnis arbor bona fert fructus bonos: putris autem arbor fert fructus malos, &c. Gal. 5. recenset Paulus præcipua aliquot effecta carnis, itemque fructus spiritus.

E causis] Malim, Vi causarum. nam propriè loquendo ex efficiente & fine non existit effectum, sed ex materia & forma. *Laudes & virtut.*] Quippe quæ factorum sunt: illæ quidem honestorum, hæ verò turpium. *Disposita scriptaque*] Sunt enim effecta loquentium & scribentium.

CAP. IO. DE SUBJECTO.

Argumentum modo quodam consentaneum succedit, ut subjectum & adjunctum. Subjectum, est cui aliquid adjungitur. "Anima, est subjectum scientiæ, ignorantia, virtutis, vitii: quia hæc præter essentiam accedunt: corpus, sanitatis, morbi: roboris, infirmitatis: pulchritudinis, deformitatis. "Homo, subjectum est divitiarum, paupertatis: honoris, infamiæ: vestitus, comitatus. "Locus, est subjectum rei locatæ. Sic Philosophi divinis entibus, licet parte & magnitudine carètibz, attribuunt locum. Sic Geometræ locum locique differentias in rebus Geometricis: Sic Physici multo etiam diligentius in rebus Physicis considerant: in mundo,

mundo, in elementis simplicibus, in rebus compositis. Sic Virgilius in Georgicis suum quemque propositis rebus locum diligendum admonet: ut segetibus, arboribus, vitibus, pascuis:

*At prius ignotum ferro quam scindimus aquor,
Ventos & varium cœli prae discere morem
Cura sit, ac patrios cultusque habitusque locorum:
Et quid quaque ferat regio, & quid quaque recuset.
Hic segetes, illic veniunt felicius uvæ:
Arborei fetus alibi, atque injussa virescunt
Gramina.—*

"Sensilia, sensuum; & res virtutibus ac vitiis proposita, subjecta vitiorum & virtutum" hoc modo nominantur. Color est subjectum visus, sonus subjectum auditus: quia hi sensus, in his sensilibus occupantur & exercentur. Virtutes & vitia declarantur in Ethicis hoc argumento: temperantia & intemperantia voluptate, magnanimitas & ignavia periculo, liberalitas & avaritia divitiis. "Sic res numerabilis, Arithmeticae: mensurabilis (ut ita dicam) Geometriae subjicitur. "Ejusmodi subjecto Cicero 2. Agr. disputat, inter Campanos nullam contentionem esse, quia nullus sit honor. "Non gloriae cupiditate (ait) efferebantur, propterea quod ubi honos publice non est, ibi cupiditas gloriae esse non potest: non contentione nec ambitione discordes: nihil enim supererat, de quo certarent: nihil quod contra peterent: nihil ubi

diffident. Eodem argumento à Propertio dictum est:

*Navita de ventis, de tauris narrat arator.
Enumerat miles vulnera, pastor oves.*

Anima, est subjectum] Notandum, exempla subjectorum quæ hîc multa commemorantur, non omnia esse unius ejusdemque generis. nam certè alio modo anima subjectum est scientiæ, & alio modo homo subjectum est divitiarum, & rursus alio modo color subjectum est visus. Itaque ut ista distinguantur, notanda est subjecti divisio. Subjectum igitur aut recipit rem adjunctam, aut eam occupat & afficit. quæ docendi gratiâ appellantur subjectum recipiens aut occupans. Subjectum recipiens, rursus duplex est: recipit enim rem adjunctam vel in se, vel ad se. Subjectum occupans est, in quo res adjuncta (videlicet homo aut aliud animal) occupatur atque exercetur sentiendo, appetendo, cognoscendo, loquendo, scribendo: atque hoc propriè in scholis vocatur Objectum. Nunc ad hanc divisionem accommodemus exempla quæ ab autore sunt proposita. *Anima*] Exemplum primi generis, id est, subjecti recipientis in se. Hujusmodi subjectum Aristoteles appellare solet *ἑκτικόν*, & investigare τὸ πρῶτον *ἑκτικόν*, subjectum primum, id est, proximum & proprium: atque sic scientiæ & ignorantiæ πρῶτον *ἑκτικόν*, est mens: virtutis & vitii, appetitus: commune autem illorum omnium subjectum, est anima. *Homo*] Exemplum secundi generis, id est subjecti recipientis ad se. *Locus*] Rursus exemplum primi generis: Locus enim rem locatam in se seu intra se & in suum quasi sinum recipit. Sic cælum subjectum est corporis Christi: quia illud *δέχεται*, id est, intra se recipit seu capit: juxta dictum Petri Act. 3. *ὅν δι τὸν ὕπανόν δεξάσαι*: Quem oportet cælo capi, id est, Operteret seu necesse est ut cælum capiat Christum, tanquam locus rem locatam.

Sensibilia] Sequuntur exempla tertii generis, nimirum

rum subjecti occupantis seu objecti. Itaque quod in textu dicitur, *Subjecta hoc modo nominantur*: illud *Hoc modo*, tanquam falsum expungendum est, quia objecta non eodem modo comparata sunt ad sua adjuncta, quo subjecta recipientia de quibus dictum est superius. *Sic res numerabilis*] Sic res disputabilis, id est quaestio, Dialecticæ subijcitur. *Ejusmodi subjecto*] Scilicet occupante, seu objecto: honos enim, ambitionis objectum est: quippe in honore ambitio occupatur atque exercetur. *Non gloria*] Exemplum hoc demonstrationis est: superiora omnia fuerunt declarationis: quemadmodum & quod sequitur, postremum. Procedit autem hæc argumentatio à negatione subjecti, id est objecti, ad negationem adjuncti. Nos argumentationis exempla plura afferamus. Confimilis superiori est illa Anacharidis scita argumentatio: qui arguebat, in Scythia non esse tibicines, quia nullæ ibi vites essent. *Dann die pfeiffer lassen sich gern beim Wein finden.* unde proverbium, *Cantores amant humores.* Atque istud jocosum: quod sequitur, serium est. De transubstantiatione panis in corpus Christi, itemque de consubstantiatione corporis Christi cum pane, nulla extat Dei promissio: Ergo nulla potest esse horum dogmatum fides. Falluntur ergo & fallunt, qui dicunt se ista simpliciter credere. Procedit argumentatio à negatione promissionis ad negationem fidei, id est, à negatione objecti ad negationem adjuncti. Hæc igitur exempla negativa sunt: Affirmativa ab objecto ad adjunctum ratiocinatio est illa Ulyssis, qui Achillem habitu muliebri inter puellarum choros occultum, admodum acutè hoc argumento deprehendit: quum ipse mercatoris habitu accessisset ad eas, cum variis fœmineis mercibus: inter quas erant arma quædam virilia, ad quæ Achilles sese protinus convertit. Locus est Metamorph. 13.

*Præscia venturi genitrix Nereia lethi,
Disimulat cultu natum: & deceperat omnes
(In quibus Ajacem) summa fallacia vestis.*

*Arma ego famineu, animum motura Virilem,
Mercibus inferui: neque adhuc projecerat heros
Virgineos habitus, cum parmam hastamq, tenenti,
Nate dea, dixi, tibi se peritura referant
Pergama: quid dubitas ingētem evertere Trojam?
Injectaq, manum, fortemq, ad fortia misi.*

Sic igitur Ulysses ratiocinatus est: Iste appetit arma virilia: ergo vir est. nam ut ille apud Virgilium ait Eclog. 2. *Trahit sua queng, voluptas.* Et objecti argumentum ab ipso poeta hic notatur, ubi ait, *Animum motura Virilem.* Objecta enim (ut vulgo in scholis dicitur) movent sensus. quod Aristoteles dicit, τὰ ὑποκείμενα » ποιᾷ τὴν αἰσθησιν, id est, Subjecta afficiunt sensum, vel potius efficiunt sensationem. E sacris literis afferamus » hæc. Malach. i. ait Deus ad populum: Si vester pater » sum: ubi est meus honor? si dominus: ubi timor? Hujus » generis sunt illa Christi, Ubi cadaver est, ibi congregan- » tur aquilæ. Item, Ubi thesaurus vester est, ibi est & cor » vestrum. Quorum priore innuit, fideles congregatum » iri in cælum: quoniam & ipse ibi sit. posteriore autem: » fideles cogitationibus ac desideriis suis versari in cælo: » quoniam ibi sit eorum thesaurus, nempe vita æterna. Hujus loci est regula illa consequentiæ, quæ in scholis » traditur his verbis, Ab est secundi adjecti ad Est tertii » adjecti valet consequētia negando. Quod enim omni- » no nō est, de eo nihil affirmari potest. Vocant autem Est » secundi adjecti, quando verbum Est, in propositione » prædicati locum obtinet: ut Deus est, Angeli sunt, Pur- » gatorium non est, Centauri non sunt. Est tertii adjecti » vocant, quando verbum Est, in propositione copula est » qua prædicatum cum subjecto connectitur: ut Deus est » justus: purgatorium non est calidum. Sic autem vocāt, » quod illic verbum Est, secundum membrum propositi- » onis est, & subjecto adjicitur: hinc autem tertium. Regu- » læ allatæ exemplum est enthymema illud apud Cic. » Tuscul. quæst. lib. i. Mortui non sunt: ergo mortui non » sunt miseri. Consequentia bona est: sed antecedens fal- » sum.

sum. Etsi enim mortui non sunt, ratione compositi, id scilicet quod fuerunt, ex anima & corpore constans: non tamen ideo prorsus non sunt. nam sunt adhuc ratione partium separatarum, quippe anima quidem quum immortalis sit, incorruptibilis permanet: corpus verò licet in cineres resolvatur, non tamē in nihilum redigitur: & suo tempore instaurabitur, nempe in resurrectione mortuorum. Quatenus igitur mortui sunt, eatenus etiam vel miseri vel beati sunt. Qui enim in fide Christi mortui sunt, beati sunt: tum ratione animæ, quæ in cælesti paradiso apud Christum agit: tum verò etiam ratione corporis, quod in terra gloriosam ac beatam resurrectionem expectat. Contra qui mortui sunt in incredulitate, miseri sunt: tum ratione animæ, quæ in inferno apud divitem epulonem cruciatur: tum ratione corporis, quod resurget ad ignominiam & damnationem æternam. Eiusdem generis enthymema est hoc: Purgatorium non est: ergo purgatorium neque calidum neque frigidum est.

CAP. II. DE ADJUNCTO.

Adjunctum est, cui aliquid subjicitur: quod argumentum etsi subiecto est levius, attamen est copiosius & frequentius. Itaque quod de ejusmodi signis ait Ovid. 2. de Remedio:

Forsitan hæc aliquis (nam sunt quoq₃) parva vocabit.

Sed quæ non prosunt singula, multa juvant.

Animi corporisque & totius hominis bona & mala, quæ dicuntur, adjuncta sunt animi, corporis, hominis: Denique quicquid ulli subiecto extrinsecus accidit, adjunctum ejus est. Ut autem locus est in subiectis, sic tempus est

in adjunctis, duratio nempe rerum, præterita, præsens, futura: omninoque qualitates subjectis præter causas adjunctæ: siue propriæ sint, quæ omni soli; subjecto semper conveniunt, ut homini risus, equo hinnitus, cani latratus: siue communes, quæcunque non sunt eo modo propriæ. Hoc genere argumenti Fannium Chæream Cicero pro Roscio Comædo cavillatur: "Nonne ipsum caput & supercilia illa penitus abrafa, olere malitiam & clamitare caliditatem videntur? Nonne ab imis unguibus usque ad verticem summum (si quam conjecturam affert homini tacita corporis figura) ex fraude, fallaciis, mendaciis cõstare totus videtur? qui idcirco capite & superciliis semper est rasis, ne pilum ullum viri boni habere dicatur. Sic Martialis 2. lib. Zoilum Iudit: (scus.

*"Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine lustrum
Rem magnam præstas, Zoile, si bonus es.*

"Sic vestitus & comitatus res adjunctæ sunt quo circûstantiæ genere Dido venatum profisciscens, magnificè 4. Æneid. depingitur:

Oceanum interea surgens auroxareliquit.

It portis jubare exorto delecta juvenus:

Retia rara, plaga, lato venabula ferro:

Massyliq; ruunt equites. Et odora canum vis:

Reginam thalamo cunctantē, ad limina primi

Pœnorum expectant: ostrog; insignis Et auro

Stat sonipes, ac freno ferox spumantia mandat.

Tandem progreditur magna stipate ceteros

Sidonis

*Sidoniam picto chlamydem circūdata limbo,
Cui pharetra ex humero, crines nodantur in
aurum:*

Aurea purpuream subnectit fibula vestem.

"Est veró adjunctorum ad subjecta, quibus occupantur, usus item magnus. Hoc argumento" Plato miseras civitates auguratur, quæ medicorum & judicum multitudine indigeant: quia multam quoq; & intemperantiam & injustitiam in ea civitate versari necesse sit.

Sed consentaneorum categoria sic est, unde quidvis alteri consentaneum, vel idem vel unū dici possit: omnesque modi unitatis, & ut ita dicam, identitatis, huc sunt tanquam ad primos & simplices fontes referendi.

Levius] Imó par adjuncti & subjecti in argumentādo vis est: interdum quidem necessaria, interdum veró probabilis: ut pauló póst in exemplis intelligetur. *Signis*] Signorum locum alii peculiarem faciunt. Sed signa partim ad hunc locum, partim ad locum effectōrū pertinent, partim etiam ad locum testimoniorum. Hujus etiam loci sunt quæ ab aliis vocantur Conjuncta, itē Adjacentia, item communiter accidētia. Est autem hīc notanda adjunctorum divisio. Adjunctum igitur aut receptum est aut occupatum. Receptum, quod subjecto vel inhæret vel adhæret. Occupatum, quod in subjecto seu objecto occupatur. *Omnis solique*] Proprium est quod soli convenit, etiam si nec omni, nec semper. quare duo hæc in definitione proprii redundant: neque *μὴν* *πᾶσι* *λός* sunt. *Nonne ipsum caput*] Argumentatio procedit ab affirmatione adjuncti ad affirmationem subjecti: Chærea est capite & superciliis rasis: ergo nequam est. *Crine ruber*] Similis priori argumentatio: Zoilus

est crine ruber, niger ore, &c. ergo nequam est. *Sic*
fitur] Hactenus adjuncta inhærentia: sequuntur ad-
 hærentia. *Est verò adjunctorum*] Sequuntur exempla
 tertii generis, nempe adjunctorum occupatorum. *Pla-*
to miserat] Procedit ratiocinatio ab affirmatione ad-
 juncti occupati ad affirmationem subje- ti occupantis,
 seu objecti. Addamus exempla é sacris literis. Lucæ ul-
 timo, quum Christus post resurrectionem appareret di-
 scipulis: & illi putarent, se non corpus Christi videre, sed
 spectrum: ibi Christus argumentatur á propriis corpo-
 ris adjunctis, ut falsam discipulorum opinionem refu-
 tet. *Quid turbati estis* (inquit) & quare disceptationes
 subeunt corda vestra? Videte manus meas & pedes me-
 os: nam ego ipse sum. Contrectate me, & videte: nam
 spiritus carnem & ossa non habet, prout me conspicitis
 habere. quasi dicat: Id quod videtis, est veré visibile &
 palpabile: ergo est verum corpus: & per cōsequens, non
 est spiritus seu spectrum. Sic argumentabatur Elias ad-
 versus sacerdotes Baaliticos. 1. Reg. 18. Baal non potest
 exaudire vos: Baal igitur non est Deus. Contrá, Deus
 quem ego colo, exaudit me: ergo est verus Deus. Sic Ie-
 saias 42. vers. 21. 22. 23. & Jeremias 2, 28. item 10, 5. ar-
 gumentantur adversus idola: Idola non possunt opem
 ferre: ergo idola non sunt dii. Ita si dubites, an sacrifi-
 cium Abelis fundatum fuerit in promissione Dei: pro-
 babitur id ex promissionis adjuncto, nempe fide. Abel
 sacrificium Deo obtulit per fidem: Heb. 11, 4. Ergo Abe-
 lis sacrificium fundatum fuit in promissione Dei. Pro-
 missio enim, fidei objectum est: Fides, promissionis ad-
 junctum occupatum. Hujus loci est illa regula conse-
 quentiæ scholastica: Ab Est tertii adjecti ad Est secundi
 adjecti valet cōsequencia affirmando, ut Tusc. 1. Si mor-
 tui sunt miseri: ergo mortui sunt.

CAP. 12. DE DIVERSIS.

Argumentum primum consentaneum ex-
 positum est. Dissentaneum sequitur, quod á re
 dissen-

dissentit: sunt autem dissentanea inter se æquæ manifesta, alterumq; ab altero equaliter arguitur: tametsi sua dissensione clariùs elucescant. Dissentanea sunt diversa vel opposita. Diversa sunt dissentanea, quæ sola ratione dissentiunt. Quo de genere sunt illa frequentissima: Non hoc, Sed illud: Quanquam, Tamen. pro Pompejo, Non victoriam, sed insignia victoriæ reportarunt. Ovid. 2. de Arte:

Non formosus erat, sed erat facundus Ulysses.

2. Æneid. *Hic Priamus, quāquam in media iam morte tenetur:*

Non tamen abstinuit.

Paulo secus in Eunuchō:

Nam si ego digna hac contumelia

Sum maxime: at tu indignus qui faceres tamen.

Item illa aliusmodi. Pro Lig. Scelus tu illud vocas Tubero? cur? isto enim nomine illa adhuc causa caruit. Alii enim errorem appellant, alii timorem: qui durius, spem, cupiditatem, odium, pertinaciam: qui gravissimè, temeritatem: scelus, præter te adhuc nemo.

Sola ratione] Non etiam re, ut opposita. Ufus diversorum præcipuè videtur positus in declarando, ut scilicet inter se distinguantur quæ ab imperitis propter cognitionem confunduntur: ut, Non victoriam, sed insignia victoriæ reportarunt: Non scelus fuit, sed error: Non liberalis, sed prodigus est: Non pius, sed hypocrita est.

CAP. 13. DE DISPARATIS.

Opposita sunt dissentanea, quæ ratione &

re dissentiunt: itaq; eidem attribui, secundum idem, & ad idem, & eodem tempore non possunt. Sic Socrates albus & ater non potest eadem parte esse: pater & filius ejusdem: sanus & æger eodem tempore: At albus esse potest alia parte, & ater alia: pater hujus, filius illius: sanus hodie, cras æger. Itaque ex altero affirmato alterum negatur. Opposita sunt disparata, aut contraria: disparata sunt opposita, quorum unum multis pariter opponitur: ut viride, cineraceum, rubrum, media sunt inter album & nigrum: quæ singula extremis, & inter se disparata sunt. Sic liberalitas & avaritia inter se disparantur. Sic homo, arbor, lapis, & ejusmodi res infinitæ disparantur: nec eadem res potest esse homo, arbor, lapis. Virgil. i. Æneid. hoc argumento disputat:

O quam te memorem virgo? namq; haud tibi vultus

Mortalis: nec vox hominem sonat: O dea certè.

Negatur] In pristinis editionibus additum erat, *Aut contra*, id est, ex altero negato alterum affirmatur. Sed hoc meritò expunctum est: quia nō de omnibus verum est: ut non sequitur: Hoc non est rubrum, ergo viride: Non est dominus, ergo servus: Non est album, ergo nigrum: Lapis non videt, ergo cæcus est. Verum autem est de contradicentibus, & de adversis immediatis, & de privantibus quatenus eorum alterum negatur de naturali subjecto. *Disparantur*] Imò pugnant & adversantur: disparantur autem liberalitas & prodigalitas, item parsimonia & avaritia: sic fortitudo & audacia, timiditas & pru-

prudencia. *O dea certe*] At non sequitur: Hæc virgo non est homo: ergo est dea. poterat enim neutrum esse, sed diabolus.

CAP. 14. DE RELATIS.

"Contraria sunt opposita, quorum unum
"uni tantum opponitur: suntque affirmantia,
aut negantia. Affirmantia, quorum utrumque
affirmat, ut relata & adversa. Relata, sunt con-
traria affirmantia, "quorum alterum" constat
é mutua "alterius" affectione: atq; inde "nomi-
nata sunt relata: ut pater qui "filium habet, &
filius qui "patrem habet: & ob hanc mutuam
relationis causam, relata dicuntur simul esse
naturâ; vt qui alterum perfectè nôrit, nôrit &
reliquum. Pro Marc. Ex quo perfectô intelli-
gis, quanta in dato beneficio sit laus, cum in ac-
cepto tanta sit gloria. Martialis in Sossibianum
lib. i.

*"Tum servum scis te genitum, blandeq; fateris,
Cum dicis dominum, Sossibiane, patrem.*

Sic apud Quintilianum lib. 5. cap. 10. Si por-
torium Rhodiis locare honestum est: & Her-
macreonti, conducere. Quomodo & in Ora-
tore perfecto Tullius. Num igitur est pericu-
lum (ait) ne quis putet, in magna arte & glorio-
sa turpe esse docere alios id, quod ipsi fuerit
honestum discere? Studium verò quoddam
suum Cicero é relatis illis in Oratore prodidit.
Iam illa (inquit) matura: uxor generi: noverca
filii, filia pellex. Quod idem in ferreæ ætatis

descriptione Ovidius apertius affectavit i. Metamorph.

--Non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero, fratrum quoque gratia
rara est.

Imminet exitio vir conjugis, illa mariti:
Lurida terribiles miscent aconita noverca:
Filius ante diem patrios inquirat in annos.

Atqui argumentum talis relationis, contrarium nihil habet, imò arguit mutuas causas: ut sum tuus pater: tu es igitur meus filius: at cum dico, sum tuus pater, non igitur sum tuus filius, tum contraria verè sunt.

Contraria] Sic appellantur à Cicerone, quæ vulgo dicuntur opposita, Aristoteli ἀντιθέμενα. *Ubi*] At in Ethicis virtus opponitur non uni tantum vitio, sed duobus: ut liberalitas non solum avaritiæ, sed etiam effusioni: fortitudo non solum ignaviæ, sed etiam audaciæ, &c. Respondeo: Opponitur quidem virtus duobus vitiis, sed non utrique ut contrarium: verum alteri ut disparatum: ut liberalitas effusioni, fortitudo audaciæ, &c. Sed rursum objici potest: vitium contrarium esse non solum virtuti, sed etiam vitio: ut avaritiam non solum liberalitati, sed etiam effusioni: ignaviam non solum fortitudini, sed etiam audaciæ, &c. Responderi potest: Adversa sunt (ait ex Aristotele Cicero) quæ in eodem genere plurimum differunt. Atqui avaritia & liberalitas non differunt plurimum: quia magis ab avaritia distat prodigalitas: Itemque ignavia & fortitudo: quibus magis inter se differunt ignavia & audacia. Ergo avaritia & liberalitas, ignavia & fortitudo non sunt adversa: sed tantum avaritia & prodigalitas, ignavia & audacia. Ego tamen non video, ad quod genus oppositorum referri illa possint, præterquam ad adversa. Quo fit, ut neque defini-

initionem illam Aristotelis, neque illud axioma, κατὰ πάντας vera existimem.

Quorum alterum] nempe utrumvis, id est, & hoc ex affectione illius, & vicissim illud ex affectione huius: ut præceptor ex affectione discipuli, & vicissim discipulus ex affectione præceptoris. *Constat*] id est, pendet. *Alterius*] id est, ad alterum. *Affectione*] id est, habitudine, ἡσος, respectu. *Filium*] filiámve: synecdoche speciei. *Patrem*] matrémve, aut utrumque simul. Rursum synecdoche speciei. *Nominata sunt relata*] Scilicet á referendo, quód alterum ad alterum referatur, id est, cum altero conferatur. *Tum servum*] Pater tuus est tuus dominus: ergo tu es patris tui servus. Antecedens confirmatum est testimonio, videlicet confessione Sosibiani. Ratio consequentiæ est illud axioma Aristotelis πάντα τὰ πρὸς τι πρὸς τὰ ἀντιστρέφοντα λέγεται, id est, Omnia relata dicuntur respectu correlatorum. Sed in hoc exemplo sophisina ὁμωνυμίας est in vocabulo domini: quod interdum potestatis, interdum honoris est.

CAP. IX. DE ADVERSIS.

“Adversa sunt contraria affirmantia, quæ inter se velut é regione perpetuó adversantur, Æneid. II.

Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes.

Sic albor & nigror, calidum & frigidum, virtus & vitium opponuntur. Parad. I. contra Epicureos: Illud tamen arcté tenent, accurateque defendunt, voluptatem esse summum bonum: quæ quidem mihi vox pecudum videtur, non hominum. Tu cum tibi sive Deus, sive mater (ut ita dicam) rerum omnium natura dederit animum, quo nihil est præstantius, neq; divinius: sic te ipse abicies ac prosternes, ut

- „ nihil inter te atque inter quadrupedem inter-
 „ esse putes? Pecudem & hominem adversa Ci-
 „ cero opposuit: voluptas, pecudis bonum est,
 „ non igitur hominis. Sic libertas & servitus,
 apud Tibullum 2. lib.

*Sic mihi servitium video dominamq; paratam;
 Tu mihi libertas illa paterna vale.*

- „ Pro Marc. Nunquam enim temeritas cum
 „ sapientia commiscetur, nec ad consilium casus
 „ admittitur.

Adversa] Sic Cicero appellat quæ vulgo nominan-
 tur contraria, ab Aristotele *ἐναντία*. Notanda hîc est ad-
 versorum divisio: alia enim sunt mediata, alia immedia-
 ta. Mediata, quæ aliquid in medio habent: ut album &
 nigrum multos colores intermedios habent: calidum
 & frigidum in medio habent tepidum. Immediata ad-
 versa sunt quæ nihil in medio habent: ut virtus & vitium:
 sanitas & ægrotatio: fides & incredulitas. Hanc divisio-
 nem tradit Aristoteles in Categoriis capite *περὶ τῶν ἐν-
 ἀντιθέτων*. *Non igitur*] Consequentia hujus enthyme-
 matis nititur hoc axiome, quod adversorum non po-
 test idem esse proprium adjunctum. Jam verò pecus &
 homo adversa sunt. Quare non potest idem esse eorum
 proprium adjunctum. Est autem pecudis proprium bo-
 num voluptas. Ergo voluptas non potest esse bonū ho-
 minis. Quanquam simplicius est dicere, consequentiam
 enthymematis propositi niti figura syllogistica: quæ
 extabit, si suppleatur propositio major, ad hūc modum:
 Quod proprium est alicujus rei, id nullius alterius rei
 est. Atqui voluptas est proprium bonum pecudis: Ergo
 voluptas non est bonum hominis.

CAP. 16. DE CONTRADICENTIBUS.

Contraria negantia sunt, quorum alterum
 ait,

ait, alterum negat idem: eaque sunt contradicentia, aut privantia. Contradicentia sunt contraria negantia, quorum alterum negat ubique: ut justus non justus, animal non animal, est non est, sunt contradicentia. Sic in defensione Murænae contradicitur sententiis Catonis & Ciceronis, illius Stoici, hujus Academici. Dialogus est his verbis, Nihil ignoveris: imò " aliquid, non omnia. Nihil gratiæ causa feceris. " imò ne resistito gratiæ, cum officium & fides " postulat. Misericordia commotus ne sis? " etiam, in dissolvenda severitate: sed tamen est " aliqua laus humanitatis. In sententia permemento: enim verò, nisi sententia alia vicerit melior. " Martialis lib. i.

Bella es, novimus: & puella, verum est:

Et dives, quis enim potest negare?

Sed dum te nimium, Fabulla, laudas:

Nec dives, neq; bella, nec puella es.

Cicero i. Tusc. cogit hoc argumento Atticum Epicuræum fateri, mortuos miseros non esse, si omnino nulli sint, ut Epicuræi credebant. Jam mallet (ait) Cerberum metueres, quam " ista tam inconsideratè diceres. Atticus. Quid " tandem? Marcus. Quem esse negas, eundem " esse dicis: ubi est acumen tuum? cum enim miserum esse dicis, tum eum qui non sit, esse dicis. " Tum post longam disputationem Atticus ait, Age, jam cōcedo non esse miseros qui mortui " sunt: quoniam extorsisti, ut faterer, qui omni-

no non essent, eos ne miseros quidem esse. Sic Terentianus Phædria, Dori Eunuchi dictum elevat; quod affirmasset prius, quæ post inficiaretur:

Modo ait, modo negat.

Ubiq[ue] id est, in subjecto quolibet: non autem in eo tantum in quo affirmatum suapte natura inest: ut fit in privantibus, ut Non justus, negat justitiam non solum de homine in quem justitia per naturam cadit, seu qui justitiæ est capax: verum etiam de qualibet re alia: ut lapide, ligno, ferro, &c. nam de lapide tam verè negatur justitia, quàm de homine injusto. Hinc aureum illud axioma Aristotelis, Quodlibet affirmare aut negare, verum: id est, de quolibet affirmatio aut negatio vera est. *Hoc argumento*] Imò non hoc contradicentium argumento, sed argumento subjecti: ut ostendimus supra cap. 10. Subjecto enim simpliciter negato, adjuncta etiam quælibet negari necesse est. Hoc quidem verum est, auditorem ibi à Cicerone reprehendi, quod sibi ipse contradiceret, si non expressè, tamen implicite; id quod in scholis vocant Implicare contradictionem. Dicuntur autem implicare contradictionem duæ propositiones, ex quarum altera sequitur contradictoria alterius. ut hîc: Mortui sunt miseri, & Mortui non sunt. hîc ex prior propositione sequitur contradictoria posterioris, nempe Mortui sunt: itemque ex posteriore sequitur contradictoria prioris, nempe, Mortui non sunt miseri. Nam si mortui sunt miseri, certè mortui sunt: & vicissim, si mortui non sunt, nec miseri sunt. Sic contradictionem implicant: corpus Christi esse in cœna corporaliter, sed nò sensibilibiter. *Elevat*] Contrà Apostolus Paulus certitudinem suæ doctrinæ negatione contradicentium commendat. 2. Cor. 1, 19: Dei filius, Jesus Christus qui inter vos per nos prædicatus est, non fuit Etiam & Non: sed fuit Etiam in ipso.

CAP. 17. DE PRIVANTIBUS.

Privantia sunt contraria negantia, quorum alterum negat in eo tantum subjecto, in quo affirmatum suapte natura inest. Atque hinc affirmatum dicitur habitus, negatum autem privatio. Sic motus & quies. Sic ebrius & sobrius. Martial. lib. 3.

"Ebrius es: nec enim faceres hac sobrius unquam.

Sic "cæcum esse & videre. Pro Cælio, "Existat igitur ex hac familia aliquis, ac potissimum "cæcus ille. minimū enim dolorem capiet, qui "istam non videbit. Sic pauper & dives opponuntur apud Martialem lib. 5.

"Semper eris pauper, si pauper es, Emiliane:

Dantur opes nullis nunc, nisi divitibus.

Talia sunt mors & vita in Miloniana: "Hujus "mortis sedetis ultores, cuius vitā, si putetis per "vos restitui posse, nolitis? Item tacere & loqui. "I. Catil. "Quid expectas auctoritatem loquentium, quorum volūtatē tacitorum perspicis? "Pro Marc. Doleo, cum resp. immortalis esse debeat, eam in unius mortalis anima consistere. "Sed dissentaneorū categoria sic est, unde quidvis ab altero differre quolibet modo possit.

In eo tantum subjecto] ut lapis etsi facultate videndi præditus non est, tamen non dicitur cæcus: quia lapis non est subjectum naturale visus, sed animal oculatum: quod si visu careat, propriè cæcum dicitur. Ita nec piscis propriè dicitur mutus: quia natura non habet sermonis aut vocis organa. *Ebrius es]* Enthymema est: Non es sobrius: ergo es ebrius: a negatione privatio.

nis ad affirmationem habitus. *Cacum esse*] Sic cæcitas mentis, id est ignorantia Dei, in qua homo n^o scitur, est privatio sapientiæ illius & cognitionis Dei cum qua homo primûm à Deo fuit conditus. *Existat igitur*] Enthymema est: Appius est cæcus: ergo nō videbit Clodiam: ab affirmatione privationis ad negationem habitus, seu potius actionis quæ illius habitus propria est. *Semper eris pauper*] Solis divitibus dantur opes: non igitur pauperibus. Consequentio hujus enthymematis non pendet ex natura privantium: sed ex natura proprii. nam si tollas notam proprii, Solis: consequentio non valebit. ut si dicas, Divitibus dantur opes: hinc non sequitur: Ergo pauperibus non dantur. *Hujus mortis*] Enthymema est, Si possetis vitam Clodio restituere, nolleis: non debetis igitur mortem ejus ulcisci. Consequentio similiter non pendet ex natura privantium, sed ex natura parium. Pares enim animi affectiones sunt, Velle vitam alicujus restituere, & velle mortem ejus ulcisci. *Quid expectas*] Perspicis voluntatem tacitorum: ergo non est ut expectes auctoritatem loquentium. Argumentum similiter à pari est. paria enim hæc sunt, Perspicere voluntatem taciti, & audire loquentem quid velit.

CAP. 18. DE PARIBVS.

Argumenta simplicia ita fuerunt in consentaneis & dissentaneis: comparata sunt, quæ inter se comparantur, quæ tamen si ipsa comparationis naturâ æquæ nota sint; attamen alterum altero alicui notius & illustrius esse potest: Sæpeq; notis brevius indicantur, aliquando partibus pleniùs distinguuntur: quæ propositio, redditioque nominantur: atq; omnino comparata etiam ficta arguunt fidemque faciunt. Comparatio est in "quantitate vel qualitate: Quan-

Quantitas, qua res comparata quantæ dicuntur. Estque parium vel imparium. Paria sunt, quorum est una quantitas: Argumentum igitur paris est, cum par explicatur à pari: eiusque notæ sunt par, æquale, æquare, idem quod, tam quam, tanto quanto, tot quot, & non magis, non minus. Virgil. Æneid. 2.

--Par levibus ventis.

Æne. 3. *Et nunc aquali tecum pubesceret avo.*

Æne. 6. *En huius nate auspiciis, illa inclyta Reg-
ma*

Imperium terris, animos aquabit olympo.

Propositio deinde redditioque distinguuntur. 4. Cat. Cujus res gestæ atq; virtutes iisdem, quibus Solis cursus, regionibus ac terminis continentur. Æneid. 4.

Tam ficti praviq; tenax quam nuntia veri.

Catull. *Tanto pessimus omnium poëta,*

Quanto tu optimus omnium patronus.

Ovid. 4. Trist.

Littora quot conchas, quot amœna rosaria flores,

Quotq; soporiferum granâ papaver habet;

Sylvæ feras quot alit, quot piscibus unda natatur,

Quot tenerum pennis aëra pulsat avis:

Tot premor adversis: quæ si comprehendere coner,

Icaria numerum dicere coner aquæ.

9. Philip. Neque enim ille magis juris consultus, quam justitiæ fuit: Itaque quæ proficerebantur à legibus & à jure civili, semper ad facilitatem æquitatemq; referebat: neq; con-

- » stituere litium actiones malebat, quàm con-
 » troversias tollere. Ovid. 2. de Arte:

*Non minor est virtus, quàm querere, paria
 tueri.*

- » Pro Mur. Paria cognosco esse ista in L. Mu-
 » rana, atq; ita paria, ut neq; ipse dignitate vinci
 » potuerit, neque te dignitate superarit. 2. Philip.
 » Quorum facinus commune, cur non eorum
 » præda communis? Ter. in Adel.

Quando ego non curo tuum, ne cura meum.

Hujus verò loci sunt cōsectaria illa é contra-
 riis quidem orta, sed parium collatione tracta-
 ta: ut Martialis illud:

*Tum servum scis te genitum, blandèque fateris,
 Cùm dicis dominum, Sosibiane, patrem.*

Ovid. 1. Fast.

*In pretio pretium nunc est, dat census honores,
 Census amicitias: pauper ubiq; jacet.*

- Ex adversis sunt frequentiora. Cic. pro Syl-
 » la: Neque verò quid mihi irascere, intelligere
 » possum. si, quòd eum defendo, quem tu accu-
 » sas; cur tibi quoq; ipse non succenseo, qui accu-
 » ses eum, quem ego defendo? Inimicum, inquis,
 » accuso meum: & amicum (inquam ego) defen-
 » do meum. Sic 5. Tusc. Quod cùm fateantur sa-
 » tis magnam vim esse in vitiis ad miserà vitam;
 » nonne fatendū est, eandem vim in virtute esse
 » ab beatam vitam? Contraria enim contrario-
 rum sunt consequentia. Sic interdum lacesciti,
 par pari reponimus; qualis est Ecl. 3. apud Vir-
 giliū.

gilium contentio pastorum: Damœtæ, primó
hoc ænigma proponentis,

Dic quibus in terris (Et eris mihi magnus Apollo)

Tres pateat celi spatium, non amplius, ulnas.

Et Menalcæ alterum ænigma reponentis,

Dic quibus in terris inscripti nomina regum

Nascantur flores, Et Phyllida solus habeto.

"Paria veró ficta sunt illa apud Æschinē So-
craticum, quibus demonstrat Socrates cum Xe-
nophontis uxore & cum Xenophonte ipso A-
spasiam locutam. Dic mihi quæso Xenophon-
tis uxor, si vicina tua melius habeat aurū quā-
tu habes, utrū illius an tuum malis? Illius, in-
quit. Et si vestem, & cæterum ornamentum
muliebri pretii majoris habeat, quā tu ha-
bes, tuāne an illius malis? Illius veró respondit.
Age veró, si virum illa meliorem habeat, quā
tu habes, an illius malis? Hic mulier erubuit. A-
spasia autem cum ipso Xenophonte sermonē
instituit: Quæso, inquit, si vicinus tuus melio-
rem equum habeat quā tuus est, tuūne c-
quū malis an illius? Illius, inquit. Quod si me-
liorem fundum habeat, quā tu habes, utrū
tandem illius malis? Illius, inquit, meliorem
scilicet. Quod si uxorem meliorem habeat,
quā tu habes, utrū illius malis? Atque hic
Xenophon quoq; ipse tacuit.

Quantitate vel Vulgò comparatorū vocabulum,
per synecdochen generis ad quantitatem restringitur:
ut comparatio sit quantitatis, sicut similitudo qualitatis.

Sed & comparandi verbum non raro ad qualitatem refertur. Comparatio in quantitate, Græcè σύγκρισις dicitur: in qualitate παρομοίωσις, assimilatio. παραβολή autem utriusque appellatio communis est: quanquam ferè de assimilatione intelligitur. *Parium* vel *imparium*] Par idem significat quod æquale, Græcè ἴσον: impar, inæquale, ἀνίσον. Hinc numerus par dicitur qui in pares, id est æquales, partes dividi potest: impar qui non potest in pares sed impares seu inæquales. *Paria sunt*] Sic Aristoteles Metaphys. lib. I. cap. 15. ἴσα, ὡν τὸ πᾶσιν ἐν, Paria seu æqualia sunt quorū quantitas est una. In Rhetoricis item lib. 2. cap. 23. τὸ μήτε μᾶλλον, μήτε ἥσσον, ἢ ὑπάρχον: Quod neque magis, neque minus, scilicet inest. Id quod de paritate rationum intelligendum est: sicut prius de paritate rerum. Sic Cicero etiam in Topicis, „ Comparatio parium, ait, nec elationem habet, neque „ summisionem: est enim æqualis. Aristoteles in Topicis paria, id est ea quorum par est ratio, vocat τὰ ὁμοίως ὑπάρχοντα, quæ similiter (id est pariter seu pari ratione) insunt. Ex quibus locis inter se collatis intelligitur, duplicem considerari paritatem seu æqualitatem: alteram ipsarum rerum: quæ consideratio ad primum inventionis usum pertinet, videlicet ad ipsarum rerum sigillatim consideratarum declarationem atque illustrationem: alteram verò rationum, quum scilicet vel unum aliquid duobus, vel duo uni, vel duo duobus pariter seu similiter, id est pari ratione inesse dicuntur. Dicitur autem ratio rationi par seu æqualis, id est æquè verisimilis seu probabilis. *Cum par*] Potius argumentum à pari est, argumentum comparatum à sententia æquè probabilis: hoc est, quum in antecedente & consequente enthymematis par est ratio veritatis, seu par probabilitas: & antecedens verum est. *Quorum facinus*] Hactenus exempla declarationis: sequuntur demonstrationis seu argumentationis. Quo loco notandæ sunt tres à pari argumentandi regulæ, seu axiomata, seu (ut Aristoteles vocat) loci: qui traduntur lib. 2. Top. cap. 4. Primum

axioma est hoc, ἢ ἐν τῇ δυνάμει ὁμοίως ὑπάρχει ἢ δυνάμει ὑπάρχειν εἰ τῷ ἑτέρῳ μὴ ὑπάρχει, ὅθεν τῷ ἑτέρῳ εἰ δὲ πατέρῳ ὑπάρχει, καὶ τῷ λοιπῷ. Si quid unum duobus similiter insit aut inesse videatur: si alteri non insit, nec alteri inerit: si veró alteri insit, etiam reliquo inerit. Exemplum affirmationis: Israëlita á Deo puniti sunt propter idololatriciam aliaque peccata: Ergo etiam Corinthii á Deo punientur, si paria committant. 1. Cor. 10. Exemplum negationis: Fœdus Dei cum die & nocte, non potest fieri irritum: Ergo nec fœdus ejus cum Davide, irritum fieri potest. Jerem. 33. Sic dicit Dominus: Si irritum potestis facere fœdus meum quod inivi cum die, & fœdus meum cum nocte: etiam irritum fieri poterit fœdus meum cum servo meo Davide, quó minús habeat filium regnātem in folio suo. SECUNDUM AXIOMA: εἰτε δύο τῶ αὐτῷ ὁμοίως (scilicet ὑπάρχει) εἰ τὸ ἕτερον μὴ ὑπάρχει, ὅθεν τὸ λοιπόν εἰ δὲ θάτερον, καὶ τὸ λοιπόν. Sive duo eidem similiter insint, si alterum non insit, nec reliquum inerit: si veró alterum insit, etiam reliquum inerit. Exemplum affirmationis: Iste delectatur mentiendo: ergo etiam furando. Exemplum negationis: Hominis proprium non est videre: ergo etiam hominis proprium non est audire. TERTIUM AXIOMA: τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ εἰ δύο δυνάμει ὁμοίως ὑπάρχει. εἰ γὰρ τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ μὴ ὑπάρχει, ὅθεν τὸ λοιπόν τῷ λοιπῷ εἰ δὲ ὑπάρχει τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ, καὶ τὸ λοιπόν τῷ λοιπῷ. Ad eundem modum etiam, si duo duobus similiter insint: Si enim alterum alteri non insit, nec reliquum reliquo inerit: si veró insit alterum alteri, etiam reliquum reliquo inerit. Exemplum affirmationis: Davidi esurienti sicut vesci panibus propositionis: Ergo etiam discipulis Christi esurientibus licuit vellere spicas die sabbathi: Matthæi 12. Exemplum negationis: Terent. Adelph. Quando ego non curo tuum, ne cura meum. Quibus verbis Demea sic argumentatur contra Mixtionem: Ego non curo filium tuum, nempe Æschinum: Ergo nec tu cures filium meum, nempe Ctesiphontem. Ratio á pari: quia utraque cura, rei alienæ est.

Quorum facinus commune] Sic loquentem introducit Cicero Antonium contra Cæsarem. Argumentationis sententia hæc est: Cæsar sectionem bonorum Pompejanorum quam possidet, possidet jure: Ergo etiam Antonius sectionem bonorū Pompejanorum quam possidet, jure possidet. Ratio à pari: quia ex pari causa cum Cæsare Antonius sectionem suam possidet, videlicet jure victoriæ. Hoc exemplum pertinet ad axioma tertium.

Quando ego non] Hoc exemplum similiter pertinet ad axioma tertium: ut paulo ante explicavimus. *Tum seruum*] Hic argumentum à relatis est. vide supra cap. 14.

In pretio pretium] Nulla hic videtur esse argumentatio: sed tantum declaratio & illustratio per oppositum: opponuntur autem hic privantia, Dives & pauper. Neque sequitur: Dives honoratur: ergo pauper contemnitur, potest enim fieri ut uterque honoretur, aut uterque contemnatur. *Neque Verò*] Sic argumentatur his verbis Cicero: Ego non irascor tibi quod accusas meum amicum: Ergo nec tu irasci debes mihi quod defendo tuum inimicum. Ratio à pari: quia utrinque par est irascendi causa: Tam enim molestum esse solet, accusari nostrum amicum, quam defendi inimicum. *Quod cum fateamur*] Talia sunt & illa ejusdem auctoris. Lib. 5. de Finib.

» Et quoniam hæc ducuntur de corpore: quid est cur non
 » recte pulchritudo etiam ipsa propter se expetenda du-
 » catur? Nam si pravitatem imminutionemque corpo-
 » ris, propter se fugiendam putamus: cur non etiam (ac
 » fortasse magis) propter se forme dignitatem sequimur?
 » Et si turpitudinem fugiamus in statu & motu corporis:
 » quid est cur pulchritudinem non sequamur? Hactenus
 Cicero: summa hæc est, Si deformitas est propter se fu-
 » gienda: ergo pulchritudo propter se est expetenda. Ta-
 » le est & illud in Topicis: Si stultitiam fugimus, sapien-
 » tiam sequamur: & bonitatem, si malitiam. Cæterum
 quod ad exemplum in textu propositum attinet: notan-
 dum est, Ciceronem quidem recte argumentari: quum

nempe

nempe virtutem quæ vitio contrariè opponitur & ad-
versatur, in hominem cadere in hac vita. id quod falsum
est: quum vix umbra virtutis in hominibus locū habeat.
Idem judicandum est de ista argumentatione Pontifi-
ciorū: Mala opera damnant: Ergo bona opera servant.
Rectè quidem argumentantur: at falsum assumunt: nē-
pe nostra bona opera talia esse quæ malis nostris operi-
bus verè adversentur. id quod falsum est: quū bona no-
stra opera sint imperfecta & cum malis operib. conjun-
cta: mala aut nostra opera perfecta sunt, omnisq; boni-
tatis (quatenus quidem nostra sunt, id est, à nostra volū-
tate non renata proficiscuntur) expertia. *Contraria*
enim Contraria Cicero vocat (ut suprà c. 14. admonui-
mus) quæ vulgo dicuntur opposita, ab Aristotele ἀντι-
θέτα. Illustremus igitur hoc axioma exemplis in sin-
gulis quatuor generibus oppositorū. In relatis: Pater est
qui genuit: Ergo filius est qui genitus est. In adversis: Al-
bedo visum disjicit: Ergo nigredo visum colligit. In pri-
vantibus: Lux visui grata est: ergo tenebræ ingrata. In
contradicientibus: Ei qui facit officiū, debetur beneficiū:
Ergo ei qui nō facit officium, non debetur beneficium.
Sic Joan. 8, 47. Qui ex Deo est, verba Dei audit: Ergo qui
non est ex Deo, is non audit verba Dei. Est argumētatio
Christi contra Phariseos, qua indicat causā increduli-
tatis eorū. Similis locus extat Joan. 6, 36 & 37. Sed dixi
vobis: & vidistis me, nec creditis. Quicquid dat mihi pa-
ter, ad me veniet. Hinc sequitur à contrario: Ergo quic-
quid mihi pater nō dat, non veniet ad me. Itaq; iis verbis
Christ⁹ causā innuit, cur Pharisei ad ipsum nō veniāt,
hoc est, in ipsum non credant: quia scilicet nō sint ei dati
à patre. Veruntamen axioma illud in solis reciprocis fir-
mū est, in non reciprocis variū & incōstans. ut in relatis
non sequitur: Pater est homo: ergo filius est nō homo, id
est, aliquid aliud quā homo. In adversis: Albedo est co-
lor: ergo nigredo est nō color. In privantibus: Lux visum
afficit: ergo tenebræ visum nō afficiunt. In cōtradictib.
Homo est animal: Ergo nō homo est non animal: id est,

Quicquid non est homo, non est animal. Ejusmodi ἀνακολυθίας, id est inconsequentiae exemplum extat apud Basilium lib. 2. contra Eupomium, his verbis: ὅ γάρ ἐστι δὴ τῷ ἐγρηγορέναι τὸ ζῆν ἐπείαι, τῷ καθευδὲν ἀκολουθεῖν πάντως τὸ τεθνᾶναι: Non enim quia si quis vigilet, cum sequitur vivere: idcirco etiam si quis dormiat, cum continuo sequitur esse mortuum. Affert etiam exemplum Aristoteles lib. 2. Topic. cap. 3. Ad εὐεξίαν, inquit, sequitur sanitas: veruntamen ad καχεξίαν non sequitur morbus. ubi εὐεξίαν, quasi dicas bonum habitum, intelligit gladiatoriam corporis firmitatem, seu robur athleticum: καχεξίαν verò, quasi dicas malum habitum, intelligit virium corporis seu roboris infirmitatem atque imbecillitatem. Dicit autem hinc valere consequutionem ἀνάπαλιν, id est, vicissim seu retrò: quæ consequutio simile quid habet cum conversione per contrapositionem: ut, εὐεξία est sanitas: ergo morbus est καχεξία. Verum ne hæc quidē consequutio in omnibus valere videtur, neque enim sequitur: Qui vigilat, vivit: Ergo qui mortuus est, dormit. nam quòd sacra scriptura mortuos dormire dicit: id non propriè, sed per similitudinem intelligit. Vidimus exempla ἀνακολυθίας in non reciprocis: videamus nunc exempla ἀκολουθήσεως in eisdem. Aristoteles igitur loco citato affert hæc: Fortitudo est virtus: ergo timiditas est vitium. Fortitudo est expetenda: Ergo timiditas fugienda. Visus est sensus: ergo cæcitas est ἀνοησία, quasi dicas insensibilitas, id est, sensus vacuitas seu carentia. Si triplum est multipulum: ergo subtripulum est submultipulum. Si visus est sensus: ergo visibile est sensibile. Ex commemoratis exemplis perspicitur; in non reciprocis πλὴν ἐπὶ τὰ ἀντὶ ἀκολουθήσιν, ut vocat Aristoteles, id est, axioma illud Ciceronis, non esse perpetuū: imò ne quidem τὴν ἀνάπαλιν ἀκολουθήσιν in omnibus locum habere. Itaque quum termini in enthymematis antecedente reciproci non sunt: valde lubrica & fallax est à contrario argumentandi ratio, neque axioma illud Ciceronis in illis perpetuò valet. *Paria verò sunt*

Cicero

CAP. 19. DE MAJORIBUS.

Impar est majus aut minus. Majus est, cujus
quantitas excedit. Propriæ notæ sunt hujus ra-
tionis: "Non solum, sed etiam, Malo hoc, quàm
illud, Plusquàm, item per cōparationem Gram-
maticam. Cicero pro Muræna:

non solum ista verbosa simulatio prudentiæ,
sed etiam illa domina rerum

Spernitur orator---

non solum odiosus in dicendo, aut loquax, ve-
rum etiam -- *bonus, horridus miles amatur.*

Hinc sumitur logica quædã gradatio, climaci rhetorico interdum conjuncta. Pro Milone: "Neque verò se populo solùm, sed etiam Sena-
tui tradidit: neq; Senatui modò, sed etiam pu-
blicis præfidiis & armis: neque hì tantùm, ve-
rum etiam ejus potestati, cui Senatus totam
Rempub. omnem Italiæ pubem, cuncta populi
Romani arma commiserat. *Juvenalis Satyr. 8.*
adversus gloriosum nobilem:

"*Malopater tibi sit Therſites, dummodo tu ſis
Æacida ſimilis, Vulcaniaq; arma capeſſas,
Quàm te Therſita ſimilem producat Achilles.*

" Pro Marc. "Plus admirationis habitura quàm
" gloriæ. Æneid. I.

O ſocii (neq; enim ignari ſumus ante-malorum)

O paſſi "graviora: dabit Deus his quoq; finem.

" Cic. pro Mur. "Noli tam eſſe injuſtus, ut cùm
" tui fontes vel inimicis tuis pateant, noſtros ri-
" vulos etiam amicis putes clauſos eſſe oportere.
Hinc illa gradatio eſt ſine climace Rhetorico
apud Terent.

Thr. "Magnas verò agere gratias Thais mihi?

Gn. Ingentes. Thr. Ain' tu? Lata eſt? Gn. Non
tam ipſo quidem Dono, quàm abs te datum eſſe:
id verò ſeriò Triumphat.

Ficta verò majora etiam plurimùm valent.
Terent. Heaut. "Sati apes ſi ſiet

Amator, nunquam ſufferre ejus ſumtus queat,
Nedum tu poſſis. 5. Æneid.

"Magnanime Ænea, non ſi mihi Jupiter author
Spondeat, hoc ſperem Italiam contingere calo:
Mutati tranſverſa fremunt, & veſpere ab atro
Conſurgunt venti, atq; in nubem cogitur àër:
Nec nos obniti contra, nec tendere tantum
Sufficimus.

Quum noſter author doctrinam imparium ad-
modum confuſe, maximè in ſuperioribus editionibus,
tradiderit: idque inde ei acciderit, quòd inter declara-
tionem & argumentationem non diſtingueret; neque
quid argumentum à majori aut minori ſit, attenderet:

nos ante omnia veram definitionem proponemus, deinde tres argumentandi regulas seu axiomata ex Aristotele subijciemus. Argumentum igitur á majori, est argumentum comparatum á sententia probabiliore, hoc est, quum enthymematis antecedens magis probabile est quàm consequens. Axiomata autem Aristotelica exstant 2. Top. 4. quorum Primum est hoc, *δυσὶν περὶ εἶος λεγομένοις, εἰ τὸ μᾶλλον ὑπάρχειν δοκῶν, μὴ ὑπάρχειν ἔδ' ὅ ἥτιον.* id est, Quum duo de uno dicuntur, si id quod magis inesse videtur, non inest: neq; inerit id quod minus inesse videtur. ut Joan. 3, 12. Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo si dixerò vobis cælestia, creditis? quasi dicat, Nullo modo, hoc est, multò minús. Secundum axioma est: *δυσὶν περὶ δυσὶν λεγομένων, εἰ ὃ μᾶλλον εἰκὸς ὑπάρχειν, μὴ ὑπάρχειν ἔδ' ὃ ἥτιον.* id est, Quum unum de duobus dicitur: si ei cui magis verisimile est inesse, nō inest: neque inerit ei cui minús inesse verisimile est. ut Rom. 11, 21. Si Deus naturalibus ramis non pepercit: vide, ne tibi quoq; non parcat. 1. Pet. 4, 18. Si justus vix servatur: impius & peccator ubi comparebit? quasi dicat, Nullibi: hoc est, multò minús servabitur. Tertium axioma est: *δυσὶν περὶ δυσὶν λεγομένων, εἰ τὸ θάτερον μᾶλλον ὑπάρχειν δοκῶν, μὴ ὑπάρχειν ἔδ' ἐτὸ λοιπὸν τῷ λοιπῷ.* id est, Quum duo de duobus dicuntur: si id quod alteri magis inesse videtur, non inest: neque inerit reliquum reliquo. ut Matth. 12. Christus á Phariseis accusatus violati sabbathi: eò quod permisisset discipulis suis, vellere spicas: inter alia sic se defendit: Sacerdotes non violant sabbathum, maetando pecudes: Ergo multò minús ego violavi sabbathum, permittendo discipulis meis ut vellent spicas ad pellendam famem. Ratio á majori: Quia magis videtur, sacerdotes violare sabbathum, quàm Christum: qui est dominus sabbathi. Sic Luc. 13. versiculo 15 & 16. Christus á præfecto synagogæ infimularus violati sabbathi, eò quod sanasset mulierem incurvam: sic se defendit: Vos non violatis sabbathum, solvendo bovem aut asinam, & ducendo aquatum:

Ergo multó minús ego violavi sabbathum, solvendo hanc filiam Abrahæ á vinculo quo eam vinxerat Sathanas, idque octodecim annos. *Non solum*] *Non solum*, est nota minoris: *Sed etiam*, majoris. Sic *Cum*, est nota minoris: *Tum*, majoris. *Malo hoc*, est nota majoris: *Quám illud*, minoris. *Tollitur é medio*] Exemplū hoc non est hujus loci: continet enim illustrationem á minori. Quæstio est, Quid tollitur é medio? Responsio, Sapientia. Illustratio á minori, Non solum simulatio prudentiæ. Altera quæstio, Quis spernitur? Responsio: Orator bonus. Illustratio á minori, Nō solum odiosus in dicendo aut loquax. Quod si dicas esse amplificationem, quasi dicat Cicero: Quid mirum, si verbosa prudentiæ simulatio tollitur: quum domina rerum sapientia tollatur? tum argumētatio est itidem á minori: perinde enim est ac si dicas, Domina rerum sapientia tollitur: Ergo multo magis tollitur verbosa prudentiæ simulatio: At sapientia, inquit aliquis, nonne major & præstātor est quám prudentiæ simulatio? Sané. sed non idcirco argumentatio hæc á majori est. Argumentatio enim á majori dicitur, quū antecedens enthymematis magis probabile est quám consequens: á minori, quū minús: sicut á pari, quum æqué. Quare non spectanda est in hujusmodi argumentationibus, quantitas duarum rerum inter se comparatarum: sed quantitas duarum sententiarum inter se comparatarum ratione probabilitatis. Itaque Aristotelis appellationes hīc commodiores sunt: qui appellat, ἐκ τῷ μᾶλλον, scilicet ὑπάρχοντος, id est ab eo quod magis inest: non autem, ἐκ τῷ μείζονος, id est á majore. Item, ἐκ τῷ ἥττον, ex eo quod minús inest: non autē, ἐκ τῷ ἐλάττωτος, á minore. Observandū autem, argumētationem á pari, procedere & affirmando & negando: at argumentationem á majore, negando tantum: á minore autē, tantum affirmando. Nam illic cōclusio semper est, Ergo multó minús: hīc autem, Ergo multó magis: quarum illa, negationis: hæc veró, affirmationis nota est. *Neque veró*] His verbis Cicero amplificat argumentum

mentum quo demonstrarat, Milonem suæ causæ confidere. Argumentum erat á facto, Quia se tradiderit populo. Amplificatio est á collatione factorum majorum, id est, magis demonstrantium propositum: Quia se tradiderit etiam senatui, imò publicis armis, imò ipsi Cæsari. *Malopater*] Haftenus duo exēpla primæ notæ, *Non solum, sed etiam*: sequitur exemplum notæ secundæ, *Malo hoc quàm illud*. Sententia est, Malo te esse nobilem, & patrem habere ignobilem: quàm te esse ignobilem, & patrē habere nobilem. *Plus admir.*] Exemplū tertiæ notæ, *Plus, quàm. Graviora*] Exemplum comparationis Grammaticæ, id est nominis cōparativi gradus. Quamquam exemplum hoc, quatenus argumentationem continet, non est hujus loci: continet enim argumentationem á minore: quia minús probabile est, aliquem pati posse graviora, quàm leviora. at Æneas sic argumentatur, Passi estis graviora: ergo poteritis etiam pati hæc leviora. Exemplum pertinet ad secundū axioma loci sequentis. Duo quæ inesse dicuntur, Pati graviora & pati leviora: unum cui illa inesse dicuntur, socii Æneæ. *Nolitam*] Hoc quoque exemplum argumentationem á minore continet: Si fontes debent patere inimicis: ergo multó magis rivuli amicis. Illud enim minús probabile est, quàm hoc. Exemplum pertinet ad tertium axioma loci consequentis. Duo quæ dicuntur inesse, Patere inimicis & patere amicis: duo quibus illa dicuntur inesse, Fontes & rivuli. *Magnas vero*] Si quis accuratè consideret, etiam hîc argumentatio á minori latet: licet prima fronte secus videatur. Quippe certum est, Gnathonem assentatorem ita hîc approbare verba Thrasonis, ut ea amplificet assentandi gratia. quód si amplificat, argumentatur igitur. nam omnis amplificatio, est tacita argumentatio vel á maiore, vel á infiore. Sed quomodo hîc argumentatur Gnatho? nempe sic, Thais agit tibi gratias ingentes: Ergo non est ut dubites quin tibi agat (quod tute ais) gratias magnas. at inquam, hæc argumentatio á minori est. Minús enim

probabile est, aliquē agere gratias ingentes, quā magnas. sic de ceteris, minus probabile est, aliquem triumphare quā latari ob acceptum beneficium: item meretricem latari auctore doni quā ipso dono. *Satrapes*] Hoc exemplum est hujus loci: sed vis argumentationis non consistit in eo quod satrapes major, hoc est, præstantior ac ditior sit quā is ad quem hæc dicuntur: sed quod magis probabile sit, satrapem magnos sumtus sufferre posse, quā aliquem mediocre aut tenuem. Enthymema hîc est: Satrapes non posset sufferre tantos sumtus quantos amica tua postulat: Ergo multo minus tu poteris. *Magnanime*] Hoc quoq; exemplum hujus loci est: sed rursus vis argumentationis non consistit in eo quod Jupiter major sit, hoc est præstantior ac potentior veraciorq; quā Æneas: sed quod probabilius sit, aliquem crediturum Deo quā homini. Enthymema hîc est: Si promitteret mihi Jupiter, me hoc cælo in Italiam navigaturum: non crederem ei. Ergo multo minus tibi (Ænea) istud promittenti credo.

CAP. 20. DE MINORIBUS.

Minus est, cujus quantitas exceditur: Minus autem sæpe indicatur propriis notis, ut non solum, sed ne: potius hoc quā illud: cū, tum. Item per Grammaticam comparisonem: denique per negationem parium. Cicer. 2. Catil.
 „ Nemo non modo Romę, sed ne ullo in angulo totius Italię oppressus ære alieno fuit, quem
 „ non ad hoc incredibile sceleris fœdus asciverit. 1. Catil. ut exul potius tentare, quā consul
 „ vexare Remp. possis. 2. Agr. Quæ cū omnibus est difficilis & mala ratio, tum verò mihi
 „ præter ceteros.

Ovid.

Ovid.3.de Trist.

*"Savior es tristi Busiride, savior illo
Qui falsum lento torruit igne bovem.*

Ovid.1.Remed.

*"Ut corpus redimas, ferrum patieris & ignes,
Arida nec sitiens ora levabis aqua:
Ut valeas animo, quicquam tolerare negabis?
At pretium pars hac corpore majus habet.*

Atq; hujus ejusdem speciei sunt hæc formula, quæ fiunt negatione parium. Philippica 9.
"Omnes ex omni ætate qui in hac civitate intelligentiam juris habuerunt, si unum in locum conferantur, cu Servio Sulpitio non sunt conferendi. Cat.2. "Quamquam illi qui Catilinam Massiliam ire dictitant, non tam hæc queruntur quàm verentur. Pro Muræna: "Quod enim fretum, quem Euripum tot motus, tantas, tam varias habere putatis agitationes fluctuum: quantas perturbationes & quantos æstus habet ratio comitiorum? Aliquando nota nulla est. Pro Marcel. "Tantum abes à perfectione maximorum operum, ut fundamenta, quæ cogitas, nondum jeceris. Pro Archia: "Saxa & solitudines voci respondent: bestię sæpe immanes cantu flectuntur atque consistunt; nos instituti rebus optimis, non poetarum voce moveamur? 7. Ver. Gradatio illa est à minoribus. "Facinus est vincire civem Romanum: scelus, verberare: propè patricidium, necare: quid

dicam, in crucem tollere? Finguntur etiam minora. Virgil. Ecl. 1.

*"Anté leves ergo pascentur in aethere cervi,
Et freta destituent nudos in littore pisces:
Anté pererratis amborum finibus, exul
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania
Tigrim,*

Quám nostro illius labatur pectore vultus.

- „ 2. Philip. "O rem non modó visu fœdam, sed
„ etiam auditu: Si inter cœnam in tuis immani-
„ bus illis poculis hoc tibi accidisset, quis nō tur-
„ pe duceret? In cœtu veró populi Romani ne-
„ gotium publicum gerens, magister equitum,
„ cui ructare turpe esset, is vomens frustis escu-
„ lentis, vinum redolentibus, gremium suum &
„ totum tribunal implevit.

Ut hîc quoque confusionem cujus superiore capite mentionem fecimus, evitare faciilius possimus: definiamus primûm argumētum á minori, deinde argumentandi axiomata subjiciamus. Argumentum igitur á minori, est argumentum comparatum á sententia minús probabili: hoc est, quum enthymematis antecedēs minús probabile est quám consequens. Axiomata autem argumētandi á minori licet ab Aristotele (quod sciam) tradita non sint: tamen ad imitationem eorum quæ ille tradidit de majori, facili etiam de minori ex natura contrariorum tradi possunt. PRIMUM igitur esto hoc: Si quid inest ei cui minús videtur inesse: inerit etiam ei cui
„ magis videtur inesse. ut Matth. 6, 23. Si lumen quod est
„ in te, tenebræ sunt: ipsæ tenebræ, quantæ? Matth. 10, 25.
„ Si ipsum patrem familiars, Beelzebul vocarunt: quanto
„ magis domesticos ejus? Joan. 15, 20. Si me persequuti
„ sunt: & vos persequentur. Luc. 23, 31. Si in virente ligno
ista

ista faciunt: in arido quid fiet? 1. Pet. 4, 17. Si primúm in-
 cipit á nobis iudicium: quis erit finis eorum qui non pa-
 rent Dei Evangelio? quasi dicat, miserrimus. hoc est,
 Multó magis iudicabuntur illi seu affligentur. 2. Cor. 3.
 Si mortis ministerium fuit gloriosum: quí non potius
 ministeriú spiritus erit gloriosum? SECUNDUM axio-
 ma: Si-cui id inest quod inesse minús videtur: etiam il-
 lud ei inerit quod inesse magis videtur. Hujus axioma-
 tis multa exempla extant Matth. 6. ubi Christus dehor-
 tatur á diffidenti sollicitudine victus & amictus: cujus
 loci hæc est analysis. I. Pater cælestis dedit vobis animá:
 ergo multo magis dabit alimentum. Ratio á minore:
 quia minús probabile est, aliquem dare velle rem præ-
 stantiorém, quám viliorém: est autem anima plus quám
 alimentum. II. Pater vester cælestis alit volucres cæli:
 ergo multo magis alet vos. Ratio á minori duplex: pri-
 or, Quia volucres cæli non serunt neque metunt, neque
 cogunt in horrea, sicut vos facitis: minús autem proba-
 bile est, altum iri eos qui non serunt, &c. quám qui ista
 faciunt. Posterior ratio: Quia vos multó præstatis eis:
 minús autem probabile est, sustentatum iri creaturam
 viliorém, quám præstantiorém. III. Pater vester cæle-
 stis dedit vobis corpus: ergo multo magis dabit vesti-
 tum. Ratio á minore: Quia minús probabile est, ali-
 quem dare velle rem præstatiórem quám viliorém: cor-
 pus autem plus est quám vestitus. II II. Pater vester cæ-
 lestis vestit lilia agrorum: Ergo multo magis vestiet vos.
 Ratio á minore duplex: prior, Quia lilia non laborant
 neque nent, sicuti vos: minús autem probabile est, ami-
 ctum iri eum qui non laborat neque net, quám qui ea
 facit. Ratio posterior: Quia lilia sunt herba agri: quæ
 hodie extat: & cras in clibanum mittitur: vos auté præ-
 stantiores estis. Minus autem probabile est, creaturam
 viliorém á Deo exornari, quám præstantiorém. Rom. 8,
 32. Qui proprio filio non pepercit, sed pro nobis omni-
 bus tradidit eú: quí non etiam cum eo omnia gratifica-
 bitur? Deus donavit nobis filium: ergo multo magis do-

nabit alias res utiles. 1. Cor. 6. sic argumentatur Paulus: Sancti (sic vocat Christianos) digni sunt qui mūdum & angelos judicēt: Ergo multo magis digni sunt qui judicent τὰ βιωτικά, id est, ea quæ ad victum & necessitatē hujus vitæ pertinent. TERTIUM axioma: Si duo duobus inesse videantur, alterum alteri: & id inest quod alteri inesse minús videtur: etiam reliquum inerit reliquō. ut Rom. 5, 8. Commendat autem suam charitatem erga nos Deus, quod quum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus sit. Justificati igitur ejus sanguine, servabimur nūc multo magis per eum ab ira. Nam si quum inimici essemus, reconciliati fuimus Deo per mortem filii ejus: multo magis reconciliati, servabimur per vitā ipsius. Hactenus Apostolus. Continentur autē hoc loco duæ argumentationes à minore. Prior quæstio est, Utrum nos posteaquā justificati sumus, servandi simus ab ira? Respondet Apostolus affirmādo: & affirmationem probat argumento à minore: Quia scilicet quum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortu⁹ est: id quod minús videbatur factur⁹. Nā certē minús rationi cōsentaneum videtur, aliquem vellemori pro homine impio, quā servare justū. Posterioris argumentationis quæstio est, Utrum nos, posteaquam Deo reconciliati sumus, servandi simus per vitā Christi? Apostolus respōdet affirmādo: & affirmationē probat à minore: Quia scilicet quum adhuc essemus inimici, reconciliati fuimus Deo per mortem Christi. id quod minús videbatur eventurū. Nā certē minús probabile est, aliquem per mortem reconciliare velle cum altero inimicū: quā per vitā servare velle reconciliatū. Termini duo qui reliquis duobus insunt, in priore argumentatione sunt hi: I. Christum mortuum esse pro nobis. II. Christum servaturum nos ab ira. Termini duo quibus illi insunt: III. Nos quum adhuc essemus peccatores. IIII. Nos quū jam sumus justificati. Jam termin⁹ primus inesse dicitur tertio: cui tamen minús videtur inesse quā secundus quarto. Ergo multo magis secundus

duſ in eſſe dicendus eſt quarto. In poſteriori argumēta-
tione termini qui inſunt: 1. Reconciliari Deo per mortē
Chriſti. 2. Servari per vitam Chriſti. Termini quibus illi
in eſſe dicuntur: 3. Nos quum adhuc eſſemus inimici. 4.
Nos quum jam ſumus reconciliati. Jam terminus pri-
mus dicitur in eſſe tertio: cui tamen minūſ videtur in eſ-
ſe quā́m ſecundus quarto. Ergo multó magis ſecundum
quarto in eſſe dicendum eſt.

Qualiſmóds argumentationis prioris.

3 *Si pro nobis peccatorib. 1 Chriſtus mortuus eſt: (ira.)*

4 *Ergo nos juſtificati 2 Per Chriſtum ſervabimur ab*

Posterioris argumentationis delineatio. (*Chriſti:*

3 *Si nos inimici 1 reconciliati ſumus Deo per mortē*

4 *Ergo nos recōciliati 2 ſervabimur per vitā Chriſti.*

Cic. 1. Offic. Quó́d ſi ea quæ acceperis utḗda, majore
meſura (ſi modó poſſis) jubet reddere Heſiodus: quid-
nam beneficio provocati, facere debemus? quaſi dicat,
Si mutuum reddendum eſt majore meſura: multó ma-
gis donum remunerandum eſt majore meſura.

3 *Mutuum 1 Reddere mā́jore meſura:*

4 *Donum 2 Remunerari majore meſura.*

Horat. *Ut jugulent homines, ſurgunt de nocte latrones:*

Ut teipſum ſerves, non expergifceris?

Quaſi dicat, Si latrones de nocte ſurgunt, ut jugulent
te: ergo tu multó magis expergifci debes, ut ſerves te.

Nemo non modó] In hoc exemplo cōparatio rationū́
eſt. Amplificat enim orator conjurationem Catilinæ,
cōparatione minoris, id eſt ſententiæ minūſ probabilis.
Sententia quam amplificat, eſt hæc: Catilina conjuratos
aſcivit Romę. Hanc ſententiā amplificat comparatione
illiūſ: Catilina cōjuratos aſcivit in omnibus angulis Ita-
liæ. Iſta ſentḗtia minūſ probabilis erat, quā́m illa prior.
Itaq; in hoc exḗplo nota majoris eſt, Non modó: mino-
ris, Sed ne. Sicut & in illo Phil. 2. O rem non modó viſu
foedā́, ſed etiam auditu. Magis .n. pbabile eſt: eſſe aliqd
foedū́ viſu, quā́m auditu. *Tentare*] Sententiā hanc, *Cati-
lina vexat rempub.* illuſtrat orator collatione minoris,
Malim tḗtare, quā́m vexare. Qua cū́m] Sententiam

hanc, Hæc ratio administrandi rempubl. mihi difficilis est: illustrat collatione minoris, Cæteris minús difficilis est. *Savior es*] Amplificat poëta crudelitatem maledici cujusdam, comparatione minorum: nempe crudelitatis Bufiridis & crudelitatis Phalaridis. Sententia amplificanda, Tu es crudelis. Sententiæ amplificantes: Tu es crudelior Bufiride: tu es crudelior Phalaride. quod idem valet ac si dicas: Bufiris minús crudelis fuit quàm tu: itemque Phalaris. *Ut corpus*] Exemplum argumentationis à minori: Tu pateris aliquid propter corpus: ergo paterere etiam propter animum. Cujus tamen argumentationis vis non consistit in collatione corporis cū animo, tanquā minoris cum majori: sed in collatione duarum sententiarum, Pati velle propter corpus, & pati velle propter animum: quarum illa minús est probabilis quàm hæc. Exemplū pertinet ad primum axioma supra propositum. *Omnes ex omni*] Amplificat orator jurisprudentiam Sulpitii. Sententia amplificanda, Sulpitius est juris bene peritus. Amplificatio per collationem minorum: Omnes antè nati Romæ jurisconsulti non habuerunt tantam juris intelligentiā, quantam Sulpitius. Hic nota minioris est, negatio paris, Nō sunt conferēdi. *Quamquam illi*] Exemplum hoc nō est hujus loci: nam elevat orator querelam Catilinariorum, comparatione majoris, id est probabilioris. Sententia quam elevat: Catilinarij queruntur, Catilinam ire Massiliam. Elevatio: Non tam queruntur quàm verentur. id est, magis veretur quàm queruntur. Hic nota minoris est, Non tā: majoris, Quàm. *Quod enim fret.*] Amplificat orator perturbationes comitiorū, cōparatione minoris: Freta non habent tantas agitationes fluctuum, quantas perturbationes habent comitiā. *Tantum abes*] Cæsar cōquestus de suspitione cōjurationis, dicebat, se satis sibi vixisse: at orator negat, reipubl. collapsæ, neq; dum restitutæ, satis eum vixisse. Et hanc sententiam amplificat cōparatione minoris, ad hunc modum: Nondum perfecisti instaurationem reipublicæ: imò (quod minus est) nondum jecisti

cisti instaurationis illius fundamenta. Potest etiam dici, amplificationem hanc constare collatione majoris, id est probabilioris sententiæ, ad hunc modum: Nondum perfecisti: imò ne fundamenta quidem jecisti. Probabilius enim est, aliquem fundamenta jecisse ædificii quod pridem extructum voluit, quàm illud perfecisse. Quod si ergo nondum jecit fundamenta: multò minús perfecit. *Saxa & solitud.*] Rursus exemplum argumentationis. Sic enim argumentatur orator: Saxa & solitudines voci respondent: bestię sæpe immanes, cantu flectuntur atq; consistunt: Ergo multò magis homines instituti rebus optimis, poëtarum voce moveri debent. Exemplum pertinet ad tertium axioma. Est autem argumentum geminum: cujus utriusq; analysi hæc est. prioris: duo quæ insunt, Vox & Carmen: duo quibus illa insunt, Saxa & homines. Ratio á minori: Quia minús probabile est, saxa moveri voce, quàm homines moveri carmine. Posterioris: duo quæ insunt, Cantus & carmen: duo quibus illa insunt, Bestiæ & homines. Ratio á minori: Quia minús credibile est, bestias moveri cantu, quàm homines moveri carmine. *Facinus*] In hac gradatione itur á minoribus ad majora. *Ante le Ves*] His verbis Tityrus amplificat suam beneficiorum Cæsaris memoriã. Sententia quam amplificat, est hæc: Non obliviscar beneficia Cæsaris. Hanc sententiam amplificat collatione hyperbolica minorum, id est sententiarum minús probabilium: Cervi pascentur in æthere, Mare arefactum destituet pisces, &c. Hic igitur nota minoris est, Antè: majoris, Quàm. *O rem*] Turpitudinem vomitus Antonii amplificat orator comparatione minoris: Inter cœnam vomere, turpe est: ergo multò magis in cœtu populi. Exemplum pertinet ad axioma primum. Unum quod inesse dicitur, Vomere: duo quibus illud inesse dicitur, Cœna & cœtus populi.

CAP. 21. DE SIMILIBUS.

Adhuc comparatio in quantitate fuit, se-

quitur comparatio in qualitate, qua res comparatae quales dicuntur: nempe similes aut dissimiles. Similia sunt, quorum est eadem qualitas: similitudo, proportio dicitur, ut similia proportionalia. Notae similitudinis quae uno verbo concluditur, sunt, Similis, Effigies, More, Instar, Tanquam, Sicuti: tum negatio dissimilitudinis, Haud secus, non aliter. i. Aeneid.

Oshumerosq₃ Deo similis.--

9. Philip. Quanquam nullum monimentum
clarius Servius Sulpicius relinquere potuit,
quam effigiem morum suorum, virtutis, constantiae, pietatis, ingenii, filium. i. Trist.

*Namq₃ ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
Solutus Achilleo tollere more potest.*

In Pis. unus ille dies mihi quidem instar immortalitatis fuit, quo in patriam redii. Verr. i.
Sed repente est vestigio ex homine, tanquam a liquo poculo Circae, factus est verres. Pro Pompejo, Itaque omnes quidem nunc in his locis Cn. Pompejum sicut aliquem non ex hac urbe missum, sed de caelo delapsum intuentur.
3. Aeneid.

Haud secus ac iussi, faciunt.--

Terentius in Phorm.

Ego isti nihilo sum aliter, ac fui.

Similitudinis partes deinceps explicantur, & quidem disjuncte vel continue. Similitudo disjuncta est, quando termini quatuor re ipsa distinguuntur. Eclog. 5.

*Tale tuum carmen nobis divine poëta,
Quale sopor fessis in gramine.*

Carmen ad auditorem, ut sopor ad fessum, termini quatuor distincti sunt. Ad Frat. i. Quē- “
admodum gubernatores optimi, vim tempe- “
statis: sic sapientissimi viri, fortunæ impetum “
persæpe superare non possunt. Hic quatuor “
sunt item termini; ut gubernator ad tempesta- “
rem, sic sapiens ad fortunam. i. Trist.

“ Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum:

Tempore sic duro est inspicienda fides.

Cic. 2. Phil. Sed nimirum ut quidam morbo “
& sensus stupore, suavitatem cibi nō sentiunt: “
sic libidinosi, avari, facinorosi, veræ laudis gu- “
stum non habent. Virgilius fecerat hos versus: “

Nocte pluit tota, redeunt spectacula manē:

Divisum imperium cum Jove Caesar habet.

Batyllus arrogaverat sibi, præmiumque ma-
gnum erat adeptus. His igitur similibus Batyl-
lum Virgilius ludit:

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores.

Sic vos non vobis nidificatis aves:

Sic vos non vobis mellificatis apes:

Sic vos non vobis vellera fertis oves:

Sic vos non vobis fertis aratra boves.

Aliquando nulla prorsus est nota. Virgil. Ecl. 2.

O formose puer, nimium ne crede colori;

*Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra le-
guntur.*

Continua similitudo est, quando est ut pri-

quitur comparatio in qualitate, qua res comparatae quales dicuntur: nempe similes aut dissimiles. Similia sunt, quorum est eadem qualitas: similitudo, proportio dicitur, ut similia proportionalia. Notae similitudinis quae uno verbo concluditur, sunt, Similis, Effigies, More, Instar, Tanquam, Sicuti: tum negatio dissimilitudinis, Haud secus, non aliter. i. Aeneid.

Os humerosq; Deo similis.--

9. Philip. Quanquam nullum monimentum
 „ clarius Servius Sulpicius relinquere potuit,
 „ quam effigiem morum suorum, virtutis, constantiae, pietatis, ingenii, filium. i. Trist.

*Namq; ea vel nemo, vel qui mihi vulnera fecit,
 Solus Achilleo tollere more potest.*

- „ In Pis. unus ille dies mihi quidem instar immortalitatis fuit, quo in patriam redii. Verr. i.
 „ Sed repente est vestigio ex homine, tanquam a
 „ liquo poculo Circae, factus est verres. Pro
 „ Pompejo, Itaq; omnes quidem nunc in his locis Cn. Pompejum sicut aliquem non ex hac
 „ urbe missum, sed de caelo delapsum intuentur.
 3. Aeneid.

Haud secus ac iussi, faciunt.--

Terentius in Phorm.

Ego isti nihilo sum aliter, ac fui.

Similitudinis partes deinceps explicantur, & quidem disjuncte vel continue. Similitudo disjuncta est, quando termini quatuor re ipsa distinguuntur. Eclog. 5.

Tale tuum carmen nobis divine poëta,

Quale sopor fessis in gramine.

Carmen ad auditorem, ut sopor ad fessum, termini quatuor distincti sunt. Ad Frat. i. Quē-
admodum gubernatores optimi, vim tempe-
statis: sic sapientissimi viri, fortunæ impetum
persæpe superare non possunt. Hic quatuor
sunt item termini; ut gubernator ad tempesta-
rem, sic sapiens ad fortunam. i. Trist.

Scilicet ut fulvum spectatur in ignibus aurum:

Tempore sic duro est inspicienda fides.

Cic. 2. Phil. Sed nimirum ut quidam morbo
& sensus stupore, suavitatem cibi nō sentiunt:
sic libidinosi, avari, facinorosi, veræ laudis gu-
stum non habent. Virgilius fecerat hos versūs:

Nocte pluit tota, redeunt spectacula manē:

Divisum imperium cum Jove Casar habet.

Batyllus arrogaverat sibi, præmiumque ma-
gnum erat adeptus. His igitur similibus Batyl-
lum Virgilius ludit:

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores.

Sic vos non vobis nidificatis aves:

Sic vos non vobis mellificatis apes:

Sic vos non vobis vellera fertis oves:

Sic vos non vobis fertis aratra boves.

Aliquando nulla prorsus est nota. Virgil. Ecl. 2.

O formose puer, nimium ne crede colori;

*Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra le-
guntur.*

Continua similitudo est, quando est ut pri-

mus terminus ad secundum, sic secundus ad
 » tertium, 3. Leg. Videris ne magistratus hanc esse
 » vim, ut præsit, præscribat recta & utilia & con-
 » juncta cum legibus? ut enim magistratibus le-
 » ges, ita populo præsunt magistratus. Hic ter-
 mini sunt tres: lex, magistratus, populus.

“Ficta similitudo parem vim habet superio-
 ribus illis, sed præcipuè in hac explicata simili-
 tudine *Æsopici* apologi excellūt. Hor. i. Epist.

*Quòd si me populus Romanus fortè roget, cur
 Non ut porticibus, sic judiciis fruuar isdem,
 Nec sequar, aut fugiā quæ diligit ipse, vel odit:
 Olim quod vulpes agroto cantaleoni
 Respondit, referam: quia me vestigia terrenæ
 Omnia te adversum spectantia, nulla retror-
 sum.*

Similia] Nihil video in hujus loci tractatione, quod
 vel enodationis, vel castigationis indigeat. Hoc tantum
 admonéo, usum similiū potissimū versari in illustran-
 do: sæpe etiam in occultando, quando scilicet propriis
 verbis omisissis, solūmodo translatis utimur. Unde Chri-
 stus interrogatus à discipulis, quare per parabolas, id
 est, similitudines, loqueretur populo, Matth. 13. respon-
 dit, Quia vobis datum est, nosse mysteria regni cælo-
 rum: illis autem non est datum. Item, Propterea per pa-
 rabolas loquor eis, quia videntes non vident, & audien-
 tes non audiunt, nec intelligunt. Cæterū similibus ad il-
 lustrandum adhibitis sacra scriptura referta est. ut Esa.
 53. Christus ad mortem ductus comparatur agno qui
 ducitur ad mactationem; & ovi obmutescenti coram
 tonsore: ut illustretur Christi patientia. Psalm. i. Vir pius
 comparatur arbori plantatæ ad rivos: ut illustretur ejus
 felicitas. Sic Psalm. 91. comparatur palmæ & cedro Libani.
 Matth.

Matth. 23. Christus comparat Phariseos sepulchris dealbatis, ad declarandum eorum hypocrisin: se autem galinæ congreganti pullos sub alas, ad declarandum suum amorem erga Judæos. *Scilicet ut fulgur*] Eadem similitudine illustratur in sacris literis constantia fidei Christianæ. 1. Pet. 1. v. 6 & 7. *Ficta similitudo*] Tales sunt parabolæ Salvatoris in historia Evangelica. Talis est ficta narratio Prophetæ Nathanis apud regem Davidem, de cive divite qui pauperi unicam suam ovem eripuerat: quam tandem ad Davidem accommodat. 2. Sam. 12. *Apologi*] Judic. 9. extat insignis apologus Jothami, quomodo arbores elegerint sibi regem.

CAP. 22. DE DISSIMILIBUS.

"Dissimilia sunt comparata, quorum qualitas est diversa. Dissimilitudinis propriæ notæ sunt, dissimile, dispar, differens, aliud, secus, pro Planc. Quamquam dissimilis est debitiõ pecuniæ & gratiæ. Ennius,

*O domus antiqua, heu quàm dissimili domi-
nare domino.*

Cæsar 1. bel. Gal. Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt. 2. Agrar. Alio vultu, alio vocis sono, alio incessu esse meditabatur. Cicer. 2. Nat. Quoniam cœpi secus agere atque initio dixeram. Dissimilitudinis notæ etiã sunt per negationem similium. 3. de Orat. Non est philosophia similis artium reliquarum. 2. Æneid.

*At non ille, satum quo te mentiris, Achilles,
Talis in hoste fuit Priamo.—*
Horat. 1. Epist.

Non eadem est ætas, non mens.---

” I. ad Fratr. Sit annulus tuus, non tanquam
 ” vas aliquod, sed tanquam ipse tu. 3. Phil. Certus
 ” dies non ut sacrificii, sic consilii expectari solet.
 Hoc argumento pastor ille errorem suum cō-
 fiteretur:

*Urbem (quam dicunt Romam) Melibæe, pu-
 tavi*

Stultus ego, huic nostræ similem.--- Et mox,
Sic canibus catulos similes, sic matribus hædos
Nôram, sic parvis componere magna solebam.
 ” ut nec canibus catuli, nec matribus hædi;
 sic nec Mantua Romæ similis est. Nota plerūq;
 nulla est, & dissimilitudo plenius explicatur.

” Quintil. lib. 5. c. 11. Brutus occidit liberos, pro-
 ” ditionem molientes; Manlius virtutē filii mor-
 ” te mulctavit. Catullus:

*Soles occidere & redire possunt:
 Nobis cū semel occidit brevis lux,
 Nox est perpetua una dormienda.*

Dissimilia] Dissimilium exempla é sacris literis. Plā
 ” 1. Non sic impii. Joan. 10. Bonus pastor animam suam
 ” dat pro ovibus: mercenarius autem & qui nō est pastor
 ” cuius non sunt oves propriæ, videns lupum venientem
 ” relinquit oves & fugit. Joan. 4. Christus declarat Sama-
 ” ritanae, aquam á se promissam, dissimilem esse ei aquæ
 ” quam dabat mulier: Omnis, inquit, qui biberit de aqua
 ” hac, sitiet iterum: quisquis autem biberit de aqua quam
 ” ego dabo, nequitiam sitiet in æternum: sed aqua quam
 ” ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.
 ” nam. Matth. 7. vers. ult. Docebat eos (videlicet Christus
 ” populum) ut habens auctoritatem, & non ut scriberet.

Sam. 2, v. 25. Si peccaverit vir in virum, judicabit ipsum
 judex: si autem in Jehovah peccaverit quispiam, quis ju-
 dicabit pro eo? Hujus loci est negatio similitudinis cum
 indicatione dissimilitudinis: Quum enim pro similibus
 proponuntur quæ similia non sunt, negari solet similitu-
 do, & rationis loco subjici dissimilitudo: ut, Non quem-
 admodum Israëlitis licuit spoliare Ægyptios, ita nobis
 etiam licet deprædari proximum: Non enim nos idem
 quod illi, mandatum à Deo accepimus. Sic, Non quem-
 admodum equis vetulis teneros antepondere solemus,
 sic amici novi veteribus sunt anteponendi: non enim a-
 micitiarum esse debent, sicut aliarum rerum, satietates.
 Vide Lælium Cic. Sic in oratione pro Murena, quum
 Servius Sulpicius existimaret, Ciceronē sibi contra Mu-
 renā adesse debere in causā capitis, sicut antea sibi con-
 tra eundem adfuerat in causā honoris: Cicero similitu-
 dinem istam negat his verbis: Sic existimo (inquit) sic
 mihi persuadeo: me tibi contra honorem L. Murenæ,
 quantum tu à me postulare ausus sis, tantum debuisse:
 contra salutē nihil debere. neque enim si tibi tū quum
 peteres consulatum, affui: idcirco nunc quum Murenā
 ipsum petas, adjutor eodem pacto esse debeo. Atq; hoc
 non modò non laudari, sed ne concedi quidem potest:
 ut à amicis nostris accusantibus, non etiam alienissimos
 defendamus. *Dispari*] Dispar hīc pro dissimili: sicut par
 pro simili in illo, *Par le vobis ventis. Ut nec canibus*
 Aliter verba poetæ explicanda censēo, nempe ad hunc
 modum: Non ut canibus catuli, & matribus hædi, sic
 Martia Romæ similis est. Aliās non erit hīc dissimilitu-
 do, sed similitudo.

CAP. 23. DE CONJUGATIS.

Haftenus prima argumēta sunt exposita, se-
 quuntur orta de primis, q̄ perinde sunt ad id qd̄
 arguūt, sicut prima, unde oriūtur: ut conjugata
 & notatio: distributio & definitio. "Conjugata
 sunt nomina ab eodē principio variē deducta,

ut iustitia, iustus, iusté. In conjugatis symbolum
est consentaneorum argumentorum. Pro-
percius lib. 2.

Libertas quoniam nulli jam restat amanti,

Nullus liber erit, si quis amare velit.

Hic libertas causa est, cur sis liber. Cic. 3. de
Nat. Deorum, cum de Dionysio Tyranno lo-
quitur: jam mensas argenteas de omnibus de-
lubris iussit auferri, in quibus quod more ve-
teris Græciæ inscriptum esset, BONORUM
DEORUM, uti eorum bonitate velle se dice-
bat. Dii boni sunt: eorum igitur bonitate est uti-
tendum. Hic ex effectis ad causas est disputa-
tum. Terent.

Homo sum, humani à me nihil alienum puto,

Ex subjecto est ad adjunctum. Contrà Phil.
2. Non tractabo ut consulem, ne ille quidē me
ut Consularem. In Pison. Cum esset omnis illa
caussa Consularis & Senatoria, auxilio mihi o-
pus fuerat & consulis & Senatus.

Conjugata sunt] Cicero in Topicis, Conjugata, in-
quit, dicuntur quæ sunt ex verbis generis ejusdem. Eju-
dem autem generis verba sunt, quæ orta ab uno vari-
commutantur: ut sapiens, sapienter, sapientia. Hæc ver-
borum conjugatio συζυγία dicitur: ex qua hujusmodi
est argumentum: Si compascuus ager est, jus est com-
pascere. Hæc Cicero. Aristoteles verò in suis Topicis lib.
2. cap. 3. appellat σύσσιχα, quasi dicas coordinata: & defi-
nit sic, σύσσιχα δὲ λέγεται τὰ κατὰ τὴν αὐτὴν σύσσιχιν ὁ-
παντα ὅσον δικαιοσύνη, δίκαιος, δίκαιον, δίκαιως. id est, Coor-
dinata dicuntur omnia ea quæ in eadem coordinatione
sunt: ut iustitia, iustus, iustum, iusté. Huc pertinent etiam

ἄλλοτε, casus: quo vocabulo tempore Aristotelis (ipso-
 met teste in loco citato) appellabantur sola adverbia á
 nominibus derivata. Verúm hanc appellationem me-
 rentur etiam casus obliqui nominum: item comparati-
 vi gradus & superlativi. Porro argumentatio á conju-
 gatis ad jocandum valet, quum luditur alterius conju-
 gatorum *δουτυμία*, id est, ambiguitate. ut apud Cic. lib.
 2. de Orat. Quum in senatu ageretur de agris publicis:
 & premeretur Lucilius ab iis qui á pecore ejus depasci
 agros publicos dicerent: Non est (inquit Appius) Lucilii
 pecus illud: erratis. (Defendere Lucilium videbatur.) E-
 go liberum puto esse: quá lubet, pascitur. Hactenus Ci-
 cero. Sic igitur argumentabatur Appius: Pecus illud
 pascitur quá libet. Ergo est liberum. Si liberum: ergo nō
 est Lucilii. Sed ludebat Appius ámbiguitate nominis
Liberum. Liberum enim dicitur tum quod solutum est
 & expeditum ad movendum sese quó libet: tum quod
 non est servum seu sub domini alicujus potestate. Priore
 sensu pecus Lucilii liberum erat; posteriore non erat: at
 de hac libertate erat quæstio. Præterea non valet conse-
 quentia á conjugato actionis unius aut actionum pau-
 carum ad conjugatum habitus: eo quód habitus nō nisi
 ex multis actionibus comparatur. quare non sequitur,
 Davidis factum, quum necem pararet Uriæ innocenti,
 fuit tyrannicum: Ergo David fuit tyrannus. Nec sequi-
 tur, Cambyfis factum, quum iniquo iudici detraxit pel-
 lem & eam instravit sedi, fuit justum: Ergo Cambyfes
 fuit justus. Ad ejusmodi dici solet: Una hirundo non fa-
 cit ver. Præterea ad hūc locū pertinet argumentū quod
 vocatur á concreto ad abstractum: ut, Baptista recepit
 milites manentes in officio: Ergo approbavit militiam.
 Quanquam hic consequutio non pendet ex conjugatis,
 Miles & Militia: sed ex eo quod additur, Manētes in of-
 ficio. quod jam argumentum est á testimonio, nempe
 tacita confessione. nam silentium Joannis vim habebat
 approbationis. Si enim militiam improbasset, certé pa-
 lam id esset professus: quippe quum eos hortaretur ad

pœnitentiam. Postremo notandum, é conjugatis sape
 duci argumenta quæ simul vim habent à pari: ut, Si qui
 fortiter agit, cōsideratē pericula suscipit & labores per-
 petitur: est quoque fortitudo, considerata periculorum
 susceptio & laborum perpessio. Item, Si iustitia non est
 scientia: neque scienter agere dici poterit qui agit iustē.
 Item, si currens movetur: ergo cursus est motus.

CAP. 24. DE NOTATIONE.

"Notatio, est nominis interpretatio: nomina
 siquidem sunt notæ rerū; nominumq; vel de-
 rivatorum, vel compositorū, si vera notatione
 fiant, ratio reddi potest ex aliquo argumento
 primo: ut "homo ab humo. Ovid 6. Fastor.

Stat vi terra sua, vi stando Vesta vocatur.

Ex causā est notatio.

(Etur.

At focus à flammis, & quod fovet omnia, di-

Ex effectis est notatio.

" Item 4. Ver. "O Verrea præclara! Quó enim
 " accessisti, quó non attuleris tecum istum diem
 " Etenim quam tu domū, quam urbem adiisti,
 " quod fanum denique, quod non eversum atq;
 " extersum reliqueris? Quare appellentur sanē
 " ista Verrea, quæ nō ex nomine, sed ex moribus
 " natura que tua constituta esse videantur. Ex ef-
 fectis item est notatio. Ovid. l. Fast.

*Prima dies tibi Carna datur, dea cardinis
 hac est;*

Nomine clausa aperit, claudit aperta sua.

Hic est notatio é subiecto cardine, circa quē
 numen deæ exercetur. At ex adjunctis notatio
 est Bambalionis 2. Philip. quia balbus & stupi-
 dus.

stupidus: hinc igitur cavillatio in Antoniū ge-
nerū. Tuæ conjugis, bonæ fœminæ, locupletis &
quidem certé, Bambalio quidam pater, homo
nullo numero, nihil illo contemptius: qui pro-
pter hæsitantiam linguæ stuporemque cordis
cognomé ex contumelia traxerit. Ex adjunctis
est notatio. E dissentaneis autem sunt illa apud
Quintilianum libro primo, capite sexto: Lu-
cus, quia umbra opacus, parū luceat: & Ludus,
quia sit longissimé a lusu: & Dis, quia minimé
dives. Potest etiam é comparatis esse notatio:
ut Pyropus, quód ignis flammam imitetur. Est
veró ut notationi ad suum nomen, sic nomini
ad notationē sua affectio: ut Animi plenus, er-
go animosus: & contrá, Animosus, ergo animi
plenus.

Notatio] Cicero in Topicis, Græci, inquit, ἐτυμολογί-
αν vocarunt, id est (verbum ex verbo) veriloquium: nos
autem novitatem verbi non satis apti fugientes, genus
hoc notationem appellamus: quia sunt verba, rerum
notæ. Itaque hoc idem Aristoteles σύμβολον appellat:
quod Latine est nota. Hæc ille. *Homo ab humo*] Quin-
tilianus lib: 1. cap. 6. hanc notationem deridet: Etiamne
hominem appellari, inquit, quia sit humo natus? Quasi
veró nō omnibus animalibus eadem origo: aut illi pri-
mi mortales anté nomen imposuerint terræ, quám sibi.
Hæc ille. Sed miser homo ignoravit sacras literas: q̄ hanc
notationem in lingua Hebraica confirmant. ut Genes.
2, 7. Et formavit dominus Deus hominem, pulverem de
humo. Et cap. 3, v. 19. ait Deus primo nostro parēti, In su-
dore vultus tui vesceris pane tuo, donec revertaris in hu-
mū, q̄a ex ea sumtus es. Hebraicę appellationes sunt: ho-
minis, Adā: humi, adamáh. Significat aut adamáh, ppriē

humum ruffam: ex quali hominem á Deo formatum fuisse, tum ipsa nominis proprietas arguit, tum quód in partib. Oriéntalibus (sicut & aliis multis in locis) propter solis adustionem humus subruffa est. Divinitus autem in confusione linguarum, homo & humus has appellationes sortita sunt: ut Hebræis vocibus é regione responderent. Neque veritatem hujus notationis labefactat ratio Quintiliani: quód eádem ratione omnia animalia homines appellanda essent, quum omnia humo nata sint. nam Deus solum hominem sic appellari voluit, ut perpetuam apud se haberet sui humiliandi materiam: quippe qui ex humo, id est vili materia, originem traxerit. Cujus humiliationis exemplum extat in Abrahamo Gen. 18. ubi Deum alloquuturus, præfatur in hæc verba: " En obsecro induxi animum ut loquerer cum domino " meo, qui pulvis sum & cinis. Et post primi parentis nostri lapsum, ad superbiam ejus retundendam, qui deo similis fieri cupierat, ait Deus: Pulvis es, & in pulverem revertéris. Deinde nec altera Quintiliani ratio valet: neque enim verum est quod Quintilianus præsupponit, omnia nomina rebus ab hominibus esse imposita: imposuit enim quædam ipse Deus, ut in primo cap. Genes. videre est. Cæterum ejusmodi notationum sacræ literæ plenæ sunt: ut, nominis Heva, Gen. 3, 20. Cajin, Genes. 4, 1. Seth, ibid. v. 25. Noah, Gen. 5, 29, Abraham, Gen. 17, 5. Isaac, Gen. 17, 17. & Gen. 18, 12. & Gen. 21, 6. Esau & Jacob, Gen. 25, 25. Edó, ibid. ver. 30. Nominum filiorum Jacob notationes exponuntur Genes. 30.

O Verrea] Enthymema hujus loci est, Verres omnia loca Siciliæ verrit, id est, spoliavit ac deprædatus est: Ergo festum quod in sui ipsius honorem instituit, meritó appellavit Verrea. Hic notatio falsa est, & ad convitiandum atque jocandum ab oratore conficta. Verres enim festum illud sic appellaverat ex suo nomine, non autem ex suis moribus ac factis. Simile est enthymema Esau, " quo convitiatur Jacobo fratri: Gen. 27. Meritó, inquit, " vocatum est nomen ejus Jacob: supplantavit enim me jam

jam altera vice. Etiam hîc notatio falsa est, & ab Esauo ad convitiandum fratri conficta. nam Jacob á planta nomen acceperat, non quód supplantator futurus esset: sed quód in partu plantam Esau egredientis tenuisset; ut habetur Gen. 25, 25. Hujus generis est & argutatio illa lamentantis Ajacis apud Sophoclem in Ajace flagellifero:

Αἶ, αἶ τίς ἄν ποτ' ὦθ' ὦθ' ἐπ' ὤνυμον
τὸ μὲν ξυνοίσθ' ὄνομα τοῖς ἑμοῖς κακοῖς;
Μῦν γὰρ πάρεσι καὶ δὲ αἰά? ἔν' ἑμοῖ
καὶ τοῖς τοσέτοισι γὰρ κακοῖς ὀνυχάων.

Hujus loci enthymema est: necesse habeo αἰά?, id est, lamentari: Ergo recté nominor Αἶας, quasi dicas, lamentator. Atque hæc á notatione ad nomen argumenta sunt: vicissim ducuntur etiam argumenta á nomine ad notationem: ut, Cicero pro Mil. Venio nunc, inquit, ad aureum illud nomen Chryfogoni. quib. verbis perstringit illius avaritiam: quasi dicat, Chryfogonus habet nomen ab auro, sic dictus quasi ex auro genitus: Ergo non est mirum si sit auri cupidus, id est, avarus. Sic, Sapientes á veteribus Romanis nominati sunt cordati: Ergo illi judicarunt, sapientiæ sedem & quasi domiciliū esse cor.

C A P. 25. D E D I S T R I B U - tione.

Reliquum est ex ortis aliunde argumentis argumētum distributionis & definitionis: in qua utrâque, affectio reciprocationis est; illic partium omnium cum toto, hîc definitionis cum definito. Distributio est, cum totū in partes distribuitur. Totum est, quod continet partes. Pars est, quæ continetur á toto. Atque ut distinctio totius in partes, Distributio: sic colle-

ctio partium ad constituendum totum, Inductio dicitur.

Distributio sumitur ex argumentis totidem cōsentaneis, "inter se autem dissentaneis. Itaque tanto accuratior erit, quanto partium & cum toto consensio, & inter se dissensio major fuerit.

Distributionis] Vulgo appellatur divisio. *In quantaq; affectio reciproc.*] In superioribus editionibus additum erat, *Omnino propria.* quæ verba meritò expunxit author propter falsitatem: quia affectio reciprocationis communis est etiam aliis argumentis: ut, Omnis homo præditus est facultate ridēdi: & vicissim, quicquid præditū est facultate ridendi, homo est. ubi subjectū reciprocatur cum adjuncto. Sic, Plato fuit præceptor Aristotelis: & vicissim, Aristoteles fuit discipulus Platonis. ubi inter se reciprocātur relata. Hoc tamē verum est: in toto genere distributionis & definitionis reciprocationem reperiri: non autē in toto genere subjectorum aut adjunctorum, aut aliorum argumentorum. Itaque reciprocatio inest quidē distributioni ac definitioni omni, sed nō soli: quare non est horum argumentorū propria. *Inter se autem dissentaneis*] Vitiosa igitur divisio est, cujus partes inter se consentaneæ sunt: qualis est illa quæ vulgo traditur, divisio partium: qua partes dividuntur in essentielles & integrales. Quasi verō integrales partes, non sint essentielles: quippe constituentes integri essentiam: ut fundamentum, parietes & tectum constituunt essentiam domus: sic singula corporis humani membra constituunt integrum corpus. Vicissim essentielles partes, nōne etiam integrales sunt? ut corpus & anima, hominis: quum integram hominis essentiam constituent. Eodem vitio laborat divisio definitionis, qua dividitur in essentialem, causalem, collectam ex coacervatione partium, & collectam ex coacervatione accidentium. nā quamvis

quam essentialem vocant, est etiam causalis: quippe constans ex genere & differentia specifica: quibus symbolis causæ essentiali constituentur, materia scilicet & forma, continentur. Sic quam vocant causalem, est etiam essentialis: quatenus enim recenset causas omnes, recenset etiam materiam & formam, quæ essentiali rei constituentur. Sic definitio collecta ex coacervatione partiū, siue recitet partes essentielles, siue integrales: semper essentialis est. quum verò recitat essentielles, materiam & formam: tum non solum essentialis, sed etiam causalis est. Talis quoque est divisio prædicationis (quam sic in scholis Dialecticorum vocant) in regularem, figuratam & inusitatam. nam figurata, etiam regularis esse potest: ut tyrannus est lupus: ubi prædicatur accidens de subiecto, ut ipse quoque Philippus fatetur. Item quam inusitatam vocant, etsi de rebus inusitatis est, tamen ipsa prædictio seu loquendi ratio, revera regularis est: ut Filius Dei est homo, Filius Dei mortuus est. in quarum priore prædicatur genus de specie (seu ut vulgo loquuntur, species de individuo) nempe homo de illo homine qui etiam est filius Dei: in posteriore prædicatur accidens de subiecto; nam Filio Dei accedit ut moreretur in carne.

CAP. 26. DE DISTRIBUTIO-

ne ex causis.

Distributio prima est ex absolute consentaneis, causis nempe & effectis. Distributio ex causis est, quando partes sunt causæ totius. Hic distributio integri in sua membra præcipue laudatur. Integrum est totum, cui partes sunt essentielles: Membrum est pars integri. Sic Grammatica in etymologiam & syntaxim, Rhetorica in elocutionem & actionem, Dialectica in inventionem & iudiciū dividitur. Ab his enim partibus artes illæ constituuntur. Hæc distribu-

tio principalis est, cum rei longioris explicatio
 "suscipitur. I. Georg.

*Quid faciat latas segetes, quo sidere terram
 Vertere (Macenas) ulmisq; adjungere vites
 Conveniat: quæ cura bonum, quis cultus ha-
 bendo*

*Sit pecori, atque apibus quanta experientia
 parcis,*

Hinc canere incipiam.—

„ Cic. pro Mur. Intelligo (judices) tres totius
 „ accusationis partes fuisse: & earum unam in
 „ reprehensione vitæ, alterâ in cõtentione digni-
 „ tatis, tertiam in criminibus ambitus esse versa-
 „ tam. Quin etiam "aliter tractatur hoc argumē-
 ti genus, vel á partibus ad totum, vel á toto ad
 partes. Catull.

"Quintia formosa est multis: mihi candida, Jōgā

Recta est: hac ego sic singula confiteor:

Totum illud, formosa, nego: nam nulla venusta,

Nulla in tam magno est corpore mea salis.

*Lesbia formosa est: quæ cum pulcherrima tota
 est,*

Tum omnibus una omnes surripuit Venera.

i. *Distributio integræ*] Hæc peculiari vocabulo appel-
 latur partitio: sicut distributio genetis in species nomi-
 natur divisio: teste Cicerone in Topicis. Sic decalogi di-
 tributio in duas tabulâs, partitio: distributio legū Mos-
 icarum in morales, ceremoniales & forenses, divisio est.
Suscipitur] Sive á poëtis, sive á philosophis, sive ab ora-
 toribus, sive á concionatoribus. *Aliter*] Nempe *συμ-
 μερικῶς* seu ἀπολογικῶς: de qua tractatione hæc extant
 axiomata apud Aristot. lib. 6. Topic. cap. 6. In quo totum
 est, in

est, in illo oportet & partes esse: In quibus partes sunt, & totum necesse est inesse: Si partium vel una desit, totum non est: at contrá non sequitur, Si totum non sit, nullam partem esse. *Quintia formosa*] Enthymema est: *Quintia* deest una pars formæ, nempe venustas: Ergo *Quintia* non est tota formosa. Argumentum est á parte ad totum: Consequentia valet per axioma tertium. Notandum, é singulis caussarum generibus distributionem esse posse. Ex efficiente: ut, *Philosophia* scripta est partim á Platone, partim ab Aristotele. *Ecclesia Corinthiorum* collecta est partim per Paulum, partim per Apolló. Ex materia: ut, *Vasa templi Salomonici*, alia erant ex auro, alia ex argento, alia ex ære, &c. Ex forma: *Vasorum* alia rotunda, alia quadrata, &c. Ex fine est illa *Pythagoræa* distributio, quinta *Tusculana*, Græcorum ad ludos *Olympicos* cōvenientium: quorum alii veniebant gratia gloriæ, alii gratiâ pecuniæ, alii gratiâ scientiæ.

CAP. 27. DE DISTRIBUTIONE
ex effectis, ubi de genere & specie.

Distributio ex effectis, est quando partes sunt effecta: ut, in navi nautæ alii malos scandunt, alii per foros cursitant, alii sentinam exhauriunt, gubernator autem clavum tenet in puppi. Distributio generis in species hîc excelsit. Genus, est totum partibus essenziale: Species, est pars generis. Sic animal genus hominis & bestię dicimus. Animal enim est totum, cuius essentia, nempe substantia corporea, animata, sentiens, ad bestiam & hominem communiter attinet. Sic dicimus, hominem & bestiam species animalis; quia partes sunt animali subjectę, quæ animalis essentiam communem

habent." Sic dicimus, hominem, genus hominum singulorum: & leonem, singulorum leonum: cōtrā verò singulos homines, species hominis: singulos leones, leonis. Genus, est generalissimum, aut subalternum: Species, subalterna aut specialissima. Genus generalissimū, cuius nullum est genus: ut in Logica inventionē, argumentum est genus generalissimum artificiale & inartificiale.

"Subalternū genus, ut subalterna item species, quod species huius, illius autem genus est: ut causa, species est argumenti absolutē consentanei, genus materiæ & formæ. Species specialissima, quæ est "individua in species alias, ut materia & forma singulares. Genus verò & species, notæ sunt causarum & effectorum: ut in animali est essentia corporea, quæ materia est ad species cōmuniter attinens: tum facultas vitæ & sensus, quæ forma item cōmuniter ad species spectat. Quare genus continet causas, quæ cōmuniter ad ipsius species attinent: cōtrā itaq; etiam species effecta generis sui continent. Hinc universale est in signe ac præstabile, quia causam declarat. Distributio generis in species valde quidem excellit, sed difficilis est & rara invētu. Attamen illustrationis & exempli gratia afferemus, quod poterimus. Ovid. i. Metam." dividit animal in quinque species, stellas, aves, bestias, pisces, homines: stellis animam tribuit, ut etiam philosophi tribuere:

*Neu regio foret ulla suis animalibus orba,
 Astra tenent caeleste solum formaq; deorum:
 Cesserunt nitidis habitanda piscibus unda:
 Terraferas cepit, volucres agitabilis aër.
 Sanctius his animal mentisq; capacius alta
 Deerat adhuc, & quod dominari in catera posset,
 Natus homo est.--*

Sic Cic. i. Offic. Virtutem dividit in species quatuor, prudentiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam. Sed omne, quod honestū est, „ id quatuor partium oritur ex aliqua: aut enim „ in perspicientia veri solertiaq; versatur; aut in „ societate hominum tuenda, tribuendoque su- „ um unicuique, & rerum contractarum fide; „ aut in animi excelsi atque invicti magnitudine „ ac robore; aut in omnibus quæ fiunt, quæque „ dicuntur, ordine & modo, in quo inest mode- „ stia & temperantia. „

Distributio generis in formas specierū, eadem est; quia forma cum genere constituunt suas species: ut animalium aliud loquens, aliud mutum. Genus & species non solum tractatur hac simplici divisionis formula, sed etiam separatim, „ alterū ex altero. Pro Archia, Ac ne quis „ a nobis hoc ita dici fortē miretur, q̄ alia quædā „ in hoc facultas sit ingenii, atq; hæc dicendi ratio aut disciplina: nec nos quidem huic cuncti „ studio penitus unquam dediti fuimus. Etenim „ omnes artes, quæ ad humanitatem pertinent, „ habent quoddam commune vinculum, & „

„ quasi cognatione quadam inter se continen-
tur. Ars, est genus: poetica & eloquentia, sunt
species. Contra genus tractatur per species: ut
4. de Trist.

Materiamq₃ tuis tristem virtutibus imple.

Ardua per praecepta gloria vadit iter.

Hectora quis nosset, felix si Troja fuisset?

Publica virtutis per mala facta via est.

Ars tua Tiphys jacet, si non sit in aequore fluctus:

Si valeant homines, ars tua, Phæbe, jacet.

Quae latet, inq₃ bonis cessat non cognita rebus,

Apparet virtus, arguiturq₃ malis.

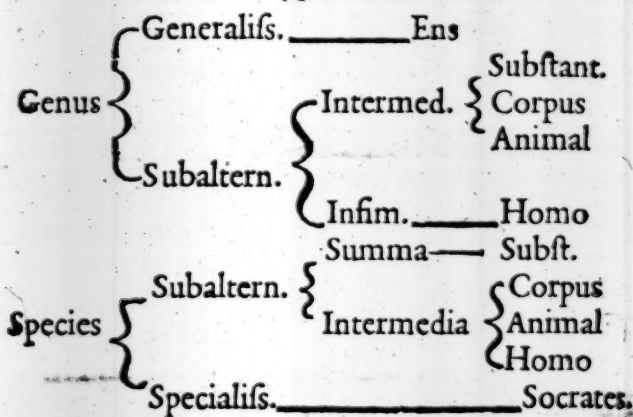
„ Exempla igitur specialia suo generi accom-
modata, sunt hujus loci. 7. ad Attic. urbem tu
„ relinquas? ergo idem, si Galli venirent? Non
„ est (inquit) in parietibus Respublica. at in aris
„ & focis. Fecit idem Themistocles: fluctum.
„ nim totius barbariae ferre urbs una non pote-
„ rat. At idem Pericles non fecit, annum fere
„ post quinquagesimum, cum praeter moenia nil
„ teneret: nostri olim urbe reliqua capta, arcem
„ tamen retinuerunt.

Sic dicimus hominem genus] Et recte. De similibus
enim idem iudicium est. at similis prorsus relatio atque
comparatio est hominis ad singulos homines, quae ani-
malis ad hominem, equum &c. Quare si animal recte
dicitur genus hominis, equi &c. pari ratione homo re-
cte appellatur genus singulorum hominum: & omnino
quae vulgo nominantur species specialissimae, genera
extrema sunt: quae autem appellantur individua & sin-
gularia ea sunt species specialissimae. Consentit Aristo-
teles lib. 3. metaphys. cap. 4. ἕχατα γένη ἐπὶ τοῖς αἰτίμοις.

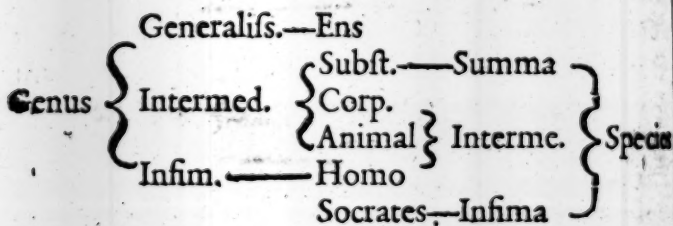
οἰον ἀνθρώπος : id est, Extrema seu ultima genera supra
 individua sunt, ut homo. *Ut in Logica in dictione* Sic
 in divisione rerum, genus generalissimum est ens, τὸ ὄν :
 pro quo Latini dicunt, Res vel Aliquid. At in scholis ne-
 gant Ens esse genus decem predicamentorum: eo quod
 non predicetur de iis *συμμερικῶς*, univocē, id est, ita ut &
 nomen & nominis definitionem singulis tribuat: quia
 tribuat solum nomen, non autem definitionem, nem-
 pe qua Ens definitur quod est per se, vel per accidens. At
 ego nego hanc esse Entis definitionem: quum sit ejus
 divisio. Ens autem esse genus decem predicamentorū,
 ex eo probo, quod de singulis dicitur in questione Quid
 est, non reciprocē, id quod omni generi & soli & semper
 convenit. ut, Quid est substantia? Est ens. At non vicif-
 sim: Non enim omne ens, substantia est. Sic, Quid est
 quantitas? Est ens. At non vicissim. Similiter de reliquis.
Subalternum genus Hic notanda est nova divisio: nam
 subalternum genus aut intermedium est, aut infimum,
Intermedium, quod inter generalissimum seu summū
 & infimum interjectum est: ac proinde non solum su-
 pra se, sed etiam infra se aliud genus habet: ut corpus,
 animal. Infimum quod ceteris omnibus cognatis ge-
neribus subiectum est, ac proinde nullum aliud infra se
 genus habet: ut homo. Notanda est & consimilis nova
 divisio speciei subalternæ: nam species subalterna aut
intermedia est, aut summa. Intermedia, quæ inter infi-
 mam seu specialissimam & summam speciem interje-
 cta est: ac proinde non solum infra se, sed etiam supra se,
 aliam speciem habet: ut homo, animal, corpus. Summa
species, est species subalterna, quæ est supra omnes co-
 gnatas species: ac proinde nullam supra se, aliam speciē
 habet: ut substantia. Quo loco & illud notandum: sicut
 ab Aristotele decem numerantur summa species entis,
 nempe decem predicamenta, Substantia, quantitas,
 qualitas, relatio, actio, passio, ubi, quando, situs & habi-
 tus: sic à P. Ramo decem numerari summas species ar-
 gumenti: nempe, Causam, effectum, subiectum, adju-

ctum, dissentanea, comparata, nomen, distributionem, definitionem, & testimonium. Verum pro vocabulo scholastico Speciei, Latini magis utuntur vocabulo generis: & eodem sensu vocant decem summa generarum: quare similiter appellabimus decem summa genera rationum seu argumentorum.

χηματισμός.

Vel sic:

Individua in species] Itaq; quæ vulgo individua dicuntur, nihil aliud quam species specialissimæ sunt; sic appellatæ quod dividi in alias species non possint: quæ Logica divisio est. nam Physicè dividi possunt substantiæ singulares in sua membra: ut Socrates in suum corpus & suam animam: & corpus Socratis in sua membra, quæ propriè nō divisio, sed partitio dicitur, seu potius sectio, ἀνατομή. *Dividit animal*] Hæc divisio ē subjecti summa

sumta est, videlicet é locis in quibus animalia degunt ac vivunt: nempe alia in cœlo, ut stellæ: alia in aëre, ut aves: alia in aqua, ut pisces: alia in terra, ut bestię & homines. *Alterum ex altero*] Hactenus de usu declarationis: sequitur de usu demonstrationis. Ad quem usum pertinent axiomata seu regulæ argumentandi tum á genere ad speciem, tum vicissim á specie ad genus: quæ extant apud Arist. lib. 2. Topic. cap. 2. Ad argumentationem á genere pertinent hæc tria. 1. Necesse est, de quibus genus dicitur, de iis specierum aliquam dici. 2. Non est necesse, quæcunq; generi insunt, etiam speciei inesse. Hoc videtur ab Aristotele dici propter enunciata in quibus divisio dicitur de genere: ut animal aut rationale est aut irrationale. hæc divisio de nulla specie animalis veré dicitur: sed tâtum alterum ejus membrum. Nam aliás videtur speciei inesse quicquid generi inest: per axioma quod extat in Categoriis, Quâdo alterum de altero dicitur ut de subjecto, tum quæcunq; de prædicato seu attributo dicuntur, eadem dicêtur de subjecto. 3. axioma, Quæcunque generi non insunt, ea nec speciei insunt. Atq; hæc tria generis axiomata sunt, jam ad argumentationem á specie pertinent ista duo. 1. Quæcunque speciei insunt, ea etiam generi insunt. intellige, Ex parte: aliás falsum fuerit. non enim omne animal, rationale est: at omnis homo, rationalis est. 2. Quæcunq; speciei nō insunt, non necesse est generi non inesse. Atq; hæc Aristotelis de genere & specie axiomata sunt: extant etiam duo apud Quintil. libr. 5. cap. 10. quæ rotunda brevitate laudem merentur: unum, Species firmā probationem habet generis: nam quod justitia est, utiq; virtus est. Alterum, Species infirmam generis refutationem habet: nam quod non est justitia, potest esse virtus. Hæc Quintilianus de argumentatione á specie: atq; eadem brevitate comprehendi possunt duæ regulæ argumentandi á genere, illis de specie oppositæ: nempe, Genus infirmam probationem habet speciei: nam quod virtus est, nō statim justitia est. 2. Genus firmā generis refutationē ha-

bet: nam quod non est virtus, utique nec iustitia est. Atque hæc de argumentationibus à genere ad speciem, itemque à specie ad genus: restat ut deinceps aliquid dicamus de argumentationibus à specie ad speciem. Primum igitur certum est, de quo species affirmatur, de eo negari speciem diversam: ut, Socrates est homo: ergo non est equus. At non est necesse, ut de quo species aliqua negatur, de eo diversarum aliqua affirmetur: aut si aliqua affirmetur, ut affirmetur quælibet, ut non sequitur, Hoc quod vides, non est equus: ergo est asinus. potest enim fieri ut aut omnino non sit animal: aut si sit animal, tamen non sit asinus, sed bos aut aliud. Cum autem necesse est specierum duarum pluriusve aliquam inesse: tum ab affirmatione unius ad negationem alterius vel reliquarum, itemque à negatione unius ad affirmationem alterius, aut ad affirmationem disjunctam reliquarum, item à negatione reliquarum ad affirmationem unius quæ restat, firma consequentia est. ut, Socrates valet: ergo non ægrotat: & vicissim, non ægrotat: valet igitur. Sic, Rabirius non latuit, nec fuit cum Saturnino: ergo fuit cum consulibus. Cic. pro Rabir. Atqui videmus, aut, hæc in rerum natura tria fuisse: ut aut cum Saturnino esset, aut cum bonis, aut lateret. Latere autem, mortis erat instar turpissime: cum Saturnino esse, furoris & sceleris: virtus & honestas & pudor cum cons. esse cogebat. Sic Basilii lib. I. adversus Eunomium, explicans dictum Christi, Pater major me est; concludit, patrem Christo majorem esse ut causam, tali argumentatione. Majus dicitur aut ratione causæ, aut potentiæ, aut dignitatis, aut molis seu quantitatis. Atqui Pater nec mole, nec potentia, nec dignitate major est Christo: quæ singula suis prosyllogismis approbat. Relinquitur ergo ut major dicatur *ὡς αὐτὸς καὶ ἀρχή*, ut author & principium. Tali argumentatione probat Aristoteles libr. I. Ethic. cap. 5. Virtutem esse habitum. Primum ponit hanc specierum enumerationem: Virtus est necessarius aut affectus, aut potentia, aut habitus, Deinde assumit: Atqui virtus non est

est affectus, nec potentia. Atque ita concludit, virtutem esse habitum. Quo loco notandum, tales argumentationes nihil aliud esse quàm syllogismos disjunctos, de quibus lib. 2. infra. *Exempla igitur specialia*] Exempli vocabulum interdum factum simile significat: interdum speciem suo generi ad ipsum declarandum subjectam. Atque eiusmodi species ab authore hic exemplum speciale appellari videtur: quàmquam exemplum quod subjicit, ad locum similium potius pertinet: ducuntur enim in eo argumenta exhortationis à factis similibus. hortatur enim Pompejum Cicero, ne relinquat Romam metu adventantis Cæsaris: quia Romani urbem non deseruerint adventu Gallorum. Argumentum est ab exemplo, id est, facto simili Romanorum. Deinde fingitur Pompejus causam suam tueri exemplo, id est, simili facto Themistoclis, qui adventu Xerxis Athenas deseruit: deinde rursus Cicero opponit exempla, id est, similia facta duo: primum Periclis, qui Athenas non reliquit: secundum Romanorum, qui capta à Gallis urbe, Capitolium tamen retinuerunt.

CAP. 28. DE DISTRIBUTIONE

é subjectis.

Reliqua distributio est quodammodo consentaneorum, ut subjectorum & adjunctorum. Distributio é subjectis est, cum partes sunt subjecta, ut apud Catul.

Virginitas non tota tua est: ex parte parentum est:

Tertia pars matri data, pars data tertia patri:

Tertia sola tua est: noli pugnare duobus,

Qui genero sua jura simul cum dote dederunt.

Sic Cicero 5. Tuscul. "Sint enim tria genera bonorum, ut jam à laqueis Stoicorum, quibus "

» usum me pluribus quàm soleo, intelligo, reco-
 » damus. Sint sané illa genera bonorum, dum
 » corporis & externa jaceant humi, & tantum-
 » modo quia sumenda sunt, appellentur bona.
 » Alia autem divina illa, longé latéq; se pandant,
 » cælumque contingant; ut ea qui ad aptus sit,
 » cur eum beatum modó & non beatissimum
 » dixerim?

Sint enim tria genera] Peripatetici distinxerunt bo-
 na in tria genera: quæ appellarunt bona animi, corporis
 & fortunæ. Animi, ut virtutes & scientiæ: corporis, ut sa-
 nitas, robur, pulchritudo: fortunæ, ut divitiæ, honores,
 amici: quas res illi, tanquam á fortuna quam deam fin-
 xerunt, darentur, sic appellarunt. Unde perspicitur, di-
 visionem hanc non esse satis logicam: quum membra
 non ex uno argumenti genere sumta sint: sed duo prio-
 ra é subjectis, tertium veró ex efficiente caussa. Magis
 logica fortasse fuerit divisio hæc: Bona hominis aut in-
 terna sunt, aut externa. Interna, quæ homini inhaerent;
 eaque aut animi, aut corporis. Externa, quæ homini ad-
 hærent, eumque quasi circumstant: ut divitiæ, honores,
 amici: quæ á Peripateticis bona fortunæ dicta sunt. Ex-
 tat apud Platonem libro quinto de Legibus ad finem
 divisio, quæ cum divisione illa bonorum quam hic Ci-
 cero attingit, eadem videri possit: sed diversa est: sumta
 est enim é subjectis occupantibus seu objectis: & est di-
 visio non bonorum, sed studiorú humanorum. Quum
 » tria sint omnino, inquit, circa quæ universi homines stu-
 » dium suum collocant: ultimum ac tertium est, pecunia-
 » rum recté collocatum studium: medium autem, cor-
 » poris: primum veró, animi. Cicero lib. i. Academ. quæst.
 philosophiam é subjectis occupantibus seu objectis sic
 » dividit: Fuit jam á Platone, inquit, accepta philosophan-
 » di ratio triplex: una de vita & moribus: altera de natura
 » & rebus occultis: tertia de differendo quid verum, quid
 falsum,

falsum, quid rectum in oratione pravumque, quid con-
sentiens. Hæc Cicero. E subjectis recipientibus dividi-
tur febris ad hunc modum, ut alia dicatur esse in spiriti-
bus cordis, alia in humoribus, alia in solidis partibus seu
in ipsa substantia cordis. prima appellatur ephemera,
quia ferè diem tantum durat: altera putrida, propter hu-
moris putredinem: tertia hectica, quasi dicas habitualis,
eò quod ita penitus infederit & quasi radices in corde e-
gerit, ut evelli aut profligari vix possit. E subjectis item
recipientibus est divisio illa virtutum in Ethicis Aristo-
telis, qua distinguuntur in *δρεκτικὰς* & *διακοντικὰς*: qua-
rum illæ in appetitu, hæ in intellectu inhaerent.

CAP. 29. DE DISTRIBUTIONE
ex adjunctis.

"Distributio ex adjunctis est, quando partes
sunt adjuncta: ut hominum alii sani, alii ægri;
alii divites, alii pauperes. Sic Virgil. i. Georgic.
mundum dividit in quinque partes, mediam
torridam, duas extremas frigidas, & reliquas
duas temperatas:

*Quinq; tenent calum Zona, quarum una cornusco
Semper sole rubens, & torrida semper ab igni:
Quæ circum extrema dextra laevaq; trahuntur,
Cerulea glacie concreta; atq; imbris atris:
Has inter mediamq; due mortalibus agris
Munere concessa divum.--*

Cæsar i. belli Gal. Gallia est omnis divisa in
partes tres, quarum unam incolunt Belgæ, ali-
am Aquitani, tertiam qui ipsorum lingua Cel-
tæ, nostra Galli appellantur.

Distributio ex adjunctis] Vulgo vocatur divisio sub-
jecti in accidentia. Hujus generis est divisio illa peccati

in mortale & veniale. Mortale autem peccatum hic nominatur (ut intelligitur ex antithesi) quod alias vocatur Irremissibile & peccatum ad mortem, eo quod mortem certissimam afferat. nam alias quodvis peccatum mortale dici possit, quatenus sua natura mortem meretur, juxta dictum Pauli Rom. 6, 23. Stipendia peccati, mors. Mortale igitur peccatum dicitur, cui nulla unquam contingit venia: Veniale, cui venia contingit. De utroq; vide Matth. 12, vers. 31 & 32.

APPENDIX AD LOCUM DISTRIBUTIONIS.

QUUM ad bene differendum & hoc pertinere videatur, ut vocabulorum ambiguum significationes diligenter distinguantur: ne nobis eveniat ut de cepis (quemadmodum in proverbio est) interrogati, de aliis respondeamus: utiliter præcepisse mihi videntur, qui de distinctione nominis ~~πολυωνυμίας~~ id est, ambigui, in sua significata admonuerunt. Ut autem dyolopia constet: sic illud distributionis genus huc allumemus, ut dicamus, distributionem esse aut nominis aut rei. Distributionem rei author persecutus est. Divisionis nominis exempla a quovis observari possunt. quales sunt illæ Theologorum: Libertas alia civilis, alia spiritalis est. Sic, Mors alia corporalis, alia spiritalis est: item, alia temporalis, alia æterna. Sic, cibus alius corporalis, alius spiritalis est.

CAP. 30. DE DEFINITIONE.

Definitio est cum explicatur quid res sit, eaque vicissim definito argui potest. Definitio est perfecta aut imperfecta: illa, propriè definitio: hæc, descriptio dicitur. Definitio perfecta, est definitio cõstans é solis causis essentiam constituentibus: quales causæ genere & forma comprehenduntur. Atq; hoc modo definitur
homo,

homo, animal rationale: nempe genere (animal) intelligimus (ut dictum est) essentiam corpoream plenam vitæ & sensus, quæ materies hominis est, & pars formæ: cum qua si addas (rationale) totam formam hominis comprehendes, vitæ, sensus, rationis facultate. Itaque perfecta definitio nihil aliud est, quàm universale symbolum caussarum essentiam rei & naturam cōstituentium. Tales definitiones sunt artium: Grammatica est ars bené loquendi: Rhetorica bené dicendi: Dialectica bené disferendi: Arithmetica bené numerandi: Geometria bené metiendi.

Eaq; vicissim definito argui potest] Quum definitio cum definito sit reciproca, valet argumentatio & a definitione ad definitum, & vicissim a definito ad definitionem: idque tum affirmando, tum negando. Definitionis autem usus ad declarandum quidem plurimus est: ad argumentandum verò ac demonstrandum peraratus. Cicero in Topicis hoc exemplum ponit: Jus civile (ait) est æquitas constituta illis qui ejusdem civitatis sunt, ad res suas obtinendas. Ejus autem æquitatis utilis est cognitio. Utilis est igitur juris civilis scientia. *Genere & forma*] Definitio omnis ex duabus constat partibus, genere & differentia. Genus, est prior definitionis pars, quæ de definito prædicatur in quæstione Quid est, sed imperfecte, id est, non reciproce: ut, Quid est homo? Est animal. Quid est justitia? Est virtus. Differentia, est posterior definitionis pars, quæ generi addita, definitionem cōplet & absolvit: & de definito cum genere conjuncto prædicatur in quæstione Quale est. ut, Quale animal est homo? Rationale. Qualis virtus est justitia? Suum cuiq; tribuens. Vocatur differentia, quia per eam species definita a cæteris speciebus differt, a quibus alias ratione

generis non differt. Sumitur autem differentia ex variis argumentorum generibus seu locis. Interdum à forma: quæ ut omnium præstantissima, sic rarissima & inventu difficillima est: ut, Homo est animal rationale. Interdum à fine: ut, Musica est ars canendi, Arithmetica est ars numerandi. Similiter definiuntur artes reliquæ. Interdum à subjecto: ut, Febris est calor præter naturam, accensus in corde. Interdum ab adjuncto: ut magnes est lapis trahens ferrum. Homo, est animal risibile: item, capax disciplinæ: item, præditum facultate loquendi: item, incedens erecto corpore. Interdum ab adjunctis pluribus: ut, Ignis est elementum calidum & siccum: aer est elementum calidum & humidum, &c. Relata definiuntur per correlata: ut pater est qui habet liberos: maritus, qui habet uxorem: præceptor, qui discipulum. Relationes definiuntur per utrumque relatum: ut conjugium est mariti & uxoris mutua obligatio ad procreandum liberos, & adjuvandum: Emptio est precii pro merce promissio: Venditio est mercis pro precio promissio. Peccatum est actionis discrepantia à lege.

Porro modi definiendi duo sunt: vel enim definitio conficitur per genus summum & differentias generales ordine contextas unâ cum specifica: vel per genus proximum & differentiam specificam. Exemplum prioris: Homo est substantia corporea, animata, sentiens, rationalis. Exemplum posterioris: Homo est animal rationale. Hic perspicitur, per priorem modum qui laboriosior est, veniri ad posteriorem. nam genus summum unâ cum differentiis generalibus usque ad specificam, est definitio generis proximi: itaq; pro definitione nomen assumitur, ut prolixa definitio in brevem & succinctam contrahatur. Invenitur autem tum genus proximum, tum differentia ultima, id est, tota definitio, instrumento divisionis: incipiendo à genere summo, & ordine progrediendo ad speciem definiendam. Itaq; primò omnium considerandum, in quo-nam ea res quam definire instituis, prædicamento seu summo rerum ge-

nere sit: deinde per divisionem ordine procedendum. ut,
 Homo in quo prædicamento? Substantiæ. Homo enim
 est substantia quædam. Sed angelus etiam est substan-
 tia: quomodo igitur homo ab angelo differt? Divide ge-
 nus: & reperiēs. Substantia igitur est vel corporea, vel
 incorporea. Angelus incorporea substantia est: at homo
 corporea. Sed lapis est etiam substantia corporea: quo-
 modo igitur homo à lapide differt? Divide rursum: & vi-
 debis. Substantia corporea igitur est vel animata, vel in-
 animata. Lapis inanimatus est: at homo animatus. Sed
 arbores etiā animatæ sunt: quomodo igitur homo dif-
 fert ab arboribus? Divide rursum: Corpus animatū est
 aut sentiens, aut nō sentiens. Arbores non sentiunt: ho-
 mo sentit. Sed equus etiam sentit: quomodo igitur ho-
 mo differt ab equo? Divide rursum: Ea quæ sentiunt, id
 est animalia, aut ratione prædita sunt, aut ratione carēt.
 Equus ratione caret: homo autem ratione præditus est.
 Jam quære, sitne animal aliud præter hominem, ratio-
 ne præditum, à quo homo discernendus sit. Nullum re-
 peries. Reperisti igitur hominis definitionē, id est, ora-
 tionem qua & declaratur quid homo sit, & quomodo à
 cæteris rebus omnibus differat. Sic proponatur ad defi-
 niendum iustitia. Iustitia in quo prædicamento? Quali-
 tatis. Iustitia enim est qualitas quædam. Sed color etiam
 est qualitas. Verum: sed passibilis: iustitia autem est ha-
 bitus. At ars equitandi etiam est habitus. Verum: sed hæ-
 rens in corpore: iustitia autem in anima. At sapientia
 etiam hæret in anima. Verum: sed in intellectu: iustitia
 autem in appetitu. At iniustitia etiam hæret in appetitu.
 Verum: sed est vitium: iustitia autem est virtus. At forti-
 tudo etiam est virtus. Verum: sed circa eas res quæ ter-
 rorem nobis incutiunt: iustitia autem circa eas quæ al-
 teri tribuendę sunt. Estne ulla alia virtus quæ circa hasce
 res versetur? Nulla. Differt igitur iustitia hoc objecto à
 cæteris virtutibus omnibus: ac proinde invenisti iusti-
 tiæ definitionem, quod iustitia sit virtus suum cuique
 tribuens.

CAP. 3^L. DE DESCRIPTIONE.

Descriptio est definitio ex aliis etiam argumentis re definiens: ut, Homo est animal mortale, capax discipline. Hic cum aliqua causa miscetur communis, itemque propria circumstantia. Atque hæc succincta brevitās non est in hac specie perpetua, sed sæpe illustriorem & magnificentiorem explicationem desiderat. Sic
 » gloria describitur in Miloniana: Sed tamen ex
 » omnibus præmiis virtutis, si esset habenda ratio præmiorum, amplissimum esse præmium,
 » gloriam: hanc unam, quæ brevitatem vitæ, posteritatis memoria consolaretur, quæ efficeret
 » ut absentes adessemus, mortui viveremus: hæc
 » denique esse, cujus gradibus etiam homines in
 » cælum videantur ascendere. Sic 4. Æneid. fama describitur:

*Ex templó Libya magnas it fama per urbes,
 Fama malum, quo non aliud velocius ullum:
 Mobilitate viget, viresq; acquirit eundo:
 Parva metu primo, mox sese attollit in auras,
 Ingrediturq; solo, & caput inter nubila condit.
 Illam terra parens ira irritata Deorum
 Extremam (ut perhibent) Cæo Enceladog, sororem*

*Progeniit: pedibus celerẽ, & pernicibus alas:
 Monstrum horrendum, ingens, cui quot sunt
 corpore pluma,
 Tot vigilēs oculi subter (mirabile dictu)
 Tot lingua, totidẽ ora sonant, tot subrigit aures.*
 Noctis

*Nocte volat cali medio, terraq₃ per umbram
Stridens, nec dulci declinat lumina somno:*

*Luce sedet custos, aut summi culmine tecti,
Turribus aut altis, & magnas territat urbes:*

Tam ficti praviq₃ tenax, quàm nuntia veri.

Tales sunt descriptiones plantarum, animalium, in Physicis: item fluminum, montium, urbium, in Geographis & historicis.

Nihil in hoc capite video quod vel illustrationis vel castigationis indigeat. Itaque tantum aliquot exempla descriptionum annotabo e sacris literis. Exod. 34. vers. 6 & 7. describitur Deus partim ab adjunctis, partim ab effectis. Jehova Jehova, Deus fortis, misericors & graciosus: longanimis, & multus benignitate ac fide: custodiens benignitatem millibus: condonans iniquitatem & defectionem & peccatum: qui ullo pacto non absolvit fontem: visitans iniquitatem patrum in filios & in filios filiorum, in nepotes & abnepotes. Sic Psal. 15. describitur vir pius ex effectis: Qui ambulat integre, exercetque justitiam: ac loquitur veritatem, prout est in animo suo. Non obtretrat lingua sua, non afficit proximum suum malo: & opprobrium non infert in propinquum suum. In cujus oculis contemptus est reprobis, timentes vero Jehovæ honorat: Juratus in damnum suum non tamen mutat. Pecuniam suam non exponit foenori, & munus pro innocente non accipit. Sic Proverb. ult. describitur industria seu strenua mater familiæ, ex effectis plurimis, partim etiam ex adjunctis. Fœminam strenuam quis inveniet, quæ longè superet carbunculos pretium ejus? Confidit ei animus mariti ejus, & spolia non deficiunt. Afficit eum bono, non autem malo, omnibus dieb. vitæ suæ. Quærit lanam aut lina, cõficitq; pro voluntate manuum suarum. Est similis navibus negotiatoriis: e longinquo advehit cibum suum. Et surgens dum adhuc nox est, dat escam domui suæ, & pensum puellis suis. Cogi-

rat agrum, & accipit eum: de fructu manuum suarum plantat vineam. Accingit robore lumbos suos, & confirmat brachia sua. Ipsius gustantis, bonum esse mercimonium suum, non extinguitur noctu lucerna. Manus suas immitit ad verticulū, & manus ejus tenent fufum. Volam suam pandit pauperi, & manus suas extendit egeni. Non timet familiæ suæ a nive: nam tota familia ipsius vestitur penulis duplicibus. Cadurca parat sibi: xylum & purpureum, est vestimentum ipsius. Notus est in portis maritus ejus, cōfidens cum senioribus regionis. Sindonem conficit ac vendit, & cingulum quod tradit negotiatori. Robur & decor est vestitus ejus, & ridet ad tempora sequentia. Os suum aperit sapienter, & doctrina benignitatis insidet linguæ ejus. Speculatur rationes familiæ suæ, cibumque pigritiæ non comedit. Assurgentes filii ejus, beatam prædicant eam: maritus ejus similiter laudat eam, dicens, Multæ fœminæ fecerunt strenuæ: tu verò superas omnes illas.

CAP. 32. DE TESTIMONIO
divino.

"Exposito artificiali argumento, sequitur inartificiale. Argumentum inartificiale est, quod non sua natura, "sed assumpta artificialis alicujus argumenti vi arguit. Itaque cū exquisita rerū veritas subtilius exquiritur, "per exiguam vim probationis habet: "In civilibus autem & humanis rebus plerumque hoc argumentum præcipuam fidem ē moribus arguentis efficit, "si prudentia, virtus, & benevolentia adfuerint. Id uno nomine testimonium dicitur: "estque divinum vel humanum.

num. In divinis testimoniis numerantur non solum "Deorum oracula, sed etiam" responsa vatum & fatidicorum: quæ omnia 3. Catilin. adhibentur.

"Nam ut illa omittam (ait Orator) visas nocturno tempore ab occidente faces, ardoremque cæli; ut fulminum jactus, ut terræ motus, cæteraque, quæ ita multa nobis Consulibus facta sunt, ut hæc, quæ nunc fiunt, canere Dii immortales viderentur. Deinde paulo post, Quo quidem tempore, cum Aruspices exta Hetruria convenissent; cædes atque incendia, & legum interitum, & bellum civile ac domesticum, & totius urbis ac imperii occasum appropinquare dixerunt, nisi Dii immortales omni ratione placati, suo numine propè fata illa flexissent.

Tandem cum dixisset ut ex Aruspicum responsis ludi facti, & Jovis signum majus factum conversumque ad orientem, tum ait: Illud verò, nonne ita præsens est, ut nunc Jovis optimi maximi factum esse videatur? ut cum hodierno manè per forum meo jussu & conjurati & eorum indices in ædem Concordiæ ducerentur, eo ipso tempore signum statueretur, quo collocato atque ad vos Senatumque converso, omnia & Senatus & vos (quæ erant contra salutem omnium cogitata) illustrata & patefacta vidistis. Brevius est illud Tibulli,

*Quòd si vera canunt sacris oracula templis,
 Hac illi nostræ nomine dicta refer:
 Hoc tibi conjugium" promittit Delius ipse
 Felix, ac alium de sine velle virum.*

CAP. 33. DE TESTIMONIO HU-
 mano legis & sententia.

"Testimonium humanum, est cõmune aut
 proprium: commune, ut lex & illustris senten-
 tia: legis autem & non scriptæ & scriptæ testi-
 » monium est pro Milone. Est enim (judices) nō
 » scripta, sed nata lex: quam non didicimus, acce-
 » pimus, legimus: verũ ex natura ipsa arripui-
 » mus, hausimus, expressimus: ad quam non do-
 » cti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus: ut
 » si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, in te-
 » la, aut latronum, aut inimicorum incidisset;
 » omnis honesta ratio esset expediendæ salutis.
 » Et ibidem, Quòd si duodecim tabulæ noctur-
 », num furem quoquo modo, diurnum autem si
 », se telo defenderit, interfici impunè voluerunt;
 », quis est, qui quoquo modo quis interfectus sit,
 », puniendum puter, cũ videat aliquando gla-
 », dium nobis ad occidendum hominem, ab ipsis
 porrigi legibus? Sententiæ illustris sunt Pro-
 verbia: ut, Pares cum paribus facillimè con-
 gregantur. Spartam nactus es, hanc exorna.
 Sunt item dicta sapientum, Nosce te ipsum. Ne
 quid nimis. Sponde, præsto est detrimentum.
 Proprium testimonium est, ut Platonis illud, i.

ad Quintum Fratrem: Atque ille quidem prin-
ceps ingenii & doctrinæ Plato, tum deniq; fo-
re beatas Respublicas putavit, si aut docti & sa-
pientes homines eas regere cœpissent; aut qui
regerent, omne suum studium in doctrina ac
sapientia collocassent. Talia sunt in poëtis. 6.
Æneid.

Discite justitiam, moniti: & ne temnite divos.
Sic Homericō illo versu:

(Αἶας δ' ὃν Σαλαμῖνος ἄγαν δυνάσδεσσι νῆας.

*Ajax autem ex Salamine duxit duodecim na-
ves.)*

Megarenses victi sunt ab Atheniēsisibus. Vi-
vorum testimonia sunt, nō tantū cūm quæ-
ritur de fundo aut cede & ejusmodi negotio a-
liquo; sed etiā obligationis, confessionis, juris-
jurādi testimonia sunt. Obligationis exemplū
est 5. Phil. Audebo etiam obligare fidem meā
(P.C.) vobis populoque Romano; quod pro-
fecto, cūm me nulla vis cogeret, facere non
auderem, pertimesceremque in re maximē
periculosa opinionem temeritatis: promitto,
recipio, spondeo, (P.C.) Cæsarem talem sem-
per fore civem, qualis hodie sit, qualemque e-
um maximē velle & optare debemus. Pignus
autem obligatio quædam est, ut apud Virgil.
Eclog. 3.

*Vis ergo inter nos quid possit uterq; vicissim
Experiamur? ego hanc vitulam (ne fortē re-
cuses,*

Bis venit ad mul'tram, binos alit ubere fœtus)

Depono: tu dic, mecum quo pignore certes.

Confessio, est libera vel expressa tormētis, quæ propriè quæstio dicitur. Tale fuit argumētū contra Milonē, quod à Cicerone deridetur.

» Age veró, quæ erat aut qualis quæstio? Heus,

» ubi Ruscio? ubi Casca? Clodi⁹ infidias fecit Mi-

» loni? Fecit. Certa crux. Nullas fecit. Sperata li-

» bertas. Huc etiam referri potest argumentū,

quo urimur, cū affirmationis nostræ appro-

bationem experientiam proponimus. 4. Ver.

» Ecquis Volcatio, si sua sponte venisset, unam li-

» bellam dedisset? Veniat nunc, experiatur: recto

» recipiet nemo. Ter. Eunuch.

— *Fac periculum in literis,*

Fac in palastra, fac in musicis; qua liberum

Scire æquum est adolescentem, solertem dabo.

3. Trist.

Quod magis ut liqueat, neve hoc ego fingere
credar.

Ipse vel impænas experiare meas.

Jusjurandum etiam testimonium est: quale
est 6. Æneid.

Per superos, & si qua fides tellure sub ima
est,

Invitus, regina, tuo de littore cessi.

Reciprocatio hîc obscurior est, ut quia te-
statum verum sit, testis sit etiam verax.

Exposito artificiali] Suprà in caput 2. admonuimus
divisionē hanc argumenti, commodioribus verbis à Ci-
cerone nobis videri traditam: qui in Partitionibus ora-
toris

toris argumentum dividit in insitum & assumptum: Haftenus igitur de insitis: sequitur de assumtis: quod genus argumentorum uno nomine testimonium dicitur.

Nos hunc locum pauló accuratiús persequemur: eo quód maximus illius in sacra Theologia usus sit. Theologi enim est, quicquid docet, testimoniis divinis sacram literarum confirmare. Et sicut ille Juris consultus agebat, Erubescimus sine lege loqui: sic meritó Theologus erubescat sine Scriptura loqui. Testimonium igitur est argumentum extrinsecus ad quæstionis conjunctæ veritatem demonstrandam assumptum. Ex qua definitione perspicitur: testimonii usum non esse ut cæterorú argumentorum, duplicem: videlicet partim ad declarandum quæstionem simplicem, partim ad demonstrandum quæstionem conjunctam: sed unicum hunc posteriorem usum in testimonio locum habere. Testimoniis enim nihil aliud agimus, quám ut veritatem dictorum confirmemus.

Porro testimonium quatuor modis dividi potest: nimirum ab efficiente, á forma, á subjectis, & ab adjunctis. Primúm igitur á causâ efficiēte, id est, ab iis qui testantur, testimoniū aut divinum est, aut humanum. Divinū, quod Deum authorem habet. Estque aut veré divinum, aut quasi divinum. Veré divinum, quod verum Deum authorem habet: estque vel immediatum, vel mediatum. Immediatum, quo Deus hominibus non per alios homines, sed modo aliquo singulari & inusitato, aliquid testatur. Quales modi narrantur in sacris literis varii: ut apparitiones Dei, factæ primis hominibus, quarum forma non indicatur, sed tantúm narratur, Deū cum iis colloquutum esse: ut cum Adamo, Heva, Caino, Noacho, &c. Item apparitiones angelorú: quales factæ sunt Abrahamo, Jacobo & aliis. Itē somnia θεόπνευστα καὶ μαντικὰ, id est, divinitus immissa & vaticiniū continētia: qualia fuerūt Josephi, Pharaonis & aliorú. Item visiones seu visa, ὁράματα: qualia objecta sunt prophetis, Esaie, Jere-

miaz, Ezechieli, Danieli & aliis. Item χρηματισμός, divi-
 num responsum seu oraculum: quale accepisse legimus
 Elias, Rom. 11, 4. Magi, Matth. 2, 12. Symeon, Luc 2, 61.
 Item Urim & Thummim, per quæ respondit Deus con-
 sulentibus magistratibus in aggrediendis negotiis ar-
 duis, ut bellis: vide Exod. 28, 30. & 1. Sam. 28, 6. Item sor-
 tes: per quas Deus testatur aut facti latentis atque oc-
 culti veritatem, aut suam de re facienda voluntatem,
 suumve de re iudicium. Prioris generis fuit fors qua pa-
 tefactum est furtum Achanis, Jos. 7. item qua patefacta
 est fuga Jonæ. Posterioris generis fuit fors qua Matthias
 electus est in Apostolū, Act. 1. Mediatum testimoniū
 veré divinum, est quo Deus per suos servos, immediatē
 à se vocatos, voluntatem suam aliis hominibus patefa-
 cit. Cujusmodi sunt quæ Deus per Prophetas & Aposto-
 los Ecclesiæ patefecit: idque tum viva voce, tum scripto.
 Sic Noe jussu Dei testatus est fore diluvium. Huc peri-
 nent scripta Prophetica & Apostolica, seu libri Prophe-
 tarum & Apostolorum. Et quidem Prophetarum te-
 stimoniorum divinitatem testatur Petrus, 2. Pet. 1. circa
 „ finem, Et habemus, inquit, firmissimum sermonē pro-
 „ pheticum: cui rectē facitis quod attendatis, velut lucer-
 „ næ splendenti in obscuro loco, usque dū dies illucescat,
 „ & lucifer exoriatur in cordibus vestris. Si illud primū
 „ noveritis, nullam prophetiam Scripturæ esse propriæ
 „ explicationis. Non enim libidine hominis allata est o-
 „ lim prophetia: sed acti à Spiritu sancto, loquuti sunt san-
 „ cti Dei homines. Et Paulus 2. Tim. 3, 16. Tota scriptura,
 inquit, divinitus est inspirata. Hinc est, quod Apostoli,
 atq; etiam Christus ipse, Prophetarum testimoniis fre-
 quenter usi sunt. Atque hoc testimoniū genus præcipuū
 in Ecclesia usum habet. Hoc enim firmissimum, idque
 unicum argumentum est quo doctrinæ Christianæ ca-
 pita seu fidei Christianæ articuli confirmantur. Atque
 hæc de testimonio veré divino. Testimonium quasi di-
 vinum, est quod fictitiū aliquem Deum authorem ha-
 bet, vel potius ipsum diabolū: aut vero Deo falso affingi-
 tur.

tur. Hujus generis sunt ethnicorum oracula: ut oracula Apollinis, Delphicum, Dodonæum. item aliæ id genus superstitiones: ut augurium, aruspicina, similesque divinationes superstitiolæ & testimonio divino damnatæ. Levit. 19. Atque hæc de testimonio divino. Humanum testimonium est quod hominem authorem habet: estq; aut prudens aut temerarium. Prudens, quod cum ratione & judicio conjunctum est: & est aut liberum aut expressum. Liberum testimonium est, quod quis cum judicio, nulla vi coactus, nulla spe illectus, nullaque temeritate impulsus profert. Expressum testimonium est, quod quis cū judicio quidem, sed aut sensu doloris adactus, aut metu incommodorum impulsus, aut commodorum spe illectus profert: ut sunt confessiones eorum qui in tormentis, quum quæstio de ipsis habetur, aliquid confitentur: item quæ homines confitentur morti minis aut promissis. Temerariū testimonium est quod quis sine judicio aut consilio, naturæ quodam impulsu profert: ut sunt ea quæ dicuntur á perturbatis, á fatuis, ab ebriis, á dormientibus, á parvis pueris. Atque hæc prima testimonii divisio est.

Secundó á forma, testimonium omne aut verbis continetur aut factis. Verba autem quibus testimonium continetur, aut pronunciata sunt aut scripta. Deus primis mundi temporibus loquutus est cum sanctis hominibus, loquendoque testatus de sua erga ipsos omnesq; pios voluntate: quæ verba postea literis (quas inde sacras dicimus) mādāta sunt. Ad scripta testimonia etiam pertinent leges humanæ, senatus consulta, magistratuum edicta, syngraphæ, apochæ: item libri philosophorum, oratorum, poetarum, historicorum. Ad testimonia quæ factis continentur, pertinent hæc exempla. Actor. 14, 17. ait Paulus ad Lytrensenses: Quanquam non passus est (Deus) se esse expertem testimoni, nobis benefaciēdo: dans nobis cælitus pluvias ac tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda nostra. Roman. 1, 18. Palám est ira Dei é cælo adversus omnē impietatem & injusti-

» tiam hominum, qui veritatem injuste detinent: quoniam
 » id quod de Deo cognosci potest, manifestum est in i-
 » psis: Deus enim eis manifestum fecit: Ipsius enim invisi-
 » bilia, dum ex rebus conditis intelliguntur, ex creatione
 » mundi perspiciuntur, æterna videlicet ejus tum poten-
 » tia tum divinitas: ad hoc ut sint ipsi inexcusabiles. Huc
 » pertinent pœnæ divinæ quibus inde ab initio mundi ge-
 » nus humanum propter scelera afflictum fuit: ut diluvium,
 » excidium Sodomiticum, excidium Hierosolymorum,
 » &c. Illis enim pœnis Deus suū adversus peccata odium
 » testatum hominibus facere voluit. Huc pertinent &
 » ethnicorum auguria aliæque superstitione divinatio-
 » nes: persuaserunt enim sibi superstitioni homines, Deum
 » suam de rebus gerendis voluntatem, aut gestorum me-
 » moriam, aut eventurorum præsentionem testari certis
 » factis quæ vani homines confinxerant: ut per avium vo-
 » larum, garrutum aut pastum, similesque nugas. Hinc il-
 » lud Virg. Eclog. 1. *Sape sinistra causa prædixit ab ille
 » cornix.* Hoc genus testimonii quum irrisset P. Claudius,
 » divinitus ideo punitus esse à Cicerone traditur lib. 2. de
 » Nat. deor. Nihil nos, inquit Lucilius, P. Claudii bello Pu-
 » nico primo temeritas movebit? qui etiam per jocū deos
 » irridēs, quum cavea liberati pulli non pascerentur: mer-
 » gi eos in aquam jussit, ut biberent, quoniam esse nollēt.
 » Qui risus classe devicta multas ipsi lachrymas, magnam
 » populo Rom. cladē attulit. Hęc Cicero. Hujus loci sunt
 » & gestus. Et si enim gestus ad locū effectōrū referri pos-
 » sunt, quatenus ab iis arguitur animi affectio: tamen quū
 » gestibus quasi loquantur homines: (certē prout diver-
 » sa loquuntur ac sentiunt, aut saltem sentire videri vo-
 » lunt, diversos etiam gestus adhibent) non incommodē
 » etiam hīc eis locus datur. Sic vultus iracundus testatur
 » animum iratum, vultus blādus animum benevolū. Nec
 » vultus iracundus semper animi irati, aut blandus bene-
 » voli effectum est: quum ira & benevolentia aliique ani-
 » mi affectus sæpe vultu simulentur: ita ut hujusmodi te-
 » stimonia in hominibus fallacia sunt. unde illud apud
 » Virgil.

*Cic. 1. de le-
 g. 2. Oculi
 nimis argu-
 ti, quemad-
 modū ani-
 mo affecti
 sumus, lo-
 quuntur.*

Virgil. de *Ænea* lib. 4. *Æne.* Spem vultu simulat, premit altum corde dolorē. Hujus loci sunt etiam ritus & ceremoniæ. Sic donatione annuli in sponsalibus testatur sponsus, se suā obligare sponsæ fidem: & sponsa illius acceptione testatur, se quoq; suā fidē obligare spōso. unde is annulus vocatur Germanis *Træwring*, quasi dicas fidei annulus: id est, testās de fide à sponso & sponsa ultro citroq; data. Sic datur & fides porrectione man^o: (quod Germani vocant, *die Handtrew*) id est, fit promissio, q̄ testatur de voluntate promittentis. Sic traditione glebæ traditur alicujus agri proprietas seu dominiū: hoc est, is qui glebam alteri tradit, hoc ipso ritu seu ceremonia testatur suam de suo agro voluntatem, quod scilicet eum alteri tradere & relinquere velit, ut is posthac illius dominus sit. Sic erectione trium digitorum fit jusjurandū. Sic porrectione seu potiūs elevatione manuum ferebāt veteres Græci suffragia: id est, testabantur suā de aliquo in magistratum eligendo voluntatē: qui ritus inde Græcis *χρηστωρία* dictus est, id est manuum extensio seu (ut Cicero vocat) porrectio. Apud Romanos verō duobus aliis modis suffragia ferebant, videlicet viva voce aut tabellis in quibus suam sententiam scribebant: quem utrumque modum Cicero notat Agrar. 2. Sic Apostoli ministros Ecclesiæ ordinabant manuum impositione: imponentes nimirū manus eorum capitibus, eaque ceremonia testantes, se eum quem initiabant, offerre Deo in ministerium: sicut olim in V. T. offerebātur ad sacrificium & consecrabantur à sacerdotibus pecudes antequam mactarentur. Huc tota lex Moysis ceremonialis pertinet: Illis enim ceremoniis, præcipuē sacrificiis & sacramētis, Deus suā erga populum voluntatem & suum de vero sui cultu iudicium atque sententiā testatus est: populus autem vicissim suam in Dei promissiones fidem, suamque erga ejus mandata obedientiam eisdem ceremoniis testatus est. Huc pertinent & sacramenta novi testamenti. Huc etiam reduci possunt ex ipsa res quæ in ceremoniis ad testandum adhibentur: ut pi-

gnora, ut ipse annulus sponſalitius, ut nummus quæ-
 heræ ancillis dant quum eas conducunt: qui nummus
 vocatur *Gottſpfennig*, quaſi dicas Dei nummus, qua-
 ſi Deus teſtis invocatus ſit quum daretur. Atque hæc de
 teſtimoniis quæ factò conſtant: de quibus & hoc obſer-
 vandum, rarò ea nuda reperiri, ſed plerunque cum ver-
 bis conjuncta. Sic Zeno manu demonſtrare ſolebat, quid
 inter Dialecticam & Rhetoricam intereſſet. Nam quum
 compreſſerat digitos, pugnumque fecerat: Dialecticam
 agebat ejuſmodi eſſe. Quum autem diduxerat, & manum
 dilataverat: palmæ illius ſimilem eloquentiam eſſe di-
 cebat. Cic. in Oratore. Ita Lycurgus Lacedæmoniorum
 legiſlator factò demonſtravit, quantà eſſe vim judicaret
 educationis puerorum. Duos enim canes eadẽ matre
 natos, ſed quorum alter ad venatum, alter ad delicias e-
 ducatus fuerat, in medium forum produxit: & lepore
 atque olla carniũ plena illis propoſita, utrumque e vin-
 culis dimiſit: ubi eveſtigio alter in ollam inſiliit, alter ve-
 rò leporem inſectatus eſt. Ibi tum Lycurgus orationem
 de vi educationis puerilis ad populum habuit. Plutarch.
 de puerorum educat. Hæc utriuſque teſtimonii conjunc-
 ctio in vaticiniis prophetarum frequentiffima fuit. Actor.
 21, 11. Agabus ſumit zonam Pauli, & vincit ſibi pedi-
 bus ac manibus, dixit: Hæc dicit Spiritus ſanctus, Virum
 cujus eſt hæc zona, ita vincient in Hieruſalem Judæi,
 tradentque in manus gentium. Ejuſmodi vaticinia plu-
 rima extant in Jeremia, non pauca in Ezechiele, nonnulla
 etiã in reliquis prophetis. Eadẽ conjunctio eſt in Sacramen-
 tis: Sacramenta enim promiſſioni Evangelii annexa ſunt
 & appenſa, tanquam ſigillum literis. Atque hæc de ſecunda
 teſtimonii diviſione ſatis dicta ſint: quam ideo à forma
 ſumtam dicimus: quia is qui teſtatur, quatenus teſtatur,
 vel dicit vel facit quidpiam: atque ita dicendo vel agen-
 do teſtatur.

Tertia diviſio ſumitur ab objectis ſeu occupantibus
 ſubjectis: qua ratione teſtimonium aut promiſſio eſt,
 aut confeſſio. Promiſſio (ſub qua continetur & commi-
 natio)

natio) est testimonium de testantis volūate. Hujus generis sunt Evangelium & Sacramenta. Confessio, est testimonium de testantis mente: & est aut judicii, aut memoriae. Confessio judicii, est qua quis indicat suum de re judicium. Cōfessio memoriae, est qua quis exponit quod se vidisse, audivisse, aliōve sensu percepisse meminit. unde testes alii oculati, alii auriti nominantur. Notum est enim illud é Plauti Truculento, Pluris est oculatus testis unus, quàm auriti decem. Sub confessione judicii continentur leges, proverbia, dicta sapientum, apophthegmata prudentum, placita philosophorum, præceptiones seu regulæ artium: item supplicia martyrum. Sub confessione memoriae continentur omnia testimonia de facto aut re alia sensu percepta. Hujus igitur generis sunt testimonia Apostolorum de Christi dictis, factis, afflictionibus. Atque hæc tertia testimonii divisio est.

Quarta & postrema sumitur ab adjuncto quodam, nempe á circumstantia jurisjurandi. Testimoniū enim aut est cum jurejurando, aut sine jurejurando. Jurisjurandi exempla extant, Genes. 9. & 22. Esa. 54. Ezech. 16 & 33. Hebr. 6.

Atque hæc testimonii divisiones sunt: restat ut consideremus, quā singula in argumentando vim atq; auctoritatem habeant. Tradimus igitur hæc axiomata. I. Quicquid Deus testatur, id verum esse necesse est. nam testimonii divini indubitata & irrefragabilis est auctoritas. Deus enim est *ὁ θεὸς*, qui mentiri ac fallere non potest, quippe quum sit ipsa veritas. Itaque hoc principium principiorum est & axioma summum. Hæc testimonii divini auctoritatem exaggerat & cōmendat Apostolus Hebr. 6, vers. 17 & 18. Hæc autē omnia de Deo vero & testimonio veré divino intelligēda sunt. nam dii qui apud ethnicos oracula ediderunt, non fuerūt dii, sed diaboli. Unde oracula ista erant *λογὰ καὶ ἐπαμφοτερίζοντα*, obliqua (id est, flexiloqua) & quæ quis in utramque partem interpretari possit. Cujusmodi est illud, Aio, te, *Æacida* Romanos vincere posse. hīc enim dubium est,

Æacidēs ne Romanos, an Romani *Æacidē* vincere possint. Tale est & illud Cræso responsum, *κρῖος ἄλυσσας, μεγάλην δὲ αἰὺν καταλύσσει*: id est, Cræsus Halys penetrans, magnam dissolvit opum vim. hic enim dubium est, hostiumne an suam ipsius potentiam Cræsus dissoluturus sit.

II. Quod homo testatur, quatenus homo, præsertim si testetur de rebus divinis & ad hominis salutem æternam pertinentibus, id propterea verum esse necesse non est: quia omnis homo mendax. Quare non sequitur, si de doctrina Christiana quæstio sit; Augustinus aut Cyprianus aut alius patrum hoc dixit: Ergo verum est. Potuerunt enim illi, quum homines fuerint, nec immediate à Deo ad docendum vocati, errare. Dixi autem in axioma, *Quatenus homo*, propter eos qui testantur non homines, id est ex seipsis; sed ut servi Dei, immediate à Deo ad testandum vocati. Hinc propheta in vaticinia & conciones suas sic præfatur, Verbum Domini factum est ad me. Itē, Sic dicit Dominus. Deinde dixi, *Non propterea*, id est propter testimonium hominis: quia propter aliam causam potest esse necessariò verum, nempe propter testimonium divinum. Observandum est autē hoc axioma contra Pontificios, qui subinde argumenta ducunt ab autoritate sanctorum patrum, id est scriptorum Ecclesiasticorum qui sacras literas interpretati sunt & commentarios de doctrina Christiana scripserunt: ut fuerunt Tertullianus, Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, Cyprianus, Irenæus, Cyrillus, Chrysostomus, &c. Sic hodie multi si non verbis & expressè, certè re ipsa & in animo suo argumentantur ab autoritate Lutheri in controversia de cœna Domini. Sed hic dicta Cypriani & Augustini atque Hieronymi, contra hominum in Ecclesiæ doctrina auctoritatem observanda sunt. Sic olim Pythagoræi argumentabantur ab autoritate præceptoris sui Pythagoræ: qua de re Cicero lib. 1. de Nat. deor. sic scribit: Non tā, inquit, authores in disputando, quā rationis momēta quærenda sunt. quoniam etiam obest ple-

runque

ranque iis qui discere volunt, autoritas eorū qui se do-
cere profitentur. definunt enim suum iudicium adhibe-
re: id habent ratum quod ab eo quem probant, iudicatū
vident. Nec verō probare soleo id, quod de Pythagoreis
accepimus: quos ferunt, si quid affirmarent in disputan-
do, quum ex eis quæreretur, quare ita esset, respondere
solitos. Ipse dixit. Ipse autem, erat Pythagoras. Tantū
opinio præjudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret
autoritas. Hæc Cicero. Rectius Pythagoreis Horatius
in arte poet. quum ait: *Nullius in verba
magistri.*

III. Quod vir bonus de re sensu percepta testatur, ma-
ximè verō quod homo pius: id verum esse probabile est.

IIII. Quod homo malus ac impius, maximè si inutilis
sit, de re sensu percepta testatur: id verum esse probabile
non est.

V. Quod se iudicare testantur aut omnes homines,
aut plerique, aut sapientes, aut experti: id in rebus quidē
humanis ac naturalibus, ita se habere probabile est. Atq;
sic ferē Aristoteles τὸ ἐνδοξον, id est probabile, definit lib.
1. Top. cap. 1. Hinc & illud, Artifici in sua arte credendū,
Hinc Plato conductores sacræ aræ, modum & formam
ejus, secum sermone cōferre conatos, ad Euclidem Ge-
ometram ire iussit: ait Valer. Max. lib. 8. cap. 13. Sic Q.
Scaevola Jurisconsultus quotiescunque de jure prætorio
consulebatur: ad Furium & Cassellium, quia huic scien-
tiæ dediti erant, consultores rejiciebāt: ait idem ibid.
Sic Apelles pictor nobilissimus quum a sutore reprehē-
sus esset, quod in crepidis Veneris una intus pauciores
fecisset anas, vitium illud emendavit. Sed quum poste-
ro die idem ille sutor superbē ob emédationem pristinæ
admonitionis cavillaretur circa crus: indignatus Apel-
les prospexit (post tabulam enim latens auscultabat) de-
nunciavitque, ne supra crepidam sutor iudicaret. quod
& ipsum in proverbium venit. Plin. lib. 35, cap. 10. Et Va-
lerius Max. paucis attingit loco allegato. Huic simili-
mum est quod refert (teste Erasmo in adagio, Ne sutor

ultra crepidam) Athenæus. Stratonicus citharædus fabro secum de musica contendenti, Non sentis, inquit, ultra malleum loqui? Eodem pertinet quod Plinii nepos in epistolis scripsit: de artificio non recte judicare ququam, nisi & ipsum artificem: quodque primo Ethicoril libro dixit Aristoteles; earum rerum unumquemque judicem esse idoneum quarum sit eruditus: & quod idem scripsit lib. 2. physicor. cæcum disputare de coloribus. Quæ verba etiam in proverbium abierunt, quoties quispiam de rebus ignotis disputat. Ad eandem sententiam referendum, quod ait Fabius pictor apud Quintilianum: felices futuras artes, si soli artifices de iis judicarent. Hæc Erasmus loco citato.

V I. Quod quis aut vi coactus, aut minis impulsus, aut promissis illectus testatur, id verum esse probabile non est.

V II. Quod testantur pueri & ebrii & fatui, probabile est: Hinc proverbium Germanicum, *Kind, narren, Snd Solle leut, sagen gern die Svarhest*. Et de ebriis dicitur proverbio Latino, In vino veritas. item, Quod cogitat sobrius, loquitur ebrius. Cum quo consentit illud Horatii, de ebrietate inter alia dicentis, Operta recludit.
 » Et Cicero in Topicis ait: Pueritia, somnus, imprudentia,
 » vinolentia, infania, ejus generis sunt ex quibus sepiissime
 » verum auditur.

Atque hæc nostra de testimonii loco sententia est: deinceps annotemus quæ ad textum illustrandum aut etiam castigandum pertinent. *Sed assumta*] Videtur author alludere ad appellationem Ciceronis, qui quæ ab Aristotele ἀτιχνα, id est inartificialia, argumenta dicta sunt, assumta nominat. Verum Cicero non ideo assumta vocat, quod vim alicujus artificialis argumenti assumant: sed quod ipsa extrinsecus ad quæstionem explicandam assumantur, non autem ex ipsa quæstione eruantur: sicut insita. *Per exiguam vim probationis habet*] Hoc non est verum καὶ ἀπὸ παντὸς, id est, de omni testimonio. nam testimonium verè divinum, probationis vim habet maxi-

ximam.

ximam. *In civilibus*] Ut in causis judicialibus & foren-
 sibus, quum quæstio est de facto, an scilicet reus hoc
 vel illud fecerit aut dixerit. Item in deliberationibus &
 consiliis, quum quæritur, quid agendum sit. *Si pruden-
 tia, virtus, benevolentia*] Hæc distinguenda sunt. nam
 quum quæstio est de facto, spectatur propriè virtus seu
 probitas atque integritas: prudentiæ non admodum ratio
 habetur: benevolentia autem etiam testimonii autho-
 ritatem minuit, si de scelere amici aut ejus cui bene cu-
 pis, testimonium dicere debeas. In consiliis verò specta-
 tur tum prudentia, tum benevolentia. Quid autem in
 testimonio spectatur, si quæstio sit de rerum natura? Tū
 spectatur testantis ingenium & eruditio. Hinc Cicero
 Platonem philosophorum deum vocat: item divinum.
Estque divinum vel hum.] Divisio sumpta est è causis
 efficientibus. nam divinum appellatur quod Deum: hu-
 manum quod hominem authorem habet. *Deorum
 oracula*] Apud Christianos autem Dei veri oracula, in
 sacris literis descripta. Oraculum est ore Dei pronun-
 ciata vox. *Responsa datum*] Christianorum vates pro-
 phetæ appellantur Græco nomine, quod futura prædi-
 cant: ab inusitato verbo *πρόφημι* prædicō. Similiter a-
 pud Latinos Vates dictus videtur quasi Fates, à fando.
 Fatidicus autem, qui fata & decreta deorum interpre-
 tatur. *Nam ut illa omittam*] Conjuratorem Catili-
 næ testimoniis divinis detectam fuisse ait: quorum tria
 genera exponit, primū ostenta meteora, deinde re-
 sponso aruspicum, postremò nescio quam divinam pa-
 tefactionem post collocatum Jovis simulachrum. *Prom-
 ittut Delius*] Notatur testimonii species, promissio: ei
 opposita est confessio: ut suprà explicavimus. *Testimo-
 nium hum. est tum lex*] Hoc non est καθόλου πᾶσι: *πᾶσι*
 nam eadem testimonii species in testimonium quoque
 divinum cadunt. Sunt enim divinæ leges, in sacris lite-
 ris, præcipuè à Mose descriptæ: sunt & divinæ illustres
 sententiæ, ut Proverbia Salomonis: similiter sunt divi-
 næ cujusdam facti testationes; ut miracula: quæ ideo in-

Scripturis signa appellantur, quod testimonia divina
sint veritatis doctrinae eorum per quorum manum o-
duntur.

FINIS.

IN P. RAMI DIALECTI-
CES LIBRVM SECVNDVM
QUI EST DE JUDICIO,

ANIMADVERSIONES JOAN.
Piscatoris Argentinenfis.

CAP. I. QUID JUDICIUM.

ADHUC prima Dialecticæ artis pars
fuit, in Inventione: pars altera se-
quitur, in Judicio. Judicium, est se-
cunda pars Logicæ de disponendis
argumentis ad bene judicandum: certa enim
dispositionis regulâ unumquodque judicatur:
unde hæc pars Logicæ, & judicium & disposi-
tio pro eodem dicitur.

[De disponendis argumentis] Quid argumendi vo-
cabulo intelligat author, vide lib. I. cap. 2. Non enim in-
telligit ut vulgò, solas probationes, id est rationes qua-
tenus adhibentur ad probandum & fidem faciendum
rei dubiæ: sed in genere quasvis Logicas rerum inter se

com-

comparationes; seu potius res aut notiones ipsas, quatenus altera cum altera logicé comparatur: ut causa cum effecto, & vicissim: subjectum cum adjuncto, & vicissim: sic dissentanea inter se, comparata inter se, &c. *Et judicium & dispositio*] Dispositio, proprié: judicium, per metonymiam effecti: quia judicium ex dispositione nascitur.

CAP. 2. DE AXIOMATIS AFFIRMATIONE ac negatione.

Judicium, est "axiomaticum vel dianoëticum. Axioma est dispositio" argumenti cum argumento, "qua esse aliquid aut non esse judicatur." Latine enunciatum, enunciatio, pronuntiatio, pronuntiatio, effatum dicitur. Axioma, est "affirmatum aut negatum: affirmatum, quando vinculum eius affirmatur: negatum, quando negatur." Hinc nascitur "axiomatum contradictio, quando "idem axiomatum affirmatur & negatur.

Axiomaticum] Id est, enunciati. Sic autem appellavit, quia enunciatum á Græcis Dialecticis, Cicerone teste, nominatum fuit *ἀξίωμα*, id est, postulatam. nam *ἀξίω* postulare significat. Unde miror, Ciceronem hoc nomen Latine reddidisse Enunciatum, enunciationem, pronuntiatum, pronuntiationem, effatum: quum nullum horum vocabulorum vim Græci nominis *ἀξίωμα* exprimat: sed potius nominis *ἀπὸ φανός*, quo Aristoteles ad rem propositam significandam utitur. Nisi fortasse *ἀξίωμα* potius tanquam á nomine *ἀξίος*, id est dignus, deductum, hic accipiendum sit: quomodo accepisse apparet D. Sturmium, qui pronuntiatum honorarium vertit.

Partit. Dial.
lect. li. 3, c. 3.

Et certé Euclides in suis Elementis inter ἀξιωματικὰ αἰτιήματα distinguit: quorum hæc Latini postulata, illa veró nomine Græco retento axiomata nominare solent. Quæ significatio si admittitur, tum vocem axiomatis per synecdochen speciēi hīc usurpari fatendū erit: quippe quod propriē non quamvis affirmationem aut negationem significet, sed talem quæ propter illustrem veritatem digna sit cui fides habeatur. Dianoëticum veró iudicium vocavit: quia διάνοιαν Aristoteles vocat, rationis discursum quo illa unum ex altero deducit, aut unum alteri cōvenienter annectit: quorum illud in syllogismo, hoc autem in methodo facit. *Argumenti cum arg.*] κατὰ ὑποκειμένον loquitur: pro, res cum re, vel notio cum notione, vel vocabulum cum vocabulo: vel (ut vulgò cum Aristotele loquuntur) terminus cum termino. *Quæ esse*] Non tantūm Esse, ut quando verbum substantivum est καὶ ἡγορηματόν: sed etiam, Hoc esse illud, vel tale: ut quando verbum substantivum est copula. Itaque malim definitionem authoris pristinam, Enuntiatum est dispositio qua argumentum de argumēto enuntiat: id est, affirmatur aut negatur. *Latine enuntiatum*] Appellationes hæc omnes Ciceronis sunt: Aristoteles ἐπιφάνειαν vocat & πρότασιν: vulgus in scholis, propositionem. Sed propositionem noster author specialiter nominat primum enuntiatum syllogismi, quod vulgò propositio maior dicitur. *Affirmatum aut*] Hæc prima est enuntiati divisio, à forma: Enūtiatum omne, aut affirmans aut negans est. Vulgò dicunt; Propositio omnis, aut affirmativa aut negativa est. *Affirmatum*] Malim appellare affirmans, item negans: quia ipsum enuntiatum non affirmatur, nec negatur: sed aut affirmat, aut negat: affirmatur autem & negatur enuntiatum consequens de antecedente, aut cum eo: de eo, in enuntiato simplici: cum eo, in composito. *Vinculum*] Quod in enuntiato quidem simplici est verbum substantivum: in composito veró conjunctio Grammatica. Estq; enuntiatum velut forma: pars autem antecedens & pars consequens,

quens, instar materiæ sunt. *Non autem semper exprimitur vinculum in simplici enuntiato, sed sæpè latet in verbo*: ut, Ignis urit, hoc est, Ignis est quiddam urens. *Hinc*] Nempe ex affirmationis & negationis oppositio-
ne; quum altera alteri opponitur. *Axiomatum*] Hoc dicit respiciens ad contradictionem argumētorum, de qua lib. i. cap. 16. Quanquam revera contradictio non nisi axiomatum seu enuntiatorum est. nam quæ contradicentia appellantur libro primo, ea tum demū contradicere alterum alteri intelliguntur, quando utrumque de re eadem affirmatur: ut, Homo est animal, Homo est non animal. hæc duo axiomata sibi mutuo contradicunt, quoniam in iis de una eademque re affirmantur contradicentia. Nec differt illud genus contradictionis ab eo de quo hîc agitur, nisi forma loquēdi: quod enim illic affirmatur *ἐκ μεταθέσεως*, per transpositionem adverbii negandi: ut, Homo est non animal: id hîc simpliciter & planè negatur: ut, Homo non est animal. *Idem axioma*] Id est, ejusdem axiomatis consequens de ipsius antecede: ut, Corpus Christi est ubique, Corpus Christi non est ubique. item, Si corpus Christi hypostaticè unitum est deitati, est ubique: Non si corpus Christi hypostaticè unitum est deitati, idcirco ubique est. Consentit definitio Aristotelis De interp. cap. 4. ubi ait, *καὶ ἐστὶ τὸτο ἀντίφασις, κατὰ φασιν καὶ ἀπὸ φασιν αἱ ἀντικείμεναι*. id est, Et esto hoc cōtradictio, affirmatio & negatio oppositæ, hoc est, quarum altera alteri est opposita.

CAP. 3. DE VERO ET FALSO.

"Axioma deinde est verum aut falsum: verum, quando pronuntiat uti res est: falsum, cōtrā. Axioma verum, est" contingens aut necessarium. Contingens, quando sic verum est, ut aliquando falsum esse possit: ut,

Audentes fortuna juvat.--

Facenim, id esse hodie verum: cras falsum esse poterit: itaque veritatis hujus contingentis iudicium, opinio dicitur: "quæ præteritorum & præsentium homini certa esse potest, futurorum per naturam non admodum potest, quamvis Deo tempora omnia præsentia sint. Itaque Martialis Priscum merito cavilatur:

*Sape rogare soles, qualis sim, Prisce, futurus,
Si siam locuples simq, repente potens.*

*Quenquam posse putas mores narrare futuros?
Dic mihi, si fias tu leo, qualis eris?*

Necessarium, quando semper verum est, nec falsum potest esse: & illud affirmatum appellatur $\chi\tau' \pi\alpha\nu\tau\epsilon\varsigma$, "de omni. Impossibile contra, quod de nullo unquam verum esse potest. Axiomata artium sic $\chi\tau' \pi\alpha\nu\tau\epsilon\varsigma$ esse debent, sed præterea homogenea & catholica. "Axioma homogeneum est, "quando partes sunt essentielles inter se: "ut forma formato, subiectum proprio adjuncto, genus speciei. Id appellatur $\kappa\alpha\theta' \alpha\upsilon\tau\eta$, per se. Axioma "catholicum est, quando consequens semper verum est de antecedente, non solum omni & per se, sed etiam reciproce: ut, homo est animal rationale: numerus est par vel impar: lupus est natus ad ululandum. id appellatur $\kappa\alpha\theta\omicron\lambda\upsilon\varsigma \omega\epsilon\theta\tau\omicron\nu$, "universaliter primum. Tres hæ sunt "leges documentorum artis priorum: prima $\chi\tau' \pi\alpha\nu\tau\epsilon\varsigma$ lex veritatis: secunda $\kappa\alpha\theta' \alpha\upsilon\tau\eta$ lex iustitiæ: tertia $\kappa\alpha\theta\omicron\lambda\upsilon\varsigma \omega\epsilon\theta\tau\omicron\nu$ lex sapientiae

scientiæ dicatur. Atque ejusmodi axiomatum
ita catholicorum judicium verissima & prima
scientia est.

Axioma deinde] Hæc secunda enunciati divisio; ab
adjunctis sumpta est, iisque propriis. Soli enim enuncia-
tioni, id est, affirmationi aut negationi, propriè inest ve-
ritas aut falsitas. *Contingens aut*] Hæc divisio non est
reciproca: quia convenit etiam enunciato falso. Est igitur
generalis divisio enunciati; non autem specialis, e-
nunciati veri. Contingens verum, est quod sic verum
est, ut aliquando falsum esse possit: Contingens falsum,
quod sic falsum est, ut aliquando verum esse possit. Ne-
cessarium verum, est quod semper verum, nunquam
falsum est: Necessarium falsum, quod semper falsum
est, nunquam verum. Hoc postremum speciali vocabu-
lo nominatur impossibile: ejus verò oppositum, appel-
latur vocabulo generali necessarium. *Qua præterito-
rum*] Opinio omnis, quatenus opinio, incerta est: opi-
nari enira dicitur, qui non certò scit, sed dubitat. *Futu-
rorum per naturam.*] Hinc illud in scholis tritum, Futu-
rorum contingentium non est determinata veritas. ubi
notandum, omnia futura à Deo certò sciri: ab homi-
nibus autem ea tantum quæ à Deo prædicta sunt. Ideo
ait author, Per naturam. quasi dicat: At per patefactio-
nem divinam, futurorum certa scientia est. Hinc Jo-
bus, Scio, inquit, me hac pelle mea iterum circumda-
tum iri, & visurum Deum oculis meis, me inquam &
non alium. *De omni*] At hoc ipsum quod hîc author
affirmat de necessario enunciato, non videtur verum de
omni: sed tantum de generali seu universali: ut, Omne
animal sentit. De speciali autem, sive infinito, sive pro-
prio, non videtur verum: ut, Quoddam animal est ra-
tionale, Socrates est homo. Verum hæc quoque vi-
dentur admittere appellationem κατὰ παντός: si & in-
finitum certa specie definiatur, & individuum ex ad-
junctis dividatur: ut, Quoddam animal (nempe homo)

est rationale. Socrates (five disputans, five cœlans: five Athenis sit, five alibi: five heri, five hodie, five cras, &c.) est homo. *Axioma homogeneum*] Attingitur hic nova enunciati divisio, in homogeneum & heterogeneum. Quæ vocabula é Græcis *ὁμογενὲς* & *ἑτερογενὲς* deserta, Latinè sonant quasi dicas Congener & Disgener. Homogeneum igitur enunciatum erit, cujus partes inter se consentaneæ sunt: heterogeneum, cujus dissidentaneæ. *Quando partes sunt essentielles inter se*] id est, Quando partium altera ad essentiam alterius pertinet. *Ut forma*] ut, Homo est rationalis, Homo est risibilis, Homo est animal. *Catholicum*] Sic appellatur per synecdochē generis: intelligitur enim catholicum primum seu reciprocum. Itaque attingitur & hic nova enunciati divisio, nempe in catholicum seu reciprocum, & non catholicum seu non reciprocum. Reciprocum enunciati est, cujus partes inter se permutantur, seu ultró citroque commean: ut quando definitio enunciatur de definito, divisio de diviso, proprium adjunctum de subjecto. Singularum exempla habes in textu. Non reciproci, contrá: ut, Homo est animal. *καθόλου πρῶτον*] καθόλου quidem appellatur, quia consequens verum est de antecedente toto seu omni, καθ' ὅλου ἢ κατὰ παντός: πρῶτον vero, quia consequens de antecedente dicitur πρῶτως, id est primó, ita ut de nullo alio dicatur prius. ut, habere tres angulos duobus rectis æquales, dicitur de triangulo primú: deinde & posterius de unaquaque specie trianguli. Itaque hoc enunciatum, Æquicrurus habet tres duobus rectis pares, est quidem κατὰ παντός, seu καθόλου: at non est καθόλου πρῶτον, quia consequens non dicitur primó de isto antecedente, sed de alio, videlicet triangulo. Quam meam illorum verborum expositionem, & planam & veram, cuidam nuper in sua in Logicam Aristotelis introductione ad hunc modum reprehendere atque exagitare visum est. Quid audio? inquit. κατὰ παντός & καθόλου idem sunt & unicus gradus. propositio ista, Æquicrurus habet tres, καθόλου est.

καθόλου & πρῶτον duo diversa sunt. tum subjun-
git: Atqui, ut ὑπερον πρότερον ὁμηρικῶς respondeamus,
καθόλου & πρῶτον, idem prorsus sunt Aristoteli: neque so-
lūm ab Aristotele pro eodē sumuntur, sed ab ipso quoq;
Ramo: qui omne axioma catholicum, reciprocum esse
definit. Quo igitur pacto καθόλου erit propositio, in qua
Habere tres, de isoscele enunciatū? num prædicatum
cum subjecto reciprocatur? Ex quo simul liquet, multū
inter se differre, κατὰ παντός & καθόλου: quum non quic-
quid κατὰ παντός est, καθόλου sit: ut vel ex ipso Ramo ap-
paret. Per κατὰ παντός enim Aristoteles vult, totū subje-
ctum à prædicato comprehendi: licet prædicatum latius
pateat subjecto: per καθόλου autē, vult etiam universum
& totum prædicatum in subjecto esse, & cum subjecto
reciprocari: ut perspicuum sit, sicut in κατὰ παντός, par-
ticula παντός, subjectum notatur: sic vocem καθόλου ad
prædicatum pertinere: quod totum & universum vult à
subjecto comprehendi. Hæc ille. Quæ quidem quā
justam mei reprehensionem, quāmq; veram & sibi cō-
stantem doctrinam contineant, age parum per dispicia-
mus. Duo autem in verbis meis reprehendit: primum,
quod scripsi, hoc enunciatum (Æquicrurus habet tres
duobus rectis pares) esse καθόλου: deinde, quod κατὰ
παντός & καθόλου tanquam idem significantia conjun-
xi. Primum illud reprehendit hoc syllogismo:

καθόλου & πρῶτον, idem prorsus sunt Aristoteli: itēq;
catholicum & reciprocum, Ramo.

At in propositio enunciato prædicatum cum subjecto
non reciprocatur:

Ergo enunciatum istud non est καθόλου.

Respondeo ad propositionem: Si καθόλου idem prorsus
significat Aristoteli quod πρῶτον: quorsum ergo hoc
illi adjungit, neque contentus est appellare vel καθόλου
tantum, vel πρῶτον tantum? Sed de hoc paulo post. Nunc
primò omnium placet adversario opponere clariss. vi-
rum Jacobum Scheccium præceptorem meum: qui in
commentariis suis in Organum, tum alibi, inter καθόλου

πρῶτως & καθόλου ἀπλῶς expresse distinguit: tum in pri-
 mum prior. analyt. καθόλου & πρῶτον καθόλου tam diserte
 discriminat, ut si quis verba mea cum illius conferat, me
 mea inde descripsisse putare possit. tanta est utriusque
 consensus. nec mirum: quum mihi mea scribenti, do-
 ctina a præceptore accepta in memoriā redierit: quem
 memineram, inter καθόλου prioristicum & posterioristi-
 cum (sic enim ille in scholis loquebatur) subinde distin-
 guere. Quare haud pigebit, totū illum locum huc trans-
 scribere. Verba igitur Scheccii loco citato pag. 241. in fi-
 ne, ac deinceps hæc sunt: Aristoteles libro altero poste-
 riorum analyticorum, simpliciter καθόλου & πρῶτον καθό-
 λου, sic distinguit: ut illud nimirum non sit cum subje-
 cto reciprocum: hoc veró, sit reciprocum. ut, habere tres
 angulos duobus rectis æquos, respectu scaleni, καθόλου
 simpliciter dicitur: sed respectu trianguli, πρῶτον καθόλου.
 Quid his verbis ad meam expositionem stabiliendam
 dici potest clariús? At hic scilicet proferentur verba Ari-
 stotelis: eaque & Scheccio præceptori, & mihi discipulo,
 tanquam locupletissimi testes opponentur. Etenim Ari-
 stoteles ubi de tribus istis necessariarum enunciationū
 gradibus agit, inter alia sic dicit: τὸ δὲ καθόλου ὃ πάρα τό-
 τε, ὅταν ἐκείνῃ τῇ τυχόντος, ἀλλὰ πρῶτος δὲ φκνύηται. id est,
 καθόλου veró tunc est, quum non de quovis, sed de primo
 demonstratur. Sic enim legendum esse, tum ex Aristote-
 lis proposito, tum é sequentibus ibi verbis colligo: quū
 in meis exemplaribus, id est Basiliensi duplici, legatur
 mendosé ad hunc modum: τὸ καθόλου δὲ ὃ πάρα τό-
 τε, ὅταν ἐκείνῃ τῇ τυχόντος καὶ πρῶτος δὲ φκνύηται. Apparet au-
 tem ex his verbis, καθόλου & πρῶτον Aristoteli hic prorsus
 idem esse: id quod adversarius contendit. Concedo sa-
 né: sed ita tamen concedo, ut vicissim ab illo concedi po-
 stulem, id quod veré negare non poterit: Aristotelem
 vocem καθόλου, quum sic ea utitur, per synecdochen ge-
 neris, vel per grammaticam ellipsin vocabuli πρῶτον,
 usurpare, brevitatis gratiā: quippe qui mox capite se-
 quente proprié loquens & integra appellatione utens,
 πρῶτον

lib. 1. post. 1.
 analyt. ca. 4.

πρῶτον καθόλου & καθόλου πρῶτον nominat. Quorsum verò hæc duo conjungit, nisi ut vocem καθόλου per vocem πρῶτον restringat: & ita inter καθόλου simpliciter dictum & καθόλου πρῶτον distinguat? quippe quod non omne καθόλου, καθόλου πρῶτον sit. meminerat enim, se in prioribus analyticis propositioni καθόλου, propositionem τὴν καθόλου, hoc est, universali particularem opposuisse. Idem dicendum est de voce *Catholicum*, qua hoc loco Ramus, Aristotelem imitatus, utitur. Hisce ita explicatis, concedo jam: enunciatum istud de isoscele non esse καθόλου: nempe significatione illa synecdochica, qua accipitur pro καθόλου πρῶτον: at interim contendo, esse καθόλου propriè loquendo: quo nimirum sensu ego illud hic καθόλου esse dixi.

Lib. I, cap. 2.

Sed illud quoque observandum, mihi falsò ab adversario affingi, quasi καθόλου & καθόλου πρῶτον inter sese tanquam duo diversa opposuissem: quum tamen nihil aliud egerim, quàm ut rationem istius appellationis exponerem quæ ab Aristotele accepta hîc traditur, nempe καθόλου πρῶτον. Itaque primùm exposui, cur tertius ille necessariæ enunciationis gradus appelletur καθόλου: deinde cur vocetur etiam πρῶτον. Non igitur καθόλου & καθόλου πρῶτον, tãquam diversos gradus inter sese opposui.

Sed videamus nunc reprehensionem alteram: acluditur hoc enthymemate:

Non omne κατὰ παντός, est etiam καθόλου.

Ergo κατὰ παντός & καθόλου, non significant idem.

Concedo consequens, intellectum de καθόλου πρῶτον: de quo loquitur antecedens. at hoc nō pugnat cum mea affirmatione, qua vocem καθόλου non synecdochicè accepi pro καθόλου πρῶτον, sed propriè pro κατὰ παντός. Sed addit ille, Per κατὰ παντός Aristoteles vult, totum « subjectum à prædicato comprehendi: licet prædicatum « latius pateat subjecto. Quid hîc sibi vult illud *Licet*? Quasi verò nō necesse sit, prædicatum latius patere subjecto, si subjectum totum à prædicato comprehendatur.

quicquid enim comprehenditur, id eo á quo comprehenditur, angustius sit necesse est. Inepté igitur ac ridiculé cōsentanea discrevit: ut si quis diceret, Licet animal latius pateat homine: tamē homo ab animali comprehenditur. Sed quæ sub jungit, non minús vitiosa sunt,
 » immó longé vitiosiora. ait enim: Per καθόλου autem vult
 » (Aristoteles) etiam universum & totum prædicatum in
 » subjecto esse, & cum subjecto reciprocari: ut perspicuū
 » sit, sicut in κατὰ παντός, particulā παντός subjectum no-
 » tatur: sic vocem καθόλου ad prædicatum pertinere: quod
 » totum & universum vult á subjecto comprehendi. Hic
 quot sententiæ, tot errata sunt. Primum erratū est, quód
 tanquam idem significantia proponit hæc duo enuncia-
 ta: *Prædicatum totum in subjecto esse, & Prædicatum*
cum subjecto reciprocari. At, inquam, animal totum est
 in homine, & tamen cum homine nō reciprocatur. Se-
 cundum erratum est, quód ex illa definitione τῆ καθόλου
 deducit ac infert, vocem καθόλου ad prædicatum perti-
 nere: sicut voce κατὰ παντός notatur subjectum. At, in-
 quam, hoc & falsum est, & ex illo non efficitur. Falsa-
 tem manifesté convincit vocum istarum analogia. Pla-
 né enim ut prædicatūm dicitur prædicari κατὰ παντός,
 scilicet ὑποκείμενῃ, id est, de subjecto omni: sic etiam idē
 prædicatum dicitur prædicari καθ' ὅλου, sc. ὑποκείμενῃ, id
 est, de subjecto toto. Inconsequentia veró perspicitur ex
 eo, quód etsi καθόλου concedatur recté definiri enuncia-
 tum cuius prædicatum & totum in subjecto est, & etiam
 cum subjecto reciprocatur: nō tamen hinc sequitur, vo-
 cem καθόλου in istius enūciati appellatione pertinere ad
 prædicatum. Quin pari ratione sequeretur, vocem κατὰ
 παντός similiter ad prædicatum pertinere: quippe quum
 enunciati κατὰ παντός, prædicatum totum in subjecto
 sit. Tertium erratum, idque omnium gravissimum est,
 quód dicit Aristotelem velle, in enunciato καθόλου (id est
 καθόλου πᾶντων) prædicatum totum & universum á sub-
 jecto comprehendi. At primū falsó hoc Aristoteli at-
 tribuitur: deinde sententia ipsa hæc & per se falsa est, &
 cum

cum prima illa pugnat. Etenim definivit τὸ καθόλου, id est se cuius prædicatum cum subjecto reciprocetur: at quæ inter sese reciprocatur, eorum neutrum ab altero comprehenditur: sunt enim illa æqualia, id est æquæ latè patentia: quod autem ab altero comprehenditur, id illo angustius esse ac minús latè patere oportet. Quare hæc postrema sententia omnium falsissima est. Atq; hæc habui quæ hoc tempore quasi extra propositum, ad meam præsentis loci expositionem ab injusta reprehensione vindicandam huc infererem: quæ quidem studioso lectori non prorsus inutilia fore spero. *Universaliter primum*] Videtur potiús vertendum *Universale primò*: ut καθόλου vim habeat nominis, πρῶτον autem adverbii, pro πρῶτως, primò. Sic enim vocatur enunciatum, cuius consequens de antecedente dicitur non solum toto seu omni, sed etiam primò seu proximè, ac proinde reciproce. *Leges*] Aureæ profectò leges: quarum observatione noster author aliquot artes liberales meliús, quàm antea quisquam, tradidit. Quid enim quæso ad perfectam artium doctrinā desiderari meritò possit: si omnia quæ in arte traduntur sint vera, & quidem semper vera: deinde, si eadem ad essentiam artis pertineant, non autem aliena & adventitia sint: postremò, si singula artis documenta semel tantum sint tradita, non multoties iterata: quod fit si sint reciproca; quum scilicet quæ totius generis propria sunt, toti generi simul, non autem singulis speciebus seorsum tribuuntur: atque ita semel tantum, non autem sæpius docentur. Utinam verò omnes bonæ artes secundum has Neges descriptæ extarent.

CAP. 4. DE AXIOMATE SIMPLICI.

Atq; hæc de communibus axiomatis "affectionibus, species sequuntur. Axioma est "simplex aut compositum. Simplex est, quod "verbū "vinculo continetur: "Itaq; affirmato vel "negato verbo, "affirmatur vel negatur: ut, Ignis

urit: Ignis est calidus: Ignis non est aqua: Hic (ignis) est "antecedens:urit," consequens. Atque hic prima est inventarū rerum dispositio, causa cum effectu, ut in primo exemplo: subjecti cum adjuncto, ut in secundo: dissentanei cum dissentaneo, ut in tertio: quomodo "argumentū quodlibet enunciari potest (exceptis" plenīs cōparationibus & distributionibus) consentanea quidem" affirmando, dissentanea negādo.

Axioma simplex, est "generale aut speciale. Generale," quando commune cōsequens" attribuitur generaliter communi antecedenti, atque hīc "cōtradictio" non semper dividit verum & falsum, sed contingentium utraq; pars falsa potest esse, ut:

Omnis in urbe locus Bais pralucet amœnis.

Nullus in urbe locus Bais pralucet amœnis.

Item non cōtingentium: ut, Omne animal est rationale: Nullum animal est rationale.

Axioma speciale est, "quando consequens" non omni antecedenti attribuitur: & hīc cōtradictio" semper dividit verum a falso. Speciale est "particulare aut proprium. Particulare, quando consequens" commune antecedenti "particulariter attribuitur: Huic autem axiomati" generaliter contradicitur:

Aliquid ignoscendum est:

Nihil ignoscendum est.

Aliqua clementia non est laudanda:

Omnis clementia est laudanda.

Axioma

Axioma^m proprium est, quando consequens
 " antecedenti proprio attribuitur : ut, Fabulla
 est bella, cujus negatio & " contradictio est, Fa-
 bulla non est bella.

Affectionibus] Hoc non videtur verum κατὰ παν-
 τός: Quum enim quinq; divisiones præcesserint, & sexta
 sequatur : prima sumta est á forma : secunda, á propriis
 adjunctis seu affectionibus: reliquæ omnes ab adjunctis
 communibus. Quod ut planius demonstrari possit, sin-
 gulas has divisiones ante oculos delineabo.

1	{ Affirmatum	4	{ Homogeneum
	{ Negatum.		{ Heterogeneum.
2	{ Verum	5	{ Reciprocum
	{ Falsum.		{ Non-reciprocum.
3	{ Contingens	6	{ Simplex
	{ Necessarium.		{ Compositum.

Harum enunciati divisionum primam, sumtam esse
 dico á forma : quia affirmatio & negatio dant enuncia-
 to suum esse, seu (ut noster author loquitur) per affirma-
 tionem & negationem enunciatum est id quod est, & á
 cæteris omnibus rebus distinguitur. quippe quicumque
 aliquid enunciat, is quatenus enunciat, aut affirmat aut
 negat. Quare affirmatio & negatio, enūciati forma est.
 Secunda divisio sumta est á propriis adjunctis. Etenim
 veritas & falsitas, propriæ enunciati qualitates sunt: quæ
 ex ipsius forma emergunt, adeoque ipsius essentiam se-
 quuntur : (non minús quàm ridendi facultas vim ratio-
 cinandi sequitur in homine) nec ulli prætere rei com-
 petunt. Jam ad tertiam divisionem quod attinet: con-
 tingentiam & necessitatem qualitates communes esse
 censeo enunciatorum & rerum tum naturalium, tū hu-
 manarum, tum veró earum alteram etiam divinarum.
 In rebus enim naturalibus contingere dicitur quod ita
 evenit, ut etiamsi secus evenisset, nihil tamen propterea
 contra naturam accidisset : ut si (verbi causa) quum he-
 xi vespere cælum rubuerit, hodie mané serenum sit.

Necessarió autem fieri in rebus naturalibus dicitur, quod per naturam fieri aliter non potest: quodque si aliter eveniat, contra naturam evenit: ut quum ignis non urebat juvenes illos Israelitas in clibano ardentissimo regis Babylonii. Jam in rebus humanis contingere dicuntur, quæ ita ab homine fiunt, ut etiamsi fecus fieret, nihil tamen contra naturam humanæ voluntatis (quod nihil mutabilius est) fieret. Necessarió autem fieri in rebus humanis dicuntur, quæ fiunt ab homine ex vi decreti divini: quo modo Judas Iscariotes necessarió prodidit dominum, ut satisfaceret scilicet decreto Dei de redimendis per filii sui mortem electis: quæ tamen Judæ actio, sua natura fuit contingens. Etsi enim Christum non prodidisset Judas, nihil tamen contra naturam voluntatis humanæ qua Judas erat præditus, actum vel potius omissum fuisset. Porro in rebus divinis contingentia locum nullum habet: sed sola ibi necessitas est. Deus enim quicquid est, necessarió est: & quicquid agit facitve, necessarió agit & facit: veruntamen voluntate liberrima. Necessitas enim quæ in Deo est, libertatem voluntatis non tollit: & est summa Dei perfectio: qua fit ut Deus non possit non esse bonus: & ut quicquid agit aut facit, non possit non bene agere aut facere. Ex his quæ exposui, intelligitur: cōtingentiam & necessitatem, proprias enunciatorum differentias non esse. Sequitur divisio quarta: cujus differentia similiter aliarum quoque rerum communes sunt. Etenim *ὁμογένεια* sive *συγγένεια* & *ἑτερογένεια*, in rebus fuit antequam homo esset à Deo conditus, ac proinde antequam quicquam de rebus enunciare posset. Verbi causa, herbae & arbores & stellæ & aves & pisces & quadrupedes: singula inquam hæc cum inter se homogenea, tum alia aliis heterogenea fuerunt, antequam primi nostri parentes fuissent à Deo conditi. Jam, nec quinta divisio differentias proprias habet, nam reciprocatio ejusque cōtrarium non enunciatorum propriæ affectiones sunt: sed communes etiam notionibus simplicibus: ut relatis, ut definitioni, ut distributioni, ut

proprio adjuncto, ut denique proprio cuiusvis. Restat postrema divisio: cujus differentiae extra enunciatum latissimè se proferunt. Quippe non solum in Logica inventione argumentum in simplex & comparatum: ac postea in doctrina dispositior is seu iudicii, syllogismus in simplicem & compositum dividitur: Verum etiam in Physicis corpus naturale in simplex & compositum distinguitur: denique differentiae istae in pluribus rebus locum habent. Ex his quae de singulis istis enunciati divisionibus exposui, illud quoque perspicitur: divisiones has omnes observare legem κατὰ παντός & legem καὶ αὐτό: sed duas tantum primas observare etiam legem καθόλου πρῶτον: reliquarum verò nullam.

Simplex aut] Haecenus quinque enunciati divisiones vidimus: quarum duas author expressè tradit, primam in affirmatum & negatum, alteram in verum & falsum: ad reliquas tres tantum alludit: tertiam nimirum in contingens & necessarium, quartam in homogenum & heterogenum, quintam denique in reciprocum & non reciprocum. Sequitur ergo hic sexta enunciati divisio, auctori tamen tertia, in simplex & compositum. Vocatur autem simplex enunciatum, non quod omnis compositionis expers sit: (constat enim è subjecto, & praedicato, & copula) sed respectu enunciati compositi, quod è duobus pluribusve simplicibus enunciatis constat. Què admodum in Physicis quatuor elementa: ignis, aër, aqua & terra: vocantur corpora simplicia, respectu mixtorum: quum & ipsa è materia & forma constent. *Verbi*] Nèpe substantivi (ut vocatur à Grammaticis) idque interdum expressi, interdum intellecti: ut Ignis est calidus: Ignis urit: quod perinde est ac si dicas, Ignis est res urens. *Vinculo*] Vinculum appellare maluit author, quam copulam: quia copulae vocabulum angustius videtur, propriumque enunciati copulati: in quo copulantur plura enuntiata per conjunctionem copulativam: ut, Christus, est & deus & homo. At vinculi nomen generalius videtur, & omnibus enunciati generibus accommodatum: In omni enim e-

nuntiatio duo plurave quædam inter se devinciuntur: ut in simplici duæ notiones, in composito duæ pluresve sententiæ. *Itaq; affirmato*] Quod fit, quum inter partes enunciati absque negationis nota præposita interponitur: ut, Ignis est calidus. *Negato*] Quod fit, quando ei adverbium negandi præponitur: ut, Ignis non est calidus. Nam si adverbium negandi verbo substantivo non proximè præponatur, sed præponatur vel antecedenti vel consequenti, id est subjecto vel prædicato, tunc ejusmodi enunciatum negatum non est: ut, homo est non lapis: quæ nominatur affirmatio *ex mara-θίως*, ex transpositione, scilicet adverbii negandi. *Affirmatur vel negatur*] Scilicet ipsum axioma seu enunciatum: hoc est, enunciati consequens, quod vulgò prædicatum, & a nonnullis attributum dicitur. *Antecedens*] Vulgo subjectum. Sed noster author Subjecti nomen in doctrina Inventionis retinet, ad significandum argumentum quod adjuncto è regione respondet. *Consequens*] Vulgo prædicatum, item attributum. *Argumentum quodlibet*] *καταχρηστικῶς* loquitur. *Plenis comparat.*] Nam plenæ comparationes constant ex protasi & apodosis, ac proinde non possunt enunciari nisi enunciato composito copulato: ut,

Tale tuum carmen nobis diuine poeta,

Quale sopor fessis in gramine.

Vide infra cap. 5. Distributiones verò non possunt enunciari nisi enunciato composito disjuncto: ut, Omnis enunciatio aut vera est aut falsa: vide infra cap. 8. Autem *Plenis*: quia nihil vetat quò minús comparata enuncientur simpliciter, h. e. per enunciatum simplex: si modò protasis & apodosis comparationis non distinguantur. Exempla vide lib. 1, cap. 18, 19, 20, 21, 22. *Affirmando*] Nam si contrà fiat, enunciata falsa nascuntur. *Generale aut*] Divisionem hanc admitto: sed alio sensu quàm ipsius membra definitionibus authoris hic declarata sunt. Quum enim hæc enunciati divisio è quantitate antecedentis sumpta sit: antecedens autem enun-

ciati,

ciati, aut commune sit aut proprium, seu (ut Logici loquuntur) aut generale aut speciale: consequens est ut enunciaturum generale appelletur cujus antecedens generale est: siue consequens ei attribuitur omni, siue non omni: Speciale contra, cujus subjectum speciale seu proprium est. Divisio igitur proposita, membrorumque definitiones, sic erunt instituendę.

Enunciaturum simplex aut generale est, aut speciale. Generale, cujus antecedens est generale. Et hoc aut universale est, aut particulare. Universale, quando consequens de antecedente enunciatum universo seu toto seu omni: hoc est, de omnibus & singulis speciebus sub eo comprehensis. Et hoc aut determinatum est, aut indeterminatum: Determinatum, cujus antecedenti adjectum est signum quantitatis universale: ut, *Omnis homo est animal*. Indeterminatum, cujus antecedens signo quantitatis caret: ut, *Homo est animal*. Atque sic dividitur universale. Particulare enunciaturum est, quando consequens de antecedente non universo seu toto seu omni enunciatum, sed tantum ex parte: idque semper adjecto signo quantitatis: ut, *Quidam homo fuit reliquorum omnium pater*, *Quidam homines sunt a Deo electi ad vitam eternam*. Hoc genus enunciati videtur nominandum *infinitum*: quia signum quantitatis particulare, et si genus ad speciem speciesve aliquot restringit: tamen speciem speciesve illas non definit, nec disertę indicat. Sic certę Grammatici Gręci pronomē *τις, τι* (id est, aliquis, aliqua, aliquid) quum nō accipitur interrogativę, *infinitum* vocant. Sed *particulare* vocatur haud incōmode: quia cōsequēs ipsius de antecedentis tantum parte enunciatum. Atque hęc de enūciato generali. Speciale enunciaturum est, cujus antecedens speciale seu proprium est: ut, Paulus fuit apostolus: Judas Iscariotes prodidit Christum. Hoc genus enunciati noster author vocat *proprium*: vulgo appellatur *singulare*, eo quod antecedens res significat singularem seu unicam & individuum: quam noster author speciem

specialissimam nominat. Hæc si admittuntur: fatendum erit, Ramum primò appellationem hanc, *Generale*, non rectè restrinxisse ad enunciatum universale: quum pertineat etiam ad particulare. deinde, non rectè speciale divisisse in particulare & proprium: quum solū proprium speciale sit, particulare autem generale. postremò & illud liquet: eum inconstanter in definiendo locutum: ut qui enunciati specialis definitionem non tradiderit talem quæ per omnia, opposita esset definitioni enunciati generalis. etenim in definitione enunciati generalis ponit *Consequens commune*, item *Generaliter*: at in definitione enunciati specialis, nihil priori particulæ opponit. Nec enunciatum *generale* à ratione attribuendi, sed à quantitate antecedentis denominandum est: sicut ipse author in denominando proprio observavit. Quòd autem paulo antè dixi, particulari enunciato semper adjectum esse signum quætitatis, ideo dixi: quia enunciatum indefinitum seu indeterminatum semper æquipollet universali: nunquam autem (ut vulgò falsò traditur) particulari. Etsi enim non semper universaliter vera sunt quæ indefinitè enunciantur: tamen eo sensu enūciantur ac si universaliter vera essent, quippe aliàs nullam concludendi vim haberent: id quod probatorum authorum exempla comprobabunt. ut in illa exhortatione Turni apud Virgil. 10. *Æneid.* ubi Rutulos ad arma capeffenda Trojanosque arcendos exhortans, inter alia dicit: *Audentes fortuna juvat.* Quod si interpreteris particulariter, Nonnullos audentes fortuna juvat: quam quæso vim concludendi habebit? Fæ enim syllogismum:

Quosdam audentes fortuna juvat.

Vos Rutuli audere:

Ergo fortuna vos juvabit.

Quis sic argumentantem ferat? quum in syllogismo primæ (sicut & secundæ) figuræ propositionem aut universalem, aut singularem, nunquam autem particulare esse oporteat. *Quando commune*] Quomodo generale

rale

rale enunciatur definiendum videatur, pauló anté diximus. *Attribuitur generaliter*] Id est, quum aliquid enuntiatur de toto genere, seu de omnibus speciebus: *καὶ ὅλα ἢ κατὰ πάντος*. ut, Omne animal sentit: híc sensus affirmatur de toto genere animalium, seu de omnibus speciebus animalis: népe de homine & bestia. Nullum animal perpetuó vigilat: híc perpetua vigilatio negatur de toto genere animalium, seu de omnibus speciebus animalis. *Contradictio*] Id est, enunciatorum per affirmationem & negationem oppositio: nam Aristoteli & vulgo *ἀντίφασις*, id est Contradictio, specialius dicitur. *Non semper*] Hic oritur gravis quæstio. Sunt enim qui contendunt, contradictionem semper dividere verum & falsum. Ad hanc magnorum virorum dissensionem dirimendam & conciliandam, observandum est eos non de uno eodemq; contradictionis genere loqui. Noster enim author híc respicit ad eam contradictionem quæ pendet ex affirmatione & negatione vinculi: ut Omne animal est rationale: Nullum animal est rationale. quod perinde est ac si dicas, Omne animal non est rationale. Quod genus loquendi Romanis quidem auribus insolens est: veruntamen usitatum apud Hebræos, & ab Apostolo etiam in lingua Græca retentum: ut ubi allegat dictum Psalmi, In conspectu tuo non justificabitur *Rom. 3, 20.* omnis caro: *πάντα σάρξ*. Quorum verborum syntaxis est, *Psal. 143, 2.* Omnis caro non justificabitur: id est, Nulla caro justificabitur. Qui autem nostrum authorem hallucinari iudicant, respiciunt ad eam contradictionem quæ pendet ex affirmatione & negatione signi quantitatis in enunciati antecedente: ut, Omnis homo est sanus, Non omnis homo est sanus. Ac de hoc quidem posteriore contradictionis genere verum est, eam semper verum á falso dividere: de illo autem priore (pace eorum dixerim) non est verum: id quod exempla á nostro authore posita manifesté evincunt. At, inquit illi, enunciata ista á P. Ramo híc proposita, non sunt contradictoria: sed cōtraria.

At, inquam ego, contradictoria sunt; vel ex definitione Aristotelis quæ extat in libro de Interpret. cap. 4. ubi ait, καὶ ἐστὶ τὸ ἀντίφασις, κατὰ φασις καὶ ἀπ' φασις αἱ ἀντιφάσεις. id est, Et esto hoc contradictio, affirmatio & negatio oppositæ: id est, quarum altera alteri est opposita. Nec verò quum in hoc genere contradictionis, signum affirmativum universale negativo universali permittitur, idcirco ipsum enunciati antecedens seu subjectum mutatur: sed idem prorsus subjectum manet, eademque quantitatis determinatio: sed qualitas tantum enunciati mutatur, nempe affirmatio in negationem: ut ex logica illa analysi de qua paulo antè admonuimus, manifestum est. Non rectè autem contraria (Aristoteli ἐναντία, id est Ciceroni adversa) nominari ejusmodi enunciata videntur: quum *Esse* & *Non esse*, quæ inijs inter se opponuntur, contradicentia sint. Contraria autem seu adversa ea potiùs enunciata appellanda videntur, quorum attributa contraria seu adversa sunt: ut, Socrates est bonus, Socrates est malus. sic, Omnis homo est sanus, Omnis homo est æger. *Quando consequens*] Quomodo enunciatum speciale definiendum esse videatur, paulo antè diximus. *Non omni antecedenti*] Id est, quum aliquid enunciatum non de toto genere, sed tantum de aliquot speciebus, vel etiam de una tantum specie. Sed hîc committitur elenchus homonymiæ. nam particula hæc, *Non omni*, in enunciato particulari intelligitur εἰρητικῶς, privativè: illi enim opponitur enunciatum universale, cujus consequens antecedenti attribuitur omni, id est toti: At in enunciato proprio (de quo tamen ineptè dici videtur) non potest intelligi ἀντιφασικῶς, negativè: quia enunciato proprio nullum opponitur, in quo consequens antecedenti omni attribui rectè dicatur. *Semper disjuncti*] Si scilicet particulari aut singulari affirmationi opponatur negatio universalis: aut contrà particulari aut singulari negationi affirmatio universalis. Nam si particulari affirmationi opponatur negatio particularis: utrum-

que

que enunciatum verum esse potest: ut, Quidam docti sunt viri boni: Quidam docti non sunt viri boni. Sed hoc genus contradictionis à superiore diversum est. Superius enim pendet ex affirmatione & negatione vinculi: ut, Omne animal est rationale, Nullum animal est rationale. quod perinde est ac si dicas, Omne animal non est rationale. At hoc genus contradicendi pendet ex affirmatione & negatione signi quantitatis in antecedente: ut, Aliquid ignoscendum est: Nihil ignoscendum est. quod perinde est ac si dicas, Non aliquid ignoscendum est. quomodo Græci dicunt, ἔστιν, quasi ἔστιν. Sic, Aliqua clementia non est laudanda: Omnis clementia est laudanda. quod perinde est ac si dicas, Non aliqua clementia non est laudanda, hoc est, Nulla, clementia non est laudanda. Quo loco observandum, hoc posterius contradictionis genus semper dividere verum & falsum: non solum in enunciato particulari, sed etiam in universali: ut, Omne animal est rationale, Non omne animal est rationale: Sic,

Omnis in urbe locus Bajis pralucet amanis:

Non omnis in urbe locus Bajis pralucet amanis.

Particulare aut] Quid de hac divisione sentiendum sit, judicare poterit lector ex iis quæ paulo antè annotavimus ad divisionem axiomatis simplicis. *Commune]* Hoc non est κατὰ παντός: ut, Quidam homo est Socrates. hoc enunciatum particulare est: & tamen consequens commune non est, sed proprium. *Particulariter]* id est, Non toti generi antecedentis: sed tantum aliquot ejus speciebus, vel etiam uni tantum speciei: idq; indefinitè, id est, ita ut nulla certa species indicetur, sed tantum aliqua aut aliquæ innuatur: unde author hujusmodi enūciata olim non incōmodè infinita appellavit. ut quū Christ⁹ in postrema cœna discipulis diceret, Aliquis ē vobis me proditurus est. Sic Phil. 1, 15. Ac nonnulli quidem per invidiam & contentionem: nonnulli

veró etiam propensa voluntate Christum prædicant. hic duo enunciata infinita sunt. *Generaliter*] Id est, universaliter. Hoc non est καὶ ὅλας πρῶτον: quia convenit etiam enunciato universali, quod author generale nominat. Ubi observabis, sicut enunciato particulari contradicitur universaliter: sic universali contradici particulariter: quæ utraque contradictio verum á falso dividit. *Proprium*] Vulgó propositio singularis. Author vocat enunciatum proprium: vel quia antecedens seu subjectum feré constat nomine proprio: vel quia subjectum nõ est quiddam commune & generale, sed proprium & speciale, nempe species specialissima seu res singularis. *Antecedenti proprio*] Vulgó vocant individuum, item singulare seu rem singularem: author speciem specialissimam. *Contradictio*] Videlicet contradictio primi generis, quæ pendet ex affirmatione & negatione vinculi: quæ quidem sola híc locum habet: nam altera quæ pendet ex affirmatione & negatione signi quãtitatis in antecedente, ab hoc genere enunciati aliena est.

CAP. 5. DE AXIOMATE

copulato.

Axioma compositum est, quod vinculo " conjunctionis continetur. Itaque é conjunctione affirmata vel negata, affirmatur vel negatur. " Contradictionisque pars vera est, pars falsa. Enunciatum compositum, est pro sua conjunctione congregativum, aut segregativum: congregativum, enúciat omnia consentanea affirmando, omnia etiam dissentanea " negando. Est veró copulatum aut connexum. Copulatum, cujus conjunctio est copulativa. ut l. *Æneid.*

"Una

*"Unā Eurūsq; Notusq; ruunt, creberq;
procellis*

Africus.—

Hic igitur negatio erit & contradictio:

*"Non unā Eurūsq; Notusq; ruunt, creberq;
procellis*

Africus.—

Verum enunciati copulati iudicium pendet ex omnium partium veritate: "falsum, saltem ex una parte falsa. Huic generi affine est enunciatum relata: "qualitatis, cujus conjunctio est ipsa relatio. 3. Eclog.

Tale tuum carmen nobis divine pœta,

Quale sopor fessis in gramine.---

Hic copulatum iudicium est, tanquam diceretur: Sopor est fessis gratus, & sic tuum carmen nobis gratum est: cujus negatio,

"Non tale tuum carmen nobis divine pœta,

Quale sopor fessis in gramine.---

Conjunctionis] Intellige notam conjunctionis Græmaticam. Enūciatum igitur compositum est quo enunciata simplicia duo plurave, conjunctione aliqua inter se composita enunciantur. *Contradictionis*] Intellige contradictionem primi generis, qua negatur vinculum. nam contradictio qua negatur signū quantitatis, à compositis enūciatis aliena videtur esse: exceptis disjunctis, itē copulatis: ut quæ ad naturam simplicium propius videtur accedere. *Negatio*] Exceptis enunciatis sacrarū litterarū de Christo, quibus de eo enūciantur dissentanea affirmādo: ppter duas in ej⁹ persona naturas (divinā & humanā) inseparabiliter inter se unitas: ut, Christus & ubiq; est, & in uno tantū loco. *Unā Eurūsq;*] Hic tria enūciata sunt. 1, Eurū ruit. 2, Notus ruit. 3, Africus ruit. Sed hæc tria in

unum conjuncta atque composita sunt per conjunctionem copulativam, Que. *Nō una*] Duplex est ratio negandi in enūciatis copulatis: negatur enim aut pars tantum, aut totum. Quum negatur pars tantum, tū adverbium negandi præponitur conjunctioni: ut, Socrates & bonus & doctus est: Socrates non & bonus & doctus est. quasi dicatur, Socrates est quidem bonus: at non est doctus. vel, Est quidem doctus: at non est bonus. Quum negatur totum: tum conjunctiones affirmativæ permūtantur negativis: ut Socrates nec bonus nec doctus est. quasi dicatur, Socrates & bonus & doctus non est. Sic apud Græcos ὁ Σωκράτης ἀγαθός τε καὶ σοφός ἐστὶ ὁ Σωκράτης ἔτ' ἀγαθὸς ἔτε σοφός ἐστι. Sic in nostra lingua, *Der Socrates ist beyde from und gelehrt, Der socrates ist Weder from noch gelehrt.* Sed prior ratio negandi propria est hujus loci: ut per quā negatur ipsa copulatio. *Falsum, saltē ex una parte falsa*] Enūciatū copulatū falsum est, sive omnes ejus partes falsæ sint, sive nō omnes, sed una tantum, vel aliquę tantum. Veruntamē si partes omnes falsæ sint, tūc enūciatū copulatū simpliciter & ex toto falsum est: si una vel aliquę tantum, tunc enūciatum copulatum est quidē falsum, sed ex parte tantum & secundum quid, non autem ex toto seu in totum & simpliciter. *Qualitativus*] Atque etiam quantitatis, & omnino comparisonis: hoc est, enūciatum quo enūciatur plena comparatio: constans nimirum duabus partibus, protasi & apodofi: ac proinde duobus enūciatis, quæ inter se componuntur per vocabula relativa comparisonis. Hujusmodi enūciatorū exēpla vide lib. I. cap. 18, 19, 20, 21, 22. *Non tale*] Hic adverbium negandi præpositum est apodofi: interdum præponitur protasi, ut apud Cic. in Lælio: Non quemadmodū equis vetulis teneros antepondere solemus, sic amici novi veteribus anteponendi sunt.

CAP. 6. DE AXIOMATE CONNEXO.

Axioma connexum, est congregativū, cuius conjunctio est connexiva, Si: ut 2. *Æneid.*

— *Simi-*

— *Si miserum fortuna Sinonem*

Finxit. vanū etiam mendacemq; improba finget.
cujus negatio est,

Non si miserum fortuna Sinonem

Finxit, vanum etiā mendacemq; improba finget.

Conjunctio etiam hæc interdū negatur aperi-
tius, negando consequentiā: ut pro Amer. "Nō
continuō si me in sicariorum gregē contuli, si-
carius sum. De Fato, "Nec si omne enunciātū
verū est aut falsum, sequitur illico cāussas esse
immutabiles. Affirmatio. n. significat, si sit an-
tecedens, etiam consequens esse. Negatio ita-
que & cōtradictio statuit, "si sit antecedens, nō
ideo consequēs esse. Quare cūm judicabis, con-
nexum absolutē verum esse; necessarium quo-
que judicabis: & intelliges, hāc necessitatem ē
necessaria partium connexionē oriri, quæ ipsa
potest esse vel in falsis partibus: ut, Si homo est
leo, est etiam quadrupes, necessarium cōnexū
est. At si connexio sit contingens & pro sua tā-
tūm probabilitate ponatur, judicium ejus tan-
tūm opinio fuerit: ut Terent. Andr.

"Pāphile, si id facis, hodie postremū me vides.

Connexo axiomati affinis est ista consequētiæ
relatio: ut, "Cūm Tullius sit orator, est etiam
peritus bene dicendi.

Axioma connexum] Vulgo appellatur Pro-
positio conditionalis: sicut superior copulativa. Divi-
ditur enim vulgō propositio in categoricam & hypo-
theticam: deinde hypothetica in conditionalē, copulati-
vam & disjunctivam. Quæ utraque divisio vitiosa est.

Prior ideo: primúm, quia partes nō sunt inter se dissenti-
 neq: nā hypothetica propositio est etiā categorica: *γα-
 τυρορεῖ*, p̄dicat, id est, enūtiat aliquid de aliquo: ut, Si sol lu-
 cet, dies est. Deinde ideo, quia partes nō sunt cū toto re-
 ciprocē: Nam omnis quidē categorica, id est, simplex, o-
 mnisq; hypothetica, est propositio: at non omnis p̄posi-
 tio est categorica, id est, simplex, vel hypothetica. quippe
 p̄positiones copulativę & disjūctivę neq; categoricę sūt,
 id est, simplices: neq; hypotheticę, id est, conditionales.
 Altera divisio similiter vitiosa est: partim propter ἀδύ-
 χιαν mēbri primi: hypothetica. n. Gręcis idē est qđ Lati-
 nis cōditionalis: *ὕποθεσις*. n. Latini conditionē vocāt. par-
 tim p̄pter falsitatē mēbrorū reliquorū: quippe q̄ cū toto
 dissentaneę sunt: nulla. n. hypothetica vel copulativa vel
 disjūctiva est. Repudiata igitur tā vitiosa divisione, reti-
 neamus bonā & legitimam quā noster author tradidit.
Non si miserū] Duplex est ratio cōtradicens enunciatīs
 cōnexis affirmatis. Aut. n. negatur solū cōsequētia: & tūc
 adverbium negādi p̄ponitur cōjūctioni cōnexivę: aut affir-
 mat etiā cōsequētia cōtrarii: & tūc adverbium negādi p̄-
 ponit verbo substantivo enūciati cōsequētis. Exēpla prio-
 ris cōtradictionis sunt in textu: posterioris est hoc: Ratio
 dicit, Si De⁹ nos castigat, odit nos. Verbū Dei cōtradicit,
 Si Deus nos castigat, nō odit nos, sed amat nos. Nā quū
 judicamur, ā Domino castigamur, ne cum mūdo cōde-
 mnemur: 1. Cor. 11, 32. Itē, Quē diligit Domin⁹, castigat
 & flagellat omnē filiū quē recipit. Hebr. 12, 6. Prov. 3, 13.
 Sed prior ratio negādi, propriē huius est loci: quia p̄eam
 negat ipsa cōnexio. *Nō cōtinuō*] Sic, Nō cōtinuō si Chri-
 stus in publicanorū gregē se cōtulit, socius publicanorū
 fuit. *Nec si*] Sic, Non si corp⁹ Christi personaliter unitū
 est τῷ λόγῳ, sequitur illico istud esse ubiq;. *Pamphile*]
 Huius generis enūtiata sunt promissiones & cōminati-
 ones hominū cōditionales: idō. p̄pter volūtatis humanę
 mutabilitatem, vel etiā propter promittentiū commi-
 nantiumve simulationem. *Cūm Tullius*] Huiusmodi
 oratio videtur potiūs enthymema esse, id est syllogism⁹
 imper-

imperfectus, cui deest propositio: idq; propterea, quod antecedens tanquam certum affirmatur. Perinde enim est ac si dicatur: Tullius est orator: Ergo est etiam peritus bene dicendi. *Si sit*] Id est, Si maximé sit antecedens, non tamen ideo consequens esse.

CAP. 7. DE AXIOMATE
discreto.

Axioma segregativum, est cuius conjunctio est segregativa: ideoque argumenta dissenteanea enunciat. Enunciatum segregativum, est discretum aut disjunctum. Discretum, cuius conjunctio est discretiva. Itaque é dissenteaneis præcipué diversa enunciat. s. Tusc. Quanquam sensu corporis judicentur, ad animum referri tamen: "cujus negatio & contradictio est," Nō quanquam corporis sensu judicentur, tamen ad animum referri: vel, Quanquam sensu corporis judicentur, "non tamen ad animum referri. Nam, Tamen, est hīc conjunctio præcipua. Discretum enunciatum judicatur esse verum & legitimum, si partes non solum veræ: sed etiam discretæ sint: falsum vel ridiculum contra.

Cujus negatio] Negatio discreti potest etiam esse negatio copulati, ut bene Talæus annotavit. ut si affirmaretur, Et abest á culpa & caret suspitione: tum discretū opponeretur, Quanquam abest á culpa, suspitione tamen non caret. Vel, Quanquam caret suspitione, non tamen abest á culpa. Eodem modo enunciato connexo contradici posse Talæus judicat: ut, Si abest á culpa, caret etiam suspitione: Quanquam abest á culpa, non tamen caret suspitione. Quod mihi non videtur. Quia

connexi antecedens non veré affirmatur, sed tantúm affirmatio ejus fingitur: at discretum negatum, antecedens concedit & fatetur, tãquam simpliciter & veré affirmatum fuerit. *Non quanquam*] Dubito an enunciatum discretum hoc modo negatum (videlicet adverbio negandi notæ protaseos seu antecedentis præposito) usu loquendi & exemplis probatorum authorû confirmari possit. *Non tamen*] Hujusmodi enunciata discreta negata, reperiuntur illa quidem apud bonos aucthores: sed (quod sciam) non habent hunc usum, ut adhibeantur ad contradicendum enunciatis discretis affirmatis. Videtur auté enunciati discreti (sive negati, sive affirmati) usus esse duplex: alter in prolepsibus seu occupationibus, alter in contradicendo enunciatis copulatis ex parte falsis. Ac in prolepsibus quidem usum habet enunciatum discretum, quum enthymema defectum propositione, ita occupatur seu antevertitur, ut assumptio quidem concedatur, propositio autem negetur. ut 1. de Offic. in principio, Cicero occupat hoc enthymema Marci filii: Abundo præceptis philosophiæ: ergo non proficiam legendis philosophicis scriptis patris. Cicero respondet: Quanquam abundas præceptis philosophiæ, tamen proficies legendis meis scriptis. quasi dicat: Concedo assumptionem: sed nego propositionem, nempe, Si abundo præceptis philosophiæ, non proficiam legendis scriptis patris. vel, Quicumque abundat præceptis philosophiæ, is non proficiet legendis scriptis Ciceronis. Sic 2. Æneid. quum Poëta narrasset, quomodo Pyrrhus in expugnatione Trojæ Polyten filium Priami persequens, ante ora patris occiderit: occupat hoc enthymema lectoris: Hic Priamus tenetur in media morte: ergo abstinuit ab increpando Pyrrho mortem intentante, ac potius vitam ab eo supplex deprecatus est. Poëta respondet:

Hic Priamus quanquam in media jam morte tenetur,

Non tamen abstinuit.

Quasi dicat: Concedo assumptionem, sed nego propositionem, nempe, Si Priamus in media jam morte tenebatur, ergo abstinuit ab increpatione Pyrrhi. *vel*, Quicumque in media morte tenetur, is abstinet ab increpatione hostis. Sic quum caro nostra dicit; Deus nos castigat, ergo odit nos: respondet spiritus, Quanquam Deus nos castigat, tamen non odit nos.

Alter usus discreti enunciati est ad contradicendum enunciatis copulatis ex parte falsis: Etenim tunc pars vera à falsa discernitur atque distinguitur: ut, *Æsopus & ingeniosus & formosus fuit.* hoc enunciatum copulatum, falsum est ex parte posteriore. Ergo ei sic contradicitur: *Quanquam Æsopus fuit ingeniosus, non tamen fuit formosus.* Eadem est ratio contradicendi, si enunciatum copulatum negans sit: ut, *Æsopus nec ingeniosus, nec formosus fuit.* hoc copulatum negans falsum est ex parte prioris: eiq; sic contradicitur, *Quanquam Æsopus non fuit formosus, tamen fuit ingeniosus. Vel ridiculum]* ut, *Quanquam Socrates est homo, tamen est animal rationale.* hic segregantur consentanea, nempe definitum & definitio: quæ segregatio ridicula & inepta est.

CAP. 8. DE AXIOMATE

disjuncto.

“Axioma disjunctum, est axioma segregativum, cujus conjunctio est disjunctiva. ut i. Georgic.

“*Illic, ut perhibent, aut intempesta silet nox
Semper, & obtenta densantur nocte tenebra:*

“*Aut redit à nobis aurora, diemque reducit.*

De Fat. "Omnis enūciatio est vera aut falsa.
 "Hic significatur, é disjunctis unicum verum
 esse. Negatio igitur erit & contradictio: "Non
 omnis enunciatio est vera aut falsa. Et contra-
 dictione significatur, non necessario alteru-
 trum verum esse. Nam si disjunctio absoluté
 vera est, est etiam necessaria: partesque disjun-
 ctæ sunt oppositæ sine ullo medio. Verunta-
 men quamvis absoluté vera disjunctio, neces-
 saria quoque sit: tamen nihil necesse est partes
 separatim necessarias esse: ut, Homo est bonus
 vel non est bonus, disjunctio necessaria est: &
 tamen, Homo est bonus, non est enunciatio
 necessaria: Item, Homo non est bonus, non est
 enunciatio necessaria: sed disjunctionis neces-
 sitas pender é necessaria partium oppositione
 & disjunctione, non ex earum necessaria veri-
 tate. Disjunctio autem plerumque est ex con-
 ditione, ut si quærat, utrum Cleon venerit,
 an Socrates: quia ita pactum sit, alterutrum tan-
 tùm venturum esse. Itaq; si disjunctio sit con-
 tingens, non est absoluté vera, & tantùm opi-
 nabilis est: qualis est frequenter in hominum
 usu. Ovid. in Epistola Leandri,

*"Aut mihi continget felix audacia salvo,
 Aut mors solliciti finis amoris erit.*

Axioma disjunctum] Vulgò propositio disjunctiva.
 Hoc enūciatio propriè enunciatur divisio, ac proinde
 contraria medio carentia. *Illic*] Hoc est, sub arcto per
 totum anni tempus aut continua nox est sex mensium,
 aut perpetuus totidem mensium dies. Hoc enūciatum

non est disjunctivum, sed distributivum: de quorum enunciatorum discrimine commodius differetur in exemplo proximé sequente. *Omnis enunciatio*] Hoc enunciatum non videtur esse compositum: ac proinde nec disjunctum, sed simplex. Rationes cur ita videatur, hæc occurrunt. 1. Quoniam est enunciatum universale: Omne autem enūciatum universale est simplex: si quidem enunciatum simplex recté dividitur in universale & particulare & singulare: quomodo divisum fuit suprà cap. 4. 2. Quoniam ei contradicitur ut enunciato simplici, videlicet nota negationis præposita signo quantitatatis, non autem conjunctioni disjunctivæ. 3. Quoniam non potest permutari enunciato connexo, in quo scilicet altera pars disjunctionis affirmetur, altera negetur. 4. Quoniam non præbet usum ad syllogismum disjunctum: non enim potest cōstituere illius propositionem. 5. Quoniam ei non convenit enunciati disjuncti propria affectio, quæ est, ut é disjunctis unicum verum sit. Hic enim neutrum verum est. nam nec omnis enunciatio est vera, nec etiam omnis enunciatio est falsa.

Hinc intelligi potest, distributionem non semper disjunctivé enunciari. Quo ergo alio modo (quærat aliquis) enunciatur? Nempe interdum enunciatur distributivé, hoc est, ita ut intelligatur antecedens in eas partes quæ in distributione enumerantur, tanquam in species distribui ac distingui: quod fit, quando distributio de antecedente generali universaliter: ut hic, *Omnis enunciatio est vera aut falsa. sic, Omne animal est rationale aut irrationale.* Disjunctivé autem tum demum enunciatur distributio, quum enunciatur de specie aliqua ejus generis ad quod distributio proprié pertinet: sive ea species sit specialissima, hoc est res singularis, quæ vulgo individuum dicitur: ut, *Socrates aut rationalis est, aut irrationalis: Sive sit species subalterna: ut, Homo aut rationalis est, aut irrationalis.* *Hic significatur, é disjunctis unicum verum esse*] Hoc non est κατὰ παντός: quia tantum verum est de enunciato disjuncto, in

quo divisio enunciat de specie generis divisi: ut, Homo aut rationalis est aut irrationalis. Falsum autem est de enunciato disjuncto, in quo divisio enūciatur de ipso genere diviso: ut, Omne animal aut rationale est aut irrationale. hic enim nō significatur, ē disjunctis unicum verum esse: sed significatur ambo simul sumta, attamen disjunctim sumta, vera esse. Neutrum enim separatim sumtū, verum est: ut, Omne animal est rationale, Omne animal est irrationale. *Non omnis enunciatio*] De negatione enunciati disjuncti observandum, si affirmatum fuerit definitum, id est, signo quantitatis insignitum, tum adverbium negandi præponi signo: ut hic, Omnis enunciatio aut vera est aut falsa: Non omnis enūciatio aut vera est aut falsa. Si verō affirmatum fuerit indefinitum, id est, nullo signo quantitatis determinatum: tum adverbium negandi præponi verbo substantivo: planē ut in enunciatis simplicibus. ut, Enunciatio est aut vera aut falsa: Enunciatio non est aut vera aut falsa. *Aut mihi*] Enunciatio disjuncta Leandri hæc est: Si navigem ad amicam: aut potiar eius amore, aut in mari moriens liberabor amoris molestia. hæc disjunctio non est necessaria: quia poterat dari tertium. poterat enim fieri ut quidem vivus perveniret ad litus, nec tamen amica potiretur.

CAP. 9. DE SYLLOGISMO

& ejus partibus.

Atque ejusmodi judicium est axiomaticum axiomaticum "per se manifesti, sequitur dianoëticum. Dianoia est, cū aliud axioma ex alio deducitur: estq; syllogismus aut methodus. Syllogismus est dianoia, qua "quæstio" cum argumento ita disponitur, ut "posito antecedente, "necessario concludatur. Nam cū axioma dubium "sit, "quæstio efficitur, " & ad ejus fidem

dem "tertio argumento opus est " cum quæstione collocato. " Syllogismi antecedens partes duas habet, " propositionē & assumptionem.

Propositio, est prima pars antecedentis, " qua quæstionis saltem consequens cum argumento disponitur: Assumptio est secunda pars antecedentis, " quæ assumitur ē propositione. Syllogismi autem pars consequens est, " quæ complectitur partes quæstionis, eamque concludit: unde cōplexio & conclusio dicitur. " Si qua pars syllogismi defuerit, " enthymema dicitur: si quid præter illas tres partes accesserit, " prosyllogismus. " Partium etiam ordo sæpè confunditur: attamen si qua dubitatio propterea fuerit; " explenda quæ defunt: " amputanda, quæ supersunt: & pars quælibet " in locum redigenda est.

Per se manifesti] Imò cujusvis enunciati, sive per se manifesti, sive indigentis demonstratione syllogistica. Hoc igitur non est καὶ ὁ λόγος πρῶτον. *Syllogismus*] συλλογισμός, Latine ratiocinatio, item argumentatio, itē conclusio: Germanicè *ein Schlußred.* Propriè videtur significare (ut Talæus annotat) calculum Arithmeticum, id est, collectionem: qualis fit ex additione variorū nominum capitumq; summa quædam. ut si dicas: Iste mihi debet duos florenos pro vino, & tres pro frumento: Ergo in summa debet mihi florenos quinque. Itaque συλλογισμός, est συλλογὴ λόγων, collectio rationum. *Quæstio*] Id est, enunciatum dubium de cuius veritate queritur. Metonymia adjuncti: Quæstio enim occupatur in enunciato dubio. item, Quæstio, scilicet cōiuncta: nam simplex quæstio ἀσυλλόγιστος est, hoc est, non potest syllogismo concludi. Synecdoche generis. item,

Quæstio, id est vel tota quæstio: ut sit in syllogismo cõposito: vel quæstionis partes singulatim, nempe seorsim antecedens, & seorsim consequens: ut sit in syllogismo simplici. Synecdoche generis alia. Ita perspicitur, tres hîc tropos in uno vocabulo concurrere. *Cum argumento*] Hic argumenti vocabulum in propria significatione accipitur, pro eo quo quæstio arguitur, id est, consequens de antecedente verè enunciari demonstratur. *Posito antecedente*] Id est (ut vulgo loquuntur) concessis præmissis, seu majore & minore propositione. *Necessario concludatur*] Id est, ita demonstretur ut nemo sanæ mentis dubitare possit, quin enunciatū quod concluditur, verum sit, si enunciata duo ex quibus illud concluditur, vera sint: id est, quin conclusio sequatur ex præmissis. *Sic*] Malim dicere, *Est*. nam *Quum sit*, non significat idem quod *Quando est*: sed idem valet quod *Quia est*. quibus verbis hîc peccaretur in legem *ἡ γὰρ πάντως*. *Quæstio efficitur*] Ipsa enunciatio non efficitur quæstio: sed quia dubia est, inde nascitur quæstio, qua de illius veritate queritur, ut omni dubitatione sublata, certa scientia comprehendatur. *Et ad ejus fidem*] Id est, ad faciendum ei fidem, ut ei fides habeatur, ut credatur. *Tertio argumento*] Hîc argumenti nomen partim propriè, partim *καὶ ἀλλήλως* accipitur. In syllogismo enim sunt tres termini: quorum unus tantum argumentum propriè vocatur, vulgò medium: reliquiatem duo vocantur terminus major & minor. *Cum quæstione*] Id est, cum partibus quæstionis sigillatim, semel cum una, & semel cum altera. *Syllogisms antecedens*] Syllogismi partitio, id est, in membra distributio, ex quibus membris syllogismus integratur, quorum alterum dicitur auctori Antecedens, alterum Cõsequens: Græcis *πρότερος & συμπέρασμα*. *Propositionem ex assumt.*] Vulgo vocant propositionem majorem & minorem. *Qua quæstionis saltem cõsequens*] Id est, Enunciationis concludendæ prædicatum seu attributū. Vulgo, *Propositio major est quæ continet terminum majorem*

rem cum medio. Quæ definitio non est reciproca: nam non est *κατὰ πάντας*: quum propositio major syllogismi (ut vocant) hypothetici, non solum terminum majorem, sed etiam minorem, id est, totam quaestionem contineat. Idcirco noster author adjecit adverbium *saltem*: quasi dicat, Si non semper tota quaestio, saltem quaestionis consequens in propositione cum argumento disponitur: quorum illud fit in syllogismo composito, hoc in simplici. *Qua assumitur e propositione*] Malim dicere, Ad propositionem: hoc enim postulare videtur verbi compositio. Et idem innuunt appellationes Graecæ, *πρόσληψις* & *μετάληψις*: quarum illa notat additionem, hæc postpositionem. Interim verum est, assumtionem non solum assumi ad propositionem, sed etiam e propositione: Assumitur enim inde argumentum, & iterum enunciatur: vel solum, ut in syllogismo composito: vel cum antecedente quaestionis, ut in syllogismo simplici. Vulgò, Propositio minor est, quæ continet terminum minorem cum medio. Sed hæc definitio eodem quo superior, vitio laborat: Vera enim tantum est de assumptione syllogismi simplicis, de compositi non item. *Qua complectitur partes quaestionis*] Vulgo, Quæ continet terminum majorem cum minore. *Si quæ pars*] Scilicet, quæcunque illa sit: sive propositio, sive assumptio, sive conclusio. quanquam conclusio rarius omitti videtur: Et conclusio non tam pars syllogismi, quam effectum videtur. Unde Efficiendi verbum pro verbo Concludendi apud Cic. crebrius reperitur. *Enthymema*] *ἐνθύμημα παρὰ τὸ ἐνθυμῆσαι*, quod est in animo (*ἐνθυμῶ*) versare seu volvere, cogitare. Quum enim enthymema sit syllogismus imperfectus, nempe una sui parte truncatus ac mutilus: fit ut partem illam omissam audienti cogitandam & in animo supplendam relinquat. non enim acquiescit mens, donec perfectum syllogismum complexa sit. Itaque syllogismus imperfectus appellatus est *ἐνθύμημα*, id est, cogitatio, per metonymiam effecti: quia cogitationem enunciationis

omissæ parit atque efficit. *Prosyllogismus*] Prosyllogismos Latini vocant approbationes, quasi additas probationes, additas nimirum ad probandum syllogismi propositionem aut assumptionem, quibus probatio principalis continetur. Itaque videntur veteres appellasse non *προσυλλογισμὸς* ex præpositione *πρὸ*: sed *προσυλλογισμός* ex præpositione *πρὸς*: Idque eò magis, quòd ab Aristotele etiam appellatur *πρὸςθεσις*, appositio seu additio, id est, additamentum: 2. Prior. 26. *Partium etiam ordo saepe confunditur*] Paucos reperias in libris authorum syllogismos, quorum partes secundum ordinem artis sint propositæ: sed ordinem ostendere, interpretis seu explicatoris est. *Explenda qua defunt*] Si scilicet finitenthymemata. *Amputanda qua supersunt*] Nempe prosyllogismi: item illustrationes vel amplificationes. *In locum*] Videlicet propositio in locum primum: assumptio in secundum: conclusio in tertium.

Hoc loco dicendum aliquid videtur de vulgari divisione argumentationis. Tradunt enim, argumentationis species esse quatuor: syllogismum, enthymema, inductionem & exemplum. Alii & quintam addunt speciem, Soriten. Nos autem cum authore nostro sentimus, argumentationis speciem revera tantum esse unicam, videlicet syllogismum. Nam & enthymema syllogismus est, sed aliquid perpeffus, nempe unius membri truncationem: ut paulò antè explicatum est. Inductio verò enthymema est, cujus argumentum ductum est ab enumeratione specierum seu exemplorum specialium: bonum quidem & syllogisticum, si enumeret species omnes: vitiosum verò & *αὐτολόγισον*, si enumeret tantum aliquas species. nam clausula quæ enumerationi solet annecti, *Nec dissimile exemplum potest reperiri*: hæc inquam clausula petit principium, id est, sumit pro confesso id quod est in quæstione, quodque argumento demonstrandum est. Jam exemplum non est argumentationis, sed argumenti nomen: significat enim factum simile. Sed esto, exemplum nominetur per
mcto

metonymiam caussar, nempe materiae, ipsa argumentatio quae exemplo constat: num igitur peculiaris haec forma argumentationis est? Minimè: Sic enim tot essent formae argumentationum, quot sunt genera argumentorum. Deinde exemplum illud, nonne enthymema est? ut, David in casu necessitatis non peccavit edendo panes propositionis: Ergo nec discipuli Christi peccarunt, evellendo spicas die sabbathi in casu necessitatis. Haec argumentatio enthymema est, ac proinde syllogismus. Restat sorites: quid ille? nonne & ipse syllogismus est? Certè sunt qui vocant soritem syllogismum compositum: quo ipso fatentur esse syllogismum, aut certè syllogismos complures in unum veluti acervum coacervatos. Cæterum quia nemo adhuc (quod sciam) veram & legitimam soritis analysin tradidit: libet hoc loco nostram de ratione resolvendi soritem, exponere sententiam. Est autem sorites syllogismus compositus in quo plures praemissae coacervantur, & eo ordine connectuntur, ut semper praedicatum praecedentis, sit subjectum sequentis: unde conclusio inferitur in qua praedicatum ultimae praemissae attribuitur subjecto praemissae primae. Vel brevius, Sorites est syllogismus auctus numero praemissarum gradatim coacervatarum. ut, Socrates est homo: Homo est animal: Animal est substantia. Ergo Socrates est substantia. Dictus est σωρείτης, quasi coacervator, à σωρεύω, coacervo: quod venit à σωρός, acervus, cumulus. Cicero acervalem appellat, de Divin. lib. 2. Quomodo autem, inquit, mentientem dissolvas? quem pseudomenon vocant. aut quemadmodum soriti resistas? quem si necesse sit, Latino verbo liceat acervalem appellare, sed nihil opus est. Ut enim ipsa philosophia & multa verba Græcorum: sic sorites satis Latino sermone tritus est. Et Academ. quaestio. libr. 4. Et primum, inquit, hoc reprehendendum, quod captiosissimo genere interrogationis utuntur: quod genus minimè in philosophia probari solet; quum aliquid minutatim & gradatim additur aut demitur. Soritas hos vocant,

*Sturm. li. 2.
part. Dial. c.
41.*

» qui acervum efficiunt uno addito grano: Vitiosum sanè
 » & captiosum genus. Hæc Cicero. At, inquam, Sorites
 non toto genere vitiosus aut captiosus est: sed tam legi-
 timus & firmus esse potest, quam syllogismus simplex
 ac purus. Si enim præmissæ in eo omnes veræ & affir-
 mantes sint, atque etiam si ultima sit negans: tum & le-
 gitimus & perspicuus est sorites: ut in exēplo antè pro-
 posito potest perspicui: & in sorite Paulino Romano, s. per-
 spicitur. Sed dicamus nunc de soritis analysi. In sorite
 igitur resolvendo & in syllogismos simplices seu singu-
 los retexendo, hæc mihi quinque regulæ observandæ vi-
 dentur. I. Considerandus est numerus præmissarum:
 ut certi simus de numero syllogismorum ex quibus so-
 rites constat, & in quos proinde resolvendus est. Sem-
 per enim sorites ex totidem syllogismis constat ex quot
 constat præmissis, uno minús. Itaque si tres fuerint præ-
 missæ, syllogismi erunt duo: & sic deinceps. II. Primò
 omnium excerpendus est syllogismus principalis, id
 est, quo concluditur quæstio proposita. Is autem con-
 tinetur præmissa ultima & conclusione: quarum illa in
 syllogismo principali fit major: minor autem (quæ in
 sorite non continetur) supplenda est. Deinde ordine re-
 solvendi sunt prosyllogismi, id est syllogismi approba-
 torii, quibus aliqua præmissa syllogismi præcedentis
 approbatur. III. Si sorites ex tribus tantum præmissis
 constet, ac proinde in duos tantum syllogismos retexi
 possit, videlicet principalem & prosyllogismum unicum:
 tunc prosyllogismus continetur duabus primis præ-
 missis: ita quidem ut prima habeat locum minoris, se-
 cunda verò majoris. Sciendum autem, prosyllogismo il-
 lo semper approbari & concludi minorem syllogismi
 principalis. IIII. Si sorites ex pluribus quàm ex tribus
 præmissis constet, ac proinde in plures etiã syllogismos
 quàm duos, retexi possit: tum etiam plures prosyllogi-
 smi fiunt: quorum quidem is est ordo, ut primò appro-
 betur minor syllogismi principalis, secundo minor
 prosyllogismi primi, tertio secundi, & sic deinceps.

V. Quum

V. Quum in sorte plures uno prosyllogismi sunt: tunc primi prosyllogismi propositio maior est præmissa sortis penultima, secundi antepenultima, & sic deinceps: excepta præmissa prima, quæ semper est minor prosyllogismi ultimi. Exempli gratia, resolvamus primum sortem simplicissimum: qualis est antè propositus:

Socrates est homo:

Homo est animal:

Animal est substantia: Ergo

Socrates est substantia.

Cõstat ex præmissis tribus: ergo ex syllogismis duobus: è quibus principalis est hic:

Omne animal est substantia:

Socrates est animal: Ergo

Socrates est substantia.

Prosyllogismo approbatur minor syllogismi principalis:

Omnis homo est animal:

Socrates est homo: Ergo

Socrates est animal.

Plutarchus περὶ παίδων ἀγωγῆς recitat sortem Diophantii, filii Themistoclis:

Qua ego volo, inquit, vult etiam mater mea:

Qua vult mater mea, vult etiam Themistocles:

Qua vult Themistocles, vult totus populus Atheniensis:

Ergo qua ego volo, vult totus populus Atheniensis.

Syllogismus principalis est hic:

Qua vult Themistocles, vult populus Atheniensis:

Qua ego volo, vult Themistocles: Ergo

Qua ego volo, vult populus Atheniensis.

Prosyllogismus est hic:

Qua vult mater mea, vult Themistocles:

*Qua ego volo, Sult mater mea: Ergo
Qua ego volo, Sult Themistocles.*

Rom. 5. extat sorites quatuor præmissarum:

Afflictio parit patientiam:

Patientia experientiam:

Experientia spem:

Spes non pudefacit:

Ergo afflictio non pudefacit: & per consequens, gloriamur in afflictionibus.

Syllogismus principalis:

Spes non pudefacit:

Afflictio parit spem: Ergo

Afflictio non pudefacit.

Prosyllogismus 1.

Experientia parit spem:

Afflictio parit experientiam:

Ergo afflictio parit spem.

Prosyllogismus 2.

Patientia parit experientiam:

Afflictio parit patientiam: Ergo

Afflictio parit experientiam.

Exemplum soritis ex præmissis quinque:

Quod iustum est, laudabile est:

Quod laudabile est, pulchrum est:

Quod pulchrum est, optabile est:

Quod optabile est, utile est:

Quod utile est, bonum est:

Quod iustum ergo est, bonum est.

Syllogismus principalis:

Quod utile est, bonum est:

Quod iustum est, utile est: Ergo

Quod iustum est, bonum est.

Prosyllogismus 1.

Quod optabile est, utile est:

Quod iustum est, optabile est: Ergo

Quod iustum est, utile est.

Prosylogismus 2.

Quod pulchrum est, optabile est:

Quod justum est, pulchrum est: Ergo

Quod justum est, optabile est.

Prosylogismus 3.

Quod laudabile est, pulchrum est:

Quod justum est, laudabile est: Ergo

Quod justum est, pulchrum est.

Cic. 3. Offic. Atq; si etiam hoc natura præscribit, ut homo homini, quicunq; sit, ob eam ipsam causam quod is homo sit, consultum velit: necesse est secundum eandem naturam, omnium utilitatem esse communem. quod si ita est: una continentur omnes & eadem lege naturæ. idque ipsum si ita est: certè violare alterum, lege naturæ prohibemur. Verum autem primum: verum igitur & extremum. Hactenus Cicero. Taceus judicat, esse syllogismum connexum primi modi, cujus propositio sortitem habeat quatuor graduum. At ego judico, duos hîc syllogismos esse: primum sortitem, deinde syllogismum connexum primi modi: atq; hunc esse principalem, illû approbatorium. Quæstio est, An lege naturæ prohibeamur violare alterum? Hujus quæstionis affirmationem concludit Cicero syllogismo connexo primi modi, sic:

Si natura præscribit ut homo homini consultum velit: cerçe violare alterum, lege naturæ prohibemur.

Verum autem primum:

Verum igitur & extremum.

Hujus syllogismi propositionem approbat sorte, ad hunc modum:

Si natura præscribit ut homo homini consultum velit: necesse est secundum eandem naturam, omnium utilitatem esse communem.

Quod si ita est: una continentur omnes & eadem lege naturæ.

*Idq; ipsum sita est: certe Violare alterum,
legenatura prohibemur. Ergo
Si natura praescribit ut homo homini con-
sultum velit: Violare alterum, lege
natura prohibemur.*

Quo loco notandum, si sorites ex puris connexis enuntiatis constet: firmū esse posse, etiam si omnia enunciata negantia habeat, sed quibus tamen non negetur connexio, sed potius negatio negationi connectatur, ut
» apud Cic. de Fato: At si causa appetitus non est sita in
» nobis: ne ipse quidem appetitus est in nostra potestate.
» quod si ita est: ne illa quidem quæ appetitu efficiuntur,
» sita in nobis sunt. Non igitur neque assensiones, neque
» actiones, in nostra potestate. Ex quo efficitur, ut neque
» laudationes justæ sint, nec vituperationes, nec honores,
» nec supplicia. Quod quum vitiosum sit: probabiliter con-
» cludi putant: non omnia fieri fato quæcunq; fiant. Ha-
ctenus Cicero. Talæo videtur esse syllogismus connexus modi secundi: cujus propositio sorite habeat quinque graduum. Mihi similiter ut antea, videntur esse syllogismi duo: nempe syllogismus connexus secundi modi, & sorites quo illius propositio approbatur. Quæstio est, an omnia fiant fato? Hujus quæstionis negationem concludit Cicero syllogismo connexo secundi modi, sic:

*Si causa appetitus non est sita in nobis: ex
eo efficitur, ut neq; laudationes justæ
sint, nec vituperationes, &c.*

*Sed laudationes & vituperationes sunt
justæ.*

*Ergo causa appetitus est sita in nobis: & per
consequens, non omnia fiunt fato.*

Hujus syllogismi propositionem approbat hoc sorite,
*Si causa appetitus non est sita in nobis, ne
ipse quidem appetitus est in nostra po-
testate.*

*Si appetitus non est in nostra potestate: ne
illa*

*illa quidem qua appetitu efficiuntur,
sita in nobis sunt.*

*Si illa qua appetitu efficiuntur, non sunt si-
ta in nobis: non igitur neq, assensiones,
neq, actiones, in nostra potestate sunt.*

*Si neq, assensiones neq, actiones in nostra po-
testate sunt: ex eo efficitur, ut neq, lau-
dationes iusta sint, neque vituperatio-
nes, nec honores, nec supplicia. Ergo*

*Si causa appetitus non est sita in nobis: se-
quitur, nec laudationes, nec vitupera-
tiones, &c. iustas esse.*

Atque hæc de sorte. Sunt & qui dilemma pro nova
& peculiari argumentationis specie habeant: atque id
cornutum argumentandi genus vocant, quia duobus
utrinque veluti cornibus feriat: quum tamen dilemma
nihil aliud sit quam syllogismus disjunctus cum duobus
connexis, ita ut in unoquoque dilemmate tres syllogi-
smi sint. Exempli gratia:

Si improbus est, cur uteris?

Si probus, cur accusas?

Hic tres syllogismi sunt: Primus, connexus modi primi:
quo concluditur questio proposita:

Si probus est, non debes accusare:

Sed est probus: Ergo

Non debes accusare.

Secundus, disjunctus: isque prosyllogismus assumptionis
syllogismi principalis:

Aut improbus est, aut probus:

Non autem improbus:

Probus igitur.

Tertius, connexus secundi modi: isque prosyllogismus
assumptionis prosyllogismi primi:

Si improbus esset, non eo utereri:

Atqui uteris:

Non igitur improbus est.

Joan. 18, 23. Christus quum á ministro pontificis maximi injuste cæsus esset, tali dilemmate eum reprehendit:

Si male loquutus sum: testare de malo.

Si bene: cur me cadis?

Quæstio est, an juste eum percusserit? Dominus negat: & negationem dilemmate probat, quod his tribus syllogismis constat.

Primus, connexus primi modi:

Si bene loquutus sum, injuste me cadis:

Sed bene loquutus sum: Ergo

Injuste me cadis.

Secundus, disjunctus: isq; prosyllogismus assumptionis syllogismi principalis:

Aut bene loquutus sum, aut male:

Non autem male loquutus sum:

Bene igitur.

Tertius, connexus modi secundi: isque prosyllogismus assumptionis prosyllogismi primi:

Si male loquutus sum: testare de malo.

At non potes testari de malo.

Non igitur male loquutus sum.

Celebre est Biantis dilemma de non ducenda uxore:

- » Aut enim pulchram, inquiebat, duces: aut deformem. Si
- » pulchram: habebis κοινήν. sin deformem: ποινήν. Utrum-
- » que non est bonum. Igitur uxor ducenda non est. Hic similiter tres syllogismi sunt:

1.

Omni uxor aut pulchra est, aut deformis:

Neutra ducenda est:

Nulla igitur prorsus ducenda est.

2.

Si pulchram duxeris: habebis κοινήν:

Atqui non est habenda κοινή: non enim bonū.

Ergo pulchra ducenda non est.

3.

Si deformem duxeris: habebis ποινήν:

*At non est habenda ποινή: non enim bonum.
Ergo deformis non est ducenda.*

Utroque prosyllogismo approbatur propositio minor syllogismi principalis: priore prius illius membrum, posteriore posterius. Sed hic propositio minor syllogismi principalis falsa est: falsa item major in prosyllogismo utroque, quatenus neutra est κατὰ παντός. nam nec omnis pulchra uxor est κοινή, nec omnis deformis ποινή: quippe uxor casta & pia neq; κοινή est, si formosa: neque ποινή, si deformis sit. nam castitas atque pietas & prostitutionem impedit, & deformitatem compensat.

CAP. IO. DE SYLLOGISMO

simplici contracto.

Syllogismus, est "simplex aut compositus: Simplex, ubi "pars" consequens quaestionis disponitur "in propositione: pars" antecedens "in assumptione: "estq; affirmatus, é partib. omnib. affirmatis; negatus, é negata antecedentiũ partium altera cum cõplexione: generalis, é propositione & assumptione generalibus: specialis, ex altera tantũ generali: proprius, ex utraque propria. Simplex syllogismus, est "contractus partibus vel explicatus. Contractus, "quando argumentum pro exemplo ita subicitur particulari quaestioni, ut utramque partem antecedens & assumptione affirmatum intelligatur:

Quadam confidentia est virtus, ut constantia.

Quadam confidentia non est virtus, ut audacia.

Hic enim argumentum, quaestionis utramque partem antecedere intelligitur, tanquam

esset expressum, Constantiam esse virtutem & confidentiam: ideoque quandam confidentiam esse virtutem: item, Audaciam non esse virtutem, & tamen esse confidentiam: ideoque quandam confidentiam non esse virtutem. Sic usus differendi, magister syllogistici iudicii" contrahitur, nec aliter explicatur. Atque ista" expositio principium syllogismi partibus explicati ab Aristotele efficitur, tanquam per se pleno syllogismi iudicio sit clarius & illustrior.

Simplex aut compos.] Hæ appellationes ex argumenti dispositione sumptæ sunt: quod aut disponitur cū quæstionis partibus sigillatim, aut cum tota quæstione, id est, cum utraque quæstionis parte conjunctim. Vulgò divisio ista traditur his verbis, Syllogismus aut est categoricus aut hypotheticus: quæ appellationes à partibus, id est, enunciatis é quibus syllogismi constant, desumptæ sunt. Cæterum de illa divisione idem sentiendum est quod de divisione propositionis consimili: de qua diximus in caput 5. Alias appellari possit syllogismus simplex qui unicus est, id est, qui unicam conclusionem cōcludit, sive is é simplicibus sive é compositis enunciatis constet: Compositus autem, qui multiplex est, id est, qui non unam tantum conclusionem, sed duas pluresve cōcludit: cujusmodi syllogismus sorites dicitur. *Pars consequens quæstionis*] Non autem tota quæstio, ut fit in syllogismo composito. Quæstionis vocabulum hîc intellige ut suprà cap. 8. nempe partim per synecdochen generis, de quæstione conjuncta: partim per metonymiam adjuncti, de enunciato dubio quod in quæstione vocatur, seu de quo quæstio movetur. *Consequens*] Vulgò prædicatum, item terminus major. *In propositione*] Vulgò, In propositione majore. *Antecedens*] Vulgò

Vulgó subjectum, item terminus minor. *In assumptio-
ne*] Vulgó, In propositione minore. Hæc igitur syllogi-
smi simplicis definitio vulgó comprehēderetur his ver-
bis, Syllogismus categoricus est, in quo uterque termi-
nus quæstionis cum medio singulatim disponitur, ma-
ior quidem in propositione maiore, minor veró in mi-
nore. *Estque affirmatus*] Sequitur duplex divisio syl-
logismi simplicis: altera in affirmatum aut negatum:
altera in generalem, aut specialem, aut proprium. Qua-
rum divisionum prior non videtur esse καθόλου πρῶτον,
id est reciproca: cum similiter dividi possit syllogismus
compositus: in posteriori autem partes duæ posteriores
non sunt inter se dissentaneæ, sed consentaneæ: nam
proprius syllogismus est etiam specialis: est enim illius
species: planè ut enunciatum proprium enunciati spe-
cialis species est: ut traditum est cap. 4. Posterior itaque
divisio sic fuerat proponenda: Syllogismus simplex aut
generalis est aut specialis: specialis autem rursum aut
infiniteus aut proprius. Vel potiùs ad hunc modum: Syl-
logismus simplex aut universalis est, aut particularis, aut
singularis: Universalis, cuius conclusio est universalis:
particularis, cuius particularis: singularis, cuius singula-
ris. Sed hîc appellationes usitatæ modorum, utiles
ad docendum videntur esse: de quibus dicemus pauló
póst. *Contractus partibus*] Author studio dichotomiæ,
trichotomiam Aristotelis in tres figuras neglexit: & stu-
dio methodi, ex tertia figura primam, & vicissim ex pri-
ma tertiam fecit. *Quando argumentum*] Tertia figu-
ra Aristotelica vulgó sic definitur: Tertia figura est in
qua medium est subjectum in utraque præmissa. Porró
species syllogismorum sub singulis generibus seu figu-
ris comprehensæ, vulgó appellantur modi, & artificiali-
bus quibusdam vocabulis nominantur: quorum singu-
læ syllabæ ad singula syllogismi enunciata applicantur,
ad indicandum eorum tum qualitatem, tum quantita-
tem, tum etiam in secunda & tertia figura, reductionis
requisita, id est, ea quæ requiruntur quæque fieri oportet

ret quum syllogismi secūda & tertia figuræ ad primam figuram reducuntur, id est, syllogismis primæ figuræ permutantur. Illa vocabula his quatuor versibus continentur:

1. *Barbara, Celarent, prima, Daris, Ferioq;*
2. *Cesare, Camestres, Festino, Baroco, secunda;*
3. *Tertia grande sonans tibi dat Darapti, Felapton;*
4. *Adjungens Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.*

In quib. vocabulis observandæ sunt quatuor vocales, A, E, I, O: quatuor item consonantes initiales, B, C, D, F: nec non quatuor consonantes mediæ, S, P, M, C. Vocales indicant propositionum seu enunciatipnum syllogismi quantitatem & qualitatem:

nempe A universalem affirmativam.
 E universalem negativam.
 I particularem affirmativam.
 O particularem negativam.

Consonantes initiales admonent, qui modi ad quos reducendi sint, nempe unusquisque ad eum modum primæ figuræ qui incipit ab eadem litera: ut ad Barbaram reducuntur Baroco & Bocardo: ad Celarent reducuntur Cesare, Camestres, &c. Consonantes mediæ indicant requisita reductionis, juxta hos duos versus,

S *Est simpliciter verti, P vero per acci.*

M *Est transponi, C per impossibile duci.*

Id est,

S	}	indicat	}	Simplicem conversionem.
P				Per accidens conversionem.
M				Mutationē loci seu <i>mutatio-</i> <i>nis</i> , id est, transpositionem præmissarum.
C				Cōtradictoriā propositionē, seu cōclusionem absurdam.

His appellationibus nos adjiciemus plures: accommodatas modis syllogismorum propriorum quos in singulis figuris noster author observavit: ut in tertia *Darapti* & *Felapton*: in secūda, *Cysury* & *Camysfrys*: in prima, *Barburu* & *Cylurynt*. In quibus vocabulis, vocalis U enun-

ciatio

ciationem singularem affirmativam; Y veró singularem negativam indicat. Quas quidem recens á nobis confectas memorativas voces nō pejús aures tyronum, quám veteres illas jam usú tritas, ferituras judicamus. Sed quibus aures nimium tenere sunt, iis illas ad harum vocum sonum per me quidem obturare licebit.

Tertię igitur figurę sex traduntur modi: Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison. His noster author duos alios olim adjecit, eorum scilicet syllogismorum qui vulgó Expositorii dicuntur: quorum videlicet medium seu argumentum est res singularis seu individuum. Dicuntur autem Expositorii, quod terminus minor per medium exponatur, tanquam per exemplū speciale. Verúm istiusmodi expositio etiam in ceteris modis locum habet: ut non sit καθόλου πᾶσι, id est, propria expositoriorum (qui dicuntur) syllogismorum. Porro exempla olim ab authore proposita, vulgó in scholis sic proponerentur:

I.

Da O. *constantia est virtus:*
 rap O. *constantia est confidentia: Ergo*
 ti Q. *confidentia est virtus.*

2.

Fe N. *audacia est virtus:*
 lap O. *audacia est confidentia: Ergo*
 ton Q. *confidentia non est virtus.*

3.

Dis Q. *sapiens est dives:*
 am O. *sapiens est laudabilis: Ergo*
 is Q. *laudabilis est dives.*

4.

Da O. *sapiens est laudabilis:*
 tis Q. *sapiens est pauper: Ergo*
 i Q. *pauper est laudabilis.*

5.

Boc *Q. docti non sunt boni:*
 ar *O. docti norunt Veritatem: Ergo*
 do *Q. qui norunt Veritatem, non sunt boni.*

6.

Fe *N. stultus est beatus:*
 ris *Q. stultus est fortunatus: Ergo*
 on *Q. fortunatus non est beatus.*

7.

Du *Socrates est philosophus:*
 rup *Socrates est homo: Ergo*
 ti *Q. homo est philosophus.*

8.

Fy *Thersites non est philosophus:*
 lup *Thersites est homo: Ergo*
 ton *Q. homo non est philosophus.*

Contrahitur] Atque hæc caussa P. Ramo fuit, ut modos illos syllogismorum explicatorum tertiæ figuræ Aristotelicæ, olim à se traditos, expunxerit. Quanquam ejusmodi contractio syllogismorum qualis hic ab auctore proponitur, syllogistica non videtur: quoniam argumentum non enunciatur ut ratio seu probatio, sed ut declaratio. nam particula U T, sic usurpata, non probandi, sed declarandi potestatem habet: ad probandum autem adhibenda est particula rationalis aut causalis, Nam vel Quia: & ita dicendum: Quædam confidentia est virtus: nam constantia est virtus. quod jam enthymema est, cui deest assumptio. *Expositio*] Qua scilicet exponitur quæstionis antecedens, tanquam genus, per speciem seu exemplum: cujus nota est conjunctio Ut. hinc factum puto, ut syllogismi hujus figuræ expositi dicti sint.

CAP. II. DE PRIMA SPECIE SYL-
logismi simplicis explicati.

In syllogismo explicato "propositio est" ge-
neralis aut propria, & conclusio similis "ante-
cedenti aut "parti" debiliori: Species duæ sunt,
prima ubi "argumentum" semper "sequitur,
negatum in "altera parte.

GEN. I.

Cel *Turbatus non bene utitur ratione:*

a *Sapiens bene utitur ratione:*

re *Sapiens igitur non est turbatus.*

Hoc iudicium ita fit à Cic. 3. Tusc. Et quem-
admodum (ait) oculus cõturbatus, non est pro-
bé affectus ad suum munus fungendum: & re-
liquæ partes, totumque corpus à statu cùm est
motum, deest officio suo ac muneri: sic con-
turbatus animus nō est probé affectus ad exe-
quendum munus suum. Munus autem animi
est, ratione uti: & sapientis animus ita semper
affectus est, ut ratione optimè utatur: nun-
quam igitur est perturbatus.

GEN. 2.

Cam *Res mortalis est composita:*

es *Animus non est compositus:*

tres *Animus igitur non est mortalis.*

Cic. i. Tusc. "hoc syllogismo iudicat, animū
immortalem esse. In animi autem cognitione
(inquit) dubitare non possumus, nisi forté in
physicis plumbei sumus, quin nihil sit animis "

„ admixtum, nihil concretum, nihil copulatum,
 „ nihil coagmentatum, nihil duplex. Quod cum
 „ ita sit, certé nec secerni, nec dividi, nec discerpi,
 „ nec distrahi potest: nec interire igitur. Est enim
 „ interit⁹, quasi discessus & secretio ac diremtus
 „ earum partium, quæ ante interitum junctione
 „ aliquatenebantur.

S P E C. I.

Fel *Lividus non est magnanimus:*
 ti *Maximus est magnanimus:*
 no *Maximus igitur non est lividus.*

Hoc iudicio Ovid 3. de Pont. Eleg. 3. con-
 cludit:

*Livor, iners vitium, mores non exit in altos,
 Utq; latens ima vipera serpit humo:
 Mens tua sublimis supra genus eminet ipsum,
 Grandius ingenio nec tibi nomen inest.
 Ergo alii noceant miseris, optentq; timeri,
 Tinctaq; mordaci spicula felle gerant.
 At tua supplicibus domus est assueta juvandis,
 In quorum numero me precor esse velis.*

S P E C. 2.

Ba *Saltator est luxuriosus:*
 roc *Murana non est luxuriosus:*
 o *Murana igitur non est saltator.*

„ Cic. pro Mur. Nemo. n. feré saltat sobrius,
 „ nisi forté insanit, neq; in solitudine, neq; in cō-
 „ vivio moderato atque honesto: Intēpestivi cō-
 „ vivii, amœni loci, multarū deliciarū comes est

extrema saltatio : Tu mihi arripis id , quod
 necesse est omnium vitiorum esse postremū :
 relinquis illa, quibus remotis hoc vitiū omni-
 no esse non potest : nullum turpe convivium,
 non amor, nō comessatio, non libido, nō sum-
 ptus ostēditur : & cū ea non reperiantur, quæ
 voluptatis nomen habēt, quæque vitiosa sunt,
 in quo ipsam luxuriam reperire non potes, in
 eo te umbram luxurię reperturum putas : Hoc
 iudicii modo Ovidius i. Trist. Eleg. i. tripliciter
 concludit, dum carminum suorum excusatio-
 nem exponit :

Carmina proveniunt animo deducta sereno:

Nubila sunt sub istis tempora nostra malis.

Carmina secessum scribentis & otia quarunt:

Me mare, me venti, me fera jactat hyems.

*Carminibus metus omnis abest : ego perditus en-
 sem*

Hæsurum jugulo jam puto jamq; meo.

Hac quoq; quæ facio, judex mirabitur æquus:

Scriptaq; cum venia qualiacunq; leget.

P R O P R. I.

Cyl " *Agésilæus non est pictus ab Apelle:*

u *Alexander est pictus ab Apelle:*

ry *Alexander igitur non est Agésilæus.*

P R O P R. 2.

Cum *Cæsar oppressit patriam:*

yl *Tullius non oppressit patriam:*

trys *Tullius igitur non est Cæsar.*

In hoc capite agit de secunda figura Aristotelis: quæ vulgò sic definitur, In qua medium est prædicatum in utraque præmissa. *Proposito*] Vulgò propositio major. *Generalis aut propria*] Vulgò universalis aut singularis. *Antecedens*] Utrique præmissæ. *Parti*] Præmissæ. *Debiliori*] Nempe negativæ, item particulari. *Argumentum*] Vulgo medium. *Semper*] Id est, in utraque præmissa. *Sequitur*] Prædicati locum tenet. *Alter a parte*] Præmissa vel majore, vel minore. *Hoc syllogismo*] At non principaliter hoc, verum isto:

Quod interit, id in partes dirimitur:

Animus non potest in partes dirimi:

Animus igitur non potest interire.

Ad hujus syllogismi assumptionem probandam adhibetur hic profyllogismus:

Quicquid in partes dirimi potest, id compositum est:

At animus non est compositus:

Animus igitur non potest in partes dirimi.

Agessilaus] Sequentes duo modi in quibus præmissæ sunt propositiones singulares, seu (ut noster author loquitur) enunciata propria, vulgò non traduntur: sed non minorem superioribus modis firmitatem habent, atque etiam æquæ frequentem usum habere possint: ut quum de duobus quæritur, utrum sit unus & idem: Multi enim binomines sunt: & aliter ab hoc, aliter ab illo nominantur. Sæpè etiam duo idem nomen habent, ut unus & idem esse putari possit. Argumenta igitur quibus ejusmodi personæ discernuntur, aut etiam aliæ res singulares suis propriis nominibus appellatæ, in hac figura concluduntur. Quapropter utiliter ab autore hi modi annotati sunt. Liqueat autem ex hujusmodi syllogismis, vulgo perperam in doctrina syllogismorum propositiones singulares haberi pro particularibus. Nam ex puris particularibus nihil sequitur: at ex puris singularibus non nihil sequitur, sed firmiter ex iis concluditur: ut liquet ex syllogismis propositis. Quin potius in

concludendo propositiones singulares universalium vim habere videntur: hoc certé cum illis commune habent, quód definitæ sunt, hoc est, quód subiectum earum rem certam ac definitam indicat; quum contrá particulares indefinitæ sint, hoc est, quarum subiectum nihil certi ac definiti indicat, sed animum auditoris per varias species vagari finit, incertum de qua aut quibus enunciatum sit. Atque hinc Scholasticorum individuum vagum nominatum arbitror: ut cum dicitur, Quidam philosophus Atheniensis cicutam bibit. ubi non indicatur quis ille fuerit, nempe Socrates. Sic Christus discipulis dicebat in postrema cœna, Unus vestrum me prodet. Unde illorum animus vagari incipiebat, & quod indefinitè dictum erat, quisque sua ipsius persona interrogando definire, dicendo, Domine, num ego sum? At ipse postea definitè ad Judam Iscariotem applicabat.

CAP. 12. DE SECUNDA SPECIE

Syllogismi simplicis explicati.

Secunda species explicati syllogismi est, quando "argumentum" antecedit "in propositione," "sequitur" affirmatum "in assumptione."

AFF. GEN.

Bar *Omne justum est utile:*

ba *Omne honestum est justum:*

ra *Omne igitur honestum est utile.*

Quod Cic. 2. Offic. ita concludit: Summa quidem authoritate philosophi, severé sané atque honesté hæc tria genera confusa, cogitatione distinguunt: Quidquid enim justum sit, id etiam utile esse censent: Itemque, quod honestum, idem justum: ex quo efficitur, ut quidquid honestum sit, idem sit utile.

N E G. G E N.

Ce *Timidus non est liber:*

la *Avarus est timidus:*

rent *Avarus itaq; non est liber.*

"Hoc ita concluditur & judicatur ab Horatio
I. Epist.

*Quo melior servo, quo liberior sit avarus,
In triviis fixum cum se demittit ob assem,
Non video: nam qui cupiet, metuet quoque
porro*

*Qui metuens vivit, liber mihi non erit un-
quam.*

Sic Terēt. in Eunucho concludit & judicat:

Consilii expers, consilio regi non potest:

Amor est consilii expers:

Consilio itaq; regi non potest.

Syllogismus his verbis sequitur:

*Here, quæ res in se neq; consilium neq; modum
Habet ullum, eam consilio regere non potes.
In amore omnia hæc insunt vitia: injuria,
Suspiciones, inimicitia, inducia,
Bellum, pax rursum: incerta hæc si tu postula
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm si des operam, ... cum ratione insa-
nias.*

A F F. S P E C.

Da *Consules virtute facti, studiosè Remp. tue
ridebent:*

ri *(Cicero est virtute factus Consul:*

i *Cicero igitur Remp. studiosè tueri debet.*

Sic

Sic Orator diligentiam suam Agrar. 2. con-
cludit & judicat: Nam cum omnium Consulū
(ait) gravis in Republ. custodienda, cura ac di-
ligentia debet esse, tum eorum maximè qui nō
in incunabulis, sed in cāpo sunt Consules facti:
Nulli populo Romano pro me majores nostri
sponponderunt, mihi creditum est: a me petere,
quod debeo, me ipsum appellare debetis.
Quemadmodum cum petebam, nulli me au-
thores generis mei vobis commendarunt: sic
si quid deliquero, nullæ sunt imagines quæ me
a vobis deprecetur. Quare modò ut vita suppe-
rat (quanquam ego sum is, qui eam possum ab
istorum scelere insidiisq; defendere) polliceor
hoc vobis, Quirites, bona fide, Remp. vigili
homini, nō timido; diligenti, non ignavo com-
misiſtis.

Quod optatum redierit, gratum est:

Lesbia Catullo optata rediit:

Grata igitur est.

Catullus sic concludit:

*Si quicquam cupidoque optantique obtigit un-
quam* &

Inſperanti, hoc est gratum animo propriè:

*Quare hoc est gratum, nobis quoque charius
auro,*

Quòd te reſtituis, Lesbia, mi cupido:

Reſtituis cupido, atq; inſperanti ipſa reſers te

Nobis. ò lucem candidiore nota!

*Quis me uno vivit felicior? aut magis hac quid
Optandum vita, dicere quis poterit?*

NEG. SPE.

Fe *Deceptor amantis puella non est laudandus:*

ri *Demophoon est deceptor amantis puella, in
Phyllidis:*

o *Demophoon igitur non est laudandus.*

Phyllis apud Ovidium ita judicat Demophoontem laudandum non esse:

Fallere credentem non est operosa puellam

Gloria: simplicitas digna favore fuit:

Sum decepta tuis & amans & fœmina verbis,

Dii faciant laudis summa sit ista tua.

AFF. PRO.

Bur *"Octavius est haeres Caesaris:*

bu *Ego sum Octavius:*

ru *Sum igitur haeres Caesaris.*

NEG. PRO.

Cy *Antonius non est filius Caesaris:*

lu *Tu es Antonius:*

rynt *Non es igitur filius Caesaris.*

Agit in hoc capite de prima figura Aristotelis: quæ vulgo sic definitur, Prima figura est in qua medium in majore præmissa est subjectum, in minore prædicatum. *Argumentum*] Vulgo, medium. *Antecedat*] Vulgo, subjectum est. *In propos.*] Vulgo, in præmissa majore. *Sequitur*] Vulgo, prædicatum est. *Affirm.*] Juxta regulam, In prima figura ex minore negativa nihil sequitur, id est, nihil concluditur. *In assumpt.*] Præmissa minore.

minore. *Hoc ita*] Non plané hoc quod præcedente syllogismo est expositum, nec plané ita ut est expositum. Concluditur enim non simpliciter, *Avarus non esse liberum*: sed *intrinsicis fixum quum se demittit ob assem*. Et hæc negatio concluditur sorite trium graduum, ad hunc modum:

Avarus quum ob assem se demittit, cupit:

Qui cupit, is etiam metuit:

Qui metuit, is non est liber:

Ergo avarus quum ob assem se demittit, non est liber.

Hoc sorite continentur duo syllogismi: quorum principalis hic est:

Qui metuit, non est liber:

Avarus quum ob assem se demittit, metuit:

Ergo avarus quum ob assem se demittit, non est liber.

Profyllogismo approbatur assumptio syllogismi principalis, ad hunc modum:

Qui cupit, is quoque metuit:

Avarus quum ob assem se demittit, cupit:

Ergo avarus quum ob assem se demittit, metuit.

Sic] Pauló aliter, nempe ad hunc modum:

Quod optatum obtingit, gratum est:

Lesbia reditus Catullo optatus obtingit:

Ergo Lesbia reditus Catullo gratus est.

Octavius] Sequentes duos modos, itidem ut in secunda figura, vulgari doctrinæ adjecit noster author: in quibus præmissæ sunt propositiones singulares seu enūciata propria: minor autem est propositio (ut vocant) identica: quippe in qua idē de seipso dicitur, nempe nomen proprium de ea persona aut re cujus est proprium. Quo loco obiter admonere libet, in verbis Domini de pane sacrae cœnæ, *Hoc est corpus meum, Hoc est sanguis meus*: non esse propositionem identicam, neque qua-

lem Papistæ ponunt, neque qualem posuit Lutherus, et
 julque discipuli, nec denique qualem Carolostadius. Na
 Papistæ quidem pronomen *Hoc* in priore enunciato re-
 ferunt ad corpus Christi tanquam sub specie panis latens,
 in posteriore ad sanguinem Christi tanquam latentem
 sub specie vini: Lutherus autem retulit ad illa tanquam
 latentia sub ipso pane & ipso vino: Carolostadius vero
 ad corpus Christi in mensa sedens, sanguinēque in illius
 venis contentum retulit. Nulla harum expositionum
 vera est: Carolostadii tamen expositio verius ponit pro-
 positionem identicam quā reliquæ: quia pronomen
Hoc ad verum Christi corpus refert: reliquæ autem ad
 fictitium & invisibile Christi corpus sub specie pa-
 nis aut ipso pane: quale corpus si maximè esset, non ta-
 men esset idem cum corpore Christi vero, visibili scilicet
 & palpabili. Malè vertitur, *Hic est sanguis meus*, in
 hoc perinde est ac si diceretur, *Hic sanguis est sanguis*
meus. Atqui pronomen τὸτο non ad sanguinem Chri-
 sti, sed ad poculum refertur: ut liquet ex contextu, & de-
 claratione apud Lucam & Paulum: ubi habetur τὸτο
 ποτήριον, id est, Hoc poculum.

CAP. 13. DE SYLLOGISMO

connexo primo.

Adhuc syllogismus simplex fuit: syllogismus
 "compositus, est syllogismus, ubi" tota quæstio
 est pars "altera" propositionis "affirmata & cō-
 positæ: argumentum est pars reliqua." Tollere
 autem in composito syllogismo, est specialem
 contradictionē ponere. Syllogismus composi-
 tus, est "connexus aut disjunctus. Syllogismus
 cōnexus, est syllogismus compositus propo-
 sitionis connexæ; estque duorum modorum.
 primus modus syllogismi connexi est, qui as-
 sumit antecedens, & consequens concludit.

Quo-

Quomodo Cicero iudicat & concludit lib.2.de
Divinat.

"Si dii sunt, divinatio est.

Sunt autem dii:

Divinatio est igitur.

3. Offic. "Atque si etiam hoc natura præscri-
bit, ut homo homini, quicumque sit, ob eam ip-
sam causam, quod is homo sit, consultum
velit, necesse est secundum eandem naturam,
omnium utilitatem esse communem. Quod
si ita est, una cōtinemur omnes & eadem lege
nature: Idque ipsum si ita est, certē violare alte-
rum lege naturæ prohibemur: verum autem
primum, verum igitur & extremum.

Sic Æneid.4. Dido iudicat, Æneæ remanen-
dum esse:

*Mene fugis? per ego has lachrymas dextramq;
tuam, te*

*Quando aliud mihi jam misera nil ipsa reliqui,
Per connubia nostra, per inceptos hymeneos,
Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam
Dulce meum: miserere domus labentis, & istam,
Oro, si quis adhuc precibus locus, exue men-
tem:*

*Te propter Libyca gentes Nomadumque ty-
ranni*

*Odere, insensu Tyrii: te propter eundem
Exinctus pudor, & qua sola sydera adibam,
Fama prior: cui me moribundam deseris hospes?*

Frequenter hîc non assumitur idem, sed ma-
 „ jus: ut 1. Catil. Si te parentes timerent atque
 „ odissent tui, neque illos ulla ratione placare
 „ posses, ut opinor, ab eorum oculis aliquô con-
 „ cederes: nunc te patria (quæ communis est o-
 „ mnium nostrûm parens) odit ac meruit, & jam
 „ diu nihil de te judicat, nisi de parricidio suo co-
 „ gitare: hujus tu neque auctoritatem verebe-
 „ re? neque judicium sequere? neque vim peri-
 „ mesces? Concludendi modus hic idem est,
 quando propositio est relata temporis: quo
 genere nympha OEnone apud Ovidium con-
 cludit errorem stultitiæ suæ:

Cum Paris OEnone poterit spirare relicta,

Ad fontem Xanthi versa recurret aqua:

Xanthe retrô propera, versaq, recurrit lymphe:

Sustinet OEnonen deseruisse Paris.

[*Compositus*] Vulgô hypotheticus. *Tota quasi*
 Non pars tantum quæstionis, ut in simplici seu catego-
 rico. Quæstio autem, id est propositio probanda seu e-
 nunciatum dubium de cujus veritate quæritur. Meto-
 nymia adjuncti. *Altera*] Sive antecedens, sive conse-
 quens. Etsi enim propositio syllogismi cõpositi ex plu-
 ribus quàm duobus simplicibus enunciatis constare
 possit: tamen quotquot eorum fuerint, semper ad duo
 revocari possunt, quorum alterum antecedentis, alte-
 rum consequentis rationem habeat. hoc de enuncia-
 tis connexis planum est. de disjunctis autem non mi-
 nus verum est: quoniam disjuncta in connexa mutari
 possunt. *Propositionis*] Vulgo vocant propositionem
 majorem, & in syllogismis hypotheticis Copularum.
Affirmata] Unde pendeat affirmatio & negatio in e-
 nunciato composito, vide suprà cap. 4. nempe ex ipsi
 conjun-

conjunctione qua enunciata inter se componuntur: quo fit ut enunciatum compositum affirmativum esse possit, etiam si est simplicibus negativis constet: ut, Si non est resurrectio mortuorum: etiam Christus non resurrexit. Enunciatum connexum est, constans est simplicibus negatis: at ipsum tamen affirmatum est: affirmatur enim ipsa consequentia seu consequutio, quod scilicet posterius ex priori sequatur. quasi dictum esset, Si non est resurrectio mortuorum; sequitur ex eo, Christum non resurrexisse. Cæterum quod hic dicitur, non videtur esse *κατὰ παντός*: efficitur enim syllogismus compositus etiam est propositione negativa: ut ipse author tradit infra cap. 15. nempe est propositione copulata negativa: ut,

Non & dies est & nox est.

At dies est:

Non igitur nox est.

Sed notandum, ejusmodi enunciatum æquipollere connexo, cujus prior pars affirmata, posterior negata sit: ac si diceretur, Si dies est, nox non est: Vel, Si nox est, dies non est. Hujusmodi autem connexum affirmatum est, quia affirmatur consequentis enunciati ex antecedente consequutio: quasi diceretur, Si dies est, sequitur noctem non esse. *Tollere autem*] Quia post in definitionibus modorum utetur tollendi verbo, prius illud declarat: ne quis putet, *tollere* idem esse quod *negare*. Tollere igitur, inquit, in syllogismo composito, est speciale contradictionem ponere. Uno verbo, est Contradicere. Contradicitur autem ut affirmationi negando, sic negationi affirmando. Specialem autem contradictionem vocat, qua vel de specie negatur quod de toto genere (atque ita etiam de illa specie) fuit affirmatum: vel contra. item qua de specie aliqua specialissima, id est (ut vulgò vocant) individuo seu re singulari idem affirmatur & negatur. *Assumere* autem in syllogismo composito, est repetere alteram propositionis partem, talem qualis est in ipsa propositione, videlicet affirmatam affirmatè, negatam negatè. *Connexum aut*

disjunctus] Vulgò, Syllogismus hypotheticus est aut conditionalis aut disjunctivus. Plura genera nō sunt: nūciatum copulatum si affirmatum sit, ἀσυνόριστος est si negatum, æquipollet contr. exo, ut dictum est: discretivum denique enunciatum ἀσυνόριστος quoque est. Si *Dis sunt*] Illustremus hūc locum exemplis sacrarum literarum. Matth. 6,

vers. 30. *Si herbam agri vestit Deus, multo magis vestiet suos filios.*

vers. 29. *At herbam agri vestit Deus.*

vers. 31. *Ergo multo magis vestiet suos filios.*

Matth. 7. *Si vos nostis dona bona dare liberis vestris,*

vers. 11. *multo magis pater vester qui est in celis, dabit bona iis qui ab ipso petent.*

v. 9 & 10. *Sed vos nostis dona bona dare liberis vestris.*

vers. 8. *Ergo multo magis Deus dabit bona petentibus.*

Marc. 9. ait Christus patri cuiusdam habentis spiritum impurum, ipsiusque opem imploranti, Si potes hoc credere, omnia fieri possunt credenti. quasi dicat: Si credis, ejiciam spiritum impurum. Assumit ille, Credo Domine: succurre incredulitati meæ. Concludit Christus ipso facto, ejiciens illum spiritum.

Joan. 15, 20. Si me persequuti sunt (ait Dominus Apostolis) & vos persequentur. Assumptionem & conclusionem suppleendam relinquit; illam tanquam notam, hanc tanquam perspicuam. *Argue si*] Hujus syllogismi propositio continet soritem trium graduum, ac proinde tria enunciata connexa. Assumptio assumit antecedens enunciati primi: Conclusio concludit consequens enunciati postremi.

CAP. 14. DE SYLLOGISMO

CON. 2.

Secundus modus connexi tollit cōsequens,
ut tol-

ut tollat antecedens:

"Si ulli rei sapiens assentiatur usquam, aliquando etiam opinabitur:

Nunquam autem opinabitur:

Nulli igitur rei assentiatur.

Eodem syllogismo Ovidius 2. Trist. stulticiam suam iudicat:

Si sciperem, doctas odissem jure sorores,

Numina cultori perniciosasuo.

At nunc (tanta meo comes est insania morbo)

Saxa memor refero rursus adicta pedem.

Hæ duæ syllogismi species sunt omnium utilitatissimæ.

Si ulli res] Nos hîc rursus afferamus exempla é sacris literis. Joan. 5, 46. ait Christus ad Judæos: Si crederetis " Mosi, crederetis mihi. At nō creditis mihi: Ergo nec Mo- " fi: & per consequens, Moses accusabit vos apud patrem meum. Assumptionem omittit ut notam: conclusionem item, ut perspicuam.

1. Cor. 15,

vers. 13 & 16. *Si resurrectio mortuorum non est, Christus quoque non est excitatus.*

vers. 20. *Nunc autē Christus excitatus est ex mortuis.*

Ergo resurrectio mortuorum est.

1. Cor. 11, 6. Nam si non velatur mulier, etiam tondeatur: quod si turpe mulieri tonderi aut radi, veletur. "

Si mulier non velanda, tondenda igitur.

Non autem tondenda: quia turpe.

Velanda igitur.

Gal. 3, 18. Nam si ex Lege est hæreditas, nō jam ex promissione: Abraham verō per promissionem gratificatus est Deus hæreditatem. "

Si hæreditas est ex Lege, non est ex promissione:

*Sed est ex promissione: sic enim cōtingit Abrahā
Non igitur ex Lege.*

” Sic Rom. 4, 14. Etenim si ii qui ex Lege sunt, heredes sunt: inanis facta est fides, & vana reddita est promissio.

NOTA.

Reperiuntur quoque syllogismi connexi, in quibus tollitur antecedens, ut tollatur consequens: ut Joan. 15, 19.
” Si ex mūdo essetis, mundus quod suū est amaret: quia vobis
” rō ex mundo non estis, sed ego elegi vos ex mundo: propterea
” propterea odit vos mundus.

Si ex mundo essetis, mundus vos amaret:

At ex mundo non estis: Ergo

Mundus non amat vos.

” Ibid. vers. 20. Si sermonem meum servaverunt, & verum
” verum servabunt. Assumptionem & conclusionem cogitandam relinquit: nempe, Sed sermonem meum non servaverunt. Ergo nec vestrum servabunt. Ibid. vers. 22. Si non venissem & loquutus essem eis, peccatum non haberent: nunc autem non habent quod pretextant peccato suo. Assumptio tanquam nota omittitur, nempe, Sed veni & loquutus sum eis: notatur tamen conjunctione, Nunc autem, quasi dicat, Quia veni. Ibid. vers. 24. Si opera non fecissem inter eos quae nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem & viderunt & oderunt & me & patrem meum. Assumptio est, Sed feci opera, &c. Conclusio, Ergo peccatum habent, id est, excusationem non habent. Sed hic notandum, huiusmodi syllogismorum demum firmiter concludere, cum partes propositionis, id est (ut vulgo loquuntur) antecedens & consequens copulati inter se reciprocantur: secus *ἀναγωγὴ* committetur: ut,

Si homo est asinus, certe homo est animal:

Sed homo non est asinus: Ergo

Homo non est animal.

Hic ex veris præmissis conclusio falsa nata est: quia partes propositionis non sunt reciproca. At in reciprocis verum concluditur hoc modo: ut,

Si arbor sentit, certe arbor est animal:

Sed arbor non sentit: Ergo

Arbor non est animal.

Hinc perspicitur, huiusmodi syllogismos non vi dispositionis argumenti, sed vi reciprocationis argumenti, cum altera propositionis parte, ac proinde vi secundi modi concludere. Si enim partes propositionis per reciprocationem traducantur, secundus syllogismi connexi modus existit: ut,

Si arbor est animal, arbor sentit:

Sed arbor non sentit: Ergo

Arbor non est animal.

Eadem planè ratio est cur aliquando in simplicibus seu categoricis syllogismis in prima figura ex minore negante, vera inferatur conclusio: ut Joan. 8, 47. ait Christus Judæis, Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

Qui ex Deo est, Verba Dei audit:

Vos ex Deo non estis: Ergo

Vos non auditis Verba Dei.

Valet consequentia propter majoris reciprocationem, ac proinde vi secundæ figuræ: ut,

Ba *Qui Verba Dei audit, ex Deo est:*

roc *Vos ex Deo non estis:*

o *Vos igitur non auditis Verba Dei.*

CAP. 15. DE SYLLOGISMO

disiuncto primo.

Syllogismus disiunctus, est syllogismus compositus propositionis disiunctæ. Modi duo sunt: Primus tollit unum, & reliquum concludit, ut:

Aut dies est aut nox est:

At dies non est:

Nox igitur est.

- ” Ciceronis pro Cluentio iudicium tale est:
 ” Sed cum esset hęc illi proposita conditio, ut aut
 ” iuste pieque accusaret, aut acerbè indigneque
 ” moreretur: accusare quoquo modo posset,
 ” quam illo modo mori maluit. Disjunctio clari-
 ” or sic erit:

Aut accusandum aut moriendum:

Non moriendum:

Accusandum igitur.

- ” Sic idem 2. Phil. ratiocinatur: Nunquam ne
 ” intelliges, tibi statuendum esse; utrum illi qui
 ” istam rem gesserunt, homicidæ sint, an vindic-
 ” ces libertatis? Attende enim paulisper, cogita-
 ” tionemque sobrii hominis ad punctum tem-
 ” poris suscipe: & ego qui sum illorum, ut ipse fa-
 ” teor, familiaris: ut à te arguor, socius: nego quic-
 ” quam esse medium: confiteor, illos, nisi libera-
 ” tores populi Romani conservatoresque Rei-
 ” publicę sint, plus quam sicarios, plus quam ho-
 ” micidas, plus quam parricidas esse: si quidem
 ” est atrocius, patrię parentem, quam suum oc-
 ” cidere. Tu homo sapiens & considerate, quid
 ” dicis? Si parricidæ; cur honoris causa à te sunt
 ” & in hoc ordine, & apud populum Rom. sem-
 ” per appellati? cur M. Brutus, te referente, le-
 ” gibus est solutus, si ab urbe plus quam decem
 ” dies abfuisset? cur ludi Apollinares incredibili

M. Bruti

M. Bruti honore celebrati? cur provinciæ Cas-
 fio & Bruto data? cur Quæstores additi? cur
 Legatorum numerus auctus? Atque hæc acta
 per te: non igitur homicidæ: Sequitur ut libe-
 ratores tuo iudicio sint; quandoquidem tertium
 nihil potest esse. Si partes disjunctæ propositio-
 nis sint duabus plures, judicandi concludendi-
 que ars erit eadem. Sic Cicero iudicat, Rabiri-
 um cum consulibus esse oportere: Atqui vide-
 mus (ait) hæc in rerum natura tria fuisse, ut aut
 cum Saturnino esset, aut cum bonis, aut laté-
 ret. Latere autem, mortis erat instar turpissi-
 mæ: cum Saturnino esse, furoris & sceleris: vir-
 tus & honestas & pudor, cum Coss. esse co-
 gebat.

CAP. 16. DE SYLLOGISMO
disiuncto secundo.

Disiunctus secundus, é propositione parti-
 bus omnibus affirmata assumit unum, & reli-
 quum tollit, ut:

Dies est, aut nox est:

At dies est:

Nox igitur non est.

Sic Juno cum Jove de Turno concludit,
 10. Æneid.

— *Quid si quod voce gravaris,*

*Mente dares, atque hac Turno rata vita ma-
 neret?*

*Nunc manet in fontē gravis exitus, aut ego veri
 Vana feror: quod ut o potius formidine falsa*

Ludar, & in melius tua, qui potes, orsa reflectam.

Ejusmodi syllogismus efficitur ē propositione copulata negata, quæ negata complexio dicitur: quæque disjunctionis affirmata vim obtinet.

"Non & dies est, & nox est:

At dies est:

Non igitur nox est.

Nihil hic video annotandū, quā quod syllogismi disjuncti ad connexos videantur posse revocari: permutatione scilicet propositionis, id est, enunciati disjuncti, in connexum. Nam quæcunque disjuncta enunciata vera sunt: eorum partes ita inter se comparatæ sunt, ut si una affirmetur, reliqua necessariō neganda sit: & vicissim, si una negetur, reliqua sit affirmada. quo fit ut enūciata disjuncta in ejusmodi connexa transmutari possint ut,

Aut dies est, aut nox est: Ergo

Si dies est, nox non est.

Et vicissim, *Si nox est, dies non est.*

Item, *Si dies non est, nox est.*

Et vicissim, *Si nox non est, dies est.*

Cæterum unusquisque disjunctus syllogismus potest permutari duobus cōnexis: altero primi, altero secundi modi. Primi modi fit, quum assumitur pars antecedens secundi, quum consequens.

Disjunctus primi modi.

Aut dies est, aut nox est.

At dies non est.

Nox igitur est.

Æquipollentes.

Connexus primi modi.

Si dies non est, nox est.

At dies non est.

Nox igitur est.

Connexus secundi modi.

Si nox non est, dies est:

At dies non est.

Nox igitur est.

Disjunctus secundi modi.

Aut dies est, aut nox est.

At dies est.

Nox igitur non est.

Equipollentes.

Connexus primi modi.

Si dies est, nox non est.

At dies est.

Nox igitur non est.

Connexus secundi modi.

Si nox est, dies non est.

At dies est.

Nox igitur non est.

Non & dies] Hujusmodi quoque syllogismū ad connexionem revocari posse, admonuimus supra in cap. 12. Idē enim est, ac si diceretur:

Connexus primi modi.

Si dies est, nox non est.

At dies est.

Non igitur nox est.

Vcl,

Connexus secundi modi.

Si nox est, dies non est.

At dies est.

Non igitur nox est.

Talis est & hic syllogismus:

Christus non & verus homo est, & suo corpore ubiq^{ue} est.

At Christus, verus homo est: teste Scriptura.

Non igitur ubiq^{ue} est Christus suo corpore.

Sic: *Nemo potest simul servire Deo & mammona.*

At omnis avarus servit mammona.

Nullus igitur avarus servit Deo.

Quamquā hic syllogismus simplex est: quum habea simplicem argumenti cum partibus quaestionis dispositionem. Idem enim est ac si diceretur:

Cel *Nemo qui servit Deo, servit mammona.*

a *At omnis avarus servit mammona.*

re *Nullus igitur avarus servit Deo.*

Similiter syllogismus simplex esse potest, si maxime enūciata in eo omnia cōposita sint: cujusmodi sunt syllogismi qui vocātur hypothetici διὰ τῆς ὁμολογίας, per tria: item δι' ὅλης, per totum. Quarum appellationum posterior fortis in primis tribui videtur, si ex puris connexis constet. Utriusq; generis syllogismus formari potest ex verbis Apostoli 1. Corinth. 15, versibus 13, 14, 15, & 17.

Διὰ τῆς ὁμολογίας.

vers. 14 & 15. *Si Christus non resurrexit: inanis est praedicatio nostra; inanis est & fides vestra, nosq; sumus falsi testes Dei.*

vers. 13. *Atqui si resurrectio mortuorum nō est: Christus non resurrexit.*

Ergo si resurrectio mortuorum non est, inanis est praedicatio nostra; inanis est & fides vestra, &c.

Δι' ὅλης.

vers. 13. *Si resurrectio mortuorum non est: Christum quoq; non est excitatus.*

14. *Si Christus non est excitatus: inanis est praedicatio nostra.* (des vestra.

14. *Si inanis est praedicatio nostra: inanis est & fides vestra.*

17. *Si inanis est fides vestra: adhuc estis in peccatis vestris.*

Ergo si resurrectio mortuorum non est: adhuc estis in peccatis vestris.

CAP. 17. DE METHODO SECUNDUM Aristotelem unica,

"Metho-

Methodus est dianoisia variorum axiomatū
homogeneorum, pro naturæ suæ claritate præ-
positorum; unde omnium inter se convenien-
tia judicatur, memoriaque comprehenditur.
Atque ut spectatur in axioma veritas & falsi-
tas, in syllogismo consequentia & in consequen-
tia: sic in methodo consideratur ut per se clari
præcedat, obscurius sequatur; omninoque or-
do & confusio judicatur. Sic disponetur ex ho-
mogeneis axiomatis primo loco absoluta no-
tione primum, secundo secundum, tertio ter-
tium, & ita deinceps: ideoque methodus ab u-
niversalibus ad singularia perpetuò progredi-
tur. Hac enim sola & unica via proceditur ab
antecedentibus omnino & absolutè notiori-
bus ad consequentia ignota declarandum;
eamque solam methodum Aristoteles do-
cuit.

CAP. 18. DE PRIMA METHODI
*illustratione per exempla
artium.*

Sed methodi unitatem exempla doctrina-
rum & artium præcipuè demonstrant præcipuè-
que vindicant; quibus quàmvis omnes regulæ
generales sint & universales, tamen earū gra-
dus distinguuntur: quantoque unaquæque ge-
neralior erit, tanto magis præcedet. Generalis-
sima loco & ordine prima erit, quia lumine &
notitia prima est: subalternæ consequentur,

quia claritate sunt proximæ: atq; ex his naturæ
 notiores præponetur, minús notæ substituen-
 tur, tandemque specialissimæ constituentur.
 Definitio itaq; generalissima prima erit: distri-
 butio sequetur. quæ si multiplex fuerit; præce-
 det in partes integras partitio, sequetur divisio
 in species: partesque ipsæ & species, eodem or-
 dine sunt rursus tractandæ ac definiendæ, quo
 distributæ fuerint: & transitionum vinculis, si
 longior inter eas intersit explicatio, colligandæ
 sunt: Id enim auditorem reficit ac recreat. Atq;
 ut res familiarius accipiat, exemplo quoque
 familiari nobis utendum est. Omnes definiti-
 ones, distributiones, regulæ Græmaticæ, repe-
 tæ sint, atque unaquæque sigillatim judicatæ:
 omniaque hæc documēta variis tabellis inscri-
 pta, unâ confundantur & conturbentur in hy-
 dria aliqua, ut in Olle ludo fieri solet: hîc si que-
 ras, quæ pars Dialecticæ te doceat, has regulas
 ita confusas disponere & in ordinem redigere:
 primò locis invētionis nihil opus est, cū sint
 omnia reperta: neq; primo axiomatis iudicio,
 cū unumquodq; axioma probatum & æsti-
 matum sit: neque secundo syllogismi iudicio
 opus, cū sint omnes singularū rerum cōtro-
 versæ his de rebus disceptatæ & conclusæ: sola
 methodus superest. Dialecticus igitur lumine
 methodi artificiosæ, seliget in hac urna defini-
 tionem Grammaticæ (id enim est generalissi-
 mum) & primo loco statuet: Grammatica est
 doctrina

doctrina bene loquēdi, tum requireret in eādē urna partitionem Grammaticæ, & collocabit secundo loco: Partes Grammaticæ sunt duæ: Etymologia & Syntaxis. Deinceps in eodem vase definitionem Etymologiæ de vocibus separabit, & tertio gradu antecedentibus adjungeret: tum vocis partes in literis & syllabis, speciesque in vocibus numeri & sine numero requireret, exituumq; transitiones suis locis collocabit. Atq; ita omnium etymologiæ partium definitiones, distributiones, colligationes, exempla deniq; specialissima in singulis disponet. Idemque in Syntaxi faciet. Hanc viam omnes artes sibi proposuerunt.

CAP. 19. DE SECUNDA METHODI
*illustratione per exempla poëtarum,
 oratorum, historicorum.*

Atqui methodus, non solum in materia artium & doctrinarum adhibetur; sed in omnibus rebus, quas facile & perspicue docere volumus: ideoque poëtæ, oratores, omnesque omnino scriptores, quoties docendum sibi auditorem proponunt, hanc viam sequi volunt; quamvis non usquequaq; ingrediantur atque insistant. Virgilius in Georgicis distribuit propositam materiam in quatuor partes, ut antè dixi: primoque libro res communes persequitur, ut Astrologiam, Meteorologiam, deq; segetibus & earum cultu differit; quæ pars ope-

ris prima erat. tumque transitio adhibetur initio secundi libri:

*Haec tenus arborum cultus & sidera cæli,
Nunc te Bacche canam:*

Deinceps scribit generaliter de arboribus, tum specialiter de vitibus. Transitio secunda adhibetur ad tertiam partem, sed imperfectior & sine epilogo. Tertiæ libri initio de bobus, equis, ovibus, capris, canibus:

Te quoque magna Pales, & te memorande canemus

Pastor ab Amphryso.

Tandem initio quarti libri transitio tertia est de quarta parte, sed ite imperfecta est sola propositione de apibus:

*Protinus æerii mellis sylvestria dona
Exequar. —*

Sic igitur Poëta generalissimum primo, subalterna medio, specialissima extremo loco ponere studuit. Sic Ovid. in Fastis, dispositionis huius gratiam sequitur: proposuit initio summum operis:

Tempora cum caussis Latium digesta per annum,

Lapsaque sub terras orta que signa canam.

Mox imploratione facta, partitionem anni statuit, factam à Romulo primum in decem menses, quam reprehendit:

*Tempora digereret cum conditor urbis, in anno
Constituit menses quinque bis esse suo.*

Et

Et pauló póst Numæ divisionem pleniorẽ
adjungit:

At Numa nec Janũ, nec a vitas præterit umbras:

Mensibus antiquis præposuitq; duos.

Denique Poëta communes differentias interpretatus diei fasti, nefasti, comitalis, nundinalis, calendarum, nonarum, iduum, tum atri; tãdem unumquenque mensem suo loco prosequitur, & præfatione ordinis hujus à generalibus ad specialia studium indicat:

Hac mihi dicta semel, totis hærentia fastis,

Næ seriẽ rerum scindere cogar, erunt.

Tandem singulis partibus expositis tráitio conjungitur, ut in fine 1. & initio 2.

Sed jam prima mei pars est exacta laboris,

Cumq; suo finem mense libellus habet.

Janus habet finem, cum carmine crescat Et annus:

Alter ut it mensis, sic liber alter eat.

In singulis libris postea transitiones adhibentur, sed minús accuraté. Oratores in procæmio, narratione, confirmatione, peroratione hunc ordinem affectant; eumque artis & naturæ & rei ordinem appellant, & interdum studiosius affectantur: ut in accusatione Cicero primúm proponendo, tum partiendo, Quæstor (inquit) « Cn. Papyrio Cos. fuisti ab hinc annos quatuor- « decim; & ex illa die ad hanc diem quæ fecisti, in « judicium voco; hora nulla vacua furto, scelere, « crudelitate, flagitio repietur. Propositio hîc & «

definitio summæ rei est, tanquam in hoc judi-
 cio generalissimâ. Partitio sequitur: Hi sunt
 anni consumti in Quæstura & legatione Asi-
 tica, & Prætura urbana, & Prætura Siciliensi:
 quare hæc eadem erit quadripartita distributio
 totius accusationis meæ. Quas partes quatuor,
 earumq; partium particulas, deinceps suo quæ-
 que ordine & loco tractavit, & transitionibus
 copulavit; tres primas tertio libro: Quamobrem
 (ait) Quæstura istius demonstrata, primi; ma-
 gistratus & furto & scelere perspecto, reliqua
 attédite. Tum veró expositis legationis crimi-
 nibus, transitio ad Præturam sequitur: Verum
 ad illam jam veniamus præclaram Præturam,
 criminaq; ea, quæ notiora sunt his, qui adsunt,
 quam nobis, qui meditati ad dicendum parati
 que venimus. Transitio hæc imperfectior est
 sine epilogo: tandem principio quartæ oratio-
 nis transitio est consimilis ad quartam partem
 de Prætura Siciliensi: Multa mihi necessario,
 judices, prætermittenda sunt; ut possim aliquo
 modo de iis rebus, quæ meæ fidei commissæ sunt,
 dicere: recepi enim causam Sicilia: ea me ad
 hoc negotium provinciâ attraxit. Sic Livius
 summam septingentorum annorum initio
 complectitur, tum per decades dividit.

CAP. 20. DE CRYPTICIS
methodi.

Hæc igitur in variis axiomatis homogeneis
 suoque vel syllogismi iudicio notis methodus
 erit,

erit, quoties perspicuè res docenda erit: At cum delectatione motùve aliquo majore, in parte aliqua fallendus erit auditor; homogenea quædam rejicientur, ut definitionum, partitionum, transitionumque lumina: quædam assumentur heterogenea, velut digressiones à re & in re commorationes; sed præcipuè rerum ordo initio invertetur, antecedentiaque nonnulla consequentibus postponentur. Itaque ad illam perfectæ methodi regulam hæc alicubi imperfectior forma non solum detractis rebus mutila est vel superadditis redundat; sed ordinis sui quibusdam gradibus inversis præpostera est. Quod Poëta facit majore quadam artificii specie, dum populum ducendum sibi proponit, id est, belluam multorum capitum; ideoque variis modis decipit, incipit à medio, ibique primum sæpe comprehendit, postremum denique incerto aliquo & inopinato casu concludit. Sic (ut Horatius ait) Homerus Iliada disposuit:

Nec gemino bellum Trojanum orditur ab ovo:

Semper ad eventum festinat, & in medias res

Non secus ac notas auditorem rapit: & quæ

Desperat tractata nitescere posse, relinquit.

Atq; ita mentitur, sic veris falsa remiscet,

Primò ne medium, medio ne discrepet inum.

Sic Virgilius Æneam à Sicilia excepit, & in convivio Carthaginis præterita narrantem fecit: postrema variis perturbata casibus induxit.

Sic Comici poetæ tametsi magno iudicio cœmœdias per actus & scenas distinguunt; efficiunt tamen ut omnia fortuita videantur. Oratores verò ad victoriâ omnia referunt. Itaq; non tam docēdi, quàm permovendi gratiâ firmissimum quodq; primū ab iis collocatur; dum tamen ea quæ æquē excellent, servētur etiam ad extremū, & Homerica dispositione mediocritas in mediam turbam atq; in gregē conferantur.

Methodus] Id est, ordo notionum tum simplicium tum complexarum, qui in artium ac disciplinarum institutione observari debet. Qui ordo à Platone & Aristotele vocatur *ὁδός*, id est via: i. Ethic. 4. εὖ γὰρ καὶ πλάτων ἡ πόρε τῆς τοῦ καὶ ἐξ ἧς τῆς πύττειον ἀπὸ τῶν ἀρχῶν ἡ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ἐστὶν ἡ ὁδός. hoc est, Bene enim & Plato de hoc dubitabat & quærebat, utrum via (scilicet docendi) à principiis, an verò ad principia duceret. Galenus verò in Arte parva *διδοσκαλίας*, id est doctrinas vel potius doctiones (ut ita dicam) appellat. Verū iste docendi ordo seu via, nomine jam in scholis recepto, & apud doctos usitato *methodus* vocatur per metonymiam subjecti. nam *μέθοδος* propriē significat alicujus artis aut scientiæ institutionem, ratione & via (ut Cicero loquitur) suscepti: interdum etiam ipsam artem & rei cuiuspiam bene efficiendæ facultatem: quæ quidem utraque ideo *μέθοδος* veteribus Græcis, ut Platoni, Aristoteli, Galen. 2, dicta sunt: quòd sit *μετὰ ὁδόν*, id est cum via: hoc est, quòd legitima ratione & quasi recta via vel ad effectiōnem operis artificiosi, vel ad cognitionem præceptorum artis aut theorematum scientiæ deducat. Porro duplicem illam hujus vocabuli significationem horū inductione explorū confirmo. I. Topic. I. ἡ μὲν πρόθεσις τῆς πράξεως εἶναι, μέθοδος ἐστὶν, ἀφ' ἧς δυνασόμεθα συλλογίσασθαι περὶ παντὸς τῷ προθέοντος προβλήματος, ἐξ ἐνδόξων καὶ αὐτῶν λόγων ὑπάρχοντες, μὴ δὲν ἐρεῖμεν ὑπεναγτίον. h. e. Propositum

I. *Offic.*

hujus

hujus tractatus est, methodum invenire, á qua *instructi* argumētari possimus de quovis proposito problemate, ex probabilibus: & ipsi disputationem sustinentes, nihil dicamus pugnans. Hic Aristoteles Dialecticā suam seu Topicam cui tanquam contrariam speciem opponit Apodicticā, dicit esse μέθοδον: id est (meo quidem iudicio) artē seu bene quippiam efficiēdi facultatem. Eod. cap. in fine: διότι περί ἑδενὸς αὐτῶν, τὸν ἀκριβῆ λόγον ἀποδύναε προαρέμεθα. ἀλλ' ὅσον τύπῳ, περί αὐτῶν βελομένη διαλεξιῶν παντελῶς ἡγούμενοι ἱκανὸν κατὰ τὴν προκείμενὴν μέθοδον, τὸ δύνασθαι γνωρίζεσθαι πᾶσι ἐκαστον αὐτῶν. hoc est: Quapropter de nullo istorū accuratam rationem reddere propositum nobis est: sed quantum fieri potest rudi adumbratione, de iis volumus disserere: existimantes omnino satis esse pro suscepta methodo, posse utcunq; cognoscere unumquodq; eorū. Hic susceptam Dialecticā seu Topicā institutionem, vel certē rursus ipsam Topicam μέθοδον appellat. Sic & c. 2. ubi utilitates susceptæ tractationis enumerans, primam ponit πρὸς γυμνασίαν ad exercitationem: quo vocabulo intelligere videtur exercitationem illam scholasticam qua certis thesibus in mediū propositis, contrā disputatur. tum subjungit: μέθοδον γὰρ ἔχοντες, ῥᾷ ἢ περί παντός τῆς προβλεπόμενης ἐπιχρεῖν δυνήσόμεθα. hoc est, nam si methodum habeamus, facilius poterimus de quovis proposito alterū argumentando aggredi. Hic rursus μέθοδον vocat ipsam Dialecticam. Deinde in expositione utilitatis tertiæ, ita loquitur: ἔτι δὲ πρὸς τὰ πρῶτα τῶν περὶ ἐκείνων ἐπισήμην ἀρχῶν. hoc est: Præterea ad prima cuiusq; scientiæ principia. sc. utilis est suscepta tractatio. Et paucis interjectis, ἐξέτασται γὰρ ἔσχα, (ἡ διαλεκτικὴ) πρὸς τὰς ἀπασῶν τῶν μεθόδων ἀρχὰς ὁδὸν ἔχει. h. e. Quæ enim Dialectica exquisitrix sit, ad omnium methodorū principia viam habet. Ecce hic methodos nominat, quas paulo antè appellaverat ἐπισήμα: id est, sciētias. Et mox: ἔξομεν δὲ τελείως τὴν μέθοδον, ὅταν ὁμοίως ἔχωμεν, ὡς περὶ τὴν ῥητορικὴν καὶ ἱατρικὴν καὶ τῶν τοιούτων δυνάμεων. h. e. Habebimus autē

perfecté hanc methodum, quando similiter affecti
 mus, ut in rhetorica & arte medendi aliisque id genus
 facultatibus. Hic rursus methodi nomine ipsam Diale
 cticam intelligit, ut ex comparatione cum similibus
 tribus liquet. Item cap. 3. in principio: *πρῶτον ἐν θεωρίᾳ
 ἐκ τίνων ἡ μέθοδος*: hoc est, primúm igitur videndum est
 ex quibus rebus hæc methodus *constet*. Hic rursus me
 thodi vocabulo Dialecticam intelligit. Atque hæc
 sunt loca in Topicis: jam é Rhetoricis consideretur hec
 1. Rhet. 1. ter hoc vocabulum reperitur, capite autem
 semel: quibus omnibus in locis institutionem artificio
 sam significat. Etenim primo capite Aristoteles magi
 stros dicendi suæ ætatis reprehendens, tanquam nõ be
 ne rhetoricam *τεχνολογῆντας*, h. e. in artis formam in
 digentes, inter alia sic ait: *διὰ γὰρ τὸτο, τῆς αὐτῆς ἕως
 οὐδὲ περὶ τὰ δημογορικὰ καὶ δικανικὰ καὶ καλλίστους καὶ
 λιτικωτέρας τῆς δημογορικῆς πραγματείας ἕως, ἢ τῆς
 τὰ συναλλάγματα περὶ μὲν ἐκείνης ἔδεν λέγειν· περὶ δὲ
 δικάζεσθαι πάντες πρῶνται τεχνολογῆν· ὅτι ἡ τῶν ἐστι
 ἔργα, τὰ ἐξω τῆ πραγματείας λέγειν, ἐν τοῖς δημογορικοῖς
 ἡ τῶν ἐστὶ κακῶν ἢ δημογορία δικαιολογίας*. hoc est. Pro
 pterea enim, quum una eademque methodus sit quæ
 circa causas populares & circa judiciales versatur: quæ
 que illa de popularibus causis tractatio pulchrior & ci
 vilior sit, quàm ea quæ occupatur in contractibus: de
 illa nihil dicunt: de litigando autem omnes conantur
 artem tradere: quoniam in illa de popularibus causis
 disputatione minús operæ pretium est ea dicere quæ ex
 tra rem sunt: & *quoniam* popularis oratio minús male
 fica est quàm litigatio. Hic Aristoteles artem rhetorici
μέθοδον appellat. huic enim arti considerationem causarum
 civilium attribuit. sicut ex illa ipsa tractatione li
 tis apparet. Ibidem paulo póst, *ἐπεὶ δὲ φανερὸν ἐστὶ, ὅτι
 μὲν ἐν τεχνῶς μέθοδος περὶ τὰς νόμους ἐστὶν*. h. e. Quoniam
 igitur manifestum est, methodum artificiosam versari
 circa probationes. Hic rursus Rhetoricam methodum
 nominat: & addit *ἐν τεχνῶν*, artificiosam: ut veram & le
 gitimam

gitimam artem, á falsa illa aliorum technologia distinguat. Sic in fine capitis: *περὶ δὲ αὐτῆς ἡδὴ τῆς μεθόδου περὶ μεθὰ λέγειν*. hoc est, Sed nūc de ipsa methodo differere conemur. hoc est, de ipsa arte dicendi. Mox enim in principio capitis secundi, Rhetoricam definit, inquit: *ἴστω δ' ἡ ῥητορικὴ, δύναμις, &c.* Item pauló p̄st, quum probationes distinxisset in *ἀτέχνους* & *ἐντέχνους*, id est, in artificiales & artificiales: definit artificiales ad hunc modum: *ἐντέχνη δὲ, ὅσα διὰ τῆς μεθόδου καὶ δι' ἡμῶν καλῶς κενὰ διήναι δύνασθόν*. hoc est, Artificiales *probationes* voco, quæ per methodum & per nos comparari possunt. Quam autem quæso methodum hīc intelligit Aristoteles, nisi ipsam artem Rhetoricam? In qua tradenda doctrinam *περὶ τῶν ἐντέχνων πείσεων*, de artificialibus probationibus, ab aliis perperam omitti dixerat capite primo. Atque hæc ē Rhetoricis. Videamus nunc unum atque alterum locum in Ethicis Nicomachēis. Lib. I, cap. I, statim in principio: *πᾶσα τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος, ὁμοίως δὲ πρᾶξις τε καὶ προαίρεσις, ἀγαθὸν τινος ἐφίεσθαι δοκεῖ*. id est, Omnis ars & omnis methodus, similiter veró & actio & propositum, bonum aliquod appetere videtur. Hīc methodus significare videtur artem aliquā liberalem, & ingenuam: sicut *τέχνη* significat artem mechanicam. Vel certé significat ratione susceptam institutionē, quo modo Lambinus vertit. Deinde in fine cap. 2. *ἡ μὲν οὖν μέθοδος, τέττων ἐφίεται, πολιτικὴ τις ἔσται*. hoc est, Hæc igitur methodus, ista appetit: quum sit civilis quædam *facultas*. Hic doctrinam de moribus seu scientiam ethicam, methodum appellat.

Quin etiam scientiam quam vulgò vocāt metaphysicam, quamq; Aristoteles *σοφίαν*, id est sapientiam nominat: eandem etiam methodum appellat, vel certé dissertationem de illa. Etenim cap. 3. veterum philosophorum de primis causis opiniones enumeraturus, ait, sibi illas percurrētī aliquid occursurum quod ad institutam methodum conducatur: *ἐπελθόντι γάρ, ἴσται τι πρῶτον τῇ μεθόδῳ τῇ νῦν*.

Sed hæc de vocabulo methodi satis: ipsam autem hanc de methodo doctrinam verissimam, & exemplis artium (videlicet Grammatices, Rhetorices, & Dialectices) à nostro authore optimè traditarum, satis testatam atque confirmatam esse judico.

Ut autem & nos aliquid (quantum Dominus hoc tempore dederit) ad præclarissimam hanc de methodo doctrinam illustrandam afferamus: proponemus in exemplum epistolam S. Pauli ad Romanos: quam summa sapiëntia scriptam esse, nemo divinatorum interpretum unquam dubitavit.

Ea igitur epistola in tres principales partes distinguere potest: in procemium, institutionem doctrinæ Christianæ, & perorationem. quarum partium ordo utique naturalis est. Procemium seu præfatio continetur cap. 1. usque ad vers. 6. Institutio, à v. 16, cap. 1. usque ad v. 14, c. 15. Peroratio denique, à vers. 14, cap. 15, usque ad finem epistolæ. Deinde verò ipsa doctrinæ Christianæ institutio rursus in quinque partes potest distribui: quarum singularum hæc summa est.

I. De peccato: Omnes homines esse peccatores. cap. 1, 2, 3.

II. De justificatione: Neminem justificari ex operibus Legis: sed quotquot justificantur, eos justificari sola fide in Christum. cap. 3, 4, 5.

III. De sanctificatione: Qui justificantur, eos etiam sanctificari: sed sanctificationem esse in hac vita imperfectam. cap. 6, 7, 8. Et cap. 8. etiam de tolerantia crucis & spe vitæ æternæ: Eos nimirum qui justificati & sanctificati sunt, patienter ferre afflictiones propter Christum illatas, easque vincere spe certissima vitæ æternæ.

IIII. Refutatio objectionis contra doctrinam de justificatione propositam: nempe, Si per solam fidem in Christum justificarentur homines ac tandem salvarentur: oporteret Judaicam quoque gentem in Christum credere. At ea gens in Christum non credit. Ergo non videtur vera esse illa Pauli de justificatione doctrina. Re-

Ipondet

spondet Apostolus ex arcana doctrina de divina quorūdam ad vitam æternam electione, aliorum verò reprobatione ac rejectione. cap. 9, 10, 11.

V. De *studio bonorum operum*: ad quod hortatur omnes Christianos. cap. 12, 13, 14, 15.

Jam hæ quoq; partes ordine naturali sese consequuntur. Primū enim peccatum prius est justificatione. nā si peccatum sit, nō est necesse justificationem, id est, absolutionem à peccato seu condonationem peccati esse: at, si justificatio sit, necesse est peccatum præcessisse.

Deinde justificatio prior est sanctificatione. nam effi nunquam est sine illa, sicut sol nunquam est sine calore & splendore: tamen prior est ut causa originalis: nam ex fide qua justificatio cōstat, sanctitatis studium & initium nascitur. Jam doctrina illa de justificatione fidei, prior etiam est refutatione objectionis contrariæ. nam si doctrina illa sit, non est necesse eam ut falsam reprehendi: at reprehendi illa non potest, nisi sit. Quanquā hīc incidit quēdam methodi atque ordinis naturalis inversio: quatenus Apostolus in hac refutatione de fidei & incredulitatis, ac proinde etiam justificationis & condemnationis causa prima atque suprema disputat: videlicet de æterna Dei prædestinatione. Postremó præcedens illa doctrina tum de justificatione & sanctificatione, tum de divina electione, prior est cohortatione ad studium bonorum operum: quum beneficium pejus sit gratiarum actione: Studium autem bonorum

operum gratiæ Deo referendæ causa à

Christianis suscipiendum

fit.

F I N I S.

INDEX EORVM QVÆ IN RAMI DIALECTICA, ET PISCATORIS ANIMADVER- *sionibus notatu digna visa sunt.*

A Chilles inter puellas Antecedens pars syllogismi		
acutè deprehensus	45	163
Adjacentia	49	Apelles pictor 127
Adjunctum	47	Apochar 131
Adjuncti & subjecti par in Apologi		84
argumentando vis	49	Apophthegmata 135
Adjunctorum divisio	ibi.	Apparitiones Dei & angelorum
Adjunctorum exempla é sa-		lorum 119
cris literis	50	Arguere quid 20
Adverbium negandi verbo		Argumentandi regulæ 23
præponendum	146	Argumentari quid 21
Adversa	55, 56	Argumentationis divisio 166
Adversorum divisio	56	garis reprehenditur 166
Æneæ argumentatio de Ve-		Argumentationis species
nere, Æn. I. ἀνακόλuthos		tantum unica 166
53		argumentum quid 23
Affirmatio & negatio, enū-		Argumentum propriè 164
ciati forma	143	Argumentum insitum & af-
Affirmatio & negatio in e-		sumtum 23
nunciato composito un-		Argumenti definitio & di-
de pendeat	192	visio 17
Agabi vaticinium de vin-		Argumenti definitio nota-
culis Pauli	124	ta 20
Agens naturale & volunta-		Argumenti divisio vitiosa
rium	31	22
Ambiguorum significatio-		Argumenti vocabulo quid
nes diligenter distinguē-		intelligat Ramus 130
dæ	108	Argumenti usus duplex 20
Angelorum apparitiones		Argumenta absolutè con-
119		siderari non posse 22, 23

INDEX.

Artifici in sua arte creden-	cenda uxore	174
dum	127 Bonorū distinctio Peripa-	
Artis definitio	14 tetica examinatur	106
Artes duplices	15 C.	
Artium præceptiones	125 Casus fortuitus nullus	33
Artium præcipiendarum le-	Casus, $\pi\lambda\acute{o}\sigma\alpha\varsigma$, ad cōjugata	
ges	134, 141 pertinent	89
Assumere in syllogismo cō-	Causæ definitio & divisio	
posito quid	193 23	
Assumpta argumenta	128 Causarum alia externa, a-	
Assumptio quid	163 lia interna	24
Attributum	146 Causarum quadruplex	41
Avaritia & liberalitas uti	Ceremoniæ	123
opponantur	54 Comminatio	124
Auguria	122 Cōmuniter accidentia	49
contra Authoritatē huma-	Comparatio	60
nam locus insignis Cic.	Comparisones plenæ	146
126	Complexio	163
Axioma 131, vide item	Conclusio	ibid.
Enunciatum.	Cōclusio potiūs syllogismi	
Axioma compositum	152 effectum quā pars	165
Axioma congregativum	á Concreto ad abstractū	89
152, 153, 154	Confessio	118, 125
Axioma connexum	154, 155 Conjugata	87, 88
Axioma copulatum	152 Conjugatorum usus ad jo-	
Axioma discretum	157 candum-	89
Axioma disjunctum	159 Conjugatorum quorūdam	
Axioma generale	142 $\alpha\nu\alpha\chi\omicron\lambda\epsilon\theta\iota\alpha$	ibid.
Axioma particulare	ibid. á Conjugatis quædam ar-	
Axioma proprium	ibid. gumenta vim habent á	
Axioma segregativum	157 pari	90
Axioma simplex	141 Conjuncta	49
Axioma speciale	142 Connexis enunciatis affir-	
B	matis contradicendi ra-	
Bene adverbium in dialecti-	tio duplex	156
ces defin. redundare	15 Cōsequens pars syllogismi	
Biantis dilemma de nō du-	163	

I N D E X.

Consequentia á negatione	fitius quám vinculũ	145
ad affirmatiõẽ in quib.	in Copulatis enunciatis ra-	
oppositis valeat	tio negandi duplex	154
Consequentiarum regulæ	Cornutum argumentandi	
28	genius	173
Consequentiarũ regulæ ab	D.	
Est secundi & tertii adje-	Declaramentum	22
cti	Declaratio	20
46, 50	Declaratiõis exempla	21,
Confilia	41	
Contingens axioma	25, 34	
Contingentia in rebus di-	Definiendi modi duo	110
vinis non est	Definitio	108
144	Definitionis omnis duæ par-	
Cõtingere in rebus huma-	tes	109
nis quæ dicantur	Definitionis quadrimem-	
ibid.	bris divisio vitiosa	94
Contingere in rebus natu-	Definitionis usus	109
ralibus quæ dicantur	á Definitione & definito ar-	
143	gumentandi ratio	109
Contradicens ratio in cõ-	Deliberationes	41
nexis affirmatis duplex	Demonstratio	20
156	Demonstrationis exempla	
Contradicens ratio in e-	21, 25, 35, 45, 64	
nunciato connexo	Descriptio	111
157	Descriptionum exempla é	
Contradicens ratio	facris literis	113
57	Deus & ὁ θεὸς	125
Contradictio revera nõ ni-	Dialectica quid	7
si enunciatorum	Dialectica docendi & discẽ	
133	di ars	16
Contradictio semper ne di-	Dialectica docens & utens	
vidat verum & falsum	12	
149	Dialectica vocari potest	
Contradictio specialis Ra-	δύναμις 9. ἐπισήμη ibi.	
mo quæ	& 12. τέχνη	12
193	Dialecticæ partes duæ	16
Contradictionem impli-	Dialecticæ partitio in To-	
care quid	pica	
58		
Contrarium unum an op-		
ponatur pluribus		
54		
Contraria		
53, 67		
Contraria enunciata quæ		
150		
Copulæ vocabulum angu-		

I N D E X.

145	picam & Apodicticam	Distributio nō semper dis-
12-	improbatur	18 junctivē enunciatur 161
154	Dialecticæ subjectum	17 Diverſa 51
andi	ΔΙΑΛΕΚΤΙΚῆς significata &	Divinationes ſuperſtitioſæ
173	etymon	13 122
	Dianoia	162 Diviſio 96
22	Dicendi tres artes	14 Diviſio quo diſcrimine e-
20	Dicta ſapientum	40, 125 nunciatur de ſpecie ge-
21,	Differentia 109. ex variis	neris diviſi, & de ipſo ge-
	locis ſumitur	110 nere diviſo 161, 162
110	Differētia ultima quomo-	Docendi duo genera 16
108	do inveniatur	ibid. Documentum duplex 22
par	Dilemma quid	173 E.
109	Dilemma Biantis de non	Edicta magistratuum 121
m-	ducenda uxore	174 Effatum 131
94	Diſcretum enūciatum op-	Effectum 40, 41
09	ponitur copulato: con-	Efficiens cauſa 23
ar	nexonon item	157 Efficientis diviſio 25, 27, 29
09	Diſjuncti enunciati nega-	Ens eſſe genus decem præ-
41	tio duplex	162 dicamentorum 101
20	Diſparata	52 Enthymema 163, 165, 166
la	Diſpoſitio logica & judici-	Enunciatio 131
	um non ſunt diſſenta-	Enunciatio omnis vera aut
12	nea	18 falſa, ſit ne enunciatum
é	Diſputare	15 diſjunctum 161
13	Diſſerere metaphoricé pro	Enunciatum 131. vide Axio-
5	docere	15 ma.
7	Diſſimilia	85 Enunciatum copulatū fal-
é	Diſſimilium exēpla	85, 86 ſum 154. generale 147.
6	Diſſimilitudinis notæ	85 infinitum 147, 151. pro-
8	Distributio	93 prium 152. ſimplex 145.
	Distributio aut nominis	ſpeciale 147
	aut rei	108 Enunciati ſimplicis diviſio
	Distributio é cauſis	95 147
	Distributio é ſubjectis	105 Enunciati diviſio prima á
	Distributio ex adjūctis	107 forma 131, 132. altera ab
	Distributio ex effectis	97 adjūctis propriis 133, 135.

I N D E X.

tertia, ab adjuncto tem-	Figuræ tertiæ Arist. syllogi-	
poris 133, 135.	quarta, à	fini oēs expositorii ibi
qualitate materiæ 134,	Finis	38
136. quinta, item à qua-	Finis divisio	39
lit. materiæ ibid. sexta, à	Fine argumentandi re-	
à forma	145 gula	40
Enunciati divisionum exa-	Focus	90
minatio	143 Forma	35, 37
Enunciati discreti usus du-	Forma duplex	37
plex	158 Formarum substantialium	
de Enunciati disjuncti ne-	cognitio difficilis	38
gatione observatio 162	Fortuna	30, 32
Epistola Pauli ad Rom. me-	Futurorum contingetium	
thodicè proposita 214	non esse determinatam	
Est secundi & tertii adjecti	veritatē, quatenus verū	
46	fit	135
Exemplum nō est peculia-	G.	
ris forma argumētatio-	Genus	97
nis	166 Genus proximum quomo-	
Exempli vocabulum am-	do inveniatur	110
biguum	105 Generis subalterni divisio	
Experientia	118 101	
Explicationis genera duo	à Genere argumētandi re-	
20	gula	103
Expositorii syllogismi	179 Genera extrema quæ	100
F.	Gestus	122
Famæ descriptio	112 Gradatio logica	69
Fatidicus	129 H.	
Febris divisio	107 Heterogeneum enunciati	
Figura prima syllogismorū	136	
188. secunda 184. ter-	Hominiis <i>ἑνμον</i> ab humo,	
tia	177 à Quintiliani reprehen-	
Figure primæ ē minore ne-	sione vindicatur 90, 91	
gante interdum firma	Homogeneum enunciati	
conclusio	197 136	
Figuræ tertiæ modi octo	Humanorum studiorū di-	
179	visio Platonica	106
	Hypo-	

I N D E X.

Hypotheticus syllogismus	καθόλου & πρῶτον an idem	
duplex	194	fint 137
Hypothetici syllog.	διὰ τρι- καθόλου & πρῶτον καθόλου di-	
ων, & δι' ὅλου	202	stinguenda 138
I.	κατὰ πάντες	134
Imparium doctrina cōfufe	κατὰ πάντες & καθόλου an	
á Ramo tradita	70	idem significant 139
ab Imparibus argumentā-	L.	
di regulæ	71	Laudes 40
Impossibile quid	135	Lex ceremonialis 123
Indefinitum enunciātū α-	Leges	125
quipollet universali	148	Leges artium cōstituenda-
Individuum	152	rum 134, 141
Individua esse species spe-	Leges humanæ	121
cialissimas	100, 102	Liberum, ambiguū est 89
Inductio est enthymema	Libri philosophorum, ora-	
166	torum, &c.	121
Infinītum enunciātum	147	Literæ sacræ 121
Instrumētorum distinctio	Locus	44
27	Loci Matth. 6. analysis	77
Integrum	95	Loci Rom. 5. analysis 78
Invenire	19	Λογικὴ 9
Inventio quid	17	Λογικὴ cur sic dicta 14
Judicium quid	18, 130	M.
Judicium & dispositio logi-	Majus quid	69
ca non sunt dissentanea	Majoris notæ	69, 72
18	á Majori argumētum quid	
Judicium sit ne pars diale-	71	
cticæ	17	á Majori argumentandi a-
Judicii nomine quid intel-	xiomata	71
ligatur	19	á Majore argumentatio p-
Judæ proditio necessaria &	cedit negādo tantum	72
contingens	144	Martyrum supplicia 125
Jusjurandum	118	Materia 33, 34
K.	Materia triplex	34
καθ' αὐτὸ	134	Matrifamilias industriae
καθόλου πρῶτον	134	descriptio 113

I N D E X.

Membrum	95	sequentia valeat à nega-	
Methodus unica est	202	tione ad affirmatione	92
Methodi cryptica	208	Oraculum quid	119
Methodi illustratio per exē		Oracula ethnicorū	121, 125
pla	203, 205, 214	P.	
Methodi significatio du-		Parabolæ	85
plex	210	à Pari argumentum quid	
Minus	74	61, 64	
Minoris notæ	72, 74	à Pari argumētandi regule	
à Minore argumentū quid		tres	64
76		à Pari argumentatio pro-	
à Minori argumentandi a-		cedit affirmando & ne-	
xiomata	ibid.	gando	72
à Minore argumētatio p-		Paria	61, 64
cedit tantum affirman-		Paritas duplex	64
do	72	Pars	93
Modi syllogismorum	177	Partiū divisio in essentielles	
Mortui quatenus miseri		& integrales vitiosa	94
vel beati	47	à Partibus argumētandi a-	
N.		xiomata	96
Necessarió quæ fieri dicantur	144	Partitio	ibi.
Necessarium axioma	134	Peccati divisio in mortale	
Necessitas divina non est		& veniale	108
violenta	32	Philosophorum placita	115
Necessitas in Deo quid	144	Pignus obligatio quædam	
Negandi ratio in enūciatis		117, 123	
copulatis duplex	154	Piscis an proprié mutus di-	
Nomina notæ rerum	90	catur	59
Notatio	90	πίνσις & πῆξις differūt	15
O.		Pœnæ divinæ	122
Objectum	34, 44	Præcepta artium	115
de Operibus bonis argumē		Prædicationis divisio repre-	
tatio Pōtificiorum exa-		henfa	95
minata	67	Prædicatum	146
Opposita	51	Privantia	59
quorum Oppositorum cō-		Promissio	124
		Pronunciatio	131
		Pro-	

I N D E X.

Prophetæ	129	Similium usus ubi potissimum	84
Propositio quid	132, 163	Similitudo conjuncta	83.
Propositio cōditionalis	155	disjuncta	82
Propositio singularis	152	Similitudinis notæ	ibid.
Propositionis divisio vulgaris reprehensa	155	Singulares perperā haberi pro particularibus	184
Propositionis majoris & minoris definitiones nō sunt reciprocæ	164, 165	Somnia θεόπεμπτα καὶ μαντικὰ	119
Propositiones singulares in concludendo vim habēt universalium	185	Sorites firm⁹ esse potest ex puris negantibus	172
Proprii definitio	49	Soritis definitio & analysis	167
Profyllogismus	163, 166	Soritis Ciceroniani libr. 3. Offic. analysis	171
Proverbia	125, 116	Soritis Ciceroniani libr. de Fato analysis	172
Q.		Soritis Paulini Rom. 5. analysis	170
Quæstio duplex	20	Sortes	120
R.		Species	97
Reciprocatio distributioni inest	94	Speciei subalternæ divisio	101
Reciprocatio non est propria enunciatorum	144	Species specialissimæ quæ	100, 102
Regulæ artium	125	à Specie argumentationes ad speciem	104
Relata	53	à Specie argumentandi regulæ	103
Responsa vatum & fatidicorum	115	Subjectum	34, 42, 146
Ritus	123	Subjecti divisio	44
Sacramenta	123, 125	Supplicia Martyrum	125
Sapientum dicta	125	Syllogismus quid	162. duplex
Scientiæ nomen, dialecticæ convenit	9	plex	18
Scopus pro fine	39	συλλογισμὸς propriè	163
Scripta 41. prophetica & apostolica	120	Syllogismus affirmatus & negatus	175
Senatusconsulta	121		
Signa	49		
Similia	82		

I N D E X.

Syllogismus categoricus		T.
quid	177	Testimonium quid
Syllogismus compexus pri-		Testimonium, argu-
mus 190. secundus 194		mentum est
Syllogismus contractus &		Testimonii quadrup-
explicatus 175, 181, 185		visio
Syllogismus disjunctus pri-		Testimonia quam vi-
mus 197. secundus 199		argumentado habet
Syllogismus generalis, spe-		125
cialis & proprius 175		Tollere in syllogif. con-
Syllogismus simplex & cō-		sito Ramo quid 190
positus 175, 176		Totum
Syllogismi divisio duplex		à Toto argumētandi
reprehensa 177		mata
Syllogismi divisio in cate-		V.
goricum & hypotheticū		Vates
vitiosa 176		Vaticinia prophetarum
Syllogismi connexi proce-		124
dentes à contradictione		Vi quæ cogi dicantur
antecedētis ad negatio-		Vinculum
nem consequentis 196		Virtus ut duobus vi-
Syllogismi disjuncti ad cō-		ponatur
nexos revocari possunt		Visiones
200		Vituperationes
Syllogismi firmi é præmis-		Urim & Thummim
sis singularibus 184, 189		Z.
Syllogismorum connexo-		Zenonis testimonium
rum exempla é sacris li-		discrimine inter De-
teris 195		cticam & Rhetoricam
Syngraphæ 121		124

F I N I S.